

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับ โรงเรียนประถมศึกษา
ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง

กันธอร กุลบุตรดี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

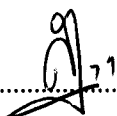
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สิงหาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์ และคณะกรรมการสอบคุณนิพนธ์ ได้พิจารณา
คุณนิพนธ์ของ กัณธอร กุลบุตรดี ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

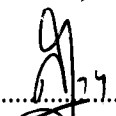
คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สญา อุระวณิชตระกูล)

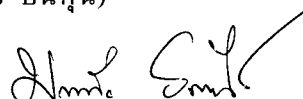

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.สมพงษ์ ปั่นหุ่น)

คณะกรรมการสอบคุณนิพนธ์

..... ประธาน
(ดร.วสันต์ นาวเหนียว)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สญา อุระวณิชตระกูล)

..... กรรมการ
(ดร.สมพงษ์ ปั่นหุ่น)

..... กรรมการ
(ดร.มณฑิยา ชมดอกไม้)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับคุณนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย)

วันที่ ๙ เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2560

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษา และช่วยแนะนำแก้ไข
ข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สญา สุระวิชตระกูล ซึ่งเป็นอาจารย์
ที่ปรึกษาหลัก ดร.วสันต์ นาวเหนียว ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และดร.สมพงษ์
ปิ่นหุ่น กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการพิจารณาตรวจสอบ
คุณภาพเครื่องมือการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงผู้บริหาร
สถานศึกษาและครูวิชาการ ทั้งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยและกลุ่มสถานศึกษาทั่วไปที่ให้
ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ทำให้ผลการวิจัยมีความรวดเร็วและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ครอบครัวของผู้วิจัยที่เป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ
ที่เกิดจากคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณแห่งบิดามารดา ซึ่งเป็นผู้มอบชีวิต
และครูผู้ประเสริฐของผู้วิจัย ตลอดจนครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนผู้วิจัยจนถึงปัจจุบัน

กันธอร กุลบุตรดี

54820001: สาขาวิชา: การบริหารการศึกษา; ปร.ด. (การบริหารการศึกษา)

คำสำคัญ: คุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก/ รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ
กันธอร กลบุตรดี: รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง
(THE CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF EDUCATION QUALITY OF SMALL SIZE
PRIMARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA
IN EASTERN REGION) คณะกรรมการควบคุมคุณภาพ: สฎาญุ วีระวิชิตระกูล, กศ.ด.,
สมพงษ์ ปันหุ่น, ค.ด. 284 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบ ตรวจสอบ และรับรองรูปแบบ
ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้บริหารและ
ครูวิชาการ รวมจำนวน 890 คน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง
(In-depth interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา
สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียง ลำดับความสำคัญของข้อค้นพบ ได้แก่ การเรียนการสอนของครู
การบริหารจัดการของผู้บริหาร สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเรียนรู้ของ
นักเรียน และภูมิหลังของนักเรียน ตามลำดับ 2) ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของคุณภาพ
การจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากผล
การตรวจสอบค่า เท่ากับ 1.23 ($p = .056$) ค่า CFI เท่ากับ 1.00 ค่า RMSEA เท่ากับ .02 แสดงว่า
ตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็กได้ร้อยละ 84 3) การยืนยันรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพ
การจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นที่ยืนยันว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้น
เป็นผลจากการวิจัยที่สามารถใช้อธิบายคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา
ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงได้

54820001: MAJOR: EDUCATIONAL ADMINISTRATION; Ph.D. (EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: QUALITY OF SMALL SIZE PRIMARY SCHOOL/ CAUSAL RELATIONSHIP MODEL

KANTHAORN KUNLABUTDIH: THE CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF EDUCATION QUALITY OF SMALL SIZE PRIMARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA IN EASTERN REGION. ADVISORY COMMITTEE: SADAYU TEERAVANITTRAKUL, Ed.D., SOMPONG PANHUN, Ed.D. 284 P. 2017.

This study aimed to develop, examine, and certify the causal relationship model of education quality of small size primary schools under the Office of Primary Education Service Area in Eastern Region. The Quantitative data was collected from 890 administrators and academic teachers. The qualitative data was collected by the use of in-depth interview technique from 10 experts.

The results of the research were as follows:

1. The causal relationship model of education quality of small size primary schools under the Office of Primary Education Service Area in Eastern Region was put in order from importance as the following findings; Teacher's teaching, Management of administrators, Environment of school, Leadership's administrators, Student learning, and Student backgrounds.
2. The causal relationship of education quality of small size primary schools under the office of Primary Education Service Area in Eastern Region was consistent to empirical data ($p = .056$, CFI = 1.00 and RMSEA = .02) showing that all variables could explain the variance of education quality of small size primary school (84%).
3. The confirmation of the causal relationship model of education quality of small size primary schools under the office of Primary Education Service Area in Eastern Region as viewed by experts' opinions confirmed that the model developed was a result of research that can describe the education quality of small size primary schools under the Office of Primary Education Service Area in Eastern Region.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
คำถามการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิด.....	5
สมมติฐานการวิจัย.....	12
ขอบเขตของการวิจัย.....	15
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	17
ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย.....	20
2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
แนวคิดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	
ประถมศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	22
แนวคิดคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก.....	23
แนวคิดการบริหารจัดการของผู้บริหารส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา.....	40
แนวคิดการเรียนการสอนของครูที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา.....	72
แนวคิดลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา.....	93
แนวคิดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา.....	109
แนวคิดภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา.....	122
แนวคิดภูมิหลังของนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา.....	148

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	166
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	167
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	172
การสร้างเครื่องมือการวิจัย.....	173
การแปลความหมายของคะแนน.....	173
การตรวจสอบความเป็นไปได้และความเที่ยงตรงของเครื่องมือ.....	174
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	175
4 ผลการวิจัย.....	177
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถิติฐานพื้นฐาน	179
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง.....	185
ตอนที่ 3 การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบความสัมพันธ์เชิง สาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง.....	191
ตอนที่ 4 การยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง	194
5 สรุปผล และอภิปรายผล.....	201
สรุปผลการวิจัย.....	201
อภิปรายผล.....	203
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	221
ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป.....	221
บรรณานุกรม.....	223
ภาคผนวก.....	251
ภาคผนวก ก.....	252
ภาคผนวก ข.....	254

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ก.....	257
ภาคผนวก ง.....	265
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	284

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2-1	38
2-2	70
2-3	91
2-4	107
2-5	121
2-6	147
2-7	162
3-1	172
4-1	179
4-2	180
4-3	182
4-4	186
4-5	187
4-6	188
4-7	190
4-8	191

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-9	ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมทางตรงและทางอ้อมของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.....
4-10	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์และค่าความเที่ยงของตัวแปรแฝงใน.....
4-11	ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน.....

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	12
1-2 แบบจำลองสมมติฐานรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก.....	14
2-1 กระบวนการบริหารงานโรงเรียน.....	41
2-2 องค์ความรู้ ทักษะสำคัญและคุณลักษณะในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	54
2-3 ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	55
3-1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ.....	167
3-2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	169
4-1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ตาม โมเดลสมมติฐาน.....	185
4-2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง ใต้ตาม โมเดลปรับปรุง (Adjusted model) แล้ว.....	189

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หัวใจของการพัฒนาการศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ยึดหลักและกรอบแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน นำสู่ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) และนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลักสามประการ คือ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา ซึ่งได้กำหนดประเด็นสำคัญของระบบการศึกษาและเรียนรู้ที่ต้องการปฏิรูปอย่างเร่งด่วน 4 ประการ พร้อมกลไกเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติเป็นกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ดังนี้ มาตรา 9 (3) ให้มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา และมาตรา 10 การจัดการศึกษานั้นรัฐให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีให้ได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมทั้งแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพในทุกระดับทุกประเภทการศึกษา

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้สรุปไว้ว่า “หากโรงเรียนทำการศึกษาได้ดี มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน การศึกษาของชาติโดยรวมก็จะดีตามไปด้วย ประชากรก็จะมีคุณภาพ ในทางตรงกันข้ามหากโรงเรียนไม่เข้มแข็ง ทำการศึกษาไม่ดี ผลการศึกษาของชาติโดยรวมก็จะไม่ดี ส่งผลให้ประชากรของประเทศก็จะไม่มีคุณภาพตามไปด้วย” (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2545) ดังนั้น คำว่าคุณภาพของการจัดการศึกษา จึงเป็นแนวคิดของสังคมที่ได้กล่าวขานกันมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จากนิยามพระราชบัญญัติดังกล่าว ในมาตรา ที่ 4 ให้นิยามศัพท์ของ “มาตรฐานการศึกษา” ว่า หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ ที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2545, หน้า 4) โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญในการนำ โรงเรียนไปสู่การยอมรับของสังคมและสาธารณชนในเรื่องคุณภาพของ โรงเรียนว่าเป็นมาตรฐาน ที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

คุณภาพการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นเพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่น และ สถานศึกษาทุกสังกัดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนคนไทย ให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตและแสวงหาความรู้เพื่อ พัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับชาติ ท้องถิ่น ครอบครัว และบุคคลทั่วไป ที่จะร่วมทำงานอย่างกันอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนและตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไปสู่คุณภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556, หน้า 3) ซึ่งคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษานี้เป็นภาคบังคับที่มุ่งเน้นทักษะพื้นฐาน ในการเรียนรู้ทางสังคมและ ความเป็นมนุษย์ ให้มีคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์ สมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรมแบบบูรณาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 21) สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การพัฒนาสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมในบริบทของสังคมไทย มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และ สร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมเพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่งเสริมบทบาทของครูผู้สอนในด้าน การใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ ที่ต้องมีการจัดเตรียมและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมการจัดการเรียน การสอน เพื่อให้ผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ เสาะแสวงหาและเข้าถึง แหล่งการเรียนรู้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์สร้างองค์ความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือแนวทาง แก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ มีการเลือกใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชนและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, หน้า 4-27) สอดคล้องกับ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง (2545, หน้า 270; กิ่งแก้ว อารีรักษ์, 2548, หน้า 118) และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553, หน้า 1) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข และพัฒนาความรู้ความสามารถ ให้เป็นผู้มีสติปัญญา แต่ปัญหาที่คือหน่วยงานภาครัฐยังขาดการให้ความสำคัญหรือไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ที่ต้องเริ่มที่การสร้างให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวของตนเอง เพราะในโลกยุคใหม่การเรียนรู้เกิดได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่ไม่ใช่จากครูในโรงเรียนแต่เพียงแห่งเดียว แต่อาจมาจากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพราะการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองนำไปสู่ความเจริญที่ยั่งยืนเพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีอย่างถาวร สังคมเกิดความก้าวหน้าทางความคิด ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม สามารถเป็นได้ทั้งผู้ให้และผู้รับเพื่อสร้างให้เป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2546, หน้า 84-85)

โรงเรียนประถมศึกษานั้น จะเป็นองค์ประกอบทางการศึกษาที่สำคัญมาก หากมีคุณภาพย่อมก่อให้เกิดมิติแห่งความเป็นเลิศในระบบการจัดการศึกษายุคใหม่ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีปัจจัยเสริมที่หลากหลายเข้ามาช่วยดำเนินการเพื่อส่งผลต่อความสำเร็จเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งหัวใจสำคัญไม่ได้อยู่ที่อาคารสถานที่สวยงามหรือมีพื้นที่มาก ดนัย เทียนพุด (2543) ได้กล่าวว่าในอนาคตคนนั้นถือเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าเพิ่มในตัวของเอง จึงถูกมองว่าสำคัญที่สุดและสิ่งที่ผลักดันให้เกิดความสำเร็จนั้นจะมาจากความอัจฉริยะ (Talent ship) และสมรรถนะที่จะเป็นตัวจักรสำคัญในการผลักดันในการขับเคลื่อนประเทศชาติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนั้นแล้วคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ฝึกฝน อบรม สั่งสอน พัฒนาทักษะและสติปัญญา ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างดี โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจะต้องได้รับอย่างทั่วถึงและเสมอภาค เพื่อช่วยให้เด็กเยาวชนได้เติบโตเป็นพลเมืองดี มีความรู้ ความสามารถหรือเป็นกำลังสำคัญของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546, หน้า 1-2)

ปัญหาของโรงเรียนประถมขนาดเล็ก ที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน กระจายอยู่ตามชนบททั่วประเทศ ตกอยู่ในสภาพครุมีสัดส่วนต่อนักเรียน 1: 12.46 (ระดับประเทศ 1: 19) ทั้งนี้ ตามมาตรฐานการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ (คปร.) เป็นแรงกดดันที่เกิดขึ้นกับครูในโรงเรียนดังกล่าว เมื่อถูกประเมินว่าการจัดการศึกษาไม่สะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพได้เพียงพอ มีการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า

มีข้อจำกัดด้านการใช้ครูหรือไม่สามารถจัดให้ได้ครบชั้น ขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีส่งผลให้คุณภาพ การศึกษาลดลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ดูแล กำกับนโยบาย ได้มีการทุ่มเททรัพยากรเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพมาโดยตลอด รวมทั้ง การวิจัยเพื่อนำมาวางแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาที่เป็นการวางมาตรการสู่การปฏิบัติ มีการรวบรวม โรงเรียนเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดขนาดที่เหมาะสม เพื่อให้การจัดสรรอัตราค่าจ้างครูและงบประมาณ สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ได้อย่างเต็มที่ ส่งเสริมโรงเรียนดีประจำตำบลให้เป็นหลักใน การสร้างเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นจัดการศึกษาที่พยายามให้ทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมพัฒนา การเรียนการสอนแบบคละชั้นในโรงเรียนที่ครูไม่ครบชั้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, หน้า 61) มีการสนับสนุนงบประมาณจัดหาสื่อเทคโนโลยีห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ ปรับปรุงภูมิทัศน์ พร้อมทั้งดำเนินการรวบรวม โรงเรียนแบบขั้นบันได จากโรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 20 คน น้อยกว่า 40 คน จนถึงน้อยกว่า 120 คน ในปีการศึกษา 2561 รวมทั้งการกำหนดมาตรการไม่บรรจุ ตำแหน่งผู้บริหารในโรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 60 คน เพื่อเป็นแรงกดดันให้เขตพื้นที่การศึกษา เร่งดำเนินการในเรื่องนี้ เกิดระบบการบริหารคุณภาพที่มีประสิทธิภาพในการประหยัดงบประมาณ ของภาครัฐ ซึ่งโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ที่ได้พยายามดำเนินการบริหารจัดการมาแล้วในหลายรูปแบบ เช่น การยุบรวมและ เลิกล้มสถานศึกษาที่เป็นไปตามความสมัครใจ ส่วนที่ไม่สามารถยุบรวมได้ ก็มีการนำนวัตกรรม ทางเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา เช่น ห้องเรียนเคลื่อนที่ ครูหลังม้า การเรียนทางไกล ผ่านดาวเทียม เป็นต้น (ชุมพร สวยศด, 2550, หน้า 18)

จากความสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงมี ความสนใจที่จะทำการวิจัย รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ผลการวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนประถมศึกษาขนาด เล็ก โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน เพราะเป็นการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพ การจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งจะทำให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีบนพื้นฐาน ของความเป็นจริง ที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจั ดการศึกษา รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการจัดการและปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อยืนยันรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีคำถามในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรเป็นอย่างไร
2. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่
3. การยืนยันรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผ่านการตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ นั้นเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิด

กรอบแนวความคิดในการวิจัย รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ในภาคตะวันออก ในครั้งนี้ นำมาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยหลายเรื่อง โดยผู้วิจัยขอนำเสนอ ปัจจัยที่กำหนดขึ้นในรูปแบบการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

สภาพแวดล้อมของโรงเรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ นักการศึกษา ดังนี้

จากแนวความคิดของ Hoy and Miskel (2001, p. 253 อ้างถึงใน พิมพร ไชยดา, 2552, หน้า 46) ที่ได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน (External environments of schools) พบว่า ผู้บริหาร ที่มีแนวโน้มในการเน้นความสำคัญของกระบวนการวางแผนและติดตามประเมินผลบนพื้นฐานของ สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น โดยได้แบ่งองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สภาพแวดล้อมทั่วไปและสภาพแวดล้อมเฉพาะที่มีอิทธิพลต่อ โครงสร้างและกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งสภาพแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ ทิศทางของเทคโนโลยี ประชากร การเมือง เศรษฐกิจ กฎหมายและ สังคม สำหรับสภาพแวดล้อมเฉพาะที่เป็นองค์ประกอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญ เช่น ผู้ปกครอง ผู้เสียภาษี สหภาพ ตัวแทนตามกฎหมาย มหาวิทยาลัยและวิทยาลัย สถานิติบัญญัติของรัฐ ตัวแทนที่ ได้รับอนุญาต สมาคมการศึกษาต่าง ๆ มีผลกระทบโดยตรง Robbins (1993) และ มุทิตา แพทย์ประทุม (2549, หน้า 14-20 อ้างถึงใน พิมพร ไชยดา, 2552, หน้า 46) กล่าวว่า สภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์การ (ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบในทางบวกหรือลบ ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ สภาพแวดล้อมเฉพาะกลุ่มธุรกิจที่จะส่งผลกระทบต่อความตัดสินใจของผู้บริหารและต่อองค์การ โดยตรงและทันที ได้แก่ ลูกค้า ผู้ขายวัตถุดิบ คู่แข่งขัน กลุ่มพิทักษ์หรือเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ และกลุ่มที่สอง คือ สภาพแวดล้อมทั่วไป หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่อยู่ห่างออกไปและส่งผลกระทบต่อการทำงานของธุรกิจทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะผลิตหรือจำหน่ายสินค้าหรือบริการประเภทใด ขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่เพียงใด ประกอบด้วย ภาวะการเมือง วัฒนธรรมสังคม ได้แก่ ความคาดหวังของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติของผู้บริโภค ประเพณี วัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น เทคโนโลยี หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการผลิต เครื่องจักร เครื่องมือ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น Bosker and Scheerens (1989, pp. 741-751) ที่พบว่า ฐานะทาง เศรษฐกิจของผู้ปกครองนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งใน ด้านการบริหารและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คาร์เนย์ (Carney, 1994, Abstract) วิจัยเรื่องการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารภาควิชากริชา พบว่า ผู้บริหารที่มีทัศนคติทางบวกต่อ คอมพิวเตอร์ มีความพึงพอใจกับระบบสารสนเทศที่ได้ใช้และเชื่อว่าจะช่วยเพิ่มประสิทธิผลองค์การ แม้ว่าผู้บริหารเหล่านั้นจะไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศมากนัก Stine (1999 อ้างถึงใน

พิมพร ไชยดา, 2552, หน้า 49) พบว่า โรงเรียนที่มีความก้าวหน้าทางสภาพแวดล้อมเทคโนโลยี จะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน Amenu-Tekka (1988, Abstract อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 9) ได้วิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของชุมชนในการมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการศึกษาของชาวอินเดียนแคนาดา พบว่า โครงการทางด้านการศึกษาที่มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนนั้นและเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการจัดการศึกษาจะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จได้

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ทฤษฎีแรงจูงใจของ (Maslow's needs theory) มีความเชื่อว่าองค์การจะบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น ผู้บริหารต้องเข้าใจความต้องการของมนุษย์และเลือกใช้วิธีการจูงใจกับ ผู้ปฏิบัติงานให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อให้เกิดความตั้งใจในการทำงาน มีความเข้าใจพฤติกรรมของบุคลากรทุกคน ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานในที่สุด (ถาวรดี อนันต์นารี, 2552, หน้า 51; Halpin & Winner, 1966 อ้างถึงใน สุชาดา อินทร์พงษ์พันธ์, 2539, หน้า 48) ซึ่งจำแนกเป็นพฤติกรรมผู้นำมุ่งงาน และพฤติกรรมผู้นำมุ่งสัมพันธ์ ที่พบว่า พฤติกรรม ผู้นำทั้ง 2 ด้านสูงจะสามารถนำองค์การไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ แนวคิดของ Camall (1990) ที่ได้วิจัยพฤติกรรมผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา โดยผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีพฤติกรรมผู้นำ ทางการเปลี่ยนแปลงแบบผู้ริเริ่มจะประสบผลสำเร็จได้มากที่สุด สอดคล้องกับ ราชันย์ บุญธิมา (2542, หน้า 376) ที่ทำการศึกษารื่องปัจจัยที่เอื้อต่อผลสำเร็จของการนำหลักสูตร ไปปฏิบัติ พบว่า ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำทางวิชาการและมีความสามารถในการนำความรู้ วิธีการ ตลอดจนเทคนิค ใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนส่งเสริม กิจกรรมทางวิชาการของโรงเรียนและมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนว่าจะให้ครูผู้สอนทำอย่างไรจึงจะนำ หลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจนประสบความสำเร็จและของ Trusty (1986, pp. 116-117) ที่พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีความเป็นผู้นำทางวิชาการที่ดีจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของครูที่จะทำ ให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ที่ดีและบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ต่อไป

ภูมิหลังของนักเรียน

ครอบครัว หมายถึง สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 93) สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของทุกชีวิตที่เกิดมาและ อาศัย สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวมีองค์ประกอบสำคัญคือ การปฏิบัติตามบทบาทและ พันธกิจของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสารที่ดีภายใน

ครอบครัวเป็นสำคัญ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2547, หน้า 260) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่และลูก จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตและความต้องการของเด็ก โดยเฉพาะในปีแรก ๆ ของชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกมีลักษณะของการป้องกันคุ้มครอง เพราะเด็กไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องพึ่งพาอาศัยพ่อแม่ทุกอย่าง เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะเพิ่มมากยิ่งขึ้นเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่จึงอยู่ในลักษณะที่พ่อแม่ต้องสั่งสอนลูกของตน และเมื่อเด็กสามารถพึ่งตนเองได้ มีวุฒิภาวะที่ใกล้เคียงกับพ่อแม่ เด็กก็ต้องการความเป็นเพื่อน ดังนั้นสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และลูกต้องเปลี่ยนไปตามลักษณะของการยอมรับความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความพึงพอใจและมีความรักไว้วางใจในตัวลูก จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกดำเนินไปด้วยดีเพราะพ่อแม่ได้สนองความต้องการของลูกอย่างถูกต้องและเหมาะสม (เสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี, 2540, หน้า 25) และองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการคือ เจตคติของนักเรียน ครูผู้สอนถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนของผู้เรียนให้เป็นแนวทางที่ดีจนทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและหลักสูตรประสบความสำเร็จ และการที่จะทราบว่าผู้เรียนมีเจตคติต่อการเรียนแต่ละวิชาอยู่ในระดับใด ครูและเพื่อนสามารถบอกได้ (Hosler & Stage, 1992, pp. 425-451; Krech & Crutchfield, 1962 อ้างถึงใน บุญส่ง นิลแก้ว, 2541, หน้า 133) ได้นิยามคำว่า เจตคติ หมายถึง ผลรวมของกระบวนการที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ อารมณ์ การยอมรับ การรับรู้ การคิด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นผลมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ส่วน Good (1973) กล่าวถึงเจตคติว่า คือความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่จะเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่างของบุคคลหรือสิ่งใด ๆ Triandis (1971, p. 189) ได้แยกองค์ประกอบเจตคติไว้ 3 ประการ คือ 1) องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive component) เป็นองค์ประกอบที่ประมวลความรู้ ความเข้าใจ ความคิดโดยทั่ว ๆ ไป ที่มีต่อสิ่งของหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดเจตคติ ซึ่งแสดงออกในแนวคิดที่ว่าอะไรถูกอะไรผิด 2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective component) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อคุณค่าของสิ่งของหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ถ้าบุคคลมีความคิดในทางที่ดีต่อสิ่งใดก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น เจตคติจะออกมาในรูปของความรู้สึกชอบไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งแสดงออกโดยทางสีหน้า ท่าทาง เมื่อเขาคิดหรือพูดสิ่งนั้น 3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในทางปฏิบัติ คือ ความพร้อมหรือความโน้มเอียงล่วงหน้าที่จะกระทำหรือตอบสนอง ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความคิด ความรู้สึกของบุคคลที่จะแสดงออกในการยอมรับหรือปฏิเสธการเข้าหาหรือการถอยหนี

การบริหารจัดการของผู้บริหาร

การบริหารจัดการเป็นหน้าที่ของนักบริหารที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานให้บรรลุตามเป้าหมายเกิดประสิทธิผลมีคุณภาพต่อการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษา คือ ผู้เรียน เพราะถือว่าเป็นเป้าหมายหลักที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา ที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงเกิดปรัชญาพื้นฐานสำคัญขึ้นคือ “ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา และการศึกษาต้องจัดสำหรับคนทุกคน” ทำให้เกิดกระบวนการบริหารที่ทำงานร่วมกันของกลุ่มคนที่เรียกว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อประโยชน์ของหน่วยงาน เป็นการร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมประเมินผล ร่วมบริหารจัดการให้มีความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และมีความเต็มใจในการทำงานจนเกิดผลดีหลาย ๆ ประการต่อองค์กร (เมตต์ เมตต์การ์ณจิต, 2547) เป็นพฤติกรรมที่ประชาชนหรือคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม พัฒนาปัญญา ความรู้ ความสามารถ โดยแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ตนอาศัยอยู่ (นิภาภรณ์ เกียรติสุข, 2539) สอดคล้องกับ วรางคณา วัฒโย (2540) ให้ความเห็นว่าการพัฒนาที่จะเป็นผลดีและเป็นธรรมนั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา นับตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการกำหนดเป้าหมายและแนวทางของการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวย่อมต้องอ่อนโยนต่อความแตกต่างของท้องถิ่นตลอดจนแนวทางพัฒนาต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและตัดสินใจของประชาชนเจ้าของท้องถิ่น การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทางส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546, หน้า 4) (Taba, 1962) นักพัฒนาหลักสูตรชาวอเมริกัน ให้ความเห็นสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเอง โดยยึดหลักการดำเนินการจากระดับล่างหรือระดับรากหญ้า ทาบามีความเชื่อว่าครูในโรงเรียนซึ่งเป็นผู้สอนโดยตรง ควรจะเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเองมากกว่าส่วนกลางหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงเป็นผู้จัดทำและจัดส่งมาให้ จึงทำให้เกิดหลักสูตรสถานศึกษาที่เกิดจากคณะกรรมการในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มาจากคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบ การประกันคุณภาพการศึกษาและการยกระดับโรงเรียนจึงจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องเข้าร่วมเพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีระบบในการพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถแสดงถึงการพัฒนาตนเองก้าวไกล

ตามความต้องการจนถึงระดับสากล การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นความพยายามของบุคลากรภายในโรงเรียนนับตั้งแต่ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน และคณะครู พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อส่งผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ (กัลยา หอยทอง, 2544)

การเรียนการสอนของครู

ผู้วิจัยได้อาศัยทฤษฎี Y (Theory Y) ของ McGregor (1960) ที่มีพื้นฐานความคิดที่ว่าผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องพยายามสนับสนุนพัฒนาการทำงานของคนงาน ซึ่งจะพัฒนาได้ โดยการเพิ่มความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร (Kim, 1986, pp. 88-89; ผจกญ โภจารย์ศรี, 2545, หน้า 20) และการพัฒนาบุคลากรด้วยการปรับปรุงความรู้ ทักษะและเจตคติ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางบวกต่อโรงเรียนและจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดและผลงานการวิจัยของ มนัส เรืองเดช (2540, บทคัดย่อ) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และครูผู้สอนที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพและส่งผลให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนที่สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด ทำให้นักเรียนสนใจมีความสุขในการเรียน มีความรู้ ความเข้าใจและพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดทำขึ้น ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-centered) คือสิ่งสำคัญที่ต้องอยู่ในแผนการเรียนการสอน หลักสูตรและการบริหารการศึกษา โดยยึดความต้องการ ความปรารถนา และพัฒนาการทางพฤติกรรมของเด็กเป็นหลัก ซึ่งจะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด ลงมือปฏิบัติและควบคุมตนเองได้ มีศักยภาพในการตัดสินใจและทำงานได้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ (Susan & Steven, 1982, p. 45) ด้านการมีส่วนร่วมจากผลงานการวิจัยของ (Ransom, 1990 อ้างถึงใน ผจกญ โภจารย์ศรี, 2545, หน้า 18) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับสุขภาพขององค์กร พบว่ามีผลดีต่อการทำงานและบรรยากาศทางการบริหารของโรงเรียน (Hoy & Miskel, 1996, p. 186) การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการจูงใจในการทำงาน และการสนับสนุนจากผู้บริหารจะเป็นตัวแปร ที่สำคัญต่อการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จของครู (Russell & Altmaler, 1997, pp. 269-274)

ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน

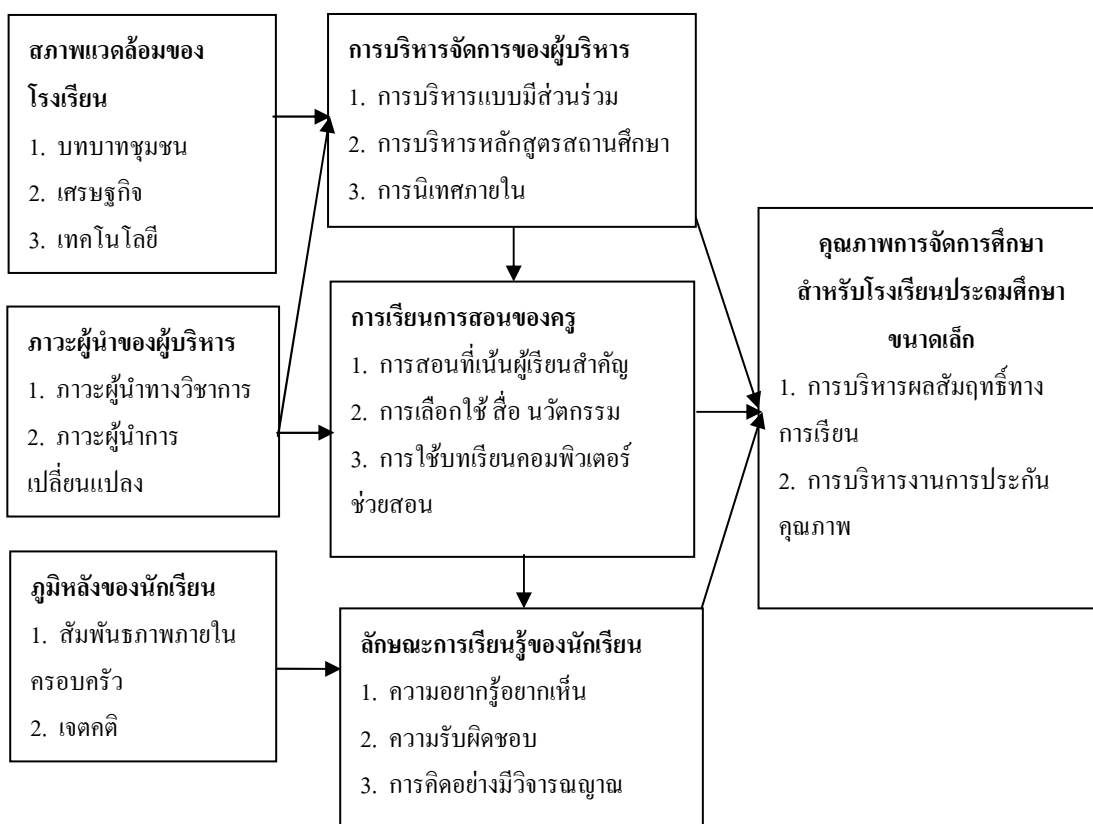
การเรียนรู้ของนักเรียน มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดงานของ King (1969, Abstract) ที่ทำการศึกษ พบว่า เด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าและงานวิจัยของกรมวิชาการที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของเด็กไทย พบว่า พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กนักเรียนวัย 6-11 ปี ในระดับประถมศึกษาอยู่ใน

ระดับต่ำ ดังนั้น การพัฒนาด้านสติปัญญาควรเป็นด้านที่ต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมาก โดยอาศัย การเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเป็นเครื่องมือที่สำคัญ (ทิสนา แคมมณี, 2540, หน้า 39) ความสำคัญอันดับแรกต่อความสำเร็จของนักเรียน รวมทั้ง Layton (1979, p. 274) พบว่า เจตคติ การเรียนของนักเรียนมีผลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ Kiestead (1994, p. 732) ที่ได้ทำการศึกษา พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และเจตคติต่อการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ความสำเร็จทางวิชาการ ค่านิยมความรับผิดชอบ มีความสำคัญต่อความสัมพันธ์กับประสิทธิผลและ คุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษาของ ภัทรา นิคมานนท์ (2543, หน้า 48-50) ทศนคติต่อ การถือศีลห้า ความรู้สึกรับผิดชอบ วินัยในตนเอง ความเกรงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สถาบันส่งเสริมการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2531 อ้างถึงใน สาคร เพ็ชรสีม่วง, 2541, หน้า 24) พบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบที่มีต่อวิชา วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ แม้การดำเนินการแก้ปัญหาจะยุ่งยากและใช้เวลา การคิดอย่างมี วิจัยญาณ เป็นการพัฒนาด้านสติปัญญาที่ควรได้รับความเอาใจใส่สูงสุด เพราะผู้เรียนที่มีความรู้ ความสามารถสูงมักได้รับการยอมรับและได้รับ โอกาสดีกว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถต่ำกว่า เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพสูง ประเทศต่าง ๆ ทั้งโลกได้มีการ ศึกษาเรื่องของการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ (ทิสนา แคมมณี, 2541, หน้า 67)

คุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยของ Hoy and Miskel (1991, pp. 288; Mott, 1972 cited in Hoy & Miskel, 1991, p. 398; Cameron, 1978, p. 614; อารุง จันทวานิช, 2547 อ้างถึงใน พิมพร ไชยดา, 2552) ที่ได้กล่าวถึงโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ในการบริหารซึ่งถือว่าทำให้เกิดคุณภาพในการบริหารจัดการ สามารถวัดได้ด้วยตัวบ่งชี้ ความสำเร็จ ในการผลิตนักเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของผู้ร่วมงานและผู้มีส่วนได้เสีย และ ความมีชื่อเสียงผลงานเป็นที่ยอมรับ

จากแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ข้างต้น ผู้วิจัยได้บูรณาการ สรุปรอบแนวคิดของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง เป็น 2 ตัวบ่งชี้ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้รับการรับรองคุณภาพการจัดการศึกษา จากสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โดยเขียนเป็นภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวความคิดในการวิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาสร้างเป็นสมมติฐานของงานวิจัยดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1. ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ส่งอิทธิพลทางตรงต่อ การบริหารจัดการของผู้บริหาร และส่งอิทธิพลทั้งทางอ้อมผ่านการเรียนการสอนของครู ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

2. ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อ การบริหารจัดการของผู้บริหาร และการเรียนการสอนของครู ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

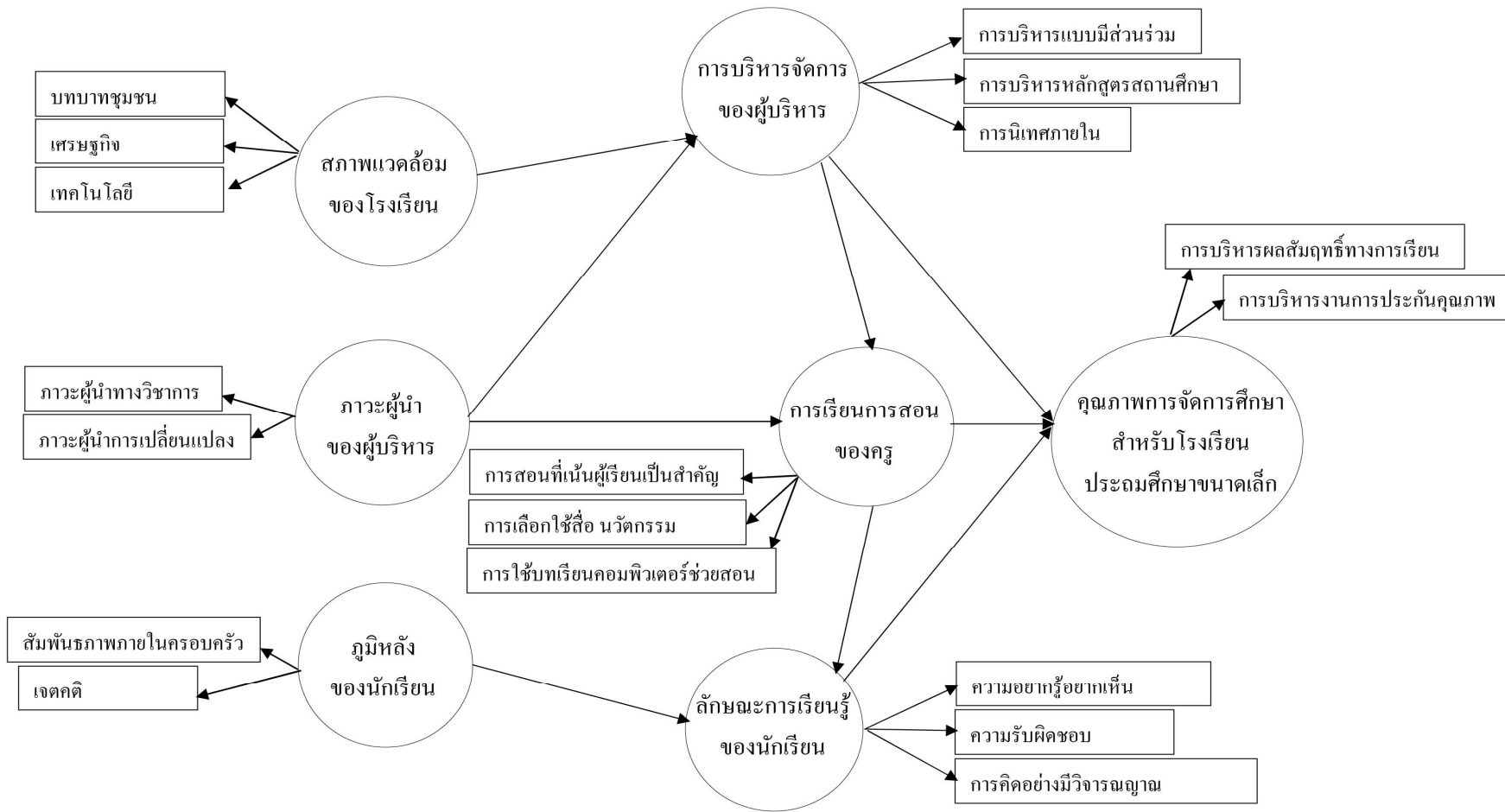
3. ภูมิหลังของนักเรียน ส่งอิทธิพลทางตรงต่อ ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และส่งอิทธิพลทั้งทางอ้อมไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

4. ตัวแปรการบริหารจัดการของผู้บริหาร ส่งอิทธิพลต่อ การเรียนการสอนของครู และคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อ ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

5. ตัวแปรการเรียนการสอนของครู ส่งอิทธิพลทั้งทางตรงต่อลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

6. ตัวแปรลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งอิทธิพลทั้งทางตรงต่อลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

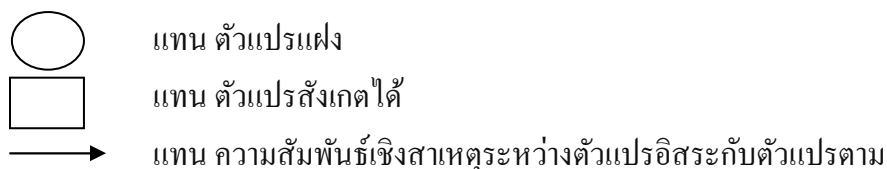
7. ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ภูมิหลังของนักเรียน การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครู ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ตัวแปรทั้งหมดส่งอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ภาพที่ 1-2 แบบจำลองสมมติฐานรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

จากภาพที่ 1-2 ผู้วิจัยได้สร้างโมเดลสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง

สำหรับสัญลักษณ์ในภาพที่ 1-2 นั้นผู้วิจัยขอให้รายละเอียด โดยเริ่มจากสัญลักษณ์ต่าง ๆ ดังนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543, หน้า 5, 19)

เป็นการแสดงแบบจำลองสมมติฐานความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง โดยสมมติฐานนี้เกิดขึ้นจากกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี แนวความคิด แบบจำลอง และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ โดยผู้วิจัยได้มีการจัดลำดับเชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่าง ๆ สามารถอธิบายเส้นทางอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ดังภาพที่ 1-2

ขอบเขตของการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการใช้กระบวนการวิจัยผสมผสาน (Mixed methods research) ซึ่งประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methods) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative methods) รวมทั้งการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field research) ประเมินรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ การยืนยันรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) และทดลอง (Tryout) เพื่อมาใช้ในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีความเป็นเลิศ ต่อไป

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ ความหมาย และความสำคัญ องค์ประกอบ ลักษณะของรูปแบบและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการศึกษา โดยการสังเคราะห์ในความสำคัญที่ควรดำเนินการอย่างสอดคล้อง ประกอบด้วย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) 2545 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) การปฏิรูปการศึกษาและมาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่าในระดับสากลเพื่อให้การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก

ไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยมุ่งศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 ด้าน ดังนี้

- 1.1 สภาพแวดล้อมของโรงเรียน
- 1.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร
- 1.3 ภูมิหลังของนักเรียน
- 1.4 การบริหารจัดการของผู้บริหาร
- 1.5 การเรียนการสอนของครู
- 1.6 ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน
- 1.7 คุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 กลุ่มประชากร คือ บุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 589 คน และครูวิชาการ จำนวน 3,266 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 3,855 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2559 โดยใช้วิธีการสุ่มผู้บริหารและครูจากโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กทั้งหมดตามสัดส่วน (Proportion sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 445 และครูวิชาการ จำนวน 445 คน รวมจำนวน 890 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษาจากการทบทวรรณกรรมของผู้วิจัยที่ได้ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อนำมาสร้างเป็นต้นแบบที่เหมาะสมจากข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่เป็นแบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Linear structural relationship model) แบบมีตัวแปรแฝง (Latent variables) ในลักษณะของแบบจำลอง ประกอบด้วยตัวแปรแฝงภายนอก ที่ประกอบไปด้วย สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ภูมิหลังของนักเรียน และ ส่วนตัวแปรแฝงภายใน ประกอบด้วย การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครู ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ตัวแปรตาม คือคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ. 2559-กันยายน พ.ศ. 2559

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณภาพการจัดการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่แสดงถึง
 ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การที่ผู้บริหาร และครูในโรงเรียน
 สามารถดำเนินงานในโรงเรียนทั้งการบริหาร การจัดการเรียนการสอน จนทำให้นักเรียนส่วนใหญ่
 มีผลสัมฤทธิ์ จากการเรียนสูงขึ้น

2. การบริหารงานการประกันคุณภาพ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของ
 สถานศึกษาโดยบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่องและเป็น
 การสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรงและผู้รับบริการทางอ้อม
 จนสถานศึกษาได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
 (สมศ.)

สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (School environmet) หมายถึง สภาพความพร้อมภายใน
 โรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนทำให้นักเรียน ได้รับพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทชุมชน (Roles of society) หมายถึง การให้ผู้ปกครอง หน่วยงานภาค
 ต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานในทุกระดับ เพื่อเป็นแนวร่วมในการจัด
 การศึกษา

2. เศรษฐกิจ (Economic) หมายถึง ฐานะทางครอบครัวที่มีรายได้จากการทำงานของ
 ผู้ปกครองนักเรียน งบประมาณของผู้ปกครองที่โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรมาสนับสนุน
 การเรียนหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการจัดการศึกษา

3. เทคโนโลยี (Technology) หมายถึง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในสถานศึกษา
 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพองค์กร

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Executive leader) หมายถึง พฤติกรรมหรือปัจจัยต่าง ๆ ทำให้
 ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางการทำงานให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพ
 และประสิทธิผล ส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพในการจัดการศึกษา ซึ่ง ได้แก่

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการ (Academic leader) หมายถึง ผู้บริหารสามารถนำความรู้
 เทคนิค และวิธีการต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพมาปรับใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อทำให้เกิด
 คุณภาพในการจัดการศึกษา

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leader) หมายถึง ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์
 ใหม่ ๆ มีความรู้ในหลักพฤติกรรมศาสตร์ มีเทคนิคในการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้องค์กร
 สามารถจัดการกับปัญหาและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

ภูมิหลังของนักเรียน หมายถึง สภาพความพร้อมด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ที่จะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ได้แก่

1. สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง นักเรียนอาศัยอยู่ร่วมกับบิดา มารดา ได้รับความรักและเอาใจใส่ ดูแลด้วยความใกล้ชิด
2. เจตคติ (Attitude) หมายถึง เจตคติต่อการเรียน ความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อการเรียน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

การบริหารจัดการของผู้บริหาร หมายถึง แนวทางให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการศึกษา มีการประเมินผลงานอย่างต่อเนื่อง ดังต่อไปนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การจัดนำหลักสูตรของตนเองซึ่งมีความหลากหลายตามสภาพและความเหมาะสมไปใช้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความสมดุลทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านกระบวนการที่สนองความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน

3. การนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติงาน ที่ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน ในทางที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

การเรียนการสอนของครู หมายถึง กระบวนการ เทคนิค วิธีการถ่ายทอดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ ดังต่อไปนี้

1. การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child centered approach) หมายถึง การยึดหลักทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ จัดกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน ปรับบทบาทครู เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์
2. การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม หมายถึง การนำสื่อ นวัตกรรม เทคนิควิธีการ กลยุทธ์ แบบใหม่ ๆ เทคโนโลยีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดความสนใจมากขึ้น
3. การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer assisted instruction) หมายถึง การนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มาประกอบการเรียนการสอน ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ สามารถทดแทนการขาดแคลนครู หรือครูไม่ครบชั้นได้

ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน หมายถึง ลักษณะหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่ง ได้แก่

1. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity value) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความช่างสังเกตชอบศึกษาค้นคว้าหาความรู้ มีความพอใจใฝ่ใจในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ
2. ความรับผิดชอบ (Responsibility value) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความมุ่งมั่นปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จ ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงหน้าที่การทำงานและรับผิดชอบต่อภาระทำของตนเอง
3. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) หมายถึง พิจารณาได้ตรงด้วยเหตุผลอย่างรอบคอบเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ปรากฏโดยรวบรวมข้อมูลให้เหตุผลและคิดทบทวนสรุปนัยสำคัญ แล้วตัดสินใจกระทำตามข้อสรุปที่ได้รับ

ตัวแปรแฝง (Latent variable) หมายถึง ปัจจัยหรือประเด็นที่ศึกษาซึ่งไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยตรง ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ภูมิหลังของนักเรียน การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครู ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก การศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง 7 ตัว อาศัยรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุ (SEM: Structural equation) เรียกว่ารูปแบบโครงสร้าง (Structural model)

ตัวแปรสังเกตได้ (Observe variable) หมายถึง ประเด็นหรือข้อมูลที่สามารถศึกษาได้ด้วยการวัดหรือการสังเกตเป็นรูปธรรมของการศึกษาตัวแปรในรูปแบบของกระบวนการบริหาร การจัดการศึกษาผ่านเครื่องมือที่มีค่าตัวเลขเชิงปริมาณ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝงสามารถวิเคราะห์ได้ถึงความเหมาะสมของการเป็นตัวแทนของตัวแปรแฝงนั้น ๆ โดยผ่านความสัมพันธ์ของรูปแบบวัด (Measurement model) ประกอบด้วยตัวแปร 18 ตัว 1) การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) การบริหารงานการประกันคุณภาพ 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 4) การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา 5) การนิเทศภายใน 6) การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 7) การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม 8) การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน 9) ความอยากรู้อยากเห็น 10) ความรับผิดชอบ 11) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 12) บทบาทชุมชน 13) เศรษฐกิจ 14) เทคโนโลยี 15) ภาวะผู้นำทางวิชาการ 16) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 17) สัมพันธภาพภายในครอบครัว 18) เจตคติ

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1. ผลการวิจัยเป็นแนวทางที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมและการพัฒนาการจัดการศึกษาแก่ผู้บริหารให้มีความสำเร็จอย่างมีคุณภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของประเทศชาติโดยรวม
2. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสถานศึกษา ใช้เพื่อการวางแผนในการพัฒนาการบริหารงานจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
3. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลจะใช้ในการวางแผนเพื่อปรับปรุงการบริหารและส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น
4. การนำไปประยุกต์ใช้ โดยผลจากการวิจัยครั้งนี้จะทำให้เกิดความตระหนักในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่เหมาะสมและอาจจะนำไปสู่การวางแผนนโยบายในการจัดการกับตัวแปรที่สำคัญได้อย่าง ตรงประเด็นและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกำหนดยุทธศาสตร์หรือวางแผนพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างมีทิศทาง รวมทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำรูปแบบ ไปใช้เพื่อการนิเทศการศึกษาอย่างมีคุณภาพ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการสนับสนุนการจัดการศึกษาในท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมมากขึ้นและสถานศึกษาอาจนำผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางเพื่อจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวบรวมเอกสารกำหนดเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานมาเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. แนวคิดคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 2.2 การบริหารงานการประกันคุณภาพ
3. แนวคิดการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 3.2 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.3 การนิเทศภายใน
4. แนวคิดการเรียนการสอนของครูที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.2 การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม
 - 4.3 การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
5. แนวคิดลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 ความอยากรู้อยากเห็น
 - 5.2 ความรับผิดชอบ
 - 5.3 การคิดอย่างมีวิจารณญาณ
6. แนวคิดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 บทบาทชุมชน

6.2 เศรษฐกิจ

6.3 เทคโนโลยี

7. แนวคิดภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็ก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 ภาวะผู้นำทางวิชาการ

7.2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

8. แนวคิดภูมิหลังของนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็ก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 สัมพันธภาพภายในครอบครัว

8.2 เจตคติ

แนวคิดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมาย สถานศึกษาไว้คือ “สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงาน การศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ดังนั้น โรงเรียนคือสถานศึกษา เป็นหน่วยของสังคม พื้นฐานที่มีความสำคัญรองจากสถาบันครอบครัว เพราะ โรงเรียนเป็นสถาบันจะสร้างรากฐาน ทักษะทั้งในด้านความรู้ ด้านสังคม และทักษะในด้านอาชีพ เพื่อการดำเนินชีวิตหรือทำงานต่อไป ประชาชนทุกคน ควรจะได้มีโอกาสได้รับการศึกษาเท่าเทียมกันทุกคน รัฐบาลจึงมีหน้าที่จัดระบบ การศึกษาให้ประชากรทุกคนได้รับการศึกษา อย่างทั่วถึงทุกคนและเสมอภาค ด้วยเหตุที่การศึกษา มีความสำคัญ และเป็นตัวแทนชี้วัดความเจริญของเศรษฐกิจในระยะยาว (Hanushek & Woessmann, 2008; Hanushek & Woessmann, 2011) รัฐบาลจึงให้ความสำคัญต่อการปฏิรูป การศึกษา จะเห็นได้ว่ากว่าทศวรรษที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยพยายามที่จะปฏิรูป การศึกษาโดย ออกกฎหมาย พระราชบัญญัติต่าง ๆ เพื่อเอื้อให้มีการแปรรูปการจัดการ โรงเรียนตาม แนวคิด การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (Odden & Wohlstetter, 1995; Cheng, 1996) แต่กระนั้นก็ตาม ก็เป็นเพียงแค่รูปแบบของการกระจายอำนาจของฝ่ายบริหารที่มีอำนาจเท่านั้น เพราะการตัดสินใจ ที่สำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณและอำนาจนั้น ยังอยู่ในการจัดการของรัฐ แต่การปฏิรูป การศึกษาที่แท้จริงนั้นควรจะปฏิรูปที่ตัวโรงเรียนหรือสถานศึกษาถึงจะทำให้การปฏิรูปเกิด

ประโยชน์ต่อประชาชนในประเทศ (รุ่ง แก้วแดง, 2543 อ้างถึงใน ธวัชชัย ตั้งอุทัยเรือง, 2557, หน้า 18-19)

การศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนและประเทศชาติ ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น บุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการ และด้านงบประมาณ รวมทั้งมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่าเป็นการศึกษาก่อนระดับประถมศึกษาหรือกระทรวงศึกษาธิการ (2558) ที่ได้ให้ความหมายของไว้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานมาจากปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่ประกอบด้วยทักษะที่มีเนื้อหาสาระอันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่รอดและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็ม ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตน รวมทั้งประกอบอาชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล ตลอดจนสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปได้ ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, หน้า 12)

แนวคิดคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ระบุไว้ว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอกและในมาตรา 48 ระบุว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก โดยมีสาระสำคัญที่สรุปได้ว่าสถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการประเมินตนเองทุกปีโดยการดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานตามปกติและต้องเปิดเผยผลการดำเนินงานของตนเองต่อสาธารณชน พร้อมทั้งจะถูกตรวจสอบจากคณะกรรมการประเมินผลภายนอกในทุก 5 ปี ด้วยโดยบุคลากรภายในสถานศึกษาตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล และทำการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดเพื่อพัฒนาคุณภาพและเป็นการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ก่อนรับการประเมินผลภายนอกต่อไป

คุณภาพการจัดการศึกษา ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ได้ให้ความหมายคำว่า “คุณภาพ” เป็น 2 ประการคือ 1) คุณภาพ หมายถึง ลักษณะความดี และ 2) คุณภาพ หมายถึง ลักษณะประจำบุคคลหรือสิ่งของ สำหรับ “คุณภาพ” ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Quality” ซึ่ง Webster’s new dictionary (Webster, 1983, p. 349 อ้างถึงใน สิทธิพงษ์ ภูมิภักดีพรรณ, 2550, หน้า 23) ได้อธิบายความหมายของ “Quality” หรือ “คุณภาพ” ว่า หมายถึง 1) คุณลักษณะ 2) ธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ 3) ระดับความเป็นเลิศของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และ 4) ความเป็นพิเศษ

นักวิชาการหลายท่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของคำว่าคุณภาพ ซึ่งก็มีการกำหนดนิยามในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น Enarson (1983 อ้างถึงใน สิทธิพงษ์ ภูมิภักดีพรรณ, 2550, หน้า 23) ได้อธิบายความหมายของคุณภาพในเชิงการเปรียบเทียบกับภาษา ง่าย ๆ 4 ประการ คือ 1) คุณภาพ หมายถึง การอยู่ในระดับที่ดีกว่าครั้งที่ผ่านมา 2) คุณภาพ หมายถึง การอยู่ระดับที่ดีกว่าที่เป็นอยู่จริง ๆ ในขณะนี้ 3) คุณภาพ การรู้ว่าสถาบันตนเองที่ดีกว่าสถาบัน อื่น ๆ อย่างไร และ 4) คุณภาพ หมายถึง การอยู่ในระดับที่ดีกว่าค่าเฉลี่ย ส่วน Nightingal and O’neil (1994, pp. 30-31) ได้ให้ความหมายของคุณภาพไว้ 5 ความหมายที่แตกต่างกัน คือ 1) คุณภาพ หมายถึง ความมีมาตรฐาน 2) คุณภาพ หมายถึง การไม่มีข้อเสีย 3) คุณภาพ หมายถึง ความเหมาะสม กับจุดมุ่งหมาย 4) คุณภาพ หมายถึง ความมีคุณค่าคุ้มกับการลงทุน 5) คุณภาพ หมายถึง ความสามารถไม่เปลี่ยนแปลงได้หลากหลาย และนอกจากนี้ บุญใจ ศรีสถิตนรากร (2543, หน้า 75) ยังได้ อธิบายคุณภาพใน 2 แง่มุม คือ 1) คุณภาพ หมายถึง ความมีคุณภาพตามมาตรฐานของทั่ว ๆ ไป (Normal standard) หรือ การให้บริการที่ถูกต้องตามมาตรฐานวิชาชีพ (Professional standard) และ 2) คุณภาพ หมายถึง ความมีคุณภาพตามความพึงพอใจของผู้บริโภคและผู้ให้บริการ (Customer satisfaction)

คุณภาพของโรงเรียน (Quality of school) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษา ให้สำเร็จตาม วัตถุประสงค์ นับว่าเป็นความท้าทายในการดำเนินงาน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน ที่จะต้องแสดง ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ จะต้องกำกับและติดตาม ตรวจสอบ ปรับปรุงพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของ โรงเรียนและนักเรียน จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติการ ทั้งการเรียนการสอน และการท างานของครูและเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาอัตราการออก

กลางคั่นของนักเรียน และความพึงพอใจของบุคลากร ตลอดจนจัดโรงเรียนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในประเทศไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนทั้งระบบตั้งแต่จุดมุ่งหมาย หลักการ แนวทางการจัดการศึกษา ระบบ โครงสร้าง และกระบวนการ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนในหมวด 1 มาตรา 6 “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ในการจัดการการศึกษาให้ยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นอย่างต่อเนื่อง มีเอกภาพด้านนโยบายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา มีการกำหนดให้โรงเรียนขนาดเล็กเป็นนิติบุคคล ซึ่งอาจเป็นส่วนราชการในกำกับ ดำเนินกิจการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เป็นของตนเองให้มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ นอกจากนั้นแล้วทุกรัฐบาลมักมีแผนการปฏิรูปพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงานและเพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการ โรงเรียนขนาดเล็กให้มีความอิสระและความคล่องตัว ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545; Huse & Cummings, 1985)

การปรับเปลี่ยนบทบาท การกิจและวิธีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กของภาครัฐ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน การปรับปรุงโครงสร้างการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบราชการ การรื้อปรับระบบการเงินและการงบประมาณ การสร้างระบบบริหารงานบุคคลและค่าตอบแทนใหม่ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรมและค่านิยม การเสริมสร้างระบบราชการให้ทันสมัย และการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มาใช้อย่างจริงจัง สอดคล้องและเชื่อมโยงกับนโยบายที่เป็นเป้าหมายบาล มีผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น การผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพ มีผลงานวิจัยและการให้บริการกับสังคมทางด้านวิชาการ ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กในฐานะองค์กรหนึ่งบาลที่จำเป็นต้องปรับทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงให้เกิดผลในการปฏิบัติมากที่สุด ทั้งภายนอกและภายในอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในลักษณะดังกล่าว จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (Mondak, 2001)

เกษม วัฒนชัย (2545, หน้า 11) ได้กล่าวถึงแรงผลักดันที่ต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มาจากกระแสที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและมาเลเซีย นั้นมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยีและกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความคาดหวังของสังคมในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อแข่งขันกับนานาชาติ ปัญหาคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้จ้างงาน และสภาพความจำกัดด้านงบประมาณจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจอันเกิดมาจากความขัดแย้งทางการเมือง การช่วงชิงอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก การทุจริตคอร์รัปชันอย่างกว้างขวางในทุกส่วนของสังคมไทย ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการที่ไม่สามารถจัดหลักสูตรให้สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียน และการกระจายโอกาสอย่างกว้างขวางและไม่เป็นธรรม ปัญหาด้านคุณภาพและประสิทธิภาพที่เป็นวิกฤตเรื้อรังมาอย่างยาวนาน (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2556) ซึ่งสาเหตุดังกล่าวเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้งและขาดเสถียรภาพ ทำให้นโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก มีการปรับเปลี่ยนบ่อยและไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาและโลกของการค้าเสรีที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ดีไม่ได้มีการนำไปปฏิบัติ หลายรัฐบาลที่ผ่านมามีได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากขาดนักการเมืองที่มีความสนใจและมีวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาอย่างแท้จริง เพราะมีว่แต่กำลังอยู่ในวังวนของการแย่งชิงอำนาจ กฎหมายที่เกี่ยวข้องล่าช้ามิได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามกาลเวลาที่จะรองรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของแต่ละโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความแตกต่างกัน มีแค่บางแห่งมีกฎหมายรองรับ ทำให้เกิดการขัดแย้งและซ้ำซ้อน การดำเนินงานไม่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวมที่ส่งผลกระทบต่อความเจริญเติบโต นอกจากนี้ยังมีสาเหตุจากการลงทุนด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ต่ำมาโดยตลอดมีสัดส่วนอยู่ระหว่างร้อยละ 0.24-0.58 ของ GDP ปัญหาจากการที่ยังรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางภายใต้ระบบราชการที่เข้มงวด ซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวทางและเป้าหมายของสถาบันชั้นสูงได้ (Toma et al., 2009)

บุญใจ ศรีสถิตนรากร (2543 อ้างถึงใน จารุวรรณ ประทุมศรี, 2547, หน้า 29) ได้กล่าวถึงคุณภาพการศึกษาว่า เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษาทุกสาขาและทุกระดับการศึกษา การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีปัจจัยนำเข้าทางการศึกษาที่มีคุณภาพและทำการควบคุมการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาการจึงทำให้ผลผลิตทางการศึกษาหรือผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา มีทักษะที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะของสาขาวิชาชีพ สนองความต้องการของผู้เรียนและ

สังคม สอดคล้องกับ ธรรมรักษ์ การพิสิษฏ์ (2528 อ้างถึงใน จารุวรรณ ประทุมศรี, 2547, หน้า 29) กล่าวถึงคุณภาพการจัดการศึกษามีความสำคัญต่อการสร้างและการพัฒนาคน การศึกษาในอนาคตจะเป็นคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาคน พัฒนาค้นให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความรับผิดชอบ มีสติปัญญา ปรับตัวได้ สอดคล้องกับ วิจิตร ศรีสอาน (2537 อ้างถึงใน จารุวรรณ ประทุมศรี, 2547, หน้า 30) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษามีความสำคัญต่อการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ และสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ คุณภาพการศึกษาเป็นหัวใจของความเป็นเลิศ โดยเฉพาะเรื่องการทำให้ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพ และปรีดา วิบูลสวัสดิ์ (2537 อ้างถึงใน จารุวรรณ ประทุมศรี, 2547, หน้า 30) กล่าวว่า คุณภาพทางวิชาการในปัจจุบัน ประกอบด้วย การเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัย หลักสูตร การผลิตบัณฑิตและคุณภาพของอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้นการสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ในเรื่องการจัดระบบการแสดงความคิดเห็นที่จะมีส่วนในการสร้างสติปัญญา จัดระบบสารสนเทศที่ดี มีการแสดงความรู้ความสามารถสูง สร้างความรับผิดชอบต่อสังคม อีกทั้งมีเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงานด้วย อุดุ้ย วิริยเวชกุล (2538 อ้างถึงใน จารุวรรณ ประทุมศรี, 2547, หน้า 30) สอดคล้องกับ รุ่ง แก้วแดง (2540) ได้กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มุ่งที่จะให้มีการนำผลการประเมินไปพัฒนาการศึกษา (Improvement through evaluation) ซึ่งทำให้สถานศึกษาตื่นตัวในการแข่งขันกันสร้างคุณภาพและมาตรฐานการศึกษามากกว่าที่จะประเมินเพื่อให้รางวัล

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยสรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษาหรือคุณภาพของโรงเรียนเป็นผลมาจากการจัดการศึกษา ที่มีการทำงานเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการวางแผนและดำเนินงานตามแผน เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม บรรลุตามจุดหมายที่กำหนด อีกทั้งเป็นที่ยอมรับของประชาชนและชุมชน โดยมีผู้บริหาร ครู นักเรียน บุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ รวมถึง สภาพแวดล้อมอื่น ๆ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การศึกษามีคุณภาพ ช่วยส่งเสริมและพัฒนาคน ให้เป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ มีความคิดสติปัญญา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์และกำหนดเป็นตัวแปรที่ผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการบริหารงานประกันคุณภาพภายนอก

การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แนวคิดและความหมายการบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พัฒนาพงษ์ สีทา (2551, หน้า 32) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคล ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเนื่องจากการได้รับ

ประสบการณ์โดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน และสามารถประเมิน หรือวัดประมาณค่าได้จากการทดสอบ หรือการสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ พิมพ์ประกษา อรัญมิตร (2552, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะและความรู้ความสามารถที่แสดงถึงความสำเร็จที่ได้จากการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ ซึ่งสามารถวัดเป็นคะแนนได้จากแบบทดสอบทางภาคทฤษฎีหรือภาคปฏิบัติหรือทั้งสองอย่าง และวุฒิชัย ดานะ (2553, หน้า 32) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ระดับความรู้ ความสามารถและทักษะที่ได้รับและพัฒนาจากการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ โดยอาศัยเครื่องมือ ในการวัดผลหลังจากการเรียนหรือจากการฝึกอบรม กัมปนาท ศรีเชื้อ (2550 อ้างถึงใน ขนิษฐา บุญภักดี, 2552, หน้า 8) ได้กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีองค์ประกอบ 2 ประการ ได้แก่ 1) องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา 2) องค์ประกอบที่มีได้เกี่ยวข้องกับสติปัญญา

Eysenck, Arnold and Meili (1972 อ้างถึงใน พัฒนาพงษ์ สีกา, 2551, หน้า 31) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียน โดยอาศัย ความสามารถเฉพาะตัวของบุคคล โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอาจได้จากการทดสอบ เช่น การสังเกต หรือการตรวจการบ้าน หรือเกรดของการเรียน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่ซับซ้อนและ ระยะเวลา หรืออาจวัดด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป สอดคล้องกับ Good (1973 อ้างถึงใน วิษา สำราญใจ, 2552, หน้า 20) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ที่ได้รับ หรือทักษะที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ซึ่งวัดได้จากคะแนนที่ครูผู้สอนให้หรือคะแนนที่ได้จากการทดสอบ

กล่าวโดยสรุป ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความสามารถและทักษะที่ได้รับ จากการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือการเรียนรู้ในชั้นเรียนในรายวิชาต่าง ๆ เมื่อวัดเป็นคะแนนที่ได้จาก การทดสอบ หรือเกรดที่ได้จากการเรียนสูงขึ้น ถือว่าประสบความสำเร็จและมีคุณภาพ

องค์ประกอบของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน Anastasi (1997 อ้างถึงใน ขนิษฐา บุญภักดี, 2552, หน้า 8) ได้กล่าวว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จทางการศึกษาได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบดังต่อไปนี้ 1) องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Intellectual-factor) เป็นความสามารถใน การคิดของบุคคล อันเป็นผลมาจากการสะสมของประสบการณ์ต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่คิดตัว มาแต่กำเนิด โดยความสามารถเหล่านี้วัดได้หลายแบบ เช่น วัดความถนัดทางการเรียน ความคิด สร้างสรรค์ ความสามารถในการแก้ปัญหา สมรรถภาพทางสมอง เป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบด้าน สติปัญญา เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) องค์ประกอบที่ไม่ใช่ทางด้าน สติปัญญา (Non intellectual-factor) เช่น เพศ อายุ แผนการเรียน อันดับการเลือก รายได้ของบิดา มารดา นิสัยในการเรียน เจตคติในการเรียน ตลอดจนสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน Bloom (1976, p. 160) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มี 3 ปัจจัยคือ

1. คุณสมบัติด้านความรู้ หมายถึง ความสามารถและความถนัดของผู้เรียนที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนการเรียนรู้
2. คุณลักษณะทางด้านจิตพิสัย หมายถึง แรงจูงใจหรือทัศนคติที่มีต่อรายวิชาต่อสภาพแวดล้อมในการเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนเอง
3. คุณภาพของการสอน หมายถึง การวางแผนการสอนหรือจุดมุ่งหมายรายวิชาที่ผู้สอนได้วางแผน รวมถึงการให้คำปรึกษา แรงเสริมจากผู้สอน และวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมหรือสามารถแสดงความคิดเห็นได้

สุมิตรา อังวัฒนกุล (2539 อ้างถึงใน วนิดา ดิแป้น, 2553, หน้า 20) ได้สรุปเพิ่มเติมว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียนมี 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยด้านตัวผู้สอน ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะให้ความรู้ ผู้สอนต้องเข้าใจเรื่องของหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน และต้องมีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์มีแนวการสอนที่ดี และมีศรัทธาต่อการประกอบอาชีพครู ย่อมจะสอนให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์เป็นอย่างดี ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสอนต่าง ๆ จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ของผู้สอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องไปถึงประสิทธิภาพที่น่าพอใจของนักเรียนด้วย
2. ปัจจัยด้านการสอน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ทั้งนี้จะสอนโดยเน้นเนื้อหาและการจัดกิจกรรมทุกด้านที่จะพัฒนาเกี่ยวกับวิชาเรียน
3. ปัจจัยด้านสังคม เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคม เช่น การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ใช้ประโยชน์จากรายวิชานั้น การสนับสนุนทางการเรียนของครอบครัว เป็นต้น

Gagne and Briggs (1979 อ้างถึงใน พรศรี พุทธานนท์, 2550, หน้า 6-10) ได้แบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยเดิมของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการให้สิ่งเร้าพร้อมกันให้ผู้เรียนตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ การทำซ้ำคือการให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้สิ่งเร้าแล้วตอบสนองหลาย ๆ ครั้ง จนสามารถเรียนรู้ได้ การให้การเสริมแรง คือ การเสริมกำลังใจให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้
2. ปัจจัยภายใน เป็นสิ่งภายในที่ผู้เรียนต้องมีเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ข้อเท็จจริงขณะเรียนขณะนั้นหรือระลึกจากที่เคยเรียนมาแล้ว ทักษะทางปัญญา หมายถึง ความสามารถในการใช้สมอง

เพื่อการเรียนรู้ โดยระลึกจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์ หมายถึง สมรรถภาพ ที่ควบคุมการเรียนรู้ ความตั้งใจ การจำ และพฤติกรรมความคิดของมนุษย์เป็นกระบวนการทำงาน ภายในสมองของมนุษย์ ผู้เรียนอาจได้รับแนวทางในขณะที่เรียน

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (1976 อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548, หน้า 91) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในโรงเรียน กล่าวคือ พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหัวใจในการเรียน ผู้เรียน แต่ละคนจะเข้าชั้นเรียนด้วยพื้นฐานที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ต่างกัน ถ้าเขามีพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะไม่แตกต่างกัน คุณลักษณะของแต่ละคน เช่น ความรู้ที่จำเป็นก่อนเรียน แรงจูงใจในการเรียนคุณภาพของการสอนเป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้ เพื่อให้แต่ละคนและทั้งกลุ่มมีระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

การบริหารงานการประกันคุณภาพ

แนวคิดและความหมายการประกันคุณภาพ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ระบุว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และ ระบบประกันคุณภาพภายนอกและในมาตรา 48 ระบุว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก โดยมีสาระสำคัญที่สรุปได้ว่าสถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการประเมินตนเองทุกปี โดยการดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานตามปกติและต้องเปิดเผยผลการดำเนินงานของตนเองต่อสาธารณชน พร้อมทั้งจะถูกตรวจสอบจากคณะกรรมการประเมินผลภายนอกในทุก 5 ปี โดยบุคลากรภายในสถานศึกษา ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล และทำการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อพัฒนาคุณภาพและเป็นการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ก่อนรับการประเมินผลภายนอกต่อไป

นอกจากนั้น พระราชบัญญัตินี้ยังกำหนดให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพศึกษามีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพ ภายนอกและทำการประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของ สถานศึกษาโดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการและแนวการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละ

ระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติและมีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา ทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้ายและเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนและสถานศึกษาต่าง ๆ ต้องให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องตลอดจนให้บุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่า เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจการตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อทำการประเมินคุณภาพภายนอกของ โรงเรียนนั้น ๆ

ความหมายของการประกันคุณภาพ (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2540, หน้า 34-36) คุณภาพ หมายถึง ความเก่งกาจสามารถทางวิชาการ ไม่ว่าจะในด้านการสร้างความรู้ หรือ การถ่ายทอด ความรู้ หรืออาจเรียกว่า ความเป็นเลิศทางวิชาการ มีผลผลิตดีเยี่ยม มีการสร้างและ ถ่ายทอดความรู้ ทำให้สังคมมีพลังอำนาจ ทำให้เกิดประชาคมแห่งการสร้างความรู้ มีขีดความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง สามารถตรวจสอบข้อผิดพลาดของตนและแก้ไขปรับปรุง เป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ มีความสามารถในการสร้างและสะสมทุนทางปัญญา สามารถนำไปปฏิบัติให้สอดคล้อง กับบริบทได้

การดำเนินงานด้านประกันคุณภาพการศึกษา (Quality assurance) ได้มีการกำหนดให้มี ระบบและกลไกในการควบคุม (Control) ตรวจสอบ (Audit) และประเมิน (Assess) การดำเนินงาน ในแต่ละองค์ประกอบคุณภาพ (Quality factor) ตามดัชนีบ่งชี้ (Index) ที่กำหนดเพื่อเป็น หลักประกันแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนให้มั่นใจว่าโรงเรียนนั้นสามารถให้ผลผลิตทาง การศึกษาที่มีคุณภาพและพร้อมสำหรับการประเมินคุณภาพและรับรองมาตรฐานจากภายนอก สำหรับแนวทางในการควบคุมตรวจสอบและประเมินคุณภาพในกระบวนการประกันคุณภาพ การศึกษา ตามที่ อุทุมพร จามรมาน (2541, หน้า 35) ได้อธิบายว่ากระบวนการดำเนินงานประกัน คุณภาพการศึกษามีส่วนประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal quality control) เป็นส่วนที่โรงเรียนขนาดเล็ก จะต้องจัดให้มีระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายในขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะมีส่วนต่อ คุณภาพของผู้เรียนและต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยใช้หลักการของการควบคุมคุณภาพ ที่เหมาะสมพร้อมทั้งการมีระบบตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการภายในด้วย

2. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality auditing) ที่เป็นผลการดำเนินการของระบบและ กลไกควบคุมคุณภาพภายในที่โรงเรียนขนาดเล็กได้จัดให้มีขึ้น โดยจะเป็นการตรวจสอบเชิงระบบ มุ่งเน้นการพิจารณาว่าจะมีระบบการควบคุมคุณภาพหรือไม่ได้ใช้ระบบที่พัฒนาขึ้นเพียงใด

และมีขั้นตอนการดำเนินการที่จะทำให้เชื่อถือได้หรือไม่ว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้มุ่งเน้นการตรวจสอบเป็นหลัก

3. การประเมินคุณภาพ (Quality assessment) หมายถึง กระบวนการประเมินผลการดำเนินการของโรงเรียนในภาพรวมว่า เมื่อได้มีการใช้ระบบการประกันคุณภาพหรือระบบควบคุมคุณภาพแล้ว ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพมากน้อยเพียงใดต้องประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพงานตลอดเวลาทั้งนี้การตรวจสอบและประเมินคุณภาพนี้จะกระทำอย่างเป็นระบบ โดยมีกฎเกณฑ์และมีแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554) ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) มานำเสนอให้โรงเรียนพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น ตามวิสัยทัศน์ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” เป้าหมาย ภายในปี พ.ศ. 2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประเด็นหลัก 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

- 1) คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน โรงเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงผู้คนเก่งดีและมีใจรักมาเป็นครูคุณภาพได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
- 2) เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนทุกคนทุกเพศ ทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
- 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษาโดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกกระบวนการศึกษาคือ

กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงผู้คนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู
3. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทุกระดับ/ ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

การประเมินคุณภาพภายนอก

จากการที่โรงเรียนขนาดเล็กมีหน้าที่ในการผลิตผู้เรียนและสร้างองค์ความรู้ ให้มีคุณภาพตามความต้องการเพื่อให้สามารถบรรลุพันธกิจ ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กมีบริบทของการผลิตผู้เรียนและการสร้างองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน สมศ. จึงได้มีการจัดกลุ่ม โดยเห็นว่าจะมีประโยชน์ในประเด็นดังต่อไปนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2545, หน้า 114-115)

1. เป็นการเปิดโอกาสให้โรงเรียนประกาศต่อสาธารณชนว่ามีจุดเน้นด้านใดซึ่งเท่ากับเป็นการให้ปฏิญาณว่าจะมุ่งมั่นในการพัฒนาให้มีความเป็นเลิศตามอัตลักษณ์ที่ได้ประกาศออกไป
2. การเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้พัฒนาตนเองจนมีความเป็นเลิศในพันธกิจของตนแสดงถึงการให้อิสระในเชิงวิชาการ (Academic freedom) แก่โรงเรียนขนาดเล็ก
3. ผลการจัดกลุ่มดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาระบบการประเมินภายนอกโดย สมศ. จะได้นำผลการจัดกลุ่มดังกล่าวมาประกอบการพัฒนาเกณฑ์การตัดสินผลการประเมินที่ผันแปรไปตามกลุ่มโรงเรียนรวมทั้งการสร้าง ความชัดเจนเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินดังกล่าวจะทำให้การประเมินที่มีลักษณะวัตถุวิสัยหรือมีความเป็นปรนัย (Objectivity) นอกจากนั้นผลการจัดกลุ่มดังกล่าวจะช่วยให้ สมศ. ออกแบบจัดทีมประเมินได้อย่างเหมาะสมกับประเภทของโรงเรียนอีกด้วย
4. การจัดกลุ่มโรงเรียนช่วยให้สามารถกำหนดทิศทาง การส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมแก่โรงเรียนขนาดเล็กแต่ละกลุ่ม
5. การจัดกลุ่มโรงเรียนจะส่งผลต่อการที่รัฐบาลจะกำหนดทิศทางการผลิตผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ ตามความต้องการของประเทศโดยการกำหนดทุนการศึกษาตามความต้องการกำลังคนของประเทศและการสนับสนุนเพื่อให้มีความเป็นเลิศในแต่ละกลุ่มตลอดจนในการประเมินของ สมศ. ตามกลุ่มต่าง ๆ จึงมีการจำแนกตามกลุ่มสถาบันที่มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน

จากการศึกษาองค์ประกอบของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลที่ได้จากการสะสมประสบการณ์และระดับสติปัญญาที่ได้มาแต่กำเนิด และองค์ประกอบที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับระดับสติปัญญา ซึ่งมีอยู่ภายในตัวผู้เรียนหรืออาจเกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก การเพาะบ่ม การได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดี กลไกสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาคณาการศึกษามีประสิทธิภาพ คือการที่ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนต้องมีความตระหนักร่วมกันที่จะดำเนินงานตามภารกิจหลักของโรงเรียนขนาดเล็ก ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในทุกระดับ มีทิศทางที่แน่นอน มีระเบียบและจะส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็ก ได้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น เมื่อนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และ โรงเรียน

บริหารงานการประกันคุณภาพ จนได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ย่อมส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิชา สําราญใจ (2552, หน้า 134-135) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง (ระดับประถมศึกษา) มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนอาชีพของผู้ปกครอง (ธุรกิจส่วนตัว) มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ผลการวิจัยยัง พบว่า อาชีพของผู้ปกครอง (ธุรกิจส่วนตัว) ระดับการศึกษาผู้ปกครอง (ประถมศึกษา) เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนตัวแปรจำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ผู้ปกครอง อาชีพผู้ปกครอง (รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ เกษตรกรอาชีพรับจ้าง และอาชีพบริษัทเอกชน) และระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1

กมลวรรณ รอดจ่าย (2552) ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก และตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ โรงเรียนขนาดเล็กที่ศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) วิเคราะห์ขนาดและทิศทางของอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนต้นแบบขนาดเล็กนําร่อง จำนวน 660 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์โมเดลลิสมัล ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ศึกษาขึ้น ประกอบด้วย 8 ตัวแปร ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 33 ตัว ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ศึกษาดังกล่าว มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 283.74 ที่องศาอิสระ 280 มีระดับความน่าจะเป็น 0.4 และดัชนีวัดระดับความกลมกลืน มีค่าเท่ากับ 0.97 ตัวแปรปัจจัยด้านต่าง ๆ

สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กได้ร้อยละ 74 โดยปัจจัยด้านสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษามีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กสูงสุด รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ ในขณะที่ ปัจจัยด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยส่งผ่านปัจจัยด้านการบริหารจัดการและปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษามีอิทธิพลรวมต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กสูงสุด

บุญกุล หัตถกิจ (2556) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า องค์ประกอบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 7 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย กล่าวคือ 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านการจัดการกระบวนการ 3) ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ 4) ด้านการสร้างทีมงาน 5) ด้านการประเมินตนเอง 6) ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนและ 7) ด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับ การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ: PMQA) เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติเพื่อองค์กรที่เป็นเลิศแสดงให้เห็นว่า ถ้าโรงเรียนขนาดเล็กมีการปฏิบัติหรือดำเนินการใด ๆ โดยอาศัยองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบที่กล่าวข้างต้นแล้วย่อมส่งผลต่อการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย

1. ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมที่ทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วยผู้บริหารมีภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง และสร้างภาวะผู้นำให้กับครูได้ ผู้บริหารจัดการในโรงเรียน โดยให้ทุกภาคส่วนมีอำนาจในการตัดสินใจเป็นผู้นำทางวิชาการ และบริหารจัดการกิจกรรมทางวิชาการให้นักเรียนมีคุณภาพตามหลักสูตรสถานศึกษาได้ ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนขนาดเล็กผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการบริหารคุณภาพการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาหลายด้าน อาทิ เช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยผู้นำหรือผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ มุ่งมั่น อดทน มีความรับผิดชอบต่อนักเรียนและสังคมซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบโรงเรียนเป็นเลิศประเทศสิงคโปร์ (SEM) กล่าวว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ ค่านิยม ด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลของนักเรียนมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคม

2. ด้านการจัดการกระบวนการ (Process management) ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้นประกอบด้วย โรงเรียนจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาตามบริบทโรงเรียนชัดเจน

มีการวางวัตถุประสงค์การทำงาน และปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างแท้จริง คุรุปฏิบัติงานอย่างอิสระ คล่องตัวภายใต้กระบวนการคุณภาพวงจรเดมมิง PDCA ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน สื่ออุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ น้อย ในขณะที่ชุมชนมีทรัพยากรบุคคลที่หลากหลายที่สามารถนำเข้ามาในโรงเรียน ได้อย่างดี โรงเรียนขนาดเล็กมีกรอบงานเท่ากับโรงเรียนขนาดใหญ่จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาด้านการจัดการกระบวนการ ให้โรงเรียนมีมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนตามบริบทที่มีอยู่ภายใต้การดำเนินงานตามระบบคุณภาพ

3. ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic planning) ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้น ประกอบด้วย โรงเรียนบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนัก กำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ และประเมินผลร่วมกับโรงเรียนได้ ผู้บริหารใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารให้ทุกคนมีส่วนร่วมเนื่องจากโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการกำหนดวิสัยทัศน์ เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของโรงเรียน เพื่อเป็นทิศทางในการดำเนินงานของ โรงเรียนตามเป้าหมายให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูและบุคลากรทางการศึกษาน้อยการนิเทศ กำกับ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานดำเนินการอย่างยากลำบากจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการทำงานอย่างรอบคอบและรัดกุม

4. ด้านการสร้างทีมงาน (Team working) ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมที่จะให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้น ประกอบด้วย ผู้บริหาร และครูสร้างวัฒนธรรมองค์การทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน ผู้บริหารสร้างขวัญกำลังใจและยกย่องกับครูด้วยวาจาต่อสาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารเพิ่มประสบการณ์ทางวิชาการ สนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาครูให้เต็มศักยภาพใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับบุคลากรและสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีความขาดแคลนบุคลากรในโรงเรียน จำเป็นที่ผู้บริหารต้องสร้างทีมงานเพื่อให้เกิดความสามัคคี การร่วมกันทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ นอกจากนั้นบุคลากรที่จะสามารถช่วยเหลือ โรงเรียน ได้ดีคือชุมชน ซึ่งทั้งผู้บริหารและครูต้องใช้วาทศิลป์ในการประสานสัมพันธ์ เกิดมิตรไมตรีให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม จึงจะทำให้โรงเรียนเกิดคุณภาพอย่างยั่งยืน

5. ด้านการประเมินตนเอง (Self-assessment) ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้น ประกอบด้วย โรงเรียนประเมินและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินและเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีการประเมินความคิดเห็นและ

ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนประเมินและพัฒนามาตรฐาน การประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบท ทั้งนี้เนื่องจากใน โรงเรียนขนาดเล็กต้องปฏิบัติงาน

6. ด้านการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน (Students and stakeholders)

ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศนั้น ประกอบด้วย โรงเรียนศึกษาความต้องการและความคาดหวังของผู้ปกครอง และชุมชนอย่างแท้จริง โรงเรียนสร้างครูที่มีคุณภาพเพื่อให้ผู้ปกครองมีความเชื่อถือในการจัดการ การเรียนการสอนที่จะเกิดกับตัวนักเรียน ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและเชิญชวนชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

7. ด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี (Information and technology)

ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำให้การบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสู่ความเป็นเลิศ นั้น ประกอบด้วย โรงเรียนพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้มีข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำมา วางแผนพัฒนาคุณภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน มีระบบ การจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการสะดวกต่อครูที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และ จัดทำข้อมูลสารสนเทศ ให้บริการความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีกับชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายด้าน การศึกษาบาล ได้กล่าวถึงการเร่งพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาให้ทัดเทียมกับ นานาชาติ จัดให้มีระบบการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ การเรียนรู้ ให้เป็นแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตารางที่ 2-1 สังเคราะห์ตัวแปรคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล															
	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542)	Mondak, (2001)	เกษม วัฒนชัย (2545)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (2544)	บุญใจ ศรีสถิตนราทร (2543)	จางวรรณ ประทุมศรี (2547)	ธรรมรักษ์ การพิธิษฎร์ (2528)	วิจิตร ศรีสอาด (2537)	จางวรรณ ประทุมศรี (2547)	รุ่ง แก้วแดง (2540)	พัฒนาพงษ์ ลีทา (2551)	พิมพ์ประภา อรัญมิตร (2552)	วุฒิชัย ดาณะ (2553)	กัมปนาท ศรีเชื้อ (2550)	Eysenck, Arnold and Meili (1972)	Good (1973)
การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
การบริหารงานประกันคุณภาพภายนอก	✓			✓												
การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน		✓								✓						
สภาพแวดล้อมในการเรียน																
สติปัญญาของนักเรียน														✓		
ระบบการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์																

ตารางที่ 2-1 (ต่อ)

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล												
	Bloom (1976) and Creamer (1989)	วิชา สำราญ (2552)	อมรวิทย์ นาคกรพรพ. (2540)	อุทุมพร จามรมาน (2541)	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554)	บุญกุล หัตถ์ดี (2556)	รัชชชัย ตั้งอุทัยเรือง (2557)	Hanushek and Wößmann (2007)	Hanushek and Woessmann (2011)	Wohlstetter (1995) and Cheng (1996)	สิทธิพงษ์ ภูมิภักดีพรหม (2550)	พนิชฐา บุญภักดี (2552)	สุมิตรา อังวัฒนะกุล (2539)
การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	✓	✓			✓						✓	✓	✓
การบริหารงานประกันคุณภาพภายนอก			✓	✓	✓	✓	✓						
การบริหาร โรงเรียนเป็นฐาน								✓	✓	✓			
สภาพแวดล้อมในการเรียน	✓												
สติปัญญาของนักเรียน											✓		✓
ระบบการเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์						✓							

จากตารางสังเคราะห์ตัวแปรที่นักวิจัยได้กล่าวถึงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนด การบริหาร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการบริหารงานการประกันคุณภาพ เป็นตัวแปรในของปัจจัยคุณภาพ การจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดของโมเดล รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กต่อไป

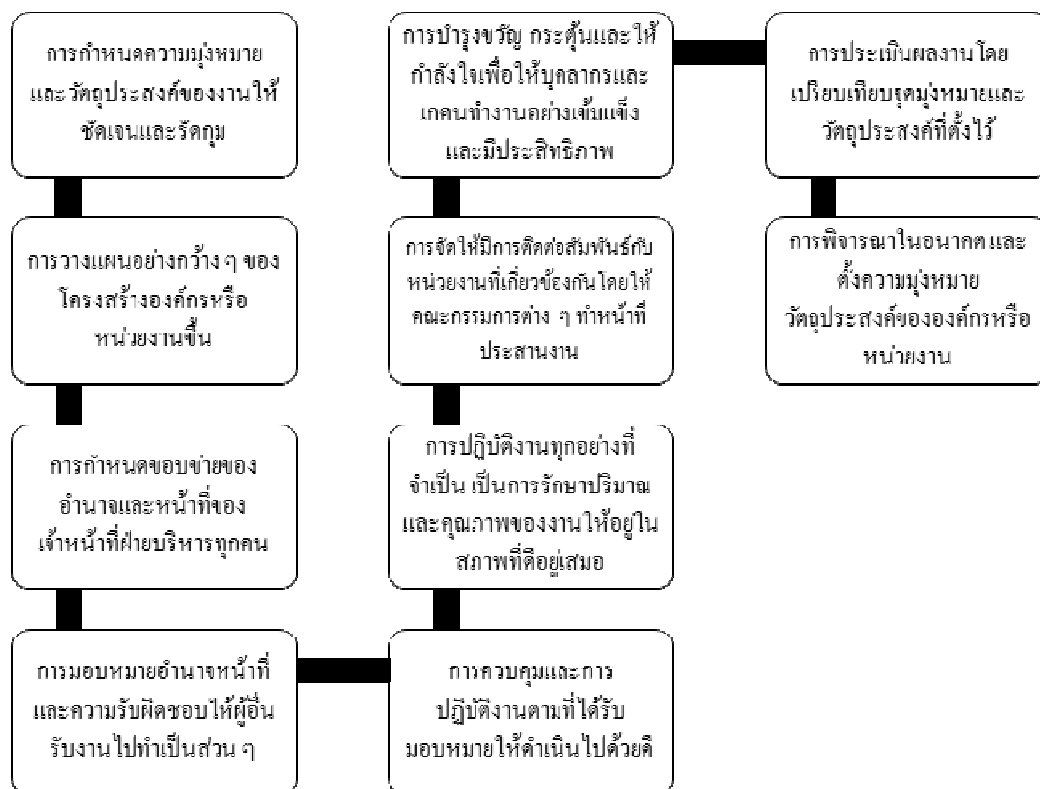
แนวคิดการบริหารจัดการของผู้บริหารส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

กระบวนการบริหารงานโรงเรียน เป็นส่วนประกอบในการบริหาร เป็นหน้าที่ของนักบริหารที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถมาประยุกต์ในการบริหารงานในหน่วยงานของตน ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการบริหาร โดย Hersey, Blanchard and Johnson (1996, pp. 126-129) ได้วิเคราะห์กระบวนการบริหารงานมีขั้นตอนที่สำคัญ 10 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของงานให้ชัดเจนและรัดกุม
2. การวางแผนอย่างกว้าง ๆ ของโครงสร้างโรงเรียนหรือหน่วยงานขึ้น
3. การกำหนดขอบข่ายของอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารทุกคน
4. การมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ผู้อื่นรับงานไปทำเป็นส่วน ๆ
5. การควบคุมและการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินไปด้วยดี
6. การปฏิบัติงานทุกอย่างที่จำเป็น เป็นการรักษ ปริมาณและคุณภาพของงานให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ
7. การจัดให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานและตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกัน โดยอาศัย คณะกรรมการต่าง ๆ ทำหน้าที่ประสานงาน
8. การดำเนินงานทุกอย่างในการบำรุงขวัญ กระตุ้นและให้กำลังใจเพื่อให้บุคลากรและเจ้าหน้าที่ทุกคนในหน่วยงานทำงานอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ
9. การประเมินผลงานโดยเปรียบเทียบจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
10. การพิจารณาในอนาคต และตั้งความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของโรงเรียนหรือหน่วยงานไว้รับสถานการณ์ในอนาคต พร้อมกับเตรียมผู้ทางตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ ไว้ให้พร้อมสำหรับการปฏิบัติงานในขั้นต่อไป

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารงานโรงเรียนจะต้องเริ่มต้นจากการวางแผนการทำงาน อย่างเป็นระบบและรอบคอบ แล้วไปจัดเค้าโครงของการบริหารโดยกำหนดอำนาจหน้าที่งานแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะสรรหาบุคคลให้ตรงตามตำแหน่งงาน หน้าที่และความถนัด ด้วยการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคนงาน และให้ขวัญและกำลังใจจะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้นำจึงมีหน้าที่

อำนาจการ ควบคุมและนิเทศงาน โดยใช้วาทศิลป์ในการบริหารงานให้บุคคลในหน่วยงานมีความร่วมมือกันด้วยความสามัคคี เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2-1 กระบวนการบริหารงาน โรงเรียน (Hersey, Blanchard & Johnson, 1996, p. 130)

กิตติพงษ์ กายสิทธิ์ (2544, หน้า 34-35) กล่าวว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 ได้บัญญัติให้โรงเรียนมีอิสระในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้การกำกับ ติดตาม การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ด้านวิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ ด้วยการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน เพื่อให้เกิดพัฒนาการในทุกด้านอย่างครบถ้วน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีรายละเอียดของงานต่าง ๆ เพื่อ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง วางแผน และดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อสนองความต้องการของชุมชน สังคม และการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญครูเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ เป็นผู้แนะนำมากกว่าเป็นผู้สั่งให้ทำงาน วัดผลการเรียน ประเมินผลการเรียนและเทียบ

โอนผลการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนให้เป็นที่ไปตามข้อกำหนดตามหลักสูตร โรงเรียนมีการส่งเสริมสนับสนุน การจัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู และประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริม และพัฒนาการประยุกต์ใช้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการจัดการเรียน การสอน และการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานให้เกิดความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาแหล่งศึกษาเรียนรู้ภายใน โรงเรียน รวมถึงการส่งเสริม การศึกษานอกสถานที่ เพื่อพัฒนาวิสัยทัศน์ในการเรียนรู้ ของนักเรียนร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการนิเทศการสอนของครู เพื่อร่วมกันปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพและรูปแบบการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์ สูงสุด แก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องจัดกิจกรรม แนะแนวการศึกษาในด้านการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน และการวางแผนการศึกษาต่ออย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเฝ้าระวังปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน รวมทั้งการเป็นที่ปรึกษานักเรียนในทุกเรื่อง ดำเนินการจัดทำระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน โดยร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง วางแผน ดำเนินการประเมินผล รายงานผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของงานในภาพรวม และรายงาน สันับสนุนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยรอบ เพื่อการมีส่วนร่วมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชน เป็นการเอื้อประโยชน์ทางการเรียนรู้ แก่ชุมชน ประสานความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปรับปรุง พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ร่วมกับโรงเรียนอื่น ๆ เป็นการสร้างเครือข่ายที่พัฒนาทางด้านวิชาการ ที่เป็นคุณประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียน

2. ด้านการบริหารงบประมาณ ที่สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างคุ้มค่า และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีการวางแผนการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อ เสนอขออนุมัติงบประมาณในการดำเนินการ พิจารณาการจัดสรรงบประมาณ เพื่อกระจาย ผู้การพัฒนางานในทุก ๆ ด้านอย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดตรวจสอบ และติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการดำเนินการใช้ เป็นไปตามแผนงานที่เสนอในแต่ละฝ่ายงานร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ และรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการพัฒนาต่อไปประชาสัมพันธ์ การดำเนินการ รวมทั้งระดมทรัพยากร จากภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนพิจารณาการลงทุนเพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนอย่างสูงสุด นอกจากนี้ ต้องบริหารงานการเงินอย่างเป็นระบบตรวจสอบได้ และเกิดความคล่องตัวในการเบิกจ่ายออกแบบและจัดทำระบบบัญชีของโรงเรียน เพื่อรับการตรวจสอบความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นในการจัดการระดมทุนหรือการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ บริหารจัดการการใช้พัสดุและสินทรัพย์ต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ด้านบริหารงานบุคคล เป็นการวางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นการปฏิบัติเพื่อคัดสรรและพัฒนาให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และ คุณสมบัติที่เหมาะสม ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ สูงสุดของนักเรียน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ โรงเรียนตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด ภายใต้การกำกับติดตามของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กำหนด โครงสร้าง การบริหาร โรงเรียนตาม ขอบเขตงาน ทั้ง 4 ด้าน พร้อมทั้งระบุผู้รับผิดชอบในตำแหน่ง ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมมีการ วางแผนการกำหนดเป็นอัตรากำลังบุคลากรที่เหมาะสม และเกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงานในทุก ๆ ด้านของโรงเรียนมีการประสานงานและดำเนินการ สรรหาว่าจ้างบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ และดำเนินการคัดเลือกและเสนอบรรจุแต่งตั้ง บุคลากรในความรับผิดชอบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน กิจกรรมที่จะช่วยพัฒนา ความรู้ ความสามารถของบุคลากร ทั้งการ ฝึกอบรมภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและกระตุ้นการพัฒนาของบุคลากรทุก คนอย่างต่อเนื่องมีการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียน พร้อมทั้ง ติดตาม ควบคุมวินัย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในการประพฤติ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ของสังคมและส่งเสริมสวัสดิการแก่ครูและบุคลากรในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ เท่าเทียมกัน รวมถึง กิจกรรม นันทนาการต่าง ๆ เพื่อเป็นกำลังใจในการพัฒนางาน และพิจารณาถอดถอนบุคลากรใน โรงเรียน ที่มีคุณลักษณะไม่เหมาะสมกับหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ งานบุคคลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. ด้านบริหารทั่วไป เป็นส่วนงานสนับสนุนการดำเนิน การจัดการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการดำเนินงาน ธุรการต่าง ๆ เช่น งานสารบรรณ งานจัดพิมพ์หนังสือราชการ สำเนา รับ ส่ง บันทึก ย่อเรื่อง เสนอ สั่งการ ตอบ จัดเก็บระบบงานเอกสารต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนข้อมูลในการบริหาร รวมถึงงาน สาธารณสุขในโรงเรียนที่มุ่งเน้น การระวังป้องกันอุบัติเหตุ โรคร้ายต่าง ๆ ที่จะเกิดแก่นักเรียนและ บุคลากรทุกคนมีการพัฒนาระบบ ข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน ได้แก่ งานทะเบียน รายงาน หลักฐานต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้า อ้างอิง วางแผนงาน หรือดำเนินการบริหารให้เกิดความเที่ยงตรง และเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริงและต้องดำเนินงานเพื่อประสานงานกับคณะกรรมการ โรงเรียน ในการประชุมตามที่ตกลงร่วมกัน พร้อมทั้งการรายงานผลการดำเนินงาน ให้ทราบ โดยทั่วถึง อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

นอกจากนี้ ยังต้องดำเนินการพัฒนาระบบ และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศร่วมกันทั้ง ภายในและภายนอก โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการวาง

แผนการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานต้นสังกัด และชุมชนอย่างถูกต้อง และต่อเนื่องโดยร่วมประสานงาน และพัฒนาเครือข่ายการศึกษา กับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อโอกาสทางการศึกษาของชุมชน และเป็นประโยชน์แก่ชุมชนสูงสุดมีการจัดระบบการบริหาร และการพัฒนาโรงเรียนในระดับประถมศึกษาให้เกิดการคิดค้น เทคนิควิธีการบริหารใหม่ ๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดการพัฒนางานในทุกด้านอย่างต่อเนื่องและมีการส่งเสริมกิจกรรมทางด้านวิชาการ เพื่อเปิดโอกาสการเรียนรู้ สิ่งใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ เป็นการเสริมสร้างกระบวนการคิดที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาสมัยใหม่มีฝ่ายเจ้าหน้าที่ดูแลงานอาคาร สถานที่ แหล่งเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนให้เกิดความสะอาด ปลอดภัย และเกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียน การสอน จัดทำสำมะโนผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการศึกษา และวางแผนพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของผู้ปกครอง และชุมชนมากที่สุดด้านการบริการควรจัดบริการรถรับ-ส่ง นักเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ปกครองในการไป-กลับโรงเรียน และบริการในการเดินทางเพื่อศึกษานอกสถานที่รวมถึง บริการรถฉุกเฉิน สนับสนุนงานสาธารณสุขในโรงเรียนให้เกิดความปลอดภัยแก่นักเรียนและ บุคลากรตลอดเวลา มีการสนับสนุนกิจกรรมนักเรียน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมในวันสำคัญ กิจกรรมพิเศษในโอกาสต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริง เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเวลา และต่อเนื่องและส่งเสริมงานประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบถึงความเคลื่อนไหวในการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา เพื่อความรัก ความสามัคคีในโรงเรียน ส่งผลให้เกิดการร่วมมือที่ดี ร่วมมือ ประสานงานกับส่วนงานราชการ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อรับทราบข่าวสาร คำสั่งต่าง ๆ ผู้ปฏิบัติให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันมีการจัดให้บริการต่าง ๆ แก่สาธารณะ เช่น สนามกีฬาของชุมชน พื้นที่การจัด กิจกรรมชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนอย่างแท้จริง

ปัจจัยสำคัญของการบริหารการศึกษานั้นมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่

1. มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ที่มีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่ละระดับ และควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย ควรมีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา
2. ครู ผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความตื่นตัวในการติดตามเรียนรู้เนื้อหาวิชาการวิชาชีพใหม่ ๆ

และวิทยาการด้านการเรียนการสอนตลอดเวลา และต้องพัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

3. สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนถึงอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เหล่านี้ เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลให้มีอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้และเป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ครูที่มีคุณภาพต้องสามารถผลิตและพัฒนาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาสำหรับการสอนของตนด้วย

4. รูปแบบวิธีการเรียนการสอน ที่การศึกษายุคใหม่นั้นเน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้น จึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้” ที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การดูงานนอกสถานที่เรียน การใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ นี้ ผู้สอนพึงระมัดระวังเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน และจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ประกอบการทำความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

5. ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ที่ไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรง เช่น ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เป็นไปโดยเรียบร้อยนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และยังมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นร่วมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ งานทะเบียน งานโภชนาการและสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่น ๆ

6. เงินทุนสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นรัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินทุนนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

7. สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม อาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม สิ่งที่ผู้บริหารต้องสนใจดูแลคือความเพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัย และการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

8. ผู้เรียน ถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะเป็นเป้าหมายหลักที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ การให้การศึกษายอบรม การประเมิน และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัดการศึกษาในภาพรวมจึงมิได้จำกัดวงแคบเฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียน โดยมี

ปรัชญาพื้นฐานสำคัญคือ “ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา และการศึกษาคงจัดสำหรับคนทุกคน” (Hanson, 2003, p. 42; ชุมพร สวยสศ, 2550; ช่อรัตรีดา เกสทอง, 2550)

การบริหารโรงเรียน เป็นงานประจำที่ผู้นำที่เป็นผู้บริหารของโรงเรียนดำเนินการควบคุมงานส่วนต่าง ๆ (ถวิล มาตรการเยี่ยม, 2544, หน้า 2; สายสมร พุทธิไสย, 2551, หน้า 30) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน งานที่เกี่ยวกับอาคาร สถานที่รวมทั้งงานด้านการเงิน งบประมาณและความสัมพันธ์กับชุมชน การจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้นั้น ต้องอาศัยหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันทำงานด้วยความรับผิดชอบ มีความสามัคคีกันทุกฝ่ายงานร่วมมือร่วมใจในการทำงานจึงจะทำให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้บริหาร ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และกำหนดเป็นตัวแปรที่ผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา และการบริหารงาน การประกันคุณภาพ และการนิเทศภายใน

การบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นวิทยาการสมัยใหม่ในด้านการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน เพื่อที่จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจ วิธีการดังกล่าวจะทำให้เกิดการยอมรับในวัตถุประสงค์ มีผลทางด้านจิตใจที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสนับสนุน และรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร คือ กระบวนการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนเพื่อประโยชน์ของหน่วยงาน เป็นการร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมประเมินผล หรือการที่ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีโอกาสในการร่วมบริหารจัดการในการทำงานให้มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และมีความเต็มใจในการทำงานจนบังเกิดผลดีหลาย ๆ ประการต่อองค์กร (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2547) การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกิจการใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จการพัฒนาในยุคที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่เน้นหนักในด้าน เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ทำให้การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการผลิต ทางธุรกิจ จนเกินขอบเขต ทำให้ทรัพยากรย่อยหรือเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว การมีส่วนร่วมเป็นวิธีที่จะระดมประชาชนให้มีบทบาทในการพัฒนาได้ดีที่สุด นักวิชาการจำนวนมากได้อธิบายความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมไว้มากมาย โดยมีรายละเอียดแตกต่างกัน สอดคล้องกับ (ชนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2552, หน้า 56) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นหลักการหนึ่งที่ใช้เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียน เป็นการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน เพื่อที่จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจ วิธีการดังกล่าวจะทำให้เกิดการยอมรับในวัตถุประสงค์ มีผลทางด้านจิตใจที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิด

การสนับสนุน และรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร คือกระบวนการทำงานร่วมกันของกลุ่มคน เพื่อประโยชน์ของหน่วยงาน เป็นการร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมประเมินผล

การจัดการศึกษาในสถานศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐาน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา บทบาทของครูผู้สอนในการจัดการ เรียนรู้ บทบาทของนักเรียนในการเรียนรู้ บทบาทของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วม บทบาทของศึกษานิเทศก์ในการจัดการศึกษา และบทบาทของผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้สรุปได้ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหาร สถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งและเอกชน เป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ มีคุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาสอดคล้องตามนโยบายของการจัดการศึกษาของชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 3) สอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่ง แก้วแดง (2545, หน้า 8) ได้ให้แนวทางความเป็น “ผู้บริหารมืออาชีพ” คือเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ เป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการ “การบริหาร โดยการใช้ โรงเรียนเป็นฐาน” (School-based management) คือสามารถประสานการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ความสามารถในการระดมและใช้ ทรัพยากรเพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนจัดให้มีระบบการประกัน คุณภาพ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ซึ่งประเมินได้จาก การบริหารประสบผลสำเร็จสรุปได้ดังนี้

1.1. ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน (Outputs) โดยวัดที่การบรรลุวัตถุประสงค์ของ องค์กร ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ และมีคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษาชาติ ดังนั้น การพิจารณาว่าคนที่เข้ามาเรียนได้เกิด การเรียนรู้หรือไม่ ก็วัดได้โดยใช้มาตรฐานหรือตัวบ่งชี้ แต่ผู้บริหารมืออาชีพมิใช่เพียงทำงานให้ บรรลุวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่ต้องสามารถบริหารและจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยคือ ให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงที่สุดโดยมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

1.2 ความสามารถในการกระบวนการบริหาร (Process) ผู้บริหารมืออาชีพต้องใช้ กระบวนการ P-D-C-A วางแผนเก่ง วางแผนเป็นนำแผนที่วางไว้ไปสู่การปฏิบัติจริง ไม่กลัวการ ประเมินเพื่อพัฒนา และปรับเป้าหมายเพื่อให้วงจรการทำงานในขั้นต่อไปดีขึ้นตลอดเวลา ฉะนั้น ผู้บริหารมืออาชีพต้องใช้วิจัยในกระบวนการบริหาร รวมทั้งต้องมีวิสัยทัศน์มีกลยุทธ์ที่สามารถ เปลี่ยนวิกฤติให้เป็น โอกาสอยู่เสมอ

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการจัดการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุดโดยประหยัดสุด ผู้บริหารมืออาชีพจะไม่ท่องคาถาเซก ๆ ที่สะท้อนปัญหาซ้ำซากของการบริหารแบบโบราณที่ว่า “ขาดคน ขาดเงิน” อีกต่อไป ให้เกียรติและยกย่องครู ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับการบริหารและจัดการศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารมืออาชีพต้องมองเห็นความสำคัญและยกย่องให้เกียรติกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชน ในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่า สามารถสนับสนุนสถานศึกษาได้ทั้งในเรื่องคำแนะนำ ความคิดเห็น ภูมิปัญญาความรู้ อาคารสถานที่ และแหล่งเรียนรู้ การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีพื้นฐานมาจากหลักของการกระจายอำนาจ ซึ่งหลักการนี้ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของระบอบประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน เมื่อนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในการศึกษา จึงมีการกระจายอำนาจการบริหารไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของการบริหารแบบองค์คณะบุคคลอีกทั้งให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลมีอิสระในการบริหารงานได้ปัจจัยที่จะส่งผลให้การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมประสบผลสำเร็จก็คือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีทักษะในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติเป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงานและความประพฤติทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาศรัทธาจึงจะเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเพื่อส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

ทิพย์รัตน์ ชมพูแสง (2550, หน้า 40 อ้างถึงใน ประพันธ์ เดชสวัสดิ์, 2552) สอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม (2545) ให้ความหมายว่า การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผล สอดคล้องกับ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2537, หน้า 187-189 อ้างถึงใน กิตติ กรทอง, 2552) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติดังนั้น โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม (Social institution) เช่นเดียวกับบ้านเป็นตัวแทนของสถาบันครอบครัว โรงเรียนจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมในด้านการบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมนั้น ๆ นอกจากนั้น (สมยศ นาวิกาน, 2545) กล่าวว่า เป็นกระบวนการให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ เน้นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของผู้ร่วมงานในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญ สอดคล้องกับ พลอยงาม พะลายานนท์ (2550, หน้า 10 อ้างถึงใน กิตติ กรทอง, 2552) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามี ส่วนร่วมในการตัดสินใจถึงแม้ว่าผู้บริหารจะตัดสินใจเองได้แต่การปฏิบัติงานต่าง ๆ นั้นต้องอาศัย ผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน

การให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วม ทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึก รับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

สรุป การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนและผู้ได้บังคับบัญชา ได้รับโอกาส และได้ใช้โอกาสในลักษณะการทำงานร่วมกัน มีความต้องการร่วมกันทั้งทางด้านการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมการร่วมกันรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นการขับเคลื่อน การพัฒนาให้โรงเรียนดำเนินงานตามแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้ล่วงหน้าไปด้วยดี ส่งผลดีคุณภาพ การจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เป็นความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา เพราะเป็น สิ่งที่กำหนดเป้าหมายและกรอบทิศทางเพื่อจะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ที่ตั้งไว้และด้วยเหตุที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมเกิด นวัตกรรมและวิทยาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ หลักสูตรจึงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้สามารถพัฒนาคนในชาติให้ดำรงชีวิตและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ยุคปัจจุบัน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553, หน้า 2) การบริหารหลักสูตรจำเป็นต้องมี การติดตามดูแล และประเมินผลอย่างใกล้ชิดว่าการใช้หลักสูตรได้บรรลุตามเจตนารมณ์หรือไม่ เพียงใด ด้วยการนิเทศภายใน ที่มีระบบที่ชัดเจนและมีคุณภาพ มีวิธีการนิเทศภายในที่หลากหลาย มีเครือข่ายการนิเทศ เป็นรูปแบบการนิเทศในลักษณะของการสร้างความเข้มแข็งในการจัดการ การศึกษาของสถานศึกษานขนาดเล็กโดยอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและศึกษานิเทศก์ เพื่อพัฒนางานในหน้าที่ให้ได้คุณภาพตาม มาตรฐานการศึกษา (ขอแสง นาคกระแสร์, 2558)

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะ พัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุด รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อ พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น, เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีไว้ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการศึกษาการจัดการ การศึกษาของสถานศึกษา เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้

สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติจริงของสถานศึกษาจริง มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลหลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมจิตใจ ที่อยากรู้ อยากเห็น สร้างความมั่นใจให้กำลังใจในการเรียน และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ ตลอดเวลา, หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรมสังคมและ วัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและศรัทธาในตัวเอง ความเชื่อและ วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อ การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546, หน้า 4)

นักพัฒนาหลักสูตรชาวอเมริกัน ให้ความเห็นสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นผู้จัดทำหลักสูตร เอง โดยยึดหลักการดำเนินการจากระดับล่างหรือระดับรากหญ้า ทราบมีความเชื่อว่าครูใน โรงเรียน ซึ่งเป็นผู้สอนโดยตรงจะเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเองมากกว่าส่วนกลางหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงเป็น ผู้จัดทำและจัดส่งมาให้ และกล่าวว่าครูควรจะเริ่มกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจากการสร้างหน่วย การเรียนการสอนในเนื้อหาเฉพาะสำหรับเด็กในโรงเรียนก่อน แนวทางการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ควรประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ดังนี้ (Taba, 1962)

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเอกสารหลักฐานการศึกษา
6. กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน
7. พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน
8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็นและ เหมาะสม การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

- ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม
- ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
- ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนา

ภารกิจที่สำคัญก่อนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การสร้างความตระหนัก ให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและยอมรับ การพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร การแต่งตั้งคณะกรรมการในการสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา, การจัดทำระบบข้อมูล สารสนเทศ ให้มีข้อมูลใช้ในการจัดการศึกษา, การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้สถานศึกษาดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาอยู่ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาแต่งตั้งโดยผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไป คณะกรรมการในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย กรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การนำตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จไปใช้ในการดำเนินงาน ควรทำความเข้าใจวัตถุประสงค์และแนวดำเนินงานของโครงการ แล้วทำความเข้าใจกับตัวชี้วัดที่จะตอบสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าว ควรทำความเข้าใจในภาพรวมของดัชนีชี้วัด เพื่อให้สามารถเห็นภาพความสำเร็จของการดำเนินงานอย่างชัดเจน และมองเห็นภาพที่สถานศึกษาจะเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการนอกเหนือจากกิจกรรมในสถานศึกษา หรือชุมชน

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารจัดการ และการใช้หลักสูตรเป็นกระบวนการ การนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมร่วมมือจากบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้ และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง และการได้รับความร่วมมือของคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ เพราะผู้เรียนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาของรัฐที่มุ่งหวังพัฒนาให้คนไทยมีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา

ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม ผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนให้ได้รับการศึกษาต่อนอกจากนี้จากการศึกษาภาคบังคับ คณะกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ กำหนดสัดส่วน พัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชาโดยเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด และประชาชนมีส่วนร่วมกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความสำคัญร่วมมือในการร่วมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ที่เป็นรูปธรรม คือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้ (วัลลิพันธุ์ ปาทาน, 2548, หน้า 21)

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (ปริษา สามีคคี, 2552; Foster, McAllister & O'Brien, 2005)

1. ความสามารถในการสื่อสาร การรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิผล โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และ การคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม บนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิผล โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต มีความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้
1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ยังสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษา จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้
1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5) สุขศึกษาและพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8) ภาษาต่างประเทศ
ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษา นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัดตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้

ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียนสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

ภาพที่ 2-2 องค์ความรู้ ทักษะสำคัญและคุณลักษณะในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551)

ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา

วิสัยทัศน์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

จุดหมาย

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย 4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง 6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย 8. มีจิตสาธารณะ

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

1. ภาษาไทย 2. คณิตศาสตร์ 3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ 7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8. ภาษาอังกฤษ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. กิจกรรมแนะแนว
2. กิจกรรมผู้เรียน
3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

คุณภาพของผู้เรียนระดับการศึกษา

ภาพที่ 2-3 ความสัมพันธ์ของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551)

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่าการบริหารโรงเรียนเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาทุกคน ที่จะต้องร่วมกันดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ให้เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ซึ่งประกอบไปด้วยงานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน เป็นความพยายามในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งระบบโรงเรียน อันที่จะพัฒนาสมาชิกของสังคมไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน ตลอดจนประชาชน ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ ตลอดจนค่านิยม คุณธรรม เจตคติที่ดีงามตามที่สังคมต้องการเพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

การนิเทศภายใน

การจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ครูจะต้องมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสูงตามมาตรฐานหลักสูตรและ มาตรฐานการศึกษาชาติ และโรงเรียนมีศักยภาพในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบ การประกันคุณภาพการศึกษาและการยกระดับโรงเรียนชั้นนำของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความพร้อมสู่การเป็น โรงเรียนมาตรฐานสากล (World-class standard school) ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้เป็น โรงเรียนที่มีระบบการพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถแสดงถึงการพัฒนาตนเองก้าวไกลตามความต้องการจนถึงระดับสากล การนิเทศจึงเป็นงานที่มีความสำคัญ เป็นกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอน การชี้แนะ การให้ความช่วยเหลือ และร่วมมือกับครูรวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายคือ คุณภาพของผู้เรียน ซึ่งการนิเทศนั้นถือเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เพราะกระบวนการนิเทศจัดเป็นศาสตร์เนื่องจากเป็นปรัชญาที่แสวงหาความจริง ความรู้และคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษา ส่วนที่กล่าวว่าเป็นศิลป์เพราะต้องอาศัยเทคนิค วิธีการ และมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการสื่อสาร การจูงใจการประสานงาน เพื่อปรับทัศนคติแนวคิดนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง (จรินทร์ งามมั่น, 2548)

งานนิเทศการศึกษาเป็นงานพัฒนาวิชาชีพครูมุ่งให้ครูแต่ละคนและทุกคนสามารถคิดเอง ตัดสินใจเอง ลงมือทำเอง พัฒนาให้ดีขึ้นเองได้อยู่เสมอในสภาวะปกติ แล้วสามารถนำเสนอผลการพัฒนางานด้วยการจัดทำรายงานแสดงผลการพัฒนาอย่างเป็นระบบที่ได้ทำเสร็จแล้ว ภาควิชาได้ใจได้แล้ว โดยมีร่องรอยหลักฐานชัดเจน (ชวลี พิงแสงสี, 2543, หน้า 2)

การนิเทศภายใน โรงเรียน มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา จะต้องร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการพัฒนางานทุกด้านในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบการจัดการศึกษา จะต้องให้ความสำคัญกับการนิเทศภายใน โรงเรียน โดยกำหนดไว้ในมาตรฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกัน ทำให้เกิดผลในการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น (กรองทอง จิรเชชากุล, 2550, หน้า 2)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียนไว้ดังต่อไปนี้
 กรองทอง จิรเชชากุล (2550, หน้า 4) กล่าวว่า “ การนิเทศภายใน โรงเรียน หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญาจิตใจ อารมณ์ และสังคม ให้เต็มตามวัยและตามศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน” สอดคล้องกับ พัชรีย์ สานติอาวรณ์ (2552, หน้า 12) ที่กล่าวว่า “ การนิเทศภายใน โรงเรียน คือ กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษา โดยการระดมสรรพกำลัง สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ที่ตรงกับความต้องการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่องส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมาย”ของหลักสูตร และ เกรียงศักดิ์ เรืองแสง (2550, หน้า 14) กล่าวว่า การนิเทศภายใน คือ กระบวนการส่งเสริมแนะนำ ชี้แนะ ปรีกษาหารือ ประสาน มอบหมายความรับผิดชอบและปรับปรุงพัฒนาครูให้เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน โดยมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2543, หน้า 16) ได้สรุปเกี่ยวกับหลักการนิเทศภายใน โรงเรียนไว้ดังนี้

1. หลักการปฏิบัติงานตามวิธีวิทยาศาสตร์ดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ ซึ่งครอบคลุมถึงวิธีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ การวางแผนการนิเทศการปฏิบัติการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ ซึ่งควรจะมาจากการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่เชื่อถือได้

2. หลักการปฏิบัติงานตามวิถีทางประชาธิปไตย เคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เปิดใจกว้าง ยอมรับผลการประเมินตนเอง ยอมรับในเหตุผลและปฏิบัติตามข้อตกลง ตลอดจนใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นบรรลุเป้าหมาย

3. หลักการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานสร้างสรรค์โดยการแสวงหาความสามารถพิเศษของครูแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ได้แสดงออก และสนับสนุนส่งเสริมความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่

4. หลักการปฏิบัติการตามกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วม เน้นความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานโดยยึดวัตถุประสงค์การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือแบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ร่วมคิด ร่วมพัฒนา ทั้งนี้เพื่อความสำเร็จของงานโดยส่วนรวม

5. หลักการปฏิบัติงานเพื่อประสิทธิภาพ เน้นการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ มีการควบคุมติดตามผลการดำเนินงาน และผลผลิตอย่างใกล้ชิด เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษา

6. หลักการปฏิบัติงานโดยยึดวัตถุประสงค์การทำงานทุกครั้งต้องกำหนดวัตถุประสงค์การทำงานอย่างชัดเจน ออกแบบการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ซารี มณีศรี (2538, หน้า 204) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน ประชุมหารือ เตรียมการด้านต่าง ๆ ก่อนเปิดภาคเรียน
2. การปฐมนิเทศ แนะนำบุคลากรใหม่ให้คุ้นเคย สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การให้คำปรึกษาแนะนำ คำปรึกษาแนะนำใช้ในระบบการนิเทศ เพราะใช้เทคนิคพบปะพูดคุยมากกว่าการใช้อำนาจหรือการออกคำสั่ง

4. การประชุมปฏิบัติการ มุ่งเน้นให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitude) ลงมือปฏิบัติมากกว่าการบรรยาย

5. การอบรม งานนิเทศมุ่งอบรมประจำการให้ผู้รับการนิเทศ เสริมความรู้ใหม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลง

6. การสัมมนา เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งที่จัดเองภายในหน่วยงานหรือไปรวมซึ่งจัดโดยหน่วยงานอื่น ฟังมากกว่าทำ

7. การระดมความคิด ในสังคมประชาธิปไตย การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เคารพให้เกียรติศักยภาพคนอื่นเป็นสิ่งที่พึงตระหนัก การระดมความคิด (Brain storming) มุ่งปริมาณความคิดมากกว่าถูกผิด

8. การสาธิตการสอน เป็นกิจกรรมสำคัญที่ควรจัดให้มีในโรงเรียน การเรียนรู้หรือเลียนแบบจากผู้เชี่ยวชาญ ประหยัดเวลา

ผู้บริหารโรงเรียนกับการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในจากบุคคลภายนอกยังไม่สามารถจะกระทำได้อย่างทั่วถึง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องนี้และให้โรงเรียนสามารถปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้น การนิเทศภายในจึงควรอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นผู้นิเทศด้วย การมีผู้บริหารโรงเรียนทำหน้าที่รับผิดชอบ และให้การสนับสนุนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีผู้กล่าวสนับสนุนไว้ดังนี้

สุจริต เพียรชอบ (2534, หน้า 24) ได้เสนองานนิเทศภายในที่ผู้บริหารควรปฏิบัติจัดทำไว้หลายประการ คือ

1. การช่วยเหลือครูทางด้านวิชาการและด้านบริหาร ได้แก่
 - 1.1 ปฐมนิเทศครูใหม่
 - 1.2 จัดประชุมครูก่อนเปิดภาคเรียน
 - 1.3 การสังเกตการสอนในชั้นเรียน
 - 1.4 การเยี่ยมชั้นเรียน
 - 1.5 การสาธิตการสอน
 - 1.6 การให้คำปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลหรือรายหมู่
 - 1.7 การจัดประชุมปฏิบัติงาน
 - 1.8 การอบรมครู
 - 1.9 การจัดสัมมนา
 - 1.10 การจัดหนังสือที่มีคุณค่าทางวิชาการ
 - 1.11 ปรับปรุงห้องสมุดให้ทันสมัย และแนะนำครูให้ใช้ห้องสมุด
 - 1.12 แนะนำให้ครูเป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการต่าง ๆ
 - 1.13 จัดบริการโสตทัศนศึกษาให้แก่ครูเป็นอย่างดีและควรมีการสนับสนุนให้ครูใช้อุปกรณ์เหล่านั้น
2. การช่วยเหลือครูในด้านปัญหาส่วนตัว ได้แก่ การดูแลทุกข์สุขของครูในปกครองอย่างเป็นกันเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจนกระทั่งครูสามารถปรับทุกข์ด้วยทั้งด้านส่วนตัว รวมทั้งปัญหาในการทำงานตลอดจนเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี
3. การสร้างขวัญของครูในโรงเรียน ได้แก่
 - 3.1 ช่วยเหลือครูในโรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การบริหาร และการดำเนินการสอนอย่างเพียงพอ
 - 3.2 จัดสภาพการทำงานได้ดีสะดวกสบายเป็นสุข

3.3 ช่วยให้คุณมีความอบอุ่นสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข ไม่น้อยหน้า
ต่ำต้อย

3.4 เป็นที่ปรึกษาที่ดีของคุณได้ทุกโอกาส

3.5 สร้างลักษณะนิสัยเป็นผู้นำให้กับคุณเปิดโอกาสให้คุณได้ทำงานที่ใช้ความคิด
ริเริ่มของตัวเองให้มาก

3.6 พยายามให้คุณรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะเป็นที่
ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน โดยทั่วไป

3.7 ครูใหญ่ควรเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
ต่าง ๆ ของครู

3.8 ช่วยให้คุณมีความสำเร็จในการทำงานมีความเจริญงอกงาม

3.9 ให้คุณมีส่วนร่วมในการวางนโยบาย

3.10 ให้คุณมีความนับถือตนเองไม่รู้สึกว่าได้รับการหลู่เกียรติหรือเหยียดหยาม
หรือรู้สึกด้อย

3.11 การดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียนควรเป็นประชาธิปไตย

3.12 ครูใหญ่ควรมีความยุติธรรมต่อครูทุกคน

4. การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

4.1 จัดผู้รับฟังความคิดเห็นของครูภายในโรงเรียน

4.2 จัดให้มีการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน

4.3 จัดให้มีกล่องรับฟังความคิดเห็นของโรงเรียน

4.4 จัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

4.5 ช่วยให้คุณประเมินผลการสอนของตนเอง

4.6 ช่วยให้คุณรู้จักการประเมินผลการเรียนและความก้าวหน้าของนักเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนกับการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นสิ่งที่
แยกออกจากกันไม่ได้ผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน เพราะถือว่าเป็นงาน
หลักของการบริหารโรงเรียนงานหนึ่ง นิเทศภายในเพื่อให้เกิดผลโดยตรงต่อวัตถุประสงค์
ด้านการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน

การดำเนินการนิเทศภายในตามแนวคิดของ Glickman

การนิเทศภายในโรงเรียนตามแนวคิด Glickman, Gordon and Ross-Gordon
มีความน่าสนใจและมีความแตกต่างจากการนิเทศภายในโรงเรียนโดยทั่วไปเกี่ยวกับเรื่อง
ความหมายจุดเน้นแหล่งที่มาในการนิเทศ และขอบข่ายของการนิเทศ มีดังนี้

Glickman, Gordon and Ross-Gordon. (2007, p. 6) ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง หน้าที่ของทางโรงเรียนที่จะต้องปรับปรุงการสอน โดยการให้ความช่วยเหลือโดยตรงกับครูการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการทำงานร่วมกันการพัฒนาการทำงานเป็นกลุ่ม และการสนับสนุนให้ครูทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จุดเน้นการนิเทศของ Glickman et al. (2007, pp. 299-300 อ้างถึงใน พัทรินทร์ ช่วยศิริ, 2554, หน้า 34) ได้กล่าวถึงว่า การนิเทศภายในโรงเรียนว่าจะคำนึงถึงทุกองค์ประกอบทางการศึกษาที่จะทำให้การสอนของครูมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นซึ่งองค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง ให้มีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวครูเองอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การพัฒนาผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ การพัฒนาหลักสูตร และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการเรียนการสอนได้รับผลประโยชน์จากการสอนของครู ในขณะเดียวกัน Glickman, Gordon and Ross-Gordon ได้กำหนดขอบข่ายของการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ว่าเป็นการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนในด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผลประเมินผล การจัดครูเข้าสอน สิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาครูในการดำเนินงานดังกล่าวประกอบด้วย 5 งาน คือ

1. การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง (Direct assistance to teachers)
2. การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม (Group development)
3. การพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional development)
4. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development)
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action research) รายละเอียดดังนี้ (Glickman et al., 2007, pp. 301-420)

การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง (Direct assistance to teachers) (Glickman et al., 2007, p. 301) กล่าวว่า การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง (Direct assistance to teachers) เป็นการให้ความช่วยเหลือครูเพื่อช่วยให้ครูช่วยเหลือตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ความสัมพันธ์อันดีกับครูผู้สอน ในการช่วยครูให้ปรับปรุงการสอนรวมทั้งการให้ความหวังใจช่วยเหลือในเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากเรื่องการจัดการเรียนการสอนด้วยแนวทางการให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรงเพื่อให้ครูได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

1. การนิเทศแบบคลินิก (Clinical supervision) หมายถึง การดำเนินการนิเทศที่ออกแบบไว้สำหรับปรับปรุงประสิทธิภาพในการเรียนของนักเรียน โดยการปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของครูในชั้นเรียนจากการวิเคราะห์ข้อมูลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับผู้นิเทศประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (Glickman et al., 2007, pp. 301-306) ได้แก่ ขั้นที่ 1 การประชุมครูก่อนการสังเกต ผู้นิเทศร่วมประชุมกับครูผู้สอนเพื่อพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ ก่อนที่จะสังเกตการสอนของครู เพื่อให้ผู้นิเทศเข้าใจกันอย่างชัดเจน เช่น เหตุผลและจุดมุ่งหมายของการสังเกตความต้องการเน้นการสังเกตที่จุดใดเป็นพิเศษ วิธีการและรูปแบบของการสังเกตที่จะนำไปใช้ เวลาที่จะใช้สำหรับการสังเกต และกำหนดเวลาที่จะใช้ประชุมหลังการสังเกต ขั้นที่ 2 การสังเกตชั้นเรียนขั้นนี้จะเป็นช่วงเวลาที่ต้องติดตามพฤติกรรมการสอนของครูในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจสอดคล้องกับหลักการและรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้จัดทำไว้ในขั้นแรก ผู้สังเกตจะใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีก็ได้ เช่น นับความถี่ของตัวแปรด้านต่าง ๆ (Categorical frequencies) พิจารณาตัวชี้ทางกายภาพ (Physical indicators) ตัวชี้ด้านการปฏิบัติ (Performance indicators) การพรรณนาแบบเปิดกว้าง (Detached open-ended narrative) การสังเกตโดยการมีส่วนร่วม (Participant observation) การสังเกตโดยใช้แบบสอบถามเฉพาะเจาะจง (Focused questionnaire observation) เป็นต้น ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และตีความหมาย หลังจากการสังเกตการสอนและได้ข้อมูลของครูมาแล้ว ผู้นิเทศจะเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลนั้น โดยใช้การนับความถี่ตัวแปรบางตัวที่เกิดขึ้นรวมทั้งค้นหาตัวชี้วัดบางตัวที่เกิดขึ้นใหม่จากการปฏิบัติหรือบางตัวที่ไม่เกิดขึ้น เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงแปลความหมายข้อมูล ขั้นที่ 4 การประชุมครูภายหลังการสอนการประชุมครูภายหลังการสังเกต เพื่อให้ครูได้รับข้อมูลป้อนกลับและได้ร่วมอภิปรายกับข้อมูลเหล่านั้น เพื่อนำผลไปใช้วางแผนปรับปรุงการสอนต่อไป ผู้นิเทศควรเลือกใช้รูปแบบการนิเทศ (ทางตรง ทางอ้อม หรือการนิเทศแบบมีส่วนร่วม) ตามความจำเป็นและความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของครู ขั้นที่ 5 วิพากษ์วิจารณ์ผลจากขั้นตอนทั้ง 4

การวิพากษ์วิจารณ์ผลจากขั้นตอนทั้งสี่ จะเป็นการใช้เวลาเพื่อพิจารณาและทบทวนรูปแบบรวมทั้งกระบวนการ ตั้งแต่การประชุมครั้งแรก (Preconference) ไปจนถึงการประชุมครั้งหลังสุด (Post conference) ว่า มีสิ่งใดพร้อมและต้องการแก้ไขในจุดใดบ้าง การวิพากษ์วิจารณ์อาจทำได้หลังสิ้นสุดการประชุมในขั้นสุดท้ายประมาณ 2-3 วัน และควรเป็นการประชุมอย่างไม่เป็นทางการสำหรับวิธีการนั้นควรเป็นการสรุปผลอย่างสั้น ๆ กะทัดรัด และได้ใจความ

2. การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Peer coaching) (Glickman et al., 2007, pp. 308-311) ได้เสนอรูปแบบในการช่วยเหลือครูโดยเพื่อนนิเทศเพื่อนจากแนวคิดของผลการศึกษาวิจัยที่พบว่า ผลการเรียนรู้โดยวิธีการต่าง ๆ ของคนเราแตกต่างกัน แต่คนเราจะสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด

จากการสอนคนอื่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สามารถนำไปจัดรูปแบบการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อนได้การนิเทศแบบเพื่อน (Peer coaching) เป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนสองคนหรือมากกว่านั้น ได้มาทำงานร่วมกัน เพื่อสะท้อนถึงการปฏิบัติงานในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อนำไปสู่ การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นด้วยกิจกรรมต่าง ๆ หลากหลาย เช่น มีการสอน ร่วมกันเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน เป็นผู้ควบคุม เป็นเพื่อนร่วมงานกัน เป็นผู้ควบคุมและตรวจสอบ เป็นผู้ร่วมในการวางแผนบทเรียน เป็นผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เป็นทีมศึกษาเป็นคณะผู้พัฒนา หลักสูตรพัฒนาสื่อการสอน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติการสอน ที่ได้ถ่ายทอดสู่ผู้อื่น

3. การให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ (Other forms assistance) (Glickman et al., 2007, pp. 311-312) ได้เสนอรูปแบบของการช่วยเหลือครูโดยตรงอื่น ๆ อีก 6 รูปแบบ คือ

1. การสาธิตการสอน
2. การเข้าร่วมสอนด้วย
3. การให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาสื่อ
4. การให้ความช่วยเหลือในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
5. การให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา
6. การเฝ้าติดตาม

การสื่อสารที่ดีของครู การสังเกตการณ์สอนที่มีคุณภาพ การให้ข้อมูลป้อนกลับหลัง การนิเทศการสอน และการร่วมอภิปรายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ภายใต้ การดำเนินการนิเทศแบบคลินิก และการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนสามารถทำให้ครูช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน โดยศึกษานิเทศก์ก็ต้องเป็นผู้ที่เข้าถึงได้ง่าย มีการประเมินแบบกัลยาณมิตร จัด ตารางเวลาการพบปะเพื่อปรึกษาหารือ การช่วยเหลือครูโดยตรงควรแยกจากการประเมินผลการสอน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อมมั่นที่จะร่วมกิจกรรมยอมรับข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงในรูปแบบ ของการปฏิบัติงานร่วมกัน (Glickman et al., 2007, p. 314)

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารจัดการ ของผู้บริหารที่จะทำให้ครูได้ปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพ เป็น การทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร และบุคลากรในโรงเรียนผ่านขั้นตอนกระบวนการในการนิเทศ ภายในอย่างเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของ ครู ในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น โดยการร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน ตลอดจนทำให้ครูมีขวัญและกำลังใจในการทำงานสามารถปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบและ ประสบผลสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ นิเทศภายในบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายตามแผนงานที่วางไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิภาวรรณ ขวคแก้ว (2554, หน้า 66) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับมาก

เลิศศักดิ์ นาวารัตน์ (2552, หน้า 70) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช เปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามตัวแปรเพศ และระดับ การศึกษาของโรงเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับมาก

กนกอร บุญกว้าง (2559) พบว่า 1. การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของชุมชน ของ โรงเรียนบ้านเหมือดขาว มี 6 แนวทาง คือ 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด พบว่า โรงเรียน กับชุมชนการร่วมคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันในลักษณะของการร่วมคิด บนพื้นฐาน ความศรัทธาว่า ทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน พบว่า โรงเรียนกับชุมชนนำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็น แผนร่วมกันด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย 3) การมีส่วนร่วมในการร่วมกันลงมือทำ พบว่า โรงเรียนกับชุมชนนำแผนงานที่ได้แบ่งงานกันรับผิดชอบ เพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่ ร่วมกันวางไว้ 4) การมีส่วนร่วมในการการร่วมกันติดตามและประเมินผล พบว่า โรงเรียนกับชุมชน ร่วมกันติดตามผลงานที่ทำหลังจากดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องและ หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน 5) การมีส่วนร่วมในการร่วมกันปรับปรุงแก้ไข พบว่า เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น โรงเรียนและชุมชนจะใช้โอกาสในการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อพูดคุยกันถึงปัญหา รวมถึงช่วยกันหาแนวทางแก้ไข 6) การมีส่วนร่วมในการร่วมกันรับผลประโยชน์ร่วมกันและชื่นชม ยินดี พบว่า ส่วนมากเป็นผลประโยชน์ทางด้านจิตใจ มากกว่าจะเป็นผลตอบแทนทางด้านวัตถุ สิ่งของจากโรงเรียนและชุมชน 2. เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมมากในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ผู้นำองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนช่วยเหลือ การมีการรวมกลุ่มกันเองในชุมชนหลายกลุ่ม กลุ่ม เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนและสนับสนุนอย่างจริง คณะครูมีความสามัคคีและร่วมกันพัฒนา อย่างจริงจัง ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของคณะครูและชุมชน 2) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมน้อยในการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ คนในชุมชนขาดความรู้เรื่องการค้าเนื้องานของโรงเรียน เงื่อนไข เกี่ยวกับระเบียบราชการที่พบว่า ค่อนข้างจะล่าช้า

เพ็ญจันทร์ มีนะจรัส (2551, หน้า 68-69) ได้ศึกษาคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน แบบบูรณาการของครูปฐมวัยที่ได้รับการนิเทศภายในแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการของครูปฐมวัย สัปดาห์ก่อน การทดลองและ ระหว่างช่วงการทดลองสัปดาห์ที่ 1-8 มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ $p < .05$ ($F = 140.683$) และการทดลองครั้งนี้ส่งผลต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนแบบบูรณาการของครูปฐมวัย ร้อยละ 89.2 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ในช่วงสัปดาห์ที่ 2, 4, 5 และ 7 และมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วง สัปดาห์ที่ 1, 3, 6 และ 8 เมื่อวิเคราะห์คะแนนคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ บูรณาการของครูปฐมวัยแยกราย ด้าน พบว่า คุณภาพด้านแผนจัดประสบการณ์แบบบูรณาการของ ครูปฐมวัย สัปดาห์ก่อนการทดลอง และระหว่างช่วงการทดลองสัปดาห์ที่ 1-8 มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ($F = 85.543$) และการทดลองครั้งนี้ส่งผลต่อคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนด้านแผน จัดประสบการณ์แบบบูรณาการของครูปฐมวัย ร้อยละ 83.4 มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ในช่วงสัปดาห์ที่ 4 กับ 7 และมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในช่วงสัปดาห์ที่ 1, 2, 3, 5, 6 และ 8 คุณภาพด้านการจัด กิจกรรมแบบบูรณาการของครูปฐมวัย สัปดาห์ก่อนการทดลอง และระหว่างช่วงการทดลองสัปดาห์ ที่ 1-8 มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ($F = 55.825$) และการทดลอง ครั้งนี้ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนด้านการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการของครูปฐมวัย ร้อยละ 76.7 มีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ในช่วงสัปดาห์ที่ 2 กับ 4 และมีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงสัปดาห์ที่ 1, 3, 5, 6 และ 8 คุณภาพด้านการจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เรียนรู้สัปดาห์ก่อนการทดลอง และระหว่างช่วงการทดลองสัปดาห์ที่ 1-8 มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ($F = 44.868$) และการทดลอง ครั้งนี้ส่งผลต่อคุณภาพการ จัดการเรียนการสอนด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ร้อยละ 72.5 มีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ในช่วงสัปดาห์ที่ 1, 2, 4, 5 และ 7 และมีการ เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงสัปดาห์ที่ 3, 6 และ 8 คุณภาพด้าน คุณลักษณะครูปฐมวัย ที่ส่งเสริมการเรียนรู้สัปดาห์ก่อนการทดลอง และระหว่างช่วงการทดลอง สัปดาห์ที่ 1-8 มีค่าเฉลี่ย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ($F = 92.829$) และ การทดลองครั้งนี้ส่งผลต่อ คุณภาพการจัดการเรียนการสอนด้านคุณลักษณะของครูปฐมวัยร้อยละ 84.5 มีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ในช่วงสัปดาห์ที่ 2, 4, 7 และ 8 และมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงสัปดาห์ที่ 1, 3, 5 และ 6

กาญจนพันธ์ อักษรสิทธิ์ (2548, หน้า 105) ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศภายใน โรงเรียนที่ส่งผลต่อสภาพองค์การของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้านการพัฒนากลุ่ม ด้านการฝึกอบรมครูประจำการและด้านช่วยเหลือครูโดยตรง สภาพองค์การของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งโดยรวม จำแนกตามระดับและรายด้าน มีความสมบูรณ์ อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ระดับสถาบัน ระดับการจัดการ และระดับการปฏิบัติการ และเมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกมิติ เรียงตามลำดับ ลำดับแรกคือ การกำหนด เป้าหมาย และลำดับสุดท้าย คือ การใช้นวัตกรรมทางการศึกษา

การปฏิบัติงานนิเทศในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสภาพองค์การของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ไพฑูรย์ เจริญทอง (2551, หน้า 92) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ศูนย์เครือข่ายโสธรพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า สภาพ การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายโสธรพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ขั้นตอนการวางแผนการนิเทศ ขั้นตอนการนิเทศ ขั้นตอนปฏิบัติตามแผนการนิเทศและขั้นประเมินผลการนิเทศปัญหา การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายโสธรพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” ปัญหาที่สำคัญคือ การเตรียมการนิเทศ ในด้านการสำรวจสภาพปัจจุบันและความต้องการในการนิเทศ การเก็บรวบรวมข้อมูล การแต่งตั้ง คณะทำงานและการสำรวจความต้องการสื่อการสอนและวัสดุอุปกรณ์

ศรีสุดา แสงพันธ์ (2550, หน้า 72-73) ศึกษาผลของการใช้การนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วย เพื่อนที่มีต่อคุณภาพการจัดการจัดการเรียนการสอนของครูปฐมวัย ผลของการวิจัย พบว่า คุณภาพ การจัดการจัดการเรียนการสอนของครูระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 1 ถึงระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 หลังได้รับการนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วยเพื่อนมีต่อคุณภาพการจัดการจัดการเรียนการสอนสูงขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อแยกประเมินคุณภาพ การจัดการ การจัดการเรียนการสอนของ ครูผู้สอนระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 1 ถึงระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ในด้านการจัดทำแผนการจัด ประสบการณ์ ของเด็กปฐมวัย ด้านรูปแบบของการจัดการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัด บรรยากาศ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ด้านการประเมิน พัฒนาการและ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และด้านบุคลิกภาพของครูปฐมวัย ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ที่มีความสุข พบว่า โดยภาพรวมมีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการจัดการจัดการเรียนการสอนก่อน

ระหว่างและ หลังได้รับการนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของแต่ละช่วงมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

สุเมธธา ปิ้วเฮงทรัพย์ (2548, หน้า 86-91) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของครูต่อการนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โรงเรียนเอกชนคาทอลิก สังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยสรุปว่า เจตคติของครูต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและบรรยากาศการทำงานอยู่ในระดับดีมาก ความพึงพอใจ ของครูต่อการนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยรวมและ รายด้านผลอยู่ในระดับมาก เจตคติของครูต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และบรรยากาศการทำงานที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจของครูต่อการนิเทศภายใน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยรวมและ รายด้านอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และตัวแปรที่สำคัญในการทำนายความพึงพอใจของครูต่อการนิเทศภายใน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีตัวแปร 2 ตัวแปร ซึ่งตัวแปรทั้งสองตัวแปรร่วมกันทำนายความพึงพอใจของครูต่อการนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้ร้อยละ 3.99 ของบรรยากาศ การทำงานสามารถทำนายความพึง พื่อใจของครูต่อการนิเทศภายในด้านการเตรียมการได้ร้อยละ 34.5 และ ด้านการดำเนินการได้ ร้อยละ 24.1

ศรีสุดา แสงพันธ์ (2550, หน้า 72-73) ศึกษาผลของการใช้การนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่มีต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูปฐมวัย ผลของการวิจัย พบว่า คุณภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูระดับชั้นปฐมวัย ปีที่ 1 ถึงระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 หลังได้รับ การนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วยเพื่อนมีต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสูงขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อแยกประเมินคุณภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ ครูผู้สอนระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 1 ถึงระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ในด้านการจัดทำแผน การจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัย ด้านรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ด้านการประเมิน พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย และด้านบุคลิกภาพของครูปฐมวัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุข พบว่า โดยภาพรวมมีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก่อน ระหว่างและหลังได้รับการนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของแต่ละช่วงมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Gus (1973) ได้รายงานการวิจัยของสมาคมเพื่อพัฒนาการนิเทศและหลักสูตร รัฐอินเดียนา ในปี ค.ศ. 1961 เกี่ยวกับหน้าของศึกษานิเทศก์ สรุปว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำหน้าที่ จัดห้องสมุดและโสตทัศนูปกรณ์ ให้คำแนะนำทางวิชาชีพและช่วยเหลือครูปรับปรุงหลักสูตร ตรวจสอบแบบเรียน ทดสอบและประเมินผล ศึกษาเกี่ยวกับการทำงานร่วมกับครูและ พบว่า ศึกษานิเทศก์ได้ช่วยเหลือครูในด้านต่อไปนี้มากที่สุด คือ ช่วยครูใหม่ปรับปรุงห้องเรียนให้ คำปรึกษาแก่ครูเป็นรายบุคคล และเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนแนะแนวเพื่อบำรุง ขวัญครู นอกจากนี้ยัง พบว่า ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือครูในด้านต่อไปนี้ น้อยที่สุด ประเมินผลงานของ ครู ทำงานธุรการรายงาน และเก็บรักษายันท์ที่ต่าง ๆ

Rawis (1973) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากิจกรรมการรับรู้ด้านการนิเทศการศึกษาของ ครูในรัฐจอร์เจีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการ การนิเทศการศึกษาของครูในจอร์เจีย โดย ส่งแบบสอบถามไปยังครูที่ทำการสอนใน โรงเรียนรัฐบาลในระหว่างปี ค.ศ. 1970-1971 จำนวน 309 คน พบว่า ครูมีความต้องการให้มีการนิเทศมากกว่าในปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบความต้องการนิเทศ กับความต้องการการปรับปรุงการเรียนการสอนและความต้องการนิเทศให้มีการปรับปรุงและ พัฒนาหลักสูตร ไม่แตกต่างกันอย่างนัยสำคัญ ครูต้องการให้มีการนิเทศที่มุ่งส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ การนิเทศในด้านการแนะนำความก้าวหน้าในอาชีพครูน้อยกว่าด้านอื่น ทำให้ความต้องการแตกต่างกันคือ สถานภาพของครู ขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ด้านการสอน ครูผู้หญิงมีความต้องการ การนิเทศมากกว่าครูชาย ครูที่มีการศึกษาสูงมีความต้องการด้านการนิเทศการศึกษาครูที่การศึกษา ต่ำกว่า ครูมีความต้องการนิเทศแบบให้ความช่วยเหลือมากกว่าการควบคุม กล่าวคือศึกษานิเทศก์ จะต้องเป็นผู้แนะนำด้านหลักสูตรการสอน ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือปรับปรุงมีมนุษยสัมพันธ์ครู ระดับประถมศึกษามีความต้องการการนิเทศการศึกษามากกว่า

Murangi (1996, p. 2547-A อ้างถึงใน พัทรินทร์ ช่วยศิริ, 2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนิเทศการสอนในนามิเบีย การศึกษาของครูในมัธยมศึกษาและการยอมรับในการนิเทศการสอน ผลการวิจัย พบว่า การยอมรับในการนิเทศการสอนของครูมีการยอมรับน้อย ครูไม่ได้รับการนิเทศ ครูขาดโอกาสได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ครูมีความรู้สึกต้องการช่วยเหลือในการพัฒนาทักษะ เทคนิคการนิเทศการสอนครูและศึกษานิเทศก์รู้สึกว่า การนิเทศมีความจำเป็น

Lee and Green (2009, Abstract อ้างถึงใน พัทรินทร์ ช่วยศิริ, 2554) ได้ศึกษาและกล่าวถึง การใช้คำถามในการ อภิปรายในส่วนของขั้นตอนการนิเทศ การวิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับงานด้าน การปฏิบัติการสอนและ การทดสอบในการวิจัยอยู่ในระดับที่เข้มข้นเอาจริงเอาจัง การอภิปรายผล และการนิเทศจะมีการยก กรณีเปรียบเทียบและใช้วิธีการสื่อสารทางภาษาซึ่งอาจก่อให้เกิด ผลกระทบและการขัดแย้งกันในทาง เหตุผลขึ้นได้ ความขัดแย้งนั้นอาจรุนแรงแต่ก็จะนำมาซึ่ง

ข้อสรุปที่เป็นเหตุเป็นผล การนิเทศเป็น วิธีการหนึ่งที่สามารถเปิดกรอบความคิดให้กว้างขึ้นและการนิเทศก็เป็นวิธีการทางการพูดให้ คำปรึกษาหรือการพูดที่หารือกันเพื่อทำให้เกิดภาพความคิดเป็นรูปธรรมและในมหาวิทยาลัย สมัยใหม่นี้ก็ใช้วิธีการนี้กันอยู่

Wallace, Wilcoxon and Satcher (2010, Abstract อ้างถึงใน พชรินทร์ ช่วยศิริ, 2554) ได้ศึกษาถึงผลดีและผลเสียจากประสบการณ์ของการนิเทศและผู้ที่มีส่วนร่วมในการนิเทศจากการ วิจัย พบว่า การนิเทศก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ก็มีบ้างที่ผลออกมาอยู่ในด้านที่ล้มเหลว มีการวิเคราะห์จากรายงานที่ได้จากประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมการ นิเทศต่างก็เห็นว่าวิธีนี้เป็นวิธีที่ยอดเยี่ยมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นการ ได้มาซึ่งข้อสรุปที่ลงตัว ร่วมกัน คุณภาพของงานวิจัยนี้เป็นที่รวบรวมไปด้วย ข้อเสนอแนะหน้าที่และภาระงานต่าง ๆ ที่สำคัญ ต่องานด้านการสอนจะส่งผลไปสู่คุณภาพแห่งความสำเร็จ อีกด้านหนึ่งสำหรับผลวิเคราะห์จาก ประสบการณ์ด้านลบของผู้ที่เข้าร่วมการนิเทศ พบปัญหาใหญ่ ๆ อยู่สองประการ ได้แก่ อย่างแรกได้รับคำแนะนำในการแก้ไขจุดบกพร่องน้อยเกินไป อย่างที่สองคือ ความแตกต่างกันของการ ปฏิบัติงาน

Anello (1996, p. 294 อ้างถึงใน นันทพร สุกะพันธุ์, 2551, หน้า 56) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมและทัศนคติของครูและครูใหญ่ที่มีต่อประสิทธิภาพของการนิเทศ จุดมุ่งหมายในการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อต้องการศึกษาพฤติกรรมและเจตคติของครูและครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาใน สปริงฟิลด์ รัฐแมสซาชูเซตส์ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนรับรู้ว่าคุณเองสามารถทำการนิเทศภายในโรงเรียนของตนได้เป็นอย่างดี ส่วนครูก็ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจังมากขึ้น ในการ นิเทศภายใน โรงเรียน โดยครูรู้สึกพอใจในการนิเทศภายในที่ครูได้รับด้วย

ตารางที่ 2-2 สังกะราษัฒ์ตัวแปรการบริหารจัดการของผู้บริหารส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล	Hersey, Blanchard and Johnson, (1996)	เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547)	ธนสาร บัฒ์ลังก์ปัทมา (2552)	ทิพย์รัตน์ ชมพู่แสง (2550)	นิภาวรรณ ขวดแก้ว (2554)	กิตติ กรทอง (2552)	สมยศ นาวิการ (2545)	พลอยงาม พะลาพานท์ (2550)	สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553)	ยอแสง นาคกระแสร (2558)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546)	Taba (1962)	ชวลี พึ่งแสงดี (2543)	กรองทอง จิรเดชากุล (2550)	พัชรีย์ ศานติอาวรณ์ (2552)	เกรียงศักดิ์ เรืองแสง (2550)	กระทรวงศึกษาธิการ (2543)
การบริหารแบบมีส่วนร่วม		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓							
การบริหารหลักสูตร										✓	✓	✓	✓				✓	
สถานศึกษา																		
การนิเทศภายใน														✓	✓	✓		✓
การประสานงาน																	✓	
การมอบหมายงาน																		
การตัดสินใจ								✓	✓									
การวางแผน		✓																

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล															
การบริหารแบบมีส่วนร่วม	คูจิท เพียรชอบ (2534)	Glickman, Gordon and Ross-Gordon (2007)	พีพรินทร์ ช่วยศิริ (2554)	เพ็ญจันทร์ มีนะจรัส (2551)	กาญจนพันธ์ อักษรสิทธิ์ (2548)	เลิศศักดิ์ นาวารัตน์ (2552)	สุมนทาทา ปัวสงทรัพย์ (2546)	ศรีสุดา แสงพันธ์ (2550)	Gus (1973)	Rawis (1973)	Murangi (1996)	Lee; & Green. (2009)	✓ กนกอร บุญกว้าง (2559)	ไพฑูรย์ เจริญทอง (2551)	นันทะพร สุระพันธ์ (2551)	ชารี มณีศรี (2538)
การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
การนิเทศภายใน	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
การประสานงาน							✓			✓						
การมอบหมายงาน							✓									
การตัดสินใจ								✓								
การวางแผน								✓								

จากตารางสังเคราะห์ตัวแปรที่นักวิจัยได้กล่าวถึงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนด การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา และการนิเทศภายใน เป็นตัวแฝงในของปัจจัยการบริหารจัดการของผู้บริหาร เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กลงไป

แนวคิดการเรียนการสอนของครูที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น บุคคลที่สำคัญที่สุดในการกระบวนการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้ก็คือ “ครู” ครูยังเป็นผู้ที่มีความหมายและปัจจัยสำคัญมากที่สุดในห้องเรียนและเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู (McKinsey, 2007; วรากรณ์ สามโกเศศ, 2553; ดิเรก พรสีมา, 2554)

คุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐาน ทำให้เกิดผลอย่างยั่งยืนแก่ผู้เรียนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรและสามารถสนองความต้องการของ นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน หรืออาจกล่าวได้ว่า คุณภาพการศึกษา คือ คุณภาพของผู้เรียนที่มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด ทั้งนี้ คุณภาพของ ผู้เรียนดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือของทุก ๆ ฝ่าย ได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนที่เอาใจใส่การ จัดการศึกษา หน่วยงานระดับนโยบายและระดับปฏิบัติมีระบบการบริหารที่ได้มาตรฐาน และ โดยเฉพาะระดับปฏิบัติซึ่ง หมายถึง สถานศึกษามีระบบการเรียนการสอนที่ลงถึงระดับห้องเรียนอย่างมี คุณภาพ อันเป็นผลมาจากการมีผู้บริหารและครูมืออาชีพ รวมทั้งมี คณะกรรมการสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพ (รัตนา ดวงแก้ว, 2556, หน้า 11)

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษา เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ครูพยายามคิดสรร กระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย Howes, James and Ritchie (2003, p. 83) ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครูต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนสอดคล้องกับสภาพจริง และแสวงหาวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนอย่างหลากหลาย ที่นำมาออกแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้ถึงขั้นการปฏิบัติจริง

เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากเรียนรู้ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2550, หน้า 17-18) การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมต่อการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งแนวคิดแบบผู้เรียนเป็นสำคัญจะยึดการศึกษาแบบก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนแต่ละคนมีคุณค่าสมควรได้รับการเชื่อถือไว้วางใจแนวทางนี้จึงเป็นแนวทางที่จะผลักดันผู้เรียนไปสู่การบรรลุศักยภาพของตน โดยส่งเสริมความคิดของผู้เรียนและอำนวยความสะดวกให้เขาได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ สื่อการเรียนการสอน เป็นได้ทั้งบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิควิธีการ ซึ่งเป็นตัวกลางทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ได้อย่างง่ายและรวดเร็วเป็นเครื่องมือและตัวกลางซึ่งมีความสำคัญในกระบวนการเรียนการสอนมีหน้าที่เป็นตัวนำความต้องการของครูไปสู่ตัวนักเรียนอย่างถูกต้องและรวดเร็วเป็นผลให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นักการศึกษาเรียกชื่อการสอนด้วยชื่อต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์การสอน โสตทัศนูปกรณ์ เทคโนโลยีการศึกษา สื่อการเรียนการสอนสื่อการศึกษา ครูจะต้องสร้างบรรยากาศทางสังคม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้ เพราะลำพังกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายที่ครูจัดให้หรือผู้เรียนแสวงหามาเพื่อการเรียนรู้ไม่เป็นการเพียงพอ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การร่วมมือ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และบุคคลอื่น ๆ จะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนกว้างขึ้น ชับซ้อนขึ้น และหลากหลายขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดเอกสารต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์และกำหนดเป็นตัวชี้วัดการเรียนการสอนของครูส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก คือ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม และการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แนวทางในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในมาตรา 42 ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้เป็นการส่งเสริมผู้เรียนให้เรียนรู้ด้วย สมอง ด้วยกาย และด้วยใจ สามารถสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” จาก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นี้เอง ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาขึ้น และการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก็เป็นที่ประจักษ์สำคัญ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนา ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิดการจัดการศึกษานี้เป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตาม ต้องการอย่างได้ผล (วัฒนาพร ระบุว่า, 2542) หลักการพื้นฐานของแนวคิด "ผู้เรียนเป็นสำคัญ"

กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการศึกษาที่ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยกระบวนการจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับการอุดมศึกษาตามแนวทางเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมุ่งพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ทักษะชีวิตและทักษะสังคม ซึ่งมีปรากฏในวงการการศึกษาไทยหลายรูปแบบ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 79) กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้คิดเอง ปฏิบัติเองและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้ โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้น ทำท่าย ให้กำลังใจ และช่วยแก้ปัญหาหรือชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดลักษณะกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ 9 ประการ คือ 1) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน 2) กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์ 3) กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 4) นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 5) ฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน 6) ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วนทั้งด้านดนตรี ศิลปะ และกีฬา 7) ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน 8) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตนและมีความกระตือรือร้นในการเรียน 9) ประเมินพัฒนาการผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2545, หน้า 19-20) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการ การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ตามความหมายที่คณะอนุกรรมการ ปฏิรูปการเรียนรู้ได้สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง แนวทางที่จะได้มาซึ่งความรู้จากการคิด วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติจริง ปรับปรุงให้เหมาะสม สรุปและสร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการ เรียนรู้มีหลายลักษณะ บุคคลอาจจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การเรียนเนื้อหาสาระต่างกัน ก็ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมี องค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน
2. มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน
3. ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
4. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
5. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

พิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์ (2550, หน้า 17-18) มีวิธีการออกแบบการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งควรกำหนดให้ครบทั้งด้าน ความรู้ (K) กระบวนการ (P) และเจตคติ (A)
2. กำหนดเนื้อหา/สาระ ให้สอดคล้องหรือสื่อไปกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละ วัตถุประสงค์ สาระที่ระบุอาจเป็นข้อเท็จจริง (Fact) มโนทัศน์ (Concept) คำนิยาม/ คำจำกัดความ (Definition) หลักการ (Principle) กฎ (Law) และทฤษฎี (Theory)
3. กำหนดยุทธศาสตร์การสอนว่า ต้องการให้หรือเน้นทฤษฎีการเรียนรู้ หลักการเรียนรู้ หรือแนวคิดใด ๆ ที่พิจารณาแล้วเหมาะสมกับเนื้อหา เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน รวมทั้ง บริบทของแหล่งที่จัดการเรียนการสอน อาจจัดการเรียนการสอนเน้นครูเป็นศูนย์กลางบ้าง สื่อเป็น ศูนย์กลางบ้าง และพยายามจัดเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในการจัดการเรียนการสอนนั้นให้เป็น ประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญหรือเป็นหลัก จากนั้นจึงเลือกใช้รูปแบบการสอน วิธีสอนต่าง ๆ เทคนิคการสอน หรือ ใช้แบบผสมผสานด้วยหลากหลายวิธีสอนและเทคนิคการสอน ที่เหมาะสม กับเนื้อหาและบริบท นอกจากนี้ ครูยังต้องเตรียม รวมทั้งระบุแหล่งข้อมูลที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ ผู้เรียน ไปสืบค้นเพื่อตอบปัญหาที่สงสัยด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เป็นการสร้างความรู้ใหม่
4. กำหนดวิธีวัดผลการเรียนรู้ด้วยหลากหลายวิธี กำหนดเครื่องมือผู้วัด เป็นการวัดผลที่ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

บทบาทสำคัญโดยทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในการจัดการศึกษา คือ การวางแผน จัดทำหลักสูตร และจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน จัดและบริหารชั้นเรียน จัดและดูแลรักษาอุปกรณ์ ตลอดจนอาคาร สถานที่ บริหารงานวิชาการ การเงิน บริหารงานบุคคล ดูแลสุขภาพอนามัยของผู้เรียน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เป็นกฎหมายได้กำหนดบทบาทสำคัญไว้ดังนี้ (บุญมี ก่อบุญ, 2553)

1. จัดการเรียนการสอนโดยมีเนื้อหาสาระและกิจกรรมในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยต้องถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด เนื่องจากแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การจัดการเรียนการสอนก็ต้องคำนึงถึงในเรื่องดังกล่าว เช่น จัดให้คนเรียนช้าทำกิจกรรมที่ช่วยเน้นให้เข้าใจอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนคนเรียนเร็วที่เข้าใจแล้วได้รับกิจกรรมเสริมอย่างอื่น แต่อย่างน้อย ผู้เรียนที่แตกต่างกันก็ควรได้รับความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาใกล้เคียงกัน
2. ฝึกทักษะและวิธีคิด โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีหน้าที่ฝึกฝนผู้เรียนให้รู้จักคิด เพิ่มพูนทักษะในการจัดการ ฝึกฝนการเผชิญสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ และสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ที่ไม่ใช่เน้นที่การท่องจำสาระในหนังสืออย่างเดียว แต่ต้องเตรียมตัวให้รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา ถามเหตุผล ข้อดีข้อเสียเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเผชิญชีวิตได้
3. จัดให้เรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ที่ดีต้องมาจากการฝึกฝนปฏิบัติจริงของผู้เรียน โดยควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เยี่ยมชมสถานที่ และเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตจริง เช่น พาชมโรงงาน เยี่ยมหมู่บ้านหัตถกรรม และจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติให้สามารถทำได้จริง (ฝึกทอผ้า ฝึกเขียนภาพ ฝึกปั้นดินเหนียว ฯลฯ) ฝึกให้รู้จักคิดเป็นและส่งเสริมบรรยากาศให้ผู้เรียนรักการอ่านเพื่อจะได้สนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องเนื้อหาสาระที่สถานศึกษาจัดให้ นั้น ไม่ควรทุ่มเน้นด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะ แต่ต้องจัดให้มีสัดส่วนผสมผสานอย่างเหมาะสมและให้มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีมีคุณธรรมและค่านิยมที่ดี มีสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น โดยอาจแทรกสาระ กิจกรรม การฝึกฝนปฏิบัติไว้ในทุกวิชา นอกจากนี้โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กยังมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ และควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในทุกเวลาทุกสถานที่ โดยร่วมมือกับทุกฝ่าย คือ บิดามารดา ผู้ปกครอง และคนในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ในทุกโอกาส สอดคล้องกับ

หลักการพัฒนาบุคลากรด้วยการปรับปรุงความรู้ ทักษะและเจตคติ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางบวกต่อโรงเรียนและจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา (Maxwell, 1998)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และครูผู้สอนที่พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพและส่งผลให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนที่สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด ทำให้นักเรียนสนใจมีความสุขในการเรียน มีความรู้ ความเข้าใจและพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดทำขึ้น มนัส เรืองเดช (2540, บทคัดย่อ) สอดคล้องกับ Susan and Steven (1982, p. 45) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อันที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-centered) คือสิ่งสำคัญที่ต้องอยู่ในแผนการเรียนการสอน หลักสูตรและการบริหารการศึกษา โดยยึดความต้องการ ความปรารถนา และพัฒนาการทางพฤติกรรมของเด็กเป็นหลัก ซึ่งจะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด ลงมือปฏิบัติและควบคุมตนเองได้ มีศักยภาพในการตัดสินใจและทำงานได้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า ครูจะต้องครูยังต้องเตรียมการสอน ออกแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้สอดคล้องวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน เหมาะสมกับเนื้อหา นำเทคนิคใหม่มาใช้ประกอบการสอน มีวิธีวัดผลการเรียนรู้ด้วยหลากหลาย รวมถึงจัดบรรยากาศให้ส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม

ความสำคัญของนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา

1. นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา เป็นองค์ประกอบในระบบการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนการสอน
2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามามีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) และผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสื่อการเรียนการสอน และการจัดกลุ่ม
3. ปัญหาในการเรียนการสอน จำเป็นต้องใช้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา เช่น ความยากของเนื้อหาวิชา ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทักษะคิดต่อการเรียน ความสนใจในการเรียน สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้
4. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายทางการศึกษา ที่ให้ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ไว้หลายมาตรา ดังนี้

4.1 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 ข้อ 5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

4.2 หมวด 9 มาตรา 63 รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาทุกระดับ และทุกระบบ มาตรา 65 ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาฯ มาตรา 64 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น ๆ มาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาฯ มาตรา 69 รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่พิจารณาเสนอ โยบาย แผน ส่งเสริม และประสานการวิจัย การพัฒนา และการใช้ รวมทั้งการประเมินคุณภาพ และประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สื่อกับกระบวนการเรียนการสอน

คำว่า สื่อ (Media) (ชื่อย่อ นันท์ นวลสุวรรณ, ม.ป.ป.) โดยทั่วไป หมายถึง ตัวกลางหรือระหว่าง (Between) ซึ่งในที่นี้ถ้า หมายถึง การสื่อสารแล้วสื่อจะ หมายถึง สื่อต่าง ๆ ที่เป็นการแนะนำความรู้หรือสารสนเทศ (Information) ระหว่างผู้สื่อกับผู้รับ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ รูปภาพ วัสดุฉาย สิ่งพิมพ์และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ก็คือ สื่อที่ใช้ในการสื่อสาร แต่เมื่อนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการเรียนการสอนแล้ว เราเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า สื่อการเรียนการสอน ด้วยเหตุนี้สื่อการเรียนการสอนจึงมีหน้าที่เป็นพาหนะนำความรู้ไปสู่ผู้เรียนในขณะที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คำว่า สื่อการสอน ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Instructional media จึงแยกคำว่า สื่อการสอนออกเป็น 2 คำ คือ สื่อ (Medium เป็นเอกพจน์ Media เป็นพหูพจน์) กับคำว่า การสอน (Instruction) สื่อ (Medium,pl. Media) เป็นคำที่มาจากภาษาลาตินว่า “Medium” แปลว่าระหว่าง Between หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่บรรจุข้อมูลเพื่อให้ผู้ส่งและผู้รับ สามารถสื่อสารกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์ สื่อที่นิยมใช้ประกอบการเรียนการสอน เช่น สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วิดีโอ แผนภูมิ ภาพนิ่ง เครื่องฉายข้ามศีรษะ (Over head) ซึ่งจะกล่าวถึงคุณประโยชน์ วิธีการใช้ ข้อดี ข้อเสีย และวิธีเก็บรักษาสื่อเหล่านี้ในรายละเอียดต่อไป

สื่อการสอนแต่ละชนิดนั้นมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนสามารถที่จะเอาสื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ทุกระดับชั้นตั้งแต่การศึกษาระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปฐมวัยนั้น การใช้สื่อการเรียนการสอนกับวัยเด็กยังมี

ความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นวัยแรกเริ่มแห่งการพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ซึ่งได้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ประโยชน์และความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้มากและจดจำได้นาน
2. ช่วยให้ผู้เรียนสนใจและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการเรียนการสอน
3. ช่วยส่งเสริมการคิดเป็นและการแก้ปัญหาในกระบวนการเรียนของผู้เรียน
4. ช่วยอธิบายสิ่งที่ยากสลับซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย
5. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเอกลักษณ์บุคคลไม่ว่าจะเป็นเด็กเก่งหรือเด็กเรียนช้า
6. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอนโดยประหยัดเวลาและแรงงาน
7. ทำให้ครูสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลายรูปแบบ
8. ช่วยเพิ่มประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางมากขึ้น
9. ช่วยแก้ปัญหาข้อจำกัดในการเรียนการสอนบางประการ อาทิ เช่น
 - 9.1 ทำสิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น
 - 9.2 ทำสิ่งเคลื่อนไหวเร็วให้ช้าลง
 - 9.3 ทำสิ่งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงช้าให้เร็วขึ้น
 - 9.4 ทำสิ่งที่ใหญ่ให้ย่อขนาดลง
 - 9.5 ทำสิ่งที่เล็กมากให้ขยายใหญ่ขึ้น
 - 9.6 นำอดีตมาศึกษาได้
 - 9.7 ทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม
 - 9.8 นำสิ่งที่อยู่ใกล้หรือลึกลับมาศึกษาได้
10. ช่วยให้นักเรียนเรียนสำเร็จเร็วขึ้นและสอบได้คะแนนมากขึ้น
11. ช่วยให้ความหมายของศัพท์เพิ่มขึ้น
12. พัฒนาความคิดได้ต่อเนื่อง เช่น ภาพยนตร์
13. ถ้าใช้สื่อการสอนอย่างสม่ำเสมอ จะสามารถเปลี่ยนความคิด ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทั้งยังช่วยสร้าง

ทัศนคติให้มั่นคงได้

14. ช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

Dale (1965, pp. 42-43 อ้างถึงใน ชัยอนันท์ นวลสุวรรณ, ม.ป.ป.) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) หมายถึง สื่อที่เก็บความรู้ไว้ในตัวเอง ซึ่งจำแนกย่อยเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผ่นเสียง ลูกโลก รูปภาพ หุ่นจำลอง ฯลฯ

1.2 วัสดุที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผ่นฟิล์ม ภาพยนตร์ สไลด์

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่าน ทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่บันทึกในวัสดุที่สามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยิน เช่น เครื่องฉายแผ่นโปร่งใส เครื่องฉาย

3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ (Techniques and methods) หมายถึง สื่อที่มีลักษณะเป็นแนวความคิดหรือรูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยสามารถนำสื่อวัสดุและอุปกรณ์มาใช้ช่วยในการสอนได้ เช่น เกม สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมุติ และการสาธิต เป็นต้น

การเลือกใช้สื่อในการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่สำคัญ เป็นหน้าที่ของผู้สอนโดยตรงที่จะต้องใช้วิจารณญาณ ตัดสินใจเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และเนื้อหาที่จะสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด โดยผู้สอนจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเนื้อหาที่จะสอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
 2. ตั้งวัตถุประสงค์ในการสอนเนื้อหา นั้น ๆ ให้ชัดเจน
 3. กำหนดเทคนิคหรือวิธีที่จะสอน
 4. กำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอน
 5. กำหนดชนิดของสื่อที่จะใช้ประกอบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
- เมื่อเลือกสื่อหรือผลิตสื่อได้แล้ว มิได้หมายความว่าสื่อ นั้น ๆ จะช่วยให้การเรียนการสอน

บรรลุเป้าหมายได้ สื่อการสอนที่ถูกคัดเลือกมาอย่างถูกต้อง จะมีคุณค่ายิ่งก็ต่อเมื่อครูมีวิธีการใช้อย่างถูกต้อง เพราะสื่อแต่ละชนิดมีวิธีการใช้ที่แตกต่างกันออกไป ผู้ใช้ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการใช้ จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ซึ่ง สิริรัตน์ เบาลใจ (2529, หน้า 161 อ้างถึงใน กิตติ กรทอง, 2552) ได้กล่าวถึงการวางแผนเตรียมการใช้สื่อ ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

1. เตรียมตัวผู้สอน
 - 1.1 พิจารณาวัตถุประสงค์ของเนื้อหา ก่อนที่จะสอน
 - 1.2 พิจารณาความต้องการและความสนใจของผู้สอน
 - 1.3 ทำความรู้จักกับสื่อแต่ละชนิดที่จะนำมาใช้

- 1.4 วางแผนการใช้สื่อว่าจะใช้อย่างไร ใช้เมื่อใด โดยกำหนดขั้นตอนการใช้
อย่างชัดเจน
- 1.5 ทดลองใช้เพื่อกันการผิดพลาดและเพื่อความมั่นใจ
2. เตรียมตัวผู้เรียน
 - 2.1 การใช้สื่อบางชนิดผู้เรียนอาจต้องเตรียมบางสิ่งบางอย่างมาด้วย หรือเตรียม
ตนเอง ก่อนเรียน ซึ่งผู้สอนต้องบอกให้ทราบล่วงหน้า
 - 2.2 เตรียมอ่านเอกสารล่วงหน้า
 - 2.3 การใช้สื่อบางประเภทผู้สอนต้องอธิบายชี้แจง แนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม
หรือสังเกต เช่น ชี้แจงให้รู้จักเครื่องมือทดลองชี้แจงการบันทึกข้อมูล การระวังอันตรายที่จะเกิดขึ้น
จากการทดลอง ภารกิจที่ต้องทำ
 - 2.4 บอกให้ผู้เรียนทราบว่า จะต้องทำอะไรหลังการใช้สื่อ นั้น ๆ
3. เตรียมสถานที่
 - 3.1 เตรียมสภาพห้องให้เหมาะสมกับการใช้สื่อ เช่น ถ้าสาธิตควรจัดที่นั่งอย่างไร
ถ้าเรียนแบบศูนย์การเรียนจะจัดอย่างไร
 - 3.2 ตรวจสอบสภาพความพร้อมต่าง ๆ เช่น ห้องฉาย ระบบไฟ ระบบระบายอากาศ
การควบคุมแสงภายในห้อง ระบบเสียง
4. จัดเตรียมสื่อ
 - 4.1 ในบทเรียนหนึ่ง ไม่ควรใช้สื่อมากเกินไป ควรใช้เท่าที่จำเป็น
 - 4.2 ตรวจสอบสภาพของสื่อให้พร้อมก่อนที่จะนำออกใช้
 - 4.3 ตรวจสอบจำนวนการใช้งาน
 - 4.4 ทดลองใช้สื่อดูก่อน
 - 4.5 จัดลำดับสื่อที่จะใช้ก่อนหลัง
 - 4.6 สื่อที่นำมาใช้ควรมีขนาดใหญ่ เห็นได้ชัดเจน ได้ยินอย่างชัดเจน
 - 4.7 ตัวอักษร รูปภาพ ข้อความ ควรมีขนาดเหมาะสม เห็นได้ชัดเจนสวยงาม ชวนดู
ขั้นใช้สื่อการเรียนการสอน
 - 4.8 นำเสนอสื่อตามขั้นตอนที่เตรียมไว้ก่อนหลัง ในเวลาที่พอเหมาะไม่เร็วและไม่ช้า
เกินไป
 - 4.9 พยายามให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อ
 - 4.10 การอธิบายของครูต้องชัดเจน

- 4.11 ควบคุมเวลาตามแผนที่วางไว้
- 4.12 สังเกตการตอบสนองของผู้เรียน
- 4.13 กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด
- 4.14 ให้ออกาสผู้เรียนซักถามข้อข้องใจ
- 4.15 ให้ความเพื่อทำความเข้าใจพอสมควร
- 4.16 ใ้ทุกคนมองเห็นอย่างชัดเจน
- 4.17 พยายามเน้นจุดที่น่าสนใจ
- 4.18 สอดคล้องกับเรื่องที่กำลังดำเนินการสอนอยู่อย่างแท้จริง
- 4.19 ขณะที่ใช้ชื่อย่ย่นบัง ควรยืนอยู่ด้านข้าง
- 4.20 การใช้อุปกรณ์ ให้ใช้ไม่ซ้ำ
- 4.21 เมื่อยังไม่ถึงเวลา ไม่ควรติดหรือแสดงสื่อการสอน เปิดทิ้งไว้ให้เห็นอาจทำให้

ความสนใจของผู้เรียนลดลง

- 4.22 การนำสื่อออกแสดงไม่ควรให้ผู้เรียนรอนานเกินไปเพราะอาจหมดความสนใจ

เสียก่อน

- 4.23 เมื่อใช้ผ่านไปแล้วควรเก็บลง เพื่อจะได้ไม่แย่งความสนใจ ในขณะที่ใช้สื่อ

การสอนอื่น

ขั้นประเมินผล ขั้นนี้ทำเพื่อเหตุผล 4 ประการ คือ

1. ทำให้ทราบว่าการใช้สื่อของครู ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์เพียงใด เพื่อจะได้มีการปรับปรุงแก้ไข

2. ทำให้ทราบว่าสื่อการสอนนั้นเหมาะสมกับเนื้อหา ขนาดความชัดเจน ความสะดวกในการใช้เพียงใด เพื่อจะได้ปรับปรุงให้ดีขึ้น

3. ทำให้ทราบอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะการใช้งาน

4. เพื่อมอบหมายให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่อไป เพื่อเพิ่มความเข้าใจในสิ่งที่เรียน

กิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวว่า ครูจะต้องรู้จักเลือกใช้สื่อการสอนและนำไปใช้

อย่างเหมาะสมและถูกวิธีจะเกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็ที่สุด ดังนั้น ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปใช้ ผู้สอนจึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอน ข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวเนื่องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่าง ตลอดจนการผลิตและใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียน การสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ การเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมี

ประสิทธิภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยในการเลือกสื่อ ผู้สอนจะต้องตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนให้แน่นอนเสียก่อน เพื่อใช้วัตถุประสงค์นั้นเป็นตัวชี้หน้าในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีหลักการอื่น ๆ เพื่อประกอบการพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่ส่งผลต่อการเรียนรู้มากที่สุด
3. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
4. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ วิธีใช้ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป
5. เป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนเป็นจริง
6. มีราคาไม่แพงเกินไป หรือถ้าจะผลิตควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน

สรุปได้ว่า สื่อการสอนมีความสำคัญในการเป็นสื่อกลางที่ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และจดจำได้เร็วขึ้น ซึ่งสื่อมีหลากหลายรูปแบบ แต่ละชนิดก็มีคุณค่าต่อการเรียนการสอนทุกระดับชั้นตั้งแต่การศึกษาระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา การจัดหาสื่อประกอบการจัดกิจกรรมการสอนหรือการเลือกสื่อเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนก็มีความสำคัญหากสื่อมีความเหมาะสม น่าสนใจก็จะให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ พัฒนาศักยภาพให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้นตามศักยภาพมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดียิ่งขึ้นส่งผลดีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายคอมพิวเตอร์ช่วยสอนไว้ดังนี้ คือ

คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาจากบทเรียนของคอมพิวเตอร์ที่สร้างขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน และคอมพิวเตอร์ช่วยสอนช่วยบอกข้อบกพร่องของผู้เรียนได้เมื่อผู้เรียนทำผิดขั้นตอนของโปรแกรม นอกจากนั้นแล้ว คอมพิวเตอร์ช่วยสอนยังสามารถให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือทบทวนบทเรียนซ้ำได้อีก ประไพ พงษ์จิวันิช (2541, หน้า 25) สอดคล้องกับ ถนอมพร (ตันติพิพัฒน์) เลาหจรัสแสง (2541, หน้า 7) ได้ให้ความหมายว่าเป็นสื่อการเรียนการสอนทางคอมพิวเตอร์รูปแบบหนึ่งซึ่งใช้ความสามารถของคอมพิวเตอร์ในการนำเสนอสื่อประสม อัน ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง แผนภูมิ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์ และเสียงเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาในบทเรียน หรือองค์ความรู้ในลักษณะใกล้เคียงกับการสอนจริงในห้องเรียนมากที่สุด โดยที่คอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะนำเสนอเนื้อหาที่ละหน้าจอภาพ โดยเนื้อหา

ความรู้ในคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะได้รับการถ่ายทอดในลักษณะที่ถ่ายทอดกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติและโครงสร้างของเนื้อหา

สำนักพัฒนาเทคนิคการศึกษา (2542, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของคอมพิวเตอร์ช่วยสอนไว้ดังนี้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นบทเรียนที่มีลักษณะการใช้เนื้อหาในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สามารถใช้ได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอน บทเรียนนี้สามารถให้วัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ของบทเรียน สอดคล้องกับ กาญจนา สายพิมพ์ (2544, หน้า 11) สรุปไว้ว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer assisted instruction) (CAI) คือการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดเนื้อหาของบทเรียนในลักษณะสื่อประสม ซึ่งสามารถโต้ตอบกับผู้เรียนได้โดยตรง เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ตามที่ผู้พัฒนาได้กำหนดไว้ การเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีลักษณะคล้ายกับการเรียนในชั้นเรียนปกติโดยมีคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นเครื่องช่วยครูในการสอนเสมือนทำหน้าที่แทนครูสามารถสนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความถนัด ตามความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนโดยผ่านทางจอภาพ และมีการประเมินผลเพื่อเสนอแนะขั้นตอนหรือระดับการเรียนรู้ในขั้นต่อไป จึงนับได้ว่าคอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์ทางการศึกษาที่มีประโยชน์อย่างมาก อันเนื่องมาจาก ความทันสมัยในรูปแบบต่าง ๆ มีความสะดวกรวดเร็ว แม่นยำ และสามารถเก็บข้อมูลอีกทั้งคอมพิวเตอร์ยังสามารถคำนวณตัวเลขได้รวดเร็ว ซึ่งเหมาะสำหรับที่จะนำมาใช้ในการศึกษา สอดคล้องกับ วุฒิชัย ประสารสอย (2543) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรือบทเรียน CAI (Computer assisted instruction; Computer-aided instruction) คือ การจัด โปรแกรมเพื่อการเรียนการสอน โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อช่วยถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ไปสู่ผู้เรียน และปัจจุบันได้มีการบัญญัติศัพท์ที่ใช้เรียกสื่อชนิดนี้ว่า “คอมพิวเตอร์ช่วยการสอน” จากความดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของ “คอมพิวเตอร์ช่วยสอน” หรือ CAI คือ การนำคอมพิวเตอร์มาเป็นเครื่องมือสร้างให้เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้ผู้เรียนนำไปเรียนด้วยตนเองและเกิดการเรียนรู้ ในโปรแกรมประกอบไปด้วยเนื้อหาวิชาแบบฝึกหัดแบบทดสอบ ลักษณะของการนำเสนออาจมีทั้งตัวหนังสือ ภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว สีหรือเสียง เพื่อดึงดูดให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการแสดงผลการเรียนรู้ให้ทราบทันทีด้วยข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียน และยังมีการจัดลำดับวิธีการสอนหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละคน ทั้งนี้จะต้องมีการวางแผนในการผลิต อย่างเป็นระบบในการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่แตกต่างกัน

คอมพิวเตอร์ช่วยสอน CAI (Computer assisted instruction) มักใช้ในอเมริกา CMI (Computer managed instruction) คือการนำคอมพิวเตอร์ช่วยจัดการบทเรียนในการจัดการเรียนการสอนของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ไพโรจน์ คชชา (2540, หน้า 50) สอดคล้องกับ ผดุง อารยะวิญญู (2537, หน้า 41) ได้กล่าวว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอน หมายถึง การนำเอาเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องช่วยครูในการเรียนการสอน โปรแกรมสำหรับการเรียนการสอนมักบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับที่ครูจะสอน แต่แทนที่ครูจะสอนเนื้อหาด้วยตนเอง ครูก็บรรจุเนื้อหาเหล่านั้นไว้ในโปรแกรม และนักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาแทนครู และ กิดานันท์ มลิทอง (2543, หน้า 94) ได้กล่าวถึงคอมพิวเตอร์ช่วยสอนว่า เมื่อมีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จะทำให้การเรียนการสอนมีปฏิสัมพันธ์กัน ได้ระหว่างผู้เรียนกับเครื่องคอมพิวเตอร์เช่นเดียวกับการเรียนการสอนระหว่างครูกับนักเรียนที่อยู่ในห้องเรียนปกตินอกจากนี้คอมพิวเตอร์ยังสามารถตอบสนองต่อข้อมูลที่ผู้เรียนป้อนเข้าไปได้ทันที ซึ่งเป็นการเสริมแรงให้กับผู้เรียน สามารถเรียนรู้จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในรูปแบบต่าง ๆ ในแต่ละบทจะมีตัวอักษร ภาพกราฟิก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว รวมทั้งเสียงประกาศด้วย ทำให้ผู้เรียนได้สนุกไปกับการเรียนรู้ไม่รู้สึกละ

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาการขาดแคลนครูไม่ครบชั้น และครูสอนไม่ตรงกับวุฒิ ดังนั้น การนำเทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยในการสอนทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉลี่ยสูงกว่าการสอนแบบปกติ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สูงกว่าก่อนการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นั่นคือคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญ ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์และเมื่อพิจารณาในด้านเจตคติและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสรุปได้ว่านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีความพึงพอใจและมีความกระตือรือร้นที่ดี (จารุณี อิมวงษ์, 2555; อานนท์ สายคำฟู, 2552) นอกจากนี้ ยังควรใช้การจัดการศึกษาโดยใช้อิเล็กทรอนิกส์เป็นกลยุทธ์ใหม่ในการจัดการเรียนการสอน เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในห้องเรียน ช่วยให้การเรียนการสอนมีความแปลกใหม่ น่าสนใจ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนทางไกล ผู้เรียนและผู้สอนสามารถนำเวลา หรือจัดเวลาเรียนได้ตามความต้องการ จึงเป็นการสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ (พิชิต ตรีวิทย์รัตน์, 2556, หน้า 38)

ถนอมพร (ตันพิพัฒน์) เลหาจรัสแสง (2541, หน้า 11) ยังได้แบ่งประเภทของคอมพิวเตอร์ช่วยสอนออกได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. คอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทติวเตอร์ (Tutorial) คือ บทเรียนคอมพิวเตอร์ ซึ่งนำเสนอเนื้อหาแก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาใหม่ หรือเนื้อหาเดิม ซึ่งจะมีแบบทดสอบหรือแบบฝึกหัด เพื่อทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนและผู้เรียนมีอิสระที่จะตัดสินใจว่าจะทำแบบฝึกหัดหรือจะเลือกเรียนส่วนไหน เพราะเป็นการเลือกเรียนตามความต้องการของผู้เรียน

2. คอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทแบบฝึกหัด (Drill and practice) คือบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งเสนอข้อคำถามโดยใช้รูปแบบต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนฝึกฝนปฏิบัติจนสามารถเข้าใจ และจดจำ เนื้อหา นั้น ๆ ได้โดยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะมีคำถามแบบต่าง ๆ เช่น การจับคู่ เติมคำ ประนัย ถูกผิด แล้วแต่โปรแกรมจะทำการ

3. คอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทเหตุการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์ โดยให้ผู้เรียนสัมผัสกับเหตุการณ์ ในลักษณะที่ใกล้เคียงของจริง การสัมผัสกับเหตุการณ์ หมายถึง การทำความเข้าใจในสถานการณ์การเรียนรู้ที่จะควบคุมสถานการณ์นั้น ๆ การตัดสินใจของผู้เรียน และแสดงผลลัพธ์จากการตัดสินใจ ซึ่งจะประยุกต์เข้ากับเกม เป็นเกมกับสถานการณ์จริง ซึ่งจะเป็นโปรแกรมการสอนเด็ก ๆ ที่นิยมกันมาก เพราะนอกจากจะได้ความรู้ต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างมากเพราะคล้ายกับว่าผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และต้องแก้ปัญหาที่ต้งขึ้น ได้

4. คอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทแบบเกม (Games) คือ บทเรียนคอมพิวเตอร์ที่ต้องการให้การเรียนเป็นเรื่องสนุก โดยมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศจากแรงจูงใจในการเรียนซึ่งเน้นความสุขเพลิดเพลิน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนคอมพิวเตอร์

5. คอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทแบบทดสอบ (Test) เป็นการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการสร้างแบบทดสอบ การจัดการสอบ การตรวจให้คะแนน การคำนวณผลสอบซึ่งมีข้อดีคือ การที่ผู้เรียนได้รับผลป้อนกลับโดยทันที และการใช้คำนวณผลสอบก็ให้ความแม่นยำและรวดเร็ว อีกด้วย

การออกแบบของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน การออกแบบการทำงานของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้ออกแบบจะต้องศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ ให้รอบคอบ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ขั้นตอนการออกแบบที่ดีเหมาะสมและตรงกับวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการออกแบบขั้นตอนของคอมพิวเตอร์ช่วยสอนให้มีประสิทธิภาพ (ถนอมพร (ตันพิพัฒน์) เลหาจรัสแสง, 2541, หน้า 31-39) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียม (Preparation) เป็นการเตรียมความพร้อมของการออกแบบบทเรียนที่นับได้ว่าสำคัญตอนหนึ่ง เพราะการเตรียมพร้อมที่ดีในส่วนนี้จะทำให้ขั้นตอนต่อไปเป็นไป

อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนการเตรียมยังแยกออกได้ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย (Determine goals objectives) คือ การกำหนดว่าผู้เรียนจะต้องทำอะไรบ้างหลังจากเรียนจบแล้ว เช่น นักเรียนสามารถยกตัวอย่างได้หรืออธิบายได้ นักเรียนสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง เป็นต้น 2) เก็บรวบรวมข้อมูล (Collect resources) คือการเตรียมพร้อมในด้านของทรัพยากรสารสนเทศทั้งหมดที่เกี่ยวกับเนื้อหาจากตำรา หนังสือ วารสารทางวิชาการ หนังสืออ้างอิงและสื่อในการนำเสนอบทเรียนคอมพิวเตอร์ ตลอดจนพัฒนาการออกแบบบทเรียนในส่วน ที่เป็น เนื้อหา 3) เรียนรู้รายละเอียดของเนื้อหา (Learn content) คือ การศึกษาเนื้อหาที่จะสอนอย่างละเอียดรอบคอบ โดยการศึกษาจากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาทั้งหมด ซึ่งการเข้าใจในเนื้อหาที่ผิวเน้นทำให้เกิดปัญหาในการออกแบบที่ดีได้ 4) สร้างความคิด (Generate) เป็นการระดมสมอง ให้เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ จากเพื่อนร่วมงานหรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้แนวคิดในเชิงสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีคุณภาพ

ขั้นตอนการออกแบบบทเรียน (Design instruction) เป็นขั้น ตอนที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการกำหนดว่าบทเรียนจะออกมามีลักษณะใด โดยมีรายละเอียดการออกแบบเป็นข้อ ๆ ดังนี้ 1) ทอนความคิด (Elimination of ideas) เริ่มจากการคัดเอาข้อคิดที่ไม่อาจจะปฏิบัติได้ หรือที่ซ้ำซ้อนกันออกไป และรวบรวมความคิดที่น่าสนใจที่เหลืออยู่มาพิจารณาอีกครั้ง อกิปรายถึงรายละเอียดและขัดเกลาข้อคิดต่าง ๆ อีกด้วย 2) วิเคราะห์เนื้อหา จัดเรียงลำดับ ความสำคัญของเนื้อหาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการ เป็นการคิดวิเคราะห์ที่มีความสำคัญ เพื่อหาแนวการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน และให้ได้มาซึ่งผลงานสำหรับการออกแบบบทเรียนที่มีประสิทธิภาพ 3) ออกแบบบทเรียนขั้นแรก (Preliminary lesson description) เป็นการนำแนวคิดทั้งหลายมาผสมผสานให้กลมกลืน และออกแบบให้เป็นบทเรียนภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับ ประเภทของคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กำหนดขั้นตอน ปัจจัยหลักที่ต้องคำนึงถึงในการออกแบบการสอน เพื่อให้ได้การออกแบบลำดับ (Sequence) ของบทเรียนที่ดีที่สุด 4) ประเมินและปรับปรุงการออกแบบ (Evaluation and revision of the design) การประเมินนั้น เป็นสิ่งที่ต้องทำเป็นระยะ ๆ ระหว่างการออกแบบ หลังจากการออกแบบแล้วควรมีการประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญการออกแบบ การหาเนื้อหาเพิ่มการทอนความคิดออกไปอีก การปรับแก้วิเคราะห์งาน หรือแม้แต่การเปลี่ยนประเภทของคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หลังจากการแก้ไขแล้วจนถึงการได้บทเรียนที่มีคุณภาพ

สรุปได้ว่า การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนคือการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องช่วยครูในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ด้วยวิธีการเขียน โปรแกรมซึ่งโปรแกรม

ประกอบด้วย บทเรียนและการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากคอมพิวเตอร์ ทำให้ทราบถึงพัฒนาการในการเรียนของตนเอง ซึ่งบทเรียนมีความหลากหลายรูปแบบ ทั้งเป็นตัวหนังสือ สีและภาพกราฟิกสวยงาม โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามคำแนะนำในการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับคอมพิวเตอร์คือ การโต้ตอบกันระหว่างนักเรียนกับคอมพิวเตอร์และสามารถทราบผลการเรียนของนักเรียนว่าบรรลุถึงเกณฑ์ที่ตั้งหรือไม่ และนักเรียนยังเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการเสริมแรงจิตใจในการเรียนให้กับนักเรียนอีกด้วย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพของนักเรียน ถ้าครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ออกแบบการเรียนรู้ เลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับบทเรียน หลักสูตรและความสนใจตามวัยของนักเรียน นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยแนะนำการใช้อย่างถูกวิธี เพื่อให้ได้รับความรู้หลายรูปแบบ เหมาะสมทันกับยุคสมัยที่มีเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรวัต อ่างทอง (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องสื่อวัสดุกราฟิก เพื่อใช้เป็นประกอบการสอน วิชาเทคโนโลยีการศึกษาเบื้องต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนิสิตปริญญาตรีชั้น ปีที่ 1, 2 และ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2540 โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ๆ ซึ่งแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ได้ออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 20 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องสื่อวัสดุกราฟิกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 88.67/ 80.72 2) นิสิตกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับชอบหรือต้องการมาก รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ช่วยสอนว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมาก 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อารีย์ มีมุงกิจ (2541) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อการสอนซ่อมเสริม วิชาคณิตศาสตร์เรื่อง เศษส่วน สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2540 โรงเรียนวัฒนานุศาสน์ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วยนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง 10 คน และนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับต่ำ 20 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) เมื่อนำบทเรียนไปใช้กับนักเรียนที่มีผล

การเรียนอยู่ ระดับ ปานกลางและต่ำ ได้ประสิทธิภาพของบทเรียนเป็น 82.33/ 87.67 และ 78.82/70.60 ตามลำดับ 2) ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนของนักเรียนทุกคนในทั้งสองกลุ่ม สูงกว่าผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

เบญจมาศ ชัยวรรณกุล (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การคูณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2540 จำนวน 45 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive randomsampling) ผลการวิจัย พบว่า 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เรื่อง การคูณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ทำประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยพิจารณาความเหมาะสมในด้านต่างของบทเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.06-1.00 และ พบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.04/86.61 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียน โดยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

ปิยนันท์ จันทรงยี (2546) ได้หาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการประเมินคุณภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 อยู่ในระดับดีมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พรชญา ผาสุชาติ (2545) สร้างและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง โบราณสถานที่สำคัญในจังหวัดนครปฐม สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองที่ได้ทดสอบความรู้หลังการเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิครูผู้สอน และผู้เรียนจากกลุ่มทดลอง ผลปรากฏว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน อยู่ในระดับดีมีประสิทธิภาพ สามารถช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และช่วยให้ผู้เรียนทบทวนบทเรียน ได้ตามความต้องการ

พรรณทิพา ลีรัตน์เสถียร (2549) ได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โลกสวยด้วยมือเราที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โดยการสุ่มอย่างง่ายมา 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน ผลการศึกษาวิจัยวิเคราะห์ผลการทดลอง และหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/ 80 พบว่า ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีค่าเท่ากับ 82.50/84.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

และผลการทดลองสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังจากเรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนนักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์สูงกว่าก่อนเรียน

ปรีชมน สุภวัฒน์วิมล (2545) พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง โบราณสถานที่ควรอนุรักษ์ในจังหวัดนครปฐม เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ได้ช่วงหลังการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สูงกว่าก่อนการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์

พรรณทิพา สิริตันเสถียร (2545) พบว่า นักเรียนที่เรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากเรียนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สูงกว่าคะแนนก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.01

Break (1979) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ทัศนคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในโรงเรียน โดยทดลองกับโรงเรียนมัธยม 29 แห่ง ในระหว่างปีการศึกษา 1978-1979 ผลการวิจัย พบว่า คอมพิวเตอร์ช่วยสอนทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นเมื่อเทียบกับวิธีสอนแบบปกติแม้ว่าคอมพิวเตอร์จะถูกนำไปใช้ในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แต่คอมพิวเตอร์ก็ได้คือเพียงวิชาดังกล่าว คอมพิวเตอร์สามารถนำมาใช้สอนได้ทุกวิชาขึ้นอยู่กับ การเขียน โปรแกรมเป็น สำคัญ

Merrit (1983) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการใช้และไม่ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในโรงเรียนขนาดกลาง โดยให้กลุ่มที่เรียนด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มที่เรียนแบบปกติเป็นกลุ่มควบคุม โดยมีตัวแปรคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการวัดความคิดรวบยอด ความวิตกกังวล และเจตคติที่มีต่อครู การศึกษากำหนด ความแตกต่างตามเพศและระดับชั้นโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 6 และเกรด 7 จำนวน 144 คน ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มทดลองสูงกว่า กลุ่มควบคุม ทั้งในด้านการอ่านและการคำนวณ นักเรียนเกรด 6 และนักเรียนชาย-หญิง เกรด 7 มีความคิดรวบยอดด้วยตนเอง ความวิตกกังวล และเจตคติที่มีต่อครู ไม่แตกต่างกัน แต่ในตัวแปรนี้มีนักเรียนชายเกรด 6 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1

ตารางที่ 2-3 สังเคราะห์ตัวแปรการเรียนการสอนของครูส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล															
	รัตนาดวงแก้ว (2556)	Howes, James and Ritchie (2003)	พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2550)	(วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542)	ไพฑูริย์สินลาภรัตน์ (2550)	สุดันท์ สินธพพานนท์ (2545)	Dale (1965)	กิตานันท์ มลิทอง (2540)	ประไพ พงษ์จิรายุช (2541)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544)	ธนมพร (ต้นดีพิพัฒนา) เลหาจรัสแสง (2541)	สำนักพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษา (2542)	กาญจนา สายพิมพ์ (2544)	วุฒิชัย ประสารสอย (2543)	ไพโรจน์ คชชา (2540)	กิตานันท์ มลิทอง (2543)
การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	✓	✓	✓	✓	✓	✓										
การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม							✓	✓								
การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน									✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
การสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคล										✓						
การสร้างบรรยากาศในการเรียน			✓							✓						

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล												
	จารย์ อิมวงษ์ (2555)	อานนท์ สายคำฟู (2556)	พิชิต ตรีวิทย์รัตน์ (2556)	เรวัต อ่างทอง (2550)	อริย์ มิ่งมิ่งกิจ (2541)	เบญจมาศ ชัยวรรณคุปต์ (2547)	ปิยนันท์ อินทร์ชัย (2546)	พรชญา ผาสุกดี (2545)	พรรณทิพา สิริรัตน์เสถียร (2549)	ปรีชมน สุภวัฒน์วิมล (2545)	พรรณทิพา สิริรัตน์เสถียร (2545)	Break (1979)	Merrit (1983)
การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ													
การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม													
การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคล													
การสร้างบรรยากาศในการเรียน													

จากตารางสังเคราะห์ตัวแปรที่นักวิจัยได้กล่าวถึงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนด การสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม และการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นตัวแปรใน ของปัจจัยการเรียนการสอนของครู เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดของ โมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิง สาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กต่อไป

แนวคิดลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ โรงเรียนมาจากการเรียนรู้ ของนักเรียนโดยตรง แต่เป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายนอกเท่านั้น จึงทำให้การเรียนรู้ ของนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาน้อย จากแนวคิดการเรียนรู้ของนักเรียนของ King (1969, Abstract) ที่ทำการศึกษา พบว่า เด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มากกว่าและงานวิจัยของกรมวิชาการที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของเด็กไทย พบว่า พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กนักเรียนวัย 6-11 ปี ในระดับประถมศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น การพัฒนาด้านสติปัญญาควรเป็นด้านที่ต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมาก โดยอาศัยการเรียนการสอนเพื่อ พัฒนาระบวนการคิดเป็นเครื่องมือที่สำคัญ (ทิสนา แวมมณี, 2540, หน้า 39) ความสำคัญอันดับ แรกต่อความสำเร็จของนักเรียน รวมทั้ง Layton (1994, p. 274) พบว่า เจตคติการเรียนของนักเรียน มีผลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ Kiestead (1994, p. 732) ที่ได้ทำการศึกษา พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และเจตคติต่อการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จทางวิชาการ ค่านิยมความรับผิดชอบ มีความสำคัญต่อความสัมพันธ์กับประสิทธิผลและคุณภาพการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน การศึกษาของ ภัทธา นิคมานนท์ (2517, หน้า 48-50) ที่เสนอคติต่อการถือศีลห้า ความรู้สึก รับผิดชอบ วินัยในตนเอง ความเกรงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สถาบันส่งเสริมการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2531 อ้างถึงใน สาคร เพ็ชรสีม่วง, 2541, หน้า 24) พบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบที่มีต่อวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ แม้การดำเนินการ แก้ปัญหาจะยุ่งยากและใช้เวลา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการพัฒนาด้านสติปัญญาที่ควรได้รับความเอาใจใส่สูงสุด เพราะผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถสูงมักได้รับการยอมรับและได้รับโอกาส ดีกว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถต่ำกว่า เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อให้มี คุณภาพสูง ประเทศต่าง ๆ ทั้งโลกได้มีการศึกษาเรื่องของการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตขึ้นอย่างมี คุณภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ (ทิสนา แวมมณี, 2541, หน้า 67)

องค์ประกอบด้านลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษา อันจะทำให้เกิดคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน Hoy and Miskel (1991 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 56) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนจะเกิดประสิทธิภาพสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ แต่องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม 4) ความสามารถในการแก้ไขปัญหา ดังนั้น จากงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า จึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบด้านนักเรียนที่สัมพันธ์กับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ความอยากรู้อยากเห็น

ความอยากรู้อยากเห็นเกิดขึ้นเพราะมนุษย์สามารถตั้งคำถาม “ทำไม?” ได้ เนื่องจากเป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่มีเหตุผล ซึ่งทำให้ออยากรู้อยากเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเป็นปริศนาให้คิดไม่ว่าสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่มองเห็นล้วนแต่น่าสนใจสนทนงให้ด้วยกันทั้งนั้น แม้แต่ชีวิตมนุษย์เองก็เป็นสิ่งที่น่ารู้ น่าเห็น ไม่น้อยกว่าโลกและจักรวาล ความอยากรู้อยากเห็น ความอยากรู้อยากหาคำตอบในสิ่งต่าง ๆ ที่สงสัยไม่เข้าใจ เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้มนุษย์ไม่ยอมอยู่เฉย มุ่งแสวงหาความรู้ ครอบงำที่มนุษย์ไม่ได้ความรู้ที่ต้องการจิตที่มีความอยากรู้อยากเห็นก็จะไม่สงบ และเป็นสุข โดยเหตุที่ความรู้เป็นสิ่งไม่มีขอบเขตจำกัดและจับต้องไม่ได้ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องแสวงหาความรู้สืบต่อกันไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีที่สิ้นสุด (วิทยาศาสตร์ศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล)

ความอยากรู้อยากเห็นมีความจำเป็นที่สำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งจากงานศึกษาและวิจัยของ King (1969, p. 346 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 58) กล่าวว่า เด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็น จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ดังนั้น ความอยากรู้อยากเห็นและกระตือรือร้นที่จะหาความรู้ให้กว้างขวางมากขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียน (อำนาจ เจริญศิลป์, 2526, หน้า 74-75 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 58) ความอยากรู้อยากเห็นถูกกำหนดไว้ในแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนในระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา การสอนของคณะกรรมการวางแผนนโยบายการศึกษาแห่งชาติอเมริกา ซึ่งได้กำหนดค่านิยมความอยากรู้อยากเห็นไว้ 7 ประการ ดังนี้ Anderson (1969 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 58)

1. ความปรารถนาที่จะรู้จะเข้าใจ: เป็นบุคคลที่ปรารถนาจะรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่สิ้นสุด ตามความอยากรู้อยากเห็นของตน โดยความอยากรู้อยากเห็นจะชักนำให้บุคคลแสวงหา

คำอธิบายที่สมเหตุสมผล ช่วยให้รอบรู้ว่าคำถามหรือปัญหาเกิดขึ้นมากมายไม่จำกัดแต่คำตอบมีจำกัด

2. มีความช่างสงสัย: มีความหมาย 2 ประการ คือ ประการแรก ไม่มีผู้รู้ที่แท้จริง คำพูดหรือข้อความที่บุคคลใด ๆ อ้างหรือกล่าวไว้ จึงไม่ควรยอมรับว่าเป็นจริง โดยปราศจากการสงสัยหรือตรวจสอบอย่างรอบคอบ และประการสุดท้าย ความรู้ที่ได้เรียนรู้ยังไม่เป็นความรู้ที่เป็นสัจธรรมหรือความรู้ที่สมบูรณ์ที่สุดแบบความรู้ที่อยู่คู่เราตลอดไป ดังนั้น บุคคลจึงต้องมีความรอบรู้และเข้าใจเกี่ยวกับข้อจำกัดต่าง ๆ

3. มีความต้องการแสวงหาข้อมูลและความหมายของข้อมูล การที่บุคคลมีความปรารถนาที่จะรู้และเข้าใจเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้นั้นจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดกระทำข้อมูล แปลความหมายและลงข้อสรุป ภายใต้กรอบความคิดหรือทฤษฎีที่มีอยู่ และการมีความสงสัยในความรู้ หรือคำอธิบายของผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วิธีการแก้ไขปัญหาใหม่ ซึ่งรวมถึงการมีความยืดหยุ่นในการคิด ความเป็นนภาพ การมีจิตใจกว้างขวาง ความคล่องในการคิดตลอดจนมีเสรีภาพในการยอมรับหรือไม่ยอมรับกรอบแนวคิดใด ๆ

4. มีความต้องการพิสูจน์เนื่องจากความรู้ต้องเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งได้ความรู้ที่เชื่อถือการตรวจสอบโดยวิธีการพิสูจน์เท่านั้นที่จะทำให้ความรู้เป็นความรู้สากล

5. มีความเชื่อถือในหลักตรรกศาสตร์ในการประเมินแนวความคิดหรือความรู้ของบุคคลอื่น เช่น ความเที่ยงตรงของการลงข้อวินิจฉัยและอุปนัย นิยมใช้กระบวนการทางตรรกศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์และการลงข้อสรุปที่เที่ยงตรงเชื่อถือได้ โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ของสาเหตุหลักสาเหตุย่อยและข้อสรุป ตลอดจนตรวจสอบความสอดคล้องและความจำเป็นเพียงพอของข้อมูลที่มีอยู่

6. มีความต้องการพิจารณาตรวจสอบสาเหตุ: การใช้หลักตรรกศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ได้ข้อสรุปที่เชื่อถือได้เนื่องจากข้อสรุปที่ได้ อาจแตกต่างกันไป เมื่อใช้สาเหตุต่างกันในการเสาะแสวงหาความรู้ของทางปรากฏการณ์หนึ่งจะต้องรับรู้ว่าเป็นปัญหาใดอะไร จะใช้กรอบความคิดเชิงทฤษฎีใดเป็นหลักในการชี้นำการคิด-การแก้ปัญหาที่มีข้อตกลงเบื้องต้นอย่างไร ตลอดจนมีข้อจำกัดอะไรบ้างของการลงข้อสรุป

7. มีความต้องการพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น นักเรียนส่วนมากได้รับการตำหนิว่าไม่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าหรือใช้ความรู้ แม้ว่าองค์ความรู้ไม่เกี่ยวข้องกัศีลธรรมแต่การนำความรู้ไปใช้ต้องเกี่ยวข้องกับค่านิยม-ศีลธรรมเสมอ ดังนั้น

การเป็นบุคคลที่มีความรอบคอบ-รอบรู้ถึงการคิด-การกระทำและผลที่จะเกิดตามมา จึงเป็นลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้

Abruscato (1972, pp. 20-24 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 60) ได้แบ่งคุณลักษณะของความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนออกเป็น 6 ประการ ได้แก่ 1) ความจริง (Truth) นักเรียนต้องยึด-เคารพและบูชาในความเป็นจริงของสิ่งที่ศึกษาค้นคว้า และเป็นจริงในการรายงานผลการศึกษา 2) เสรีภาพ (Freedom) นักเรียนต้องมีเสรีภาพในการศึกษาหาความรู้ตามความสนใจ และต้องการมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การทำงาน โดยปราศจากการครอบงำจากอิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น 3) ความช่างสงสัย (Skepticism) และการไม่ยอมรับ (Dissent) การไม่ยอมรับและช่างสงสัย เกิดขึ้นเมื่อมีเสรีภาพ ทำให้เกิดการค้นคว้าพบความรู้ใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลาและเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดวิวัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ 4) ความริเริ่ม (Originality) การมีเสรีภาพในการเสาะแสวงหาความรู้ มีความช่างสงสัยและไม่ยอมรับแนวความคิด-แนวทางปฏิบัติของคนอื่น 5) ความเป็นระเบียบ (Order) นักเรียนจะต้องค้นหาความเป็นระเบียบของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ โดยนำความจริงมาสร้างเป็นมโนคติ เป็นหลักการ-กฎ ตลอดจนสร้างทฤษฎีอธิบายความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในกฎและหลักการ 6) การถ่ายทอดผลงาน (Communication) นักเรียนจะต้องถ่ายทอดเผยแพร่ผลการศึกษของตนเองให้ผู้อื่นทราบ โดยจะต้องคำนึงถึงหลักความถูกต้อง ชัดเจน และสมบูรณ์ ตลอดจนปฏิบัติตามหลักการเขียนผลงานที่กำหนดด้วย เพื่อจะได้ตรวจสอบผลงาน

พฤติกรรมหรือลักษณะบ่งชี้ ความอยากรู้อยากเห็นนั้น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2531 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 60) ได้ทำการศึกษาและวิจัยคุณลักษณะความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนที่มีต่อวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ พบว่านักเรียนจะมีพฤติกรรมและลักษณะบ่งชี้ดังนี้ 1) มีความเชื่อว่าการทดลองค้นคว้าจะทำให้พบวิธีการแก้ปัญหาได้ 2) มีความใส่ใจและพอใจใคร่จะสืบเสาะหาความรู้ในสถานการณ์และปัญหาใหม่ ๆ อยู่เสมอ 3) มีความกระตือรือร้นต่อกิจกรรมและเรื่องต่าง ๆ 4) ชอบทดลองค้นคว้า 5) ชอบสนทนาซักถาม ฟัง อ่าน เพื่อให้ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่า ความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ ศึกษาหาความรู้ เพิ่มพูนทักษะในด้านต่าง ๆ ของตนเอง จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีตามลำดับ ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ความรับผิดชอบ

ความหมายของความรับผิดชอบ ตรงกับคำศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า Responsibility อันเนื่องจากศัพท์ 2 คำ คือ Response กับ Ability (สุโท เจริญสุข, 2528, หน้า 45) ทั้งนี้มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้อย่างสอดคล้องกันว่า หมายถึง คุณลักษณะของบุคคล

ซึ่งแสดงออกโดยมีความสนใจเอาใจใส่ ตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายด้วยความพากเพียร พยายาม อดทนต่ออุปสรรคใด ๆ ที่ขัดข้อง มีการวางแผนงานอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ขวัญฤดี ขำอ่อนสัตย์, 2542, หน้า 21; อมรรวรรณ แก้วพ่อง, 2542, หน้า 65) รวมถึงให้ความสำคัญที่จะกระทำตามสิ่งที่ตนเอง ได้เคยพูดหรือให้คำมั่นสัญญาไว้ (อนุวัติ คุณแก้ว, 2538, หน้า 51) อีกทั้งมีความซื่อสัตย์ เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง (ยินดี ศรีศักดิ์หิรัญ, 2542, หน้า 40) ยอมรับผลกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจโดยรับทั้งความผิดและความชอบจากการกระทำนั้น ๆ (ปริยา ชัยนิยม, 2542, หน้า 9) ถึงแม้ว่าผลที่ปรากฏออกมาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ยอมรับผลนั้นด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งมุ่งมั่นพยายามที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น (นิคม ชนะไพฑูรณย์, 2535, หน้า 17; สุทธิพงษ์ บุญผดุง, 2541, หน้า 22) ทั้งนี้ ความรับผิดชอบจะเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานอย่างสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม จรรยาและตามกฎเกณฑ์ของสังคม แม้ว่าจะไม่มีการใช้อำนาจในการบังคับควบคุมก็ตาม (ลักษณะ สะแกคุ้ม, 2543, หน้า 34)

จากการศึกษาของ กัทธา นิคมานนท์ (2517, หน้า 48-50 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 61) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการถือศีลห้า ความรู้สึกรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง ความเกรงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งได้ศึกษากับนักศึกษาครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2516 วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ จำนวน 336 คน โดยใช้เครื่องมือประกอบด้วยแบบทดสอบวัดทัศนคติต่อการถือศีลห้า แบบทดสอบความรู้สึกรับผิดชอบต่อแบบทดสอบวัดวินัยในตนเอง แบบทดสอบวัดความเกรงใจ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ความรู้สึกรับผิดชอบต่อวินัยในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สำหรับพฤติกรรมหรือลักษณะบ่งชี้คุณลักษณะความรับผิดชอบนั้น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2531 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 61) ได้ทำการศึกษาและวิจัยคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียนที่มีต่อวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนจะมีพฤติกรรมและลักษณะบ่งชี้ ดังนี้ 1) ยอมรับผลงานของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย 2) เห็นคุณค่าของความรับผิดชอบและความพยายามว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ 3) ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมาย 4) ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สมบูรณ์ตามที่กำหนดและตรงต่อเวลา 5) ป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียหายต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อมจากงานของตน 6) ไม่ทอดทิ้งเมื่อมีอุปสรรคหรือล้มเหลวในการทำงาน 7) มีความอดทน แม้การดำเนินการแก้ปัญหาจะยุ่งยากและใช้เวลา

กระทรวงศึกษาธิการ (2524, หน้า 22-23 อ้างถึงใน อมรรวณ แก้วพอง, 2542, หน้า 65-67; พิจิตรา พงษ์จินดากร, 2525, หน้า 141-146 อ้างถึงใน รุ่งทิวา กันหาทิพย์, 2543, หน้า 141-146) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบตามลักษณะความหมายไว้อย่างสอดคล้องดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะและบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะต้องดำรงตนอยู่ในสภาพที่ช่วยเหลือตนเองได้ โดยที่บุคคลควรจะวิเคราะห์และแยกแยะว่าสิ่งใดถูกหรือผิดเหมาะสมหรือไม่ และมีความสามารถที่จะเลือกตัดสินใจในการเป็นที่ยอมรับของสังคม ความรับผิดชอบต่อตนเองแบ่งได้เป็น

1.1 ความรับผิดชอบในด้านการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองคือ สามารถเอาใจใส่และระมัดระวังสุขภาพอนามัยของตนเอง ให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ

1.2 ความรับผิดชอบในการหาเครื่องอุปโภคบริโภคคือ สามารถจัดหาและดูแลเครื่องใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้เหมาะสม

1.3 ความรับผิดชอบในด้านสติปัญญาและความสามารถคือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนใฝ่หาความรู้ต่าง ๆ การฝึกฝนตนเองในด้านประสบการณ์ต่าง ๆ

1.4 ความรับผิดชอบในด้านความประพฤติคือรู้จักประพฤติให้เหมาะสม เป็นผู้มีความประพฤติดี ดำรงตนให้อยู่ในคุณธรรม จริยธรรม

1.5 ความรับผิดชอบในด้านมนุษยสัมพันธ์คือ รู้จักที่จะปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.6 ความรับผิดชอบในด้านเศรษฐกิจส่วนตัวคือรู้จักวางแผนและประมาณการใช้จ่ายของตน โดยยึดหลักการประหยัดและอดออม

1.7 ความรับผิดชอบเรื่องการทำงาน คือ เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำกิจใดก็ต้องทำให้เรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนด

1.8 ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน คือยอมรับผลการกระทำของตนทั้งผลดีหรือ ในด้านที่เกิดผลเสียหาย

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระและหน้าที่ของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ด้วยเหตุที่บุคคลทุกคนเป็นส่วนประกอบของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมขนาดเล็ก จนถึงสังคมขนาดใหญ่ ได้แก่ ครอบครัว ชั้นเรียน สถานศึกษา ชุมชน และประเทศชาติตามลำดับ ดังนั้น การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมต้องส่งผลกระทบต่อ

สังคมส่วนรวมไม่มากนักน้อย เมื่อบุคคลทุกคนมีภาระหน้าที่ที่จะเกี่ยวพันกับสวัสดิภาพของสังคม ที่ตนดำรงอยู่บุคคลจึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบต้องปฏิบัติต่อสังคม 5 ประการ ดังนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อ บิดามารดาและครอบครัว ได้แก่ ให้ความเคารพและเชื่อฟัง ช่วยเหลือกิจการงานให้เต็มความสามารถในแต่ละโอกาสอันสมควร ประพฤติตนเป็นคนดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัวและช่วยกันรักษา และเชิดชูชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

2.2 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่การให้ความรักแก่เพื่อนเปรียบเสมือนพี่น้องของตน ตักเตือนเมื่อเพื่อนกระทำผิดคอยแนะนำให้เพื่อนกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ช่วยเพื่อนอย่างเหมาะสมและถูกต้อง ไม่เอาใจเอาเปรียบ ให้อภัยในกรณีที่เกิดความผิดพลาดหรือบาดหมางกัน ใช้ถ้อยคำสุภาพต่อกันด้วยความอ่อนโยน

2.3 ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาครูอาจารย์ ได้แก่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่หนีเรียน เคารพและเชื่อฟังครูอาจารย์ช่วยเหลือกิจกรรมงานของสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด รักษา ความสะอาดไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของสถานศึกษา รักษาและสร้างชื่อเสียงเกียรติยศของสถานศึกษา

2.4 ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน ได้แก่ เคารพ และปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือภายในชุมชนของตน ช่วยรักษาสาธารณสมบัติและให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน ไม่ละเลยต่อพลเมืองดี

2.5 ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ได้แก่ ปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบต่าง ๆ ของสังคมรักษาสาธารณสมบัติของชาติให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของชาติจงรักภักดีต่อชาติศาสนา พระมหากษัตริย์รักษาความสามัคคีของคนในชาติ ดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทย

ความรับผิดชอบต่อเป็นคุณสมบัติที่ต่ออย่างหนึ่ง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กและเยาวชนไทย นอกจากความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร มีมานะอุตสาหะ และความเสียสละอันเป็นคุณลักษณะของพลเมืองดี (จันทรา พวงยอด, 2543, หน้า 15) ซึ่งเป็นลักษณะนิสัย และการกระทำที่สอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ข้อบังคับของกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของศาสนา อีกทั้งคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนร่วมมากกว่าการฉวยโอกาสเพื่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อจะเป็นกลไกที่สำคัญในการผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้ มีความเคารพสิทธิของผู้อื่น ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกในสังคมสามัคคีที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข (สุคนธ์ เจียรกลาง, 2535, หน้า 28) หากสมาชิกทุกคนในสังคมเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อ ปัญหาความวุ่นวายต่าง ๆ ที่สังคมกำลังประสบอยู่ในปัจจุบันคงไม่เกิดขึ้น ความรับผิดชอบต่อจะเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง ความรู้ดีรับผิดชอบต่อ

เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต การที่บุคคลมีลักษณะความผิชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ หากคนในชาติมีความรับผิดชอบจะทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายได้ทันเวลา เป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่อง สรรเสริญและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคม เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม ทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขประเทศชาติเจริญก้าวหน้า และสังคมโลกเกิดความสันติสุขอย่างถาวร

สรุปได้ว่าความรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติที่ดี เป็นสิ่งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชนจะต้องตระหนักและร่วมกันปลูกฝังให้แก่เด็กและเยาวชนไทย เมื่อนักเรียนเกิดความสำนึก รับผิดชอบก็จะเป็นคนดีที่รู้จักเสียสละ มีความวิริยะอุตสาหะ มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษา และทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่ดีมีความรับผิดชอบย่อมจะทำให้ส่งผลดีคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพสูง ประเทศต่าง ๆ ทั้งโลกได้มีการศึกษาเรื่องของการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ ซึ่ง ทิศนา ขัมมณี, 2541, หน้า 67 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 61) กล่าวไว้ว่าการพัฒนาด้านสติปัญญาเป็นด้านที่ควรได้รับความเอาใจใส่สูงสุด เพราะผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถสูงมักได้รับการยอมรับ และได้รับโอกาสดีกว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถต่ำกว่า การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนด้านสติปัญญาให้เป็นผู้มีความสามารถในการคิดขั้นสูง วงการศึกษาไทยจึงได้มีความเคลื่อนไหวเรื่องการศึกษา เพื่อพัฒนาความคิดขึ้นหลายเรื่อง เพื่อสร้างให้เด็กได้เป็นมนุษย์ที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น แนวความคิดเรื่องการสอนให้ “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” การสอนให้คิดตามแนวพุทธศาสตร์ ได้แก่ “การคิดอย่างถูกต้องวิธีตามหลักคตินิโสมนสิการ” ซึ่งมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง และปัญหาด้านการคิดขั้นสูงก็ยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ

แนวคิดของการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น เกิดจากนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเด็กคงจะเรียนอย่างเดิมไม่ได้ เพราะสังคมและโลกมีการเปลี่ยนแปลง การมุ่งเน้นการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการคิดจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนา

อย่างจริงจังเพราะการคิดเป็นกระบวนการทางสมองที่เกิดจากการเรียนรู้ (Shaffer, 1985, p. 138) ถ้าการเรียนรู้ปราศจากการคิดที่มีคุณภาพ เช่น ความรู้อันเนื่องมาจากการจดจำรับรู้ โดยไม่พยายาม ค้นหาความหมาย หรือไม่มีความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับสิ่งเร้าหรือประสบการณ์นั้น หรือเป็น ความรู้ที่ขาดการคิดอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ความรู้นั้นอยู่ในวงจำกัด ไม่สามารถพัฒนาให้ก้าวไกลไปได้อีก อาจจะกล่าวได้ว่าความสามารถในการคิด เป็น ความสำคัญอันดับแรกต่อความสำเร็จของนักเรียนในชั้นต้น (Layton, 1979, p. 95) และ จาก การสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของเด็กไทยของกรมวิชาการ พบว่า เด็กวัย 6-11 ปี หรือเด็กระดับประถมศึกษา มีพัฒนาการด้านสติปัญญา

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการทำงานของสมองที่มีการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่าง สุขุมรอบคอบ มีเหตุผล มีการประเมินสถานการณ์เชื่อมโยงเหตุการณ์ สรุป ตีความโดยอาศัยความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการสำรวจหลักฐานอย่างละเอียดเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุผล (อรพรรณ ลือบุญวิชัย, 2538, หน้า 81) ซึ่งคล้ายกับ สมิต อาบสุวรรณ (2539, หน้า 56 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 62) ที่ให้ความหมายการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นการพิจารณา ไตร่ตรองด้วยเหตุผลอย่างรอบคอบเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาที่ปรากฏ โดยการรวบรวมข้อมูลหรือ หลักฐานที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุนยืนยันก่อนที่จะตัดสินใจหรือลงมือปฏิบัติการใด ๆ

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555, หน้า 45 อ้างถึงใน ธูกร สิทธิโชค, 2557) ได้ศึกษา เกี่ยวกับแนวคิดของการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ สามารถสรุปได้ 3 ประการ ดังนี้ 1) กลุ่มของคน ทั่วไป กลุ่มนี้ถือว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ ความคิดในการ คอยจับผิด ความคิด ช่างสงสัย และความคิดที่จะปฏิเสธความเชื่อถือต่าง ๆ 2) กลุ่มของนักการศึกษา กลุ่มนี้ถือว่าการคิดอย่างมี วิจารณญาณคล้ายกับการ แก้ปัญหา (Problem-solving) โดยเชื่อว่าถ้านักเรียนมีประสบการณ์ใน การแก้ปัญหา มากเท่าใด นักเรียนก็จะมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมากเท่านั้น 3) กลุ่มของนัก การศึกษาอีกกลุ่มหนึ่ง กลุ่มนี้ถือว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความหมาย ในการประเมินข้อมูล โดยใช้เหตุผลเชิงตรรกะที่มีหลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับ เพื่อนำ มาใช้ในการตัดสินใจการ ยอมรับหรือปฏิเสธคำกล่าวอ้างต่าง ๆ

การคิดอย่างมีวิจารณญาณตามความเห็นของทิสนา เขมมณี (2544, หน้า 78 อ้างถึงใน สุพรรณสิริ วัฒนกานนท์, 2555, หน้า 120) เป็นความคิดที่สะท้อนออกมาอย่างมีเหตุผล เพื่อแสดง การตัดสินใจว่าจะเชื่อ หรือทำอะไร ความคิดใดจะมี “เหตุผล” ก็ต่อเมื่อสามารถที่จะอธิบายข้อ ถกเถียงโต้แย้ง (Argument) ได้อย่างสมเหตุสมผล โดยมี หลักฐานยืนยันที่น่าเชื่อถือได้

กรมวิชาการ (2542, หน้า 21 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 63) พบว่า นักเรียน ทุกระดับมีทักษะการคิดอยู่ในระดับต่ำกว่าทักษะด้านอื่น ดังนี้ 1) เข้าใจและสามารถใช้ภาษาสัญลักษณ์

ลักษณะได้ 2) สามารถรับรู้สิ่งแวดลอมได้ตามความเป็นจริง 3) มีความเข้าใจเรื่องความคงตัวของ สสารมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมสามารถอธิบายได้ 4) สามารถพิจารณาเปรียบเทียบ โดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่าง 5) เข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล

Ennis (1985, p. 48 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 62) ให้ความเห็นว่า การคิด อย่างมีวิจารณญาณเป็นการให้เหตุผลและคิดทบทวน ซึ่งรวมไปถึงการตัดสินใจว่าจะปฏิบัติอย่างไร หรือเชื่ออะไร ซึ่งสอดคล้องกับ Miller and Bebbcock (1996, p. 48 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 62) ที่ได้กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการคิดที่มีจุดหมายที่พิจารณาจุดสำคัญของ เรื่องภาษา กรอบการอ้างอิงเจตคติ ข้อตกลงเบื้องต้น หลักฐาน การให้เหตุผล การสรุปนัยสำคัญ ในการนำไปใช้และบริบทต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจ

Glaser (1941 cited in Cottrell, 2005, p. 275) ให้ความหมายของ การคิดเชิงวิจารณญาณ ว่า คือการพยายามที่จะยื่นหยัดตรวจสอบความเชื่อ หรือ ปัญหาใด ๆ ก็ตาม เพื่อจะหาหลักฐานมา สนับสนุนความรู้ หรือความเชื่อนั้น อันจะนำไปสู่ข้อสรุปจากหลักฐานดังกล่าว เกลเซอร์ให้ ความสำคัญกับเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. ความยื่นหยัดที่จะพิจารณาประเด็นนั้นอย่างรอบคอบ ระมัดระวังมากกว่า 1 ครั้ง
2. ประเมินคุณค่าหลักฐานที่นำมาใช้สนับสนุนความเชื่อหรือความคิดใด ๆ
3. พิจารณาว่าความเชื่อหรือแนวคิดนั้น นำไปสู่ข้อสรุปใด เป็นข้อสรุปที่เหมาะสม และมีเหตุผล หรือไม่ ถ้าไม่ใช่ความเชื่อหรือความคิดนั้น ควรจะได้รับการทบทวน

Paul and Elder (2008, p. 3) มีความเห็นว่าเป็นศิลปะแห่งการวิเคราะห์และ ประเมิน การคิดในเรื่องใด ๆ หรือปัญหาใด ๆ ด้วยแนวคิดที่มุ่งไปสู่การปรับปรุงวิธีคิดของตนเองให้ดีขึ้น เรื่อย ๆ เป็นการชี้แนะด้วยตนเอง ปรับแก้ไขวิธีคิดตนเองโดยใช้มาตรฐานทางปัญญาที่มุ่งสู่ความเป็น เลิศ อย่างระมัดระวัง การคิดเชิงวิจารณญาณจะช่วยในการติดต่อสื่อความและเพิ่มความสามารถ ในการ แก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ช่วยนำไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะการคิดแบบถืออัตตะ (Egocentrism) และการคิดแบบถือพวก (Sociocentrism) ซึ่งมีติดตัวมาตามธรรมชาติ

คุณลักษณะของผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณว่าประกอบด้วย 5 ลักษณะสำคัญ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2551, หน้า 102) ดังนี้

1. เป็นผู้มีใจกว้าง คือ ยอมรับฟังและพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ยึดมั่นใน ความคิดของตนเองเป็นหลัก ไม่อคติ มีใจเป็นกลาง และตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลประกอบเพียงพอ การมีใจกว้างขวางจะทำให้ได้ข้อมูลที่กว้างขวาง หลากหลาย มากพอต่อการใช้ในการตัดสินใจได้ดี มากขึ้น

2. มีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่นเข้าใจผู้อื่น การมีความรู้สึกที่ไวจะทำให้สามารถ รับรู้สถานการณ์ ความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น ได้ดีกว่า

3. เปลี่ยนความคิดเห็นที่ตนมีอยู่ได้ ถ้ามีข้อมูลที่มีเหตุผลมากกว่า

4. กระตือรือร้นในการค้นหาข้อมูลและความรู้ การมีข้อมูลและความรู้มาก ทำให้การตัดสินใจย่อมถูกต้องและแม่นยำ การคิดวิเคราะห์ความต้องการข้อมูล ความรู้มาก ๆ เพื่อประกอบในการตัดสินใจ แม้ว่าบางข้อมูลอาจมีประโยชน์น้อยก็ตาม

5. เป็นผู้มีเหตุผล ไม่ใช้อคติหรืออารมณ์ในการตัดสินใจ การยอมรับข้อมูลใด ๆ หรือการตัดสินใจใด ๆ จะไม่เชื่อมั่นในตัวบุคคลหรืออารมณ์ ข้อมูลที่มีเหตุผลจะทำให้การตัดสินใจดีกว่า ครูจึงควรต้องจัดบรรยากาศ และกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อปลูกฝังความเป็นนักคิด

แนวทางจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิด ให้กับเด็กและเยาวชน (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2551, หน้า 102-103) ดังนี้

1. สร้างความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น (Curiosity) โดยต้องได้รับการกระตุ้นด้วยข้อสงสัย คำถาม กิจกรรม

2. ฝึกให้มีความกล้าเสี่ยง (Risk taking) กล้าคิดแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ กล้าเสี่ยงที่จะสร้างสิ่งใหม่หรือแตกต่างจากเดิม โดยใช้สถานการณ์ที่ช่วยผู้คาดการณ์และคาดเดาส่งต่าง ๆ ซึ่งอาจมีคำตอบหลาย ๆ แนวทาง

3. ความยุ่งยากซับซ้อน (Complexity) ความยุ่งยากซับซ้อนจะทำให้เกิดการพัฒนาคิดระดับสูงได้ ต้องพัฒนาจากง่ายไปหายาก กิจกรรมที่ใช้และระดับความยากง่ายต้องสอดคล้องเหมาะสมกับเด็กแต่ละคน

4. กระตุ้นให้เกิดจินตนาการ (Imagination) เด็กต้องได้รับการกระตุ้นให้มีความคิดจินตนาการ สร้างสรรค์อย่างหลากหลาย ทั้งที่เป็นจินตนาการจากภาพ จากนิทาน จากประสบการณ์เดิม จากเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมรอบตัว จากความรู้สึกของตนเอง

5. ฝึกฝนให้ใจกว้าง (Open mind) เด็กควรได้รับการฝึกฝนให้ทำงานกลุ่มการอภิปรายกลุ่ม การรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น ยอมรับในเหตุผลและข้อมูลของกลุ่ม หรือของคนอื่นที่ดีกว่าหรือมีมากกว่า

6. สร้างความมั่นใจในตนเอง (Self confidence) ความมั่นใจในตนเอง จะทำให้เด็ก ได้มีพัฒนาการการคิด และกล้าแสดงออกซึ่งความคิด การเลือกสรรกิจกรรมที่หลากหลาย และเหมาะสม จะทำให้เด็กกล้าแสดงออก เริ่มจากการตั้งคำถามง่าย ๆ การแสดงออกอย่างง่ายแล้วยาก

ขึ้น ตามลำดับ การเล่นและการทำงานเป็นกลุ่ม แล้วลดลงจนเหลือคนเดียว ซึ่งการแสดงออกของเด็ก ต้องได้รับกำลังใจและการสนับสนุน จะทำให้เด็กมีความมั่นใจมากขึ้น

ประโยชน์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ (2552, หน้า 72-73) สรุปประโยชน์ของการรู้จักนำวิธีคิด อย่างมีวิจารณญาณ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตย้อม ดังนี้

1. มีความมั่นใจในการเผชิญต่อปัญหาต่าง ๆ และแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ถูกทาง
2. สามารถตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล
3. มีบุคลิกภาพดี เป็นคนสุขุมรอบคอบ ละเอียดลอบ ก่อนตัดสินใจในเรื่องใด จะต้องมีข้อมูลหลักฐานประกอบ แล้ววิเคราะห์ด้วยเหตุผลก่อนตัดสินใจ

4. ทำกิจการงานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีคุณภาพ เนื่องจากมีระบบความคิดอย่างเป็นขั้นตอน

5. มีทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี ทั้งด้านการอ่าน เขียน ฟัง พูด
 6. การพัฒนาวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอ ส่งผลให้สติปัญญาเฉียบแหลม พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง
 7. เป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย
 8. เป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่บนหลักการและเหตุผล ส่งผลให้งานสำเร็จอย่างมีคุณภาพ
- จากคำกล่าวของนักการศึกษาและนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นกระบวนการคิดอย่างรอบคอบสมเหตุสมผลผ่านการพิจารณาไตร่ตรองเชื่อมโยงประสบการณ์ต่าง ๆ และกระบวนการทางปัญญาอย่าง เป็นระบบเข้าด้วยกันอย่างรอบด้าน โดยอาศัยข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ มาประกอบการคิดและ การตัดสินใจ โดยคำนึงถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้น บุคคลที่รู้จักใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณย่อมจะเป็นผู้ที่กระทำกิจกรรมงานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ สังคมใดที่สมาชิกรู้จักใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณย่อมเกิดความสงบสุข ส่งผลต่อความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงต่อประเทศชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กมลวีรัตน์ รัชมาศ (2540, หน้า 63-64) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนเทคนิคอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญพบว่าแผนกวิชาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน มีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

สมชาย เรืองสม (2541, หน้า 244-245) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวินัยตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ในวิทยาลัยเทคนิคเขตการศึกษา 4

สังกัดกรมอาชีวศึกษา พบว่า วินัยตนเองของช่างอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยนักศึกษาที่มีวินัยตนเองอยู่ในระดับปานกลางจะเป็นผู้ที่มีเกณฑ์การเรียนในระดับค่อนข้างดี และจากการสำรวจความคิดเห็นของครูอาจารย์ประเมินนักศึกษากับนักศึกษาประเมินตนเอง พบว่า ทั้ง 2 ฝ่าย ต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าวินัยตนเองด้านความอดทน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การทำตามกฎเกณฑ์สังคม ความเชื่อมั่นในตนเองความเป็นผู้นำและความตั้งใจจริง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งผลดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการพัฒนาวินัยตนเอง

จำรัส มูลสาร (2542, หน้า 69) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันจะมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีการให้เหตุผลทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน

อรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์ (2542, หน้า 54) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ปัจจัยด้านความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเองความอดทน การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 กรรณิศา สีวลีพันธ์ (2543, หน้า 104) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในตนเอง และการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกันของนักเรียนประจำโรงเรียนมหิดลวิทยายานุสรณ์ พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในตนเองอยู่ในค่อนข้างสูง อันเป็นผลเสียเนื่องจากการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยในระดับสูง

อรทิพา ส่องศิริ, วัฒนีย์ ปานจินดา และณัฐฐา อนุตรลัญจ์ (2548, หน้า 25-26) ได้ศึกษาพบว่า ความมีวินัยในตนเองจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและยัง พบว่า ผู้นำจะต้องมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบและมีความมั่นใจในตนเอง สอดคล้องกับ Wiggins (1971, p. 2899 อ้างถึงใน วิวัฒน์ อัสวาณิชย์, 2523, หน้า 301) ได้อ้างการศึกษาของ (Gough) เกี่ยวกับความมีวินัยในตนเอง พบว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองสูงจะมีความรับผิดชอบมากมีความวิตกกังวลน้อย มีความอดทน มีเหตุผลของตนเอง มีความยืดหยุ่นในความคิดและมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับและยังพบว่า โดยทั่วไปจะมีสุขภาพสมบูรณ์ดีกว่าผู้ที่ขาดความมีวินัยในตนเอง

Becker (1964, pp. 193-199 อ้างถึงใน วสัน ปุณผล, 2542, หน้า 19) ได้ศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักและการควบคุม พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักมากและมีการควบคุมปานกลางนั้นเป็นเด็กที่มีคุณสมบัติที่น่าพอใจมากที่สุด เป็นผู้มีลักษณะเป็นมิตรและให้ความร่วมมือกับผู้อื่น เป็นตัวของตัวเองสูง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ

มีวินัยในตนเองสูง ส่วนผู้ได้รับความรักน้อย และมีการควบคุมมากจะทำให้สุขภาพไม่ดีอาจจะทำให้มีการต่อต้านสูง มิฉะนั้นก็ขี้อายหลบหนีสังคม ผู้ที่ได้รับความรักน้อยแต่มีการควบคุมน้อย ก็จะทำให้ไม่รู้จักรับการควบคุมพฤติกรรมของตนเองก้าวร้าวสูง

Mussen (1968, pp. 335-341 อ้างถึงใน พิมพ์กา คัคคะพู, 2543, หน้า 12) ศึกษา พบว่าการฝึกวินัยโดยใช้เหตุผลและให้ความรักเป็นการฝึกวินัยที่ได้ผลดีที่สุด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็กเพราะช่วยให้เด็กเข้าใจเหตุผลหรือมาตรฐานทางสังคมที่ พ่อแม่ต้องการวิธีนี้จะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงขึ้น ซึ่งมุสเสน ให้ข้อคิดว่าการฝึกนิสัยโดยใช้เหตุผลการให้ความรักและการส่งเสริมพัฒนาการความรับผิดชอบ ควรใช้จนกว่าเด็กจะเลิกกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา เพราะเป็นการกระตุ้นให้เด็กยอมรับอย่างแท้จริงว่าการกระทำของเขาไม่เหมาะสม

Hoffman (1970, pp. 254-286 อ้างถึงใน จินดา น้าเจริญ, 2540, หน้า 12) ได้ศึกษาวิธีฝึกวินัย 3 วิธี ได้แก่ การให้เหตุผล (Induction) การยับยั้งความรัก (Love withdrawal) การวางอำนาจ (Power assertion) พบว่า บิดา มารดา ที่ฝึกวินัยเด็กโดยวิธีการให้เหตุผล จะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัยจาก บิดา มารดา โดยวิธีการยับยั้งความรัก และพัฒนาการทางสมองของเด็กด้วยเพราะเป็นการอธิบายถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นต่อเด็ก และบุคคลอื่น ตลอดจนความต้องการของผู้อื่นด้วยเมื่อเด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลดังกล่าวแล้ว ถ้าเมื่อใดเด็กประพฤติผิดกับพ่อแม่หรือบุคคลอื่นคิดหวังไว้เด็กจะรู้สึกผิด

ตารางที่ 2-4 ตั้งเคราะห์ตัวแปรลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล	ภัทรา นิตมานนท์ (2517)	ทิศนา เขมมณี (2540)	Layton (1994)	Kiestead (1994)	Hoy and Miskel (1991)	ศาสตราจารย์ม่วง (2541)	King (1969)	อำนาจ เจริญศิลป์ (2526)	วิมลรัตน์ บุญชู (2549)	Anderson (1969)	Abruscato (1972)	สุโท เจริญสุข (2528)	ขวัญฤดี ข้าอ่อนสัทย์ (2542)	กระทรวงศึกษาธิการ (2542)	อมรรวรรณ แก้วพอง (2542)	พิจิตรา พงษ์จินดากร (2525)	Miller and Bebeock (1996)	รุ่งทิวา กันหาทิพย์ (2543)	สมชาย เรืองสม (2541)
ความอยากรู้อยากเห็น								✓	✓	✓	✓	✓								
ความรับผิดชอบ						✓	✓						✓		✓	✓	✓	✓	✓	
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ																				✓
ความมีวินัย		✓												✓						
เจตคติต่อการเรียน			✓	✓	✓															
การปรับตัว																				

ตารางที่ 2-4 (ต่อ)

แหล่งข้อมูล	จันทร์ พงยอด (2543)	สุคนธ์ เขียวกลาง (2535)	ทีศนา เขมมณี (2541)	Shaffer (1985)	อรพรรณ สอนัญชัย (2538)	สมิต ออบสุวรรณ (2539)	วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555)	ฐานกร สิทธิโชค (2557)	ทีศนา เขมมณี (2544)	Ennis (1985)	Paul and Elder (2008)	ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551)	สุคนธ์ สิบรพพานท์ และคณะ (2552)	กมลรัตน์ รัชมาศ (2540)	Hoffman (1970)	Glaser (1941)	Cottrell (2005)
ตัวแปร																	
ความอยากรู้อยากเห็น																	
ความรับผิดชอบ	✓	✓															
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ความมีวินัย	✓																
เจตคติต่อการเรียน																	
การปรับตัว																	

จากตารางสังเคราะห์ตัวแปรที่นักวิจัยได้กล่าวถึงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนด ความอยาก
รู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นตัวแปรในของปัจจัยลักษณะการ
เรียนรู้ของนักเรียน เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพ
การจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กต่อไป

แนวคิดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

สภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา
ของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้อาศัยแนวความคิดจาก Hoy and Miskel (2001,
pp. 28-29 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 37) ที่ให้ความหมายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของ
สถานศึกษาคือ สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรที่จะส่งผลกระทบต่อองค์กรในการดำเนินกิจกรรม
ต่าง ๆ ของสถานศึกษาในด้านทรัพยากร คุณค่าความต้องการและประวัติศาสตร์ของโรงเรียน
ซึ่งทำให้เห็นถึงข้อจำกัดและโอกาสของโรงเรียนนั้น ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อ
โรงเรียน ได้แก่ ทิศทางของเทคโนโลยี ประชากรศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ กฎ ระเบียบและสังคม
และปัจจัยที่สำคัญกว่าคือ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับโรงเรียน (Stakeholder) ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้เสียภาษี
สหภาพ ตัวแทนตามกฎหมาย (Agency) มหาวิทยาลัยและวิทยาลัย สถานนิติบัญญัติของรัฐ ตัวแทน
ที่ได้รับอนุญาตและสมาคมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Robbins and Coulter (2003, p. 23 อ้างถึงใน
วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 38) ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร
ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร (ซึ่งอาจส่งผลกระทบในทางบวกหรือ
ลบ) ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ สภาพแวดล้อมเฉพาะกลุ่มธุรกิจ
เป็นสภาพแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อตัดสินใจของผู้บริหารและต่อองค์กรโดยตรงและ
ทันที ได้แก่ ลูกค้า สภาพแวดล้อม ผู้ขายวัตถุดิบ คู่แข่งขัน กลุ่มพิทักษ์หรือเรียกร้องสิทธิประโยชน์
ต่าง ๆ และกลุ่มที่สอง คือ สภาพแวดล้อมทั่วไป หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่อยู่ห่างออกไป
และส่งผลกระทบต่อการทำงานของการของธุรกิจทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะผลิตหรือจำหน่ายสินค้าหรือบริการ
ประเภทใด ๆ ขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่เพียงใด ประกอบด้วย ภาวะเศรษฐกิจ เช่น อัตราดอกเบี้ย
รายได้ของประชากร การจ้างงาน เป็นต้น กฎหมายทุกระดับที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร
วัฒนธรรมสังคม ได้แก่ ความคาดหวังของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติของผู้บริโภค ประเพณี
วัฒนธรรมของชาติ และท้องถิ่น ประชากร หมายถึง แนวโน้มของประชากรทั้งจำนวนรวม เพศ วัย
ระดับการศึกษา อาชีพ ขนาดครอบครัว เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น เทคโนโลยี หมายถึง
การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการผลิต เครื่องจักร เครื่องมือ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ข้อมูล

ข่าวสาร เป็นต้น และโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้มีการแข่งขันกันในระดับโลกและเปิดตลาดการค้า กว้างไกลไปทั่วโลก และผลกระทบจากอัตราแลกเปลี่ยนธุรกิจภายในประเทศ

Handy (1979 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 38) ได้ศึกษามิติของปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อมมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร พบว่า มี 3 มิติ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ซึ่งปัจจัยทั้งหมดสอดคล้องกับ สภาพการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมที่สำคัญต่อคุณภาพการจัดการ การศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ บทบาทของชุมชน เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม (Environmental factors) สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมมีทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอก สิ่งแวดล้อมภายใน ล้วนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น ประชากร ภูมิ ระเบียบและสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ค่านิยม ความเชื่อและ ทักษะ และที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์และกำหนดเป็นตัวแปร ประกอบด้วย บทบาทชุมชน เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี

บทบาทชุมชน

การจัดการศึกษาให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้ปกครอง ต้องอาศัยกระบวนการนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ ซึ่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ ในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 58 ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิมี ส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผล หรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษาที่ จัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องปฏิบัติตามโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อน ให้การบริหารจัดการศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ช่วยให้ สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครอง และชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา และให้ความร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมี สิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และของ ชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, 2550)

Hoy and Feldman (1987 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 40) ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบสังคมของ (Parsons) ที่วิเคราะห์สภาวะการทำงานตามธรรมชาติขององค์กรหรือการศึกษา สภาพแวดล้อมองค์กรในระดับสถาบัน (Institutional level) ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมโดยปราศจากแรงกดดันใด ๆ จึงสามารถแสดงออกในมิติของความเข้มแข็งองค์กร (Institutional integrity) กล่าวคือ ความสามารถของโรงเรียนในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนไว้ได้ ผู้บริหารปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเผชิญปัญหาและความยุ่งยากของสังคมได้ ทางด้าน Hoy and Miskel (1991, p. 58 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 40) ได้อธิบายว่า โรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาดีจะปราศจากแรงกดดันจากสังคม ชุมชนและผู้ปกครอง ผู้บริหารเป็นผู้นำที่ปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา เน้นทั้งพฤติกรรมมุ่งงานและมุ่งสัมพันธ์สนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชา ชี้นำ และมีมาตรฐานการปฏิบัติงานสูง มีอิทธิพลต่อผู้บังคับบัญชาทั้งการกระทำและความคิด อาจารย์ในโรงเรียนที่มีสุขภาพดีจะผูกพันกับการเรียนการสอน ตั้งมาตรฐานการเรียนการสอนไว้สูงและสามารถปฏิบัติได้ นอกจากนั้น Chapman and Seeberg (1978 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 40) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน พบว่า ในสถาบันการศึกษาที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั้น การเพิ่มการมีส่วนร่วมและการประเมินผลการปฏิบัติการของผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนพัฒนาความสำเร็จของนักเรียนในโรงเรียน และผลการวิจัยของศุภมาส การะเกตุ และคณะ (2545, หน้า 175 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 40) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 1,000 คน พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับปานกลาง โดยคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้แทนครูมีส่วนร่วมสูงสุดและงานศึกษาของ (LITTLE, 2002 อ้างถึงใน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3, 2548, หน้า 26; วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 40) ได้ศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่อาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน อุทัย หิรัญโต (2543, หน้า 5) สรุปความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชนจะต้องประกอบไปด้วย

1. ประชาชนหรือคน
2. อาศัยอยู่ในบริเวณ พื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง

3. ผู้คนที่อาศัยอยู่นั้น มีความสนใจร่วมกัน
4. มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และกัน
5. มีการสัมพันธ์ต่อกัน สอดคล้องกับ

ประเวศ วะสี (2541, หน้า 13) ได้ให้ความหมายนิยาม ของคำว่าชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันและเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำซึ่งมีการติดต่อสื่อสารกัน รวมถึง ชกฤษวรรณ นนทพุทธ และเขาวนิต กิตติธรรกุล (2547, หน้า 67) ได้อธิบายคำว่าชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมีฐานะและอาชีพที่คล้ายกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาเหมือนกัน ชุมชน และโรงเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกันย่อมอยู่ในสังคมเดียวกัน ที่จะต้องมีหน้าที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อประสานประโยชน์เพื่อให้เกิดขึ้นกับชุมชนเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับความหมายของชุมชน ดังต่อไปนี้

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นภารกิจหลักของโรงเรียนประการหนึ่ง ซึ่งการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนประกอบด้วยนโยบายของโรงเรียนจะเป็นนโยบายเปิดประตูโรงเรียน ความร่วมมือของบุคลากรใน โรงเรียน ความพร้อมของโรงเรียนในด้านอาคารสถานที่ เทคโนโลยี ที่ทันสมัย ตลอดจนความพร้อมของชุมชน ซึ่งทราบถึงสภาพปัญหา และวิธีที่จะแก้ไขปัญหานั้น ๆ นอกจากนี้โรงเรียนต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้แสวงหา ความรู้และเข้ามาใช้บริการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ หากทางโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดี ต่อกัน จะทำให้พัฒนาสังคมได้ดีขึ้น จากการศึกษาขอบข่ายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของ พรธณี สุวดี (2537, หน้า 65 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 39) พบว่า ความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วย 1) งานการให้บริการชุมชนด้านต่าง ๆ ได้แก่ การให้บริการอาคารสถานที่หรือวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น 2) งานรับความช่วยเหลือจากชุมชน ได้แก่ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือโรงเรียนทั้งด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์และแนวคิด ซึ่งมี แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียน การเปิดโอกาส ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน การจัดทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจาก ชุมชน ตลอดจนการจัดให้มีการยกย่อง ตอบขอบขอบคุณแก่ผู้มีส่วนช่วยเหลือโรงเรียน 3) งานเกี่ยวกับ กรรมการอำนวยการโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่จะเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งทาง โรงเรียนควรดำเนินการตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับสรรหาบุคคลเข้ารับตำแหน่งเป็นกรรมการ อำนวยการโรงเรียน มีการชี้แจงบทบาทหน้าที่ ตลอดจนจัดให้มีการประชุมเพื่อให้มีบทบาทใน การพัฒนาโรงเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 4) งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงาน

อื่น เป็นการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ 5) งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของทางโรงเรียน 6) งานการประชาสัมพันธ์ เป็นการเผยแพร่ข่าวสารและผลงานของโรงเรียนและเพื่อสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ โดยจัดทำในรูปแบบของการประกาศ แดงการณ การให้ข่าวแก่สื่อมวลชน การโฆษณาทางสื่อมวลชน แผ่นป้ายหรือเคลื่อนที่ การจัดทำเอกสาร ได้แก่ จดหมายข่าว วารสาร หรือแผ่นปลิว เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 88-90) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และกำกับติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา และกำกับติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาควรระลึกถึง ซึ่งมีหลัก 10 ประการ คือ 1) สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน 2) ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและมีจิตสาธารณะ 3) ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉยทุกอย่างทำได้หากตั้งใจทำ 4) ต้องหมั่นสร้างและปรุงแต่งตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของชุมชนและเพื่อนร่วมงาน 5) อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่ายอยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ทุกเวลา 6) หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม 7) ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศสมิทธิภาพ 8) พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้งเพื่อสำรวจจุดเด่น จุดด้อย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา 9) หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงาน บริษัท ห้าง ร้านค้า โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ 10) สร้างและพัฒนาค่านิยมการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3. บทบาทของชุมชนในการที่ส่วนร่วมจัดการศึกษา มีดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและสถานศึกษา 2) การกำหนดนโยบายเป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา 3) การประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา 4) การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา และ 5) การตรวจสอบการจัดการศึกษา

4. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้ 1) สำรวจความต้องการ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา 3) การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ 4) กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางปฏิบัติที่ดีนำไปสู่ความสำเร็จ 5) การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางการปฏิบัติ และ 6) การสรุปผล

การมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ในการจัดการศึกษา นับเป็นกระบวนการที่สำคัญ ที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะใน โรงเรียนขนาดเล็ก หากชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ทรัพยากรการศึกษา รวมถึงการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้และมีเวลาว่างมาเป็นครูพ่อกูแม่ให้ความรู้ ด้านวิชาการ ด้านภูมิปัญญาแก่บุตรหลาน ย่อมเกิดผลดีทั้งต่อ โรงเรียนที่ได้บุคลากรเพิ่ม ส่วน ผู้ปกครองย่อมภาคภูมิใจที่ได้สอนบุตรหลานในโรงเรียน รวมถึงนักเรียนที่จะมีความเคารพและนับ ถูในตัวผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน (ชนสาร บัลลังก์ปัทมา (CITY EDU/ บทบาทประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา)

การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของ ทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจน การควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้ เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรง คือ ร่วมเป็นคณะทำงาน และทางอ้อมร่วมวาง แนวทางนโยบาย

สรุปได้ว่า บทบาทของชุมชนในการให้ความร่วมมือในการ ดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนในแนวทางที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่สำคัญ เป็นการช่วยกันสอดส่อง ให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ทั้งด้านความปลอดภัยและในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงร่วมมือ และสนับสนุนการจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษา ให้เด็กและเยาวชนได้รับ โอกาสดี ๆ จากชุมชน และสังคม ในการร่วมพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมในการศึกษาเรียนรู้ ส่งผลดีต่อคุณภาพการ จัด การศึกษาของสถานศึกษา

เศรษฐกิจ (Economic)

ด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจของผู้ปกครอง (Parent's economic status) ซึ่ง หมายถึง ฐานะทางครอบครัวและจำนวนรายได้รวมจากการทำงานของผู้ปกครองนักเรียนที่มี ในแต่ละเดือน จากทฤษฎีรูปแบบจากผลการเรียนรู้ของ Coleman (1966, p. 189 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 41) ได้กล่าวไว้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองถือว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่เป็นตัว แปรพื้นฐาน และสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนสามารถเป็นตัวกำหนดผลการเรียนรู้ของ นักเรียน สอดคล้องกับ Pandora (1988, pp. 214-217 อ้างถึงใน บุญเรือน หมั่นทรัพย์, 2538, หน้า 57) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงอย่างหนึ่งต่อประสิทธิผลของการจัดการศึกษาของ โรงเรียนมัธยมศึกษา คือ ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองนักเรียน โดยเฉพาะฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองนักเรียน ที่อยู่ระดับปานกลาง จะสัมพันธ์กับประสิทธิผลทั้งในด้านการเรียนและความประพฤติของนักเรียน

(Taubman, 1994, pp. 2274-2279 อ้างถึงใน ราชันย์ บุญธิมา, 2542, หน้า 59) พบว่า บิดามารดาที่มีรายได้อาจสูง จะมีผลต่อการเรียนของเด็กสูงกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้อาจต่ำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2532, หน้า 240 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 41) ได้ศึกษาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชน พบว่า นักเรียนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และโรงเรียนเอกชนดีเด่น เป็นทางเลือกในการเข้าศึกษาต่อของนักเรียน

Bosker and Scheerens (1989, pp. 741-751 อ้างถึงใน บุญเรือน หมั่นทรัพย์, 2538, หน้า 57) พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองนักเรียน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งในด้านการบริหารและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจของผู้ปกครองเป็นตัวแปรที่สำคัญมีอิทธิพล และมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการในโรงเรียนและความสำเร็จของนักเรียน เศรษฐกิจของผู้ปกครองหรือรายได้ของผู้ปกครองส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนที่ผู้ปกครองมีฐานะทางการเงินดีสามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาและยังสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากสถานบันตวันนอกเวลาได้อีกด้วย ตรงกันข้ามหากผู้ปกครองของนักเรียนมีฐานะทางการเงินไม่ดีก็ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีความพร้อมและยังให้การสนับสนุนเงินในการดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ทั้งการใช้จ่ายภายในบ้านและนำไปใช้จ่ายในโรงเรียนของบุตรหลานไม่เพียงพออีกด้วย

เทคโนโลยี (Technology)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ พ.ศ. 2535 กล่าวว่าไว้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ความรู้ในผลิตภัณฑ์ หรือในกระบวนการดำเนินงานใด ๆ ที่อาศัยเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ฮาร์ดแวร์ การติดต่อสื่อสาร การรวบรวม และการนำข้อมูลมาใช้อย่างทันการ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพทางด้านการผลิต การบริการ การบริหาร และการดำเนินงาน รวมทั้งเพื่อกาการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความได้เปรียบทางด้านเศรษฐกิจ การค้าและการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพของประชาชนในสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า “เทคโนโลยีสารสนเทศ” หมายถึง เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อจัดทำสารสนเทศไว้ใช้งาน ซึ่งประกอบด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีโทรคมนาคมเป็นหลัก และยักรวมถึงเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยมีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการจัดการและจัดเก็บข้อมูล ส่วนการสื่อสารโทรคมนาคมใช้เป็นสื่อในการจัดส่งข้อมูลเผยแพร่ภาพ

และเสียงออกไปเพื่อสื่อสารกัน (มณีรัตน์ ผลิตพันธ์, 2537 อ้างถึงใน ศิริศักดิ์ สุขชื่น, 2540, หน้า 13) สอดคล้องกับ วิภา เจริญกัญชาธิรักษ์ (2549, หน้า 2-2) ให้ความหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การรวมกันระหว่างเทคโนโลยีและสารสนเทศ ส่วนของเทคโนโลยีเป็นการผสมผสานระหว่าง เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ เช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสื่อสาร ข้อมูลเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์นั้นมีองค์ประกอบอยู่ด้วยกัน 5 องค์ประกอบ คือ ฮาร์ดแวร์ซอฟต์แวร์ บุคลากร ข้อมูล และกระบวนการทำงาน ส่วนสารสนเทศซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากการนำข้อมูลข่าวสาร มาเข้าสู่ระบบการประมวลผล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ใช้ในการปฏิบัติงานและตัดสินใจในเรื่อง ต่าง ๆ สถาปัตยกรรมของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้งานในองค์กรนั้น มีสิ่งที่ผู้บริหารองค์กร จะต้องคำนึงถึง 2 สิ่งที่สำคัญ ได้แก่ ความต้องการของธุรกิจและโครงสร้างพื้นฐานของการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กร มีการเน้นในงานด้านการประมวลผล การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศช่วยในการตัดสินใจ ดำเนินการ ควบคุม ติดตามผล และวิเคราะห์ผลงานของผู้บริหาร

กรรชิต มาลัยวงศ์ (2540, หน้า 77) ให้ความหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ เทคโนโลยี ที่เกี่ยวกับการจัดเก็บประมวลผล และเผยแพร่สารสนเทศ ซึ่งรวมแล้วก็คือ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม หรือ Computer and communication ที่นิยมเรียกย่อ ๆ ว่า C&C อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่จะนับเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของ C & C และที่เกี่ยวข้อง เข้ามาเป็นเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย เช่น เทคโนโลยีไมโครอิเล็กทรอนิกส์เทคโนโลยีระบบ อัตโนมัติเทคโนโลยีการพิมพ์เทคโนโลยีสำนักงานอัตโนมัติเทคโนโลยีการศึกษา สอดคล้องกับ ลัดดา โกรดิ (2548, หน้า 284) ให้ความหมายเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารที่นำมาใช้ในการจัดทำระบบสารสนเทศและสื่อสารสนเทศ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อการประมวลผลจัดสร้าง และแสดงผล สารสนเทศตามที่ต้องการ เทคโนโลยีการบันทึกข้อมูล เทคโนโลยีสำหรับการแสดงผลข้อมูล เทคโนโลยีสำหรับจัดเก็บข้อมูลบนสื่อ และเทคโนโลยีสำหรับการสื่อสารส่งผ่านข้อมูล สอดคล้อง กับ ไพรัช รัชชพงษ์ (2539, หน้า 55-60) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการประยุกต์เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่ง ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องใช้สำนักงาน และอุปกรณ์โทรคมนาคมทั้งหลาย โดยคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเก็บและบันทึกข้อมูล เพื่อนำมาใช้ในการประมวลผล ให้เกิดเป็นสารสนเทศ สำหรับจัดส่งไปให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติใช้งาน ซึ่งการจัดส่งนั้น อาจจะใช้ ระบบโทรคมนาคม เช่น ระบบโทรสาร ระบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือระบบอื่น ในหน่วยงาน หรือในธุรกิจต่าง ๆ มุ่งไปที่การคิดค้นวิธีการจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล การจัดระบบข้อมูลให้ ผู้ใช้สามารถร่วมกันใช้ข้อมูลได้อย่างสะดวก การจัดทำรายงาน ตลอดจนผลลัพธ์ในรูปแบบกราฟฟิก ที่ผู้ใช้เข้าใจง่าย การจัดทำระบบต่าง ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการของผู้บริหาร

ไปจนถึงการสนับสนุนการจัดทำกลยุทธ์ธุรกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศจะเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่สำคัญ 2 สาขา คือ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร มีการนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ผสมผสานกับเทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคม จึงทำให้คอมพิวเตอร์สามารถเชื่อมต่อสื่อสารเป็นระบบเครือข่าย โดยการเผยแพร่ข่าวสารจากการจัดเก็บข้อมูล การประมวลผล มีความถูกต้องแม่นยำไปยังผู้ใช้ที่สามารถสื่อสารผ่านช่องทางสื่อโทรคมนาคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรศัพท์ โทรทัศน์ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยคอมพิวเตอร์ที่มีการนำเอาเทคโนโลยีสายเคเบิล สายไฟเบอร์ออปติก ระบบดาวเทียม หรือเครือข่ายไร้สายมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐ เอกชน และในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เป็นการนำเอาความก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาใช้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจาก 1) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ทำให้บุคลากรต้องหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 2) ระบบการสื่อสารแบบเห็นภาพและเสียงนับเป็นที่แพร่หลายไปทั่วโลก ดังนั้น โรงเรียนต้องมีระบบการสื่อสารที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อบริการให้กับนักเรียน 3) ระบบข้อมูลข่าวสาร โรงเรียนจะต้องทำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้ค้นหาข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็ว โดยคุณลักษณะของเทคโนโลยี มีลักษณะดังนี้ 1) เป็นเครื่องมือสำหรับแปลงทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นสินค้าที่ใช้ประโยชน์ได้ 2) เป็นเครื่องมือในการควบคุมสิ่งแวดล้อม 3) เป็นทรัพยากรในการสร้างความมั่นคงเพิ่มขึ้น 4) เป็นตัวทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง 5) เป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา และ 6) เป็นสินค้าที่ถูกซื้อหรือขายได้ในตลาด (ชนงภรณ์ กุณฑลบุตร, 2546, หน้า 223 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 42)

สรุปได้ว่า เทคโนโลยีในโรงเรียนมีความสำคัญในการบริหารจัดการระบบข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ในโรงเรียนโดยนำมาใช้ในการวัดผลประเมินผล การบริหารงานธุรการ โรงเรียน และการจัดทำเอกสาร ปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงการหาศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่ต้องการได้สะดวกง่ายดายยิ่งขึ้น การติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานต้นสังกัดรวมถึงการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานอื่นภายนอก มีความรวดเร็ว จึงส่งผลดีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อูธร กล้าขยัน (2536, หน้า 151 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 41) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่อยู่เหนือความสามารถด้านสติปัญญาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์

ของนักเรียน พบว่า องค์ประกอบที่อยู่นอกเหนือความรู้ ความสามารถ ด้านสติปัญญา คือ รายได้ของครอบครัวและเป็นพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์

วิลาวรรณ พันธุ์พุกภัย และสุนันท์ ตั้งวรวงษ์พนา (2524 อ้างถึงใน วิลาวรรณ กงสะดี, 2552, หน้า 40) ได้ทำการศึกษาเรื่ององค์ประกอบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพส่วนตัวของนักศึกษา ปัญหาของนักศึกษา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาและองค์ประกอบที่สามารถร่วมกันทำนาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ในการวิจัยเป็นวิจัยเชิงบรรยาย กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 399 คน จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า

1. ชั้นปีที่ศึกษาและอายุของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ผลการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาจำแนกตามชั้นปี พบว่า นักศึกษาปีที่ 2 องค์ประกอบด้านอายุและค่าใช้จ่ายที่นักศึกษาได้รับทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คือ ด้านภูมิฐานะของนักศึกษา และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ด้านค่าใช้จ่าย ที่นักศึกษาที่ได้รับจาก บุคคลอื่น ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ไม่มีองค์ประกอบใดที่สัมพันธ์กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกประเภท โควตาภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีองค์ประกอบในด้านค่าใช้จ่ายที่นักศึกษาได้รับจากบุคคลอื่น และมีอายุความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05
4. ปัญหาส่วนตัวของนักศึกษามีความสัมพันธ์ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับต่ำ ส่วนรายได้ของบิดามารดา ปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์ และปัญหาครอบครัวของนักศึกษามี ความสัมพันธ์ ในทางบวกระดับต่ำกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
5. องค์ประกอบที่สามารถร่วมกันทำนายผลสัมฤทธิ์การเรีนของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ คือปัญหาครอบครัวนักศึกษา รายได้ของบิดามารดา ปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์และ ปัญหาส่วนตัวของนักศึกษา ซึ่งอธิบายความแปรปรวนของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาได้ ร้อยละ 6.21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

Wu and Campbel (1994, p. 685) พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

Surya (1995, p. 1757 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 41) ได้ทำการศึกษา องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนใน โรงเรียนระดับประถมศึกษา

พบว่า นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่านักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

Michael (1999, p. 159 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 42) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ในการติดต่อสื่อสารในระดับสากลของนักวิชาการ ได้แก่ การใช้อีเมลล์ (E-Mail) อินเทอร์เน็ต (Internet) และการร่วมมือทางวิชาการ (Collaboration) ผลการศึกษา พบว่าการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการติดต่อสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ (Informal communication) มีศักยภาพในการติดต่อสื่อสารได้สูงขึ้น นอกจากนี้มีงานวิจัยเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ โดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ Saeed (1998, Abstract อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 43) ได้ศึกษาผลกระทบของการใช้อินเทอร์เน็ตในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัย การค้นหาข้อมูลและพฤติกรรมในการติดต่อสื่อสารจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักจิตวิทยาทำงานในมหาวิทยาลัยในประเทศออสเตรเลีย พบว่า นักจิตวิทยาเหล่านี้ใช้อินเทอร์เน็ตมากและส่งผลกระทบต่อกระบวนการทำวิจัย กล่าวคือ 1) ช่วยให้ได้ข้อมูลที่น่าสนใจและมีการพัฒนาสิ่งใหม่ที่ทันสมัยและทันเหตุการณ์ 2) สามารถใช้ติดต่อกับผู้ร่วมงานและผู้มีส่วนร่วมได้บ่อย แล้วทำให้เกิดทิศทางใหม่ ๆ ในการวิจัย 3) สามารถออนไลน์ข้อมูลต่าง ๆ (Online information) ได้ทำให้เกิดความรวดเร็วและสะดวกมากขึ้น 4) สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วและสะดวก 5) ใช้ในการอภิปรายร่วมกันในหมู่นักวิชาการ (Electronic discussion) และ 6) ใช้ในการร่วมประชุมต่าง ๆ โดยไม่ต้องเข้าร่วมประชุมด้วยตนเอง จากผลการศึกษาข้างต้นนี้เป็นการติดต่อสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต (Internet) จะช่วยให้ผู้บริหารทุกระดับ ตลอดจนอาจารย์สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้พัฒนาหน่วยงานด้านการบริหารวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารงานวิจัย

Stine (1999, p. 254 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 43) ได้ศึกษาเรื่องการเปิดโรงเรียนใหม่โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า โรงเรียนที่มีความก้าวหน้าทางสภาพแวดล้อมด้านเทคโนโลยีจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน ส่วนประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (2540, หน้า 185 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 43) ที่วิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์กรของหน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา พบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผลขององค์กร

ตารางที่ 2-5 ตั้งคราะห์ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียนส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล															
	Hoy and Miskel (2001)	Robbins and Coulter (2003)	Handy (1979)	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550	วิมลรัตน์ บุญชู (2549)	Hoy and Feldman (1987)	Hoy and Miskel 1991	ศุภมาส การะเกตุ และคณะ (2545)	อุทัย หิรัญโต (2543)	ประเวศ วะสี (2541)	พรรณณี สุวัตติ (2537)	วิมลรัตน์ บุญชู (2549)	Coleman (1966)	Pandora (1988)	ราชันย์ บุญธิมา (2542)	Saeed (1998)
บทบาทชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					
เศรษฐกิจ	✓	✓	✓		✓							✓	✓	✓	✓	
เทคโนโลยี	✓	✓	✓		✓											✓
ภูมิปัญญาท้องถิ่น				✓												
การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี									✓	✓						
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม																
ด้านครอบครัวนักเรียน																

ตารางที่ 2-5 (ต่อ)

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล	อูตร กล้าขยัน (2536)	วิลาวรรณ พันธุ์พฤษ และ สุนันท์ สว่างรุ่งพนา (2524)	Surya (1995)	ครรชิต มาลัยวงศ์ (2540)	ลัดดา ไกรดิ (2548)	บุญเรือน หมั่นทรัพย์ (2538)	มณีนรัตน์ ผลิพัฒน์ อ้างอิงใน ศิริศักดิ์ สุขชื่น (2540)	วิภา เจริญกัญธารักษ์ (2549)	ไพรัช รัชยพงษ์ (2539)	Wu and Campbell (1994)	ประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (2540)	Stine (1999)	ชนงภรณ์ กุลทลบุตร (2546)	พัชสุดา กัลยานวุฒิ (2558)
บทบาทชุมชน		✓	✓	✓			✓								
เศรษฐกิจ		✓	✓	✓			✓								
เทคโนโลยี					✓	✓		✓	✓	✓			✓		
การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี															✓
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ															✓
วัฒนธรรม															
ด้านครอบครัวนักเรียน															✓

จากตารางสังเคราะห์ตัวแปรที่นักวิจัยได้กล่าวถึงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนด บทบาท ชุมชน เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เป็นตัวแปรในของปัจจัยสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กลงไป

แนวคิดภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อประสิทธิผลทำให้คุณภาพในการจัดการศึกษาของทุกองค์การ ที่ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพในการนำและการใช้เพื่อปรับเปลี่ยนและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น (Reid et al., 2002, p. 988) จะช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีการประสานงานและแนะนำการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด รักษาสถานภาพให้มีความมั่นคง ปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวตาม การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมตามลักษณะพลวัตภายในองค์การ ช่วยแก้ไขความขัดแย้งและ บรรลุความต้องการต่าง ๆ ทั้งด้านความพึงพอใจและเป้าหมายส่วนบุคคล (Steers, 1991, p. 27) ผู้นำมักเป็นคนที่มีความรู้หรือประสิทธิภาพสามารถรวมคนได้เป็นจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่ที่มีงานปริมาณมากได้ ทำให้คนที่มารวมตัวกันทำงาน ท่วมเทเพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนา มักเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าในการคิดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม รวมทั้งใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อการปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้สามารถจูงใจให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งได้ มีหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบ ประสานงาน วินิจฉัยสั่งการ โน้มน้าวใจผู้ร่วมงานให้ทำหน้าที่อย่างดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด ร่วมแรงร่วมใจทำงานด้วยความสมัครใจ และมุ่งให้ได้ผลงานดียิ่ง

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้อำนาจหรืออิทธิพลต่อบุคคลอื่น เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มยอมปฏิบัติตามความต้องการของตนเอง และให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นบุคคลที่นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่องค์การสำหรับ Simon, Smithburg and Thompson (1961, pp. 57-62) สอดคล้องกับ Bennis (1999, pp. 111-112) ได้กล่าวเสริมว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับการมอบหมายหรือได้รับการยอมรับจากกลุ่มให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานภารกิจและความสัมพันธ์ของสมาชิก เพื่อบรรลุตามเป้าหมายของบุคคลและองค์การเป็นสำคัญ ผู้นำจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) ของตนเอง ในการสร้างอำนาจ บารมี อิทธิพล และจูงใจ ให้ผู้อื่นเต็มใจที่จะปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการได้

ผู้นำคือบุคคลซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมที่จะชักจูงใจและนำคนอื่นให้ทำงานได้ บรรลุตามจุดประสงค์ของกลุ่ม บุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการยกย่องขึ้นให้

หัวหน้าผู้ตัดสินใจเพราะมีความรู้ความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และจะพาลูกน้องและ
 หมุ่ชนไปในทิศทางที่ดีหรือชั่วได้ Carrier (1996, pp. 271-272) ภาวะผู้นำเป็นกิจกรรมของการที่จะ
 สร้างอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือกลุ่ม เพื่อที่จะก่อให้เกิดความพยายามในการดำเนินงานให้บรรลุถึง
 เป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นการนำกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน เพื่อก่อให้เกิด
 ความพยายามในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน Ralph (2007, p. 34) สอดคล้องกับ
 Stogdill (1974, p. 3) กล่าวว่า ผู้นำคือบุคคลซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมที่จะชักจูงใจและ
 นำคนอื่นให้ทำงานได้บรรลุตามจุดประสงค์ของกลุ่ม บุคคลที่สามารถในการนำกลุ่มให้ดำเนินไป
 ในทิศทางใดทิศทางหนึ่งได้ตามความต้องการของเสียส่วนใหญ่ Bennis (2003, p. 28) กล่าวว่า
 ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการชักนำผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติตามที่ต้องการ ผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่นและ
 อำนาจนี้ช่วยให้ผู้นำสามารถปฏิบัติงานซึ่งเขาไม่สามารถปฏิบัติคนเดียวได้สำเร็จ และสามารถทำให้
 ผู้ตามยอมรับและเต็มใจปฏิบัติตาม ความสัมพันธ์ระหว่างคนคนหนึ่ง (ผู้นำ) กับกลุ่ม (ผู้ตาม) ที่มี
 ผลประโยชน์ร่วมกันและประพฤตินอยู่ภายใต้การอำนาจหรือการกำหนดแนวของผู้นำ
 สอดคล้องกับ Schwartz (2006, p. 17) กล่าวว่า ภาวะผู้นำต้องมีศิลปะในการบอก ชี้แนะ ผู้ร่วมงาน
 หรือผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยความเต็มใจและกระตือรือร้นมีความเด่นหรือความเลิศของ
 ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่ม ในกระบวนการควบคุม ปรากฏการณ์ทางสังคม

ภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงได้ โดยมีผู้นำเป็น
 ผู้สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็น ตัวกำกับทิศทางขององค์กรในอนาคต จากนั้นจึงจัดวางคนพร้อมทั้งสื่อ
 ความหมายให้เข้าใจ วิสัยทัศน์และสร้างแรงคลใจแก่คนเหล่านั้นให้สามารถเอาชนะอุปสรรค
 เพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ Kotter (1999) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาเป้าหมายการทำงานและ
 การได้ทุ่มพลังในการทำงานอันที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย Jacobson (1990) เป็นการใช้อิทธิพล
 พฤติกรรมความเชื่อและเป้าหมายของผู้นำในองค์กรนั้นเพื่อจูงใจให้บุคคลอื่นร่วมมือในการปฏิบัติ
 Morphet, Johns and Theodore (1982) สอดคล้องกับ Rauch and Behling (1984) กล่าวว่า
 เป็นกระบวนการใช้อิทธิพลเพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มบรรลุเป้าหมาย มีอิทธิพลที่เกิดจาก
 คุณสมบัติส่วนตัวที่ผู้นำพยายามใช้ดึงดูดให้ผู้ร่วมงานเห็นคล้อยตามและยินยอมปฏิบัติตามความ
 ต้องการของคน โดยอาศัยสถานการณ์ในขณะนั้นช่วย Daft (1999, p. 5) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็น
 กระบวนการที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุ
 จุดมุ่งหมายร่วมกัน สอดคล้องกับ Ivancevich and Matteson (2002, p. 425) กล่าวว่า เป็น
 กระบวนการของการใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการดำเนินงานขององค์กร และยัง
 สอดคล้องกับ Yukl (2002) กล่าวเป็นการแสดงพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำ
 กิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน McEwan (2003, p. 6) กล่าวว่า ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำทาง

วิชาการเพราะเป็นผู้นำที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วยครูผู้สอน นักเรียนและหลักสูตร มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

ภาวะผู้นำเป็นการแสดงอิทธิพลต่อบุคคลอื่นให้กระทำในสิ่งที่ผู้นำต้องการให้เขากระทำ สมยศ นาวิการ (2540) ภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อนักบริหารที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผนและรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาองค์กร ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ และสมศักดิ์ วานิชยาภรณ์ (2545) เป็นความสามารถในการบริหารตนเองและครองใจผู้อื่นได้ โดยสามารถใช้คนอื่นทำงานอย่างตามเป้าหมายและแนวทางที่ตนวาดฝันหรือคาดคะเนเอง ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545) เป็นกระบวนการที่ผู้นำก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานของผู้ตามเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร โดยใช้วิธีการจูงใจให้ผู้ตามเกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการดำเนินการเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ (2553) เป็นความสามารถของผู้นำในการใช้อิทธิพล หรือการจูงใจที่มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม ให้ปฏิบัติตามเป้าหมายที่ผู้นำคาดหวังไว้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร เสาวลักษณ์ กิณเรศ (2546) สอดคล้องกับ วรรณิ ชัยเฉลิมพงษ์ (2552) เป็นกระบวนการอิทธิพลที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการระหว่างผู้นำกับผู้ตาม อันเนื่องมาจากการมีอำนาจและศิลปะของผู้นำในการจูงใจ ชี้นำ และผลักดัน กลุ่มคนหรือองค์กรให้กระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเต็มใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กรนั้น สอดคล้องกับ วรวิทย์ จินดาพล (2542) เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้วิธีการนำ เพื่อนำกลุ่มให้บรรลุตามเป้าหมายร่วมกันขององค์กร โดยมุ่งเน้นอิทธิพล แรงจูงใจ วิสัยทัศน์ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้สัมฤทธิ์ผลในทุกสถานการณ์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำ สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ เป็นการแสดงออกถึงความสามารถและคุณลักษณะของบุคคลที่จะใช้อิทธิพลที่โน้มน้าว ชักจูงเปลี่ยนแปลงการกระทำให้ทีมงานช่วยกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และมุ่งสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และกำหนดตัวแปรในการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย ภาวะผู้นำทางวิชาการ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำทางวิชาการ

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา (Instructional leadership) มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนต้องให้ความสำคัญในหลายส่วน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาประสบความสำเร็จ บทบาทสำคัญใน

การบริหารจัดการการเรียนรู้และการสอนในสถานศึกษา จะส่งผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษา จึงมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของภาวะผู้นำทางวิชาการ ดังนี้

ถาวร เส็งเอียด (2550, หน้า 150) ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็น ความสามารถของผู้บริหาร โรงเรียนในการนำความรู้ แนวคิด วิธีการ ตลอดจนเทคโนโลยีที่มี ประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารจัดการ ให้เกิดประโยชน์กับคณะครูและนักเรียน สิริรานี วสุภัทร (2551, หน้า 29) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการแสดงบทบาท หน้าตัวอย่างสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถ โน้มน้าว จูงใจ หรือชี้แนะให้บุคลากรใน สถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องเข้าใจและตระหนักในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา รวมถึง และ ประสานสัมพันธ์กันเพื่อให้งานวิชาการซึ่งเกี่ยวข้อง โดยตรงกับคุณภาพของการจัดการเรียน การ สอนและคุณภาพของผู้เรียน อันเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นการบูรณาการของงานเพื่อให้การช่วยเหลือโดยตรงที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนานักเรียน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาหลักสูตร Glickman (1990) ในฐานะผู้นำ ทางวิชาการ ผู้บริหารถือเป็นแกนกลางของความพยายามในฐานะผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ผู้จัด ระเบียบองค์การ ผู้นำและผู้ประเมิน เพื่อเป็นการรับประกันความก้าวหน้าทางวิชาการของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้สูงขึ้น (Girvin, 2001, p. 1)

คณะกรรมการการศึกษารัฐแมริแลนด์ (Maryland State Board of Education, 2005 อ้างถึงใน สิริรานี วสุภัทร, 2551, หน้า 54-55) ได้กำหนดกรอบงานภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งในด้านเนื้อหาและทักษะที่สำคัญ โดยแบ่งเป็น 8 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การอำนวยความสะดวกในการพัฒนาวิสัยทัศน์ โดยผู้บริหารนำวิสัยทัศน์ของ โรงเรียนที่ประกอบด้วยค่านิยม ความท้าทาย และโอกาสต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาของนักเรียน มีกระบวนการเพื่อ ให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ดำเนินการนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติ มีการทบทวนตรวจสอบ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดหาทรัพยากร เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้วิสัยทัศน์เกิดผลสำเร็จ

2. การร่วมกิจกรรมอย่างกลมเกลียวกัน เป็นการให้ความเคารพ สร้างทีมงาน และ ใ้ไว้วางใจอย่างแท้จริงในการประสานสัมพันธ์กับนักเรียน บุคลากร และผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหาร มีความคาดหวังสูงต่อผู้เรียนและครูในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างทีมภาวะผู้นำของโรงเรียนที่มี ประสิทธิภาพ สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน และให้ครู มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3. การติดตาม ดูแลความร่วมมือในการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์กับครู อย่างต่อเนื่องในการสร้างหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานทั้งส่วนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น และนำกล

ยุทธศาสตร์สอนบนพื้นฐานงานวิจัยไปประยุกต์ งานมอบหมายของครูมีเป้าหมาย ท้าทายในระดับที่เหมาะสมและเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ และมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อวัดความก้าวหน้าของนักเรียน

4. การสร้างความมั่นใจในกฎเกณฑ์การประเมินผล ผู้บริหารสร้างความมั่นใจในการประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อพัฒนาความร่วมมือ สร้างความมั่นใจในการใช้การประเมินผลระหว่างเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน การประเมินผลสรุปเพื่อเป็นพื้นฐานในการวัดผลสัมฤทธิ์ และการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียน

5. การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลที่หลากหลายในการพัฒนา ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลที่หลากหลายในการพัฒนาการเรียนการสอน ด้วยการสร้างความมั่นใจและกระตุ้นให้มีการใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เว็บไซต์เพื่อการศึกษาค้นคว้า ทบทวนสรุปข้อมูลเป็นกลุ่มย่อย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจพัฒนาการเรียนการสอน และคณะครูร่วมมือกันวิเคราะห์ผลงานของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

6. การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ผู้บริหารให้การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพของบุคลากร โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน มีความสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร การสอนและการประเมินผล และสัมพันธ์กับเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน เปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและรับผลสะท้อนกลับ มีการพัฒนาวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของบุคลากร และมาตรฐานการพัฒนาวิชาชีพของหน่วยงานต้นสังกัด

7. การสร้างและพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำให้บุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างและพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำให้แก่บุคลากรด้วยการสร้างโอกาสการเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอน กระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่ครู สร้างความผูกพันต่อสถานศึกษาให้แก่ครู และมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและความสำเร็จของทีมผู้นำของสถานศึกษา

8. การเสริมสร้างความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง ผู้บริหารเสริมสร้างความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องด้วยการให้การต้อนรับผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีอุปการคุณ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาในโรงเรียน กระตุ้นให้เป็นสมาชิกร่วมปฏิบัติการปฏิรูปโรงเรียน ให้มีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของโรงเรียน มีการกระจายการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

คุณลักษณะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน Glickman (1990 cited in Chell, 2001, p. 11) ดังนี้

1. ด้านความรู้ (Knowledge) เป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อใช้ในการปฏิบัติการหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบย่อย คือ

1.1 ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับการสอนที่มีประสิทธิผล
- 1.3 ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับปรัชญาในการจัดการศึกษา
- 1.4 ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทางการบริหาร
- 1.5 ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารการเปลี่ยนแปลง
- 1.6 ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
2. ด้านภาระหน้าที่ (Tasks) เป็นภาระหน้าที่ที่สัมพันธ์กับด้านความรู้ มีองค์ประกอบย่อยคือ
 - 2.1 การนิเทศและประเมินผลการสอน
 - 2.2 การพัฒนาบุคลากรและทีมงาน
 - 2.3 การพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
 - 2.4 การพัฒนากระบวนการกลุ่ม
 - 2.5 การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยในชั้นเรียน
 - 2.6 การสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้
 - 2.7 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. ด้านทักษะ (Skills) เป็นการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน จำแนกเป็น 8 ด้าน ดังนี้
 - 3.1 ทักษะความเป็นผู้นำ (Leadership skills)
 - 3.1.1 ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 - 3.1.2 ทักษะการติดต่อสื่อสาร
 - 3.1.3 ทักษะการนิเทศ
 - 3.1.4 ทักษะการแนะแนวทางการตัดสินใจร่วมกันของกลุ่ม
 - 3.2 ทักษะด้านเทคนิค (Technical skills)
 - 3.2.1 ทักษะการกำหนดเป้าหมายหรือการกำหนดวิสัยทัศน์
 - 3.2.2 ทักษะการประเมินผลและการวางแผน
 - 3.2.2 ทักษะการสังเกต
 - 3.2.4 ทักษะการวิจัยและประเมินผล

องค์ประกอบบันได 7 ขั้น ในการที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผล

McEwan (2003, p. 13) คือ

1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาสู่การปฏิบัติให้บรรลุผล
2. เป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน
3. สร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

4. สื่อสารวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน
 5. ตั้งความคาดหวังสูงต่อบุคลากรและตนเอง
 6. พัฒนาบุคลากรครูให้เป็นผู้นำ
 7. พัฒนาและคงไว้ซึ่งเจตคติในทางบวกกับนักเรียน บุคลากรครูและผู้ปกครอง
- องค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการที่เกี่ยวข้องกับภาระงานของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร Van Deventer and Kruger (2003, p. 247) ดังนี้

1. กำหนดพันธกิจของโรงเรียน
2. การจัดการหลักสูตรและการสอน
3. การนิเทศการสอน
4. การติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน
5. การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะถึงบทบาทของผู้บริหาร ในฐานะผู้นำทางวิชาการ Resnick (2002 cited in Sergiovanni, 2004, pp. 83-84) ประกอบด้วย

1. แนะนำครูในการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนในแต่ละชั้นเรียน
2. แนะนำครูในการวิเคราะห์ผลงานของนักเรียนในชั้นเรียนและให้มีการเทียบเคียงกับมาตรฐานของโรงเรียนที่กำหนดไว้
3. ให้การแนะนำครูในการนำตำราหรือสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้เกิดมาตรฐาน
4. มีการเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อสังเกตการณ์สอนของครู ประเมินผล และให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. วางแผนพัฒนาบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ
6. ให้การแนะนำครูโดยการให้คำปรึกษาและเป็นพี่เลี้ยง

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ คือคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกในการร่วมมือกับคณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาหลักสูตร แสดงบทบาทหน้าที่อย่างสร้างสรรค์ สามารถโน้มน้าว จูงใจ หรือชี้แนะให้บุคลากรในสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องเข้าใจและตระหนักในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษารวมพลัง และประสานสัมพันธ์กันเพื่อให้งานวิชาการซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียน อันเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง จะมีคุณลักษณะที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญขึ้นในองค์กร เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างวิสัยทัศน์ กลยุทธ์

และวัฒนธรรมขององค์กร พร้อมไปกับการส่งเสริมให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ให้ได้ผลงาน
ผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ อีกด้วย ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจะไม่ใช้แรงจูงใจทางวัตถุ
เพื่อมีอิทธิพลเหนือผู้ตาม แต่จะเน้นการใช้สิ่งที่มีลักษณะเชิงนามธรรมมากกว่า เช่น การใช้วิสัยทัศน์
(Vision) ค่านิยมร่วม (Shared values) และการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน (Consideration)
การพยายามทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความหมายเชิงคุณค่า การสร้างความเข้าใจและความรู้สึก
ร่วมของผู้ตาม โดยตลอดกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง
จึงขึ้นอยู่กับคุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำ เช่น ค่านิยม (Values) ความเชื่อ (Beliefs) และ
คุณลักษณะอื่น เช่น ความมีบารมีหรือความเสน่ห์ (Charisma) ของผู้นำเองมากกว่าการใช้
กระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจะเน้นที่“ความมี
ประสิทธิผล” (Effectiveness) ของงาน ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และซับซ้อน
ของโลกยุคปัจจุบัน ความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจึงเหมาะสมและมีการนำไปใช้ในแทบ
ทุกองค์การอย่างแพร่หลาย

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะสนใจมองหาภาพใหม่ขององค์กรซึ่งแตกต่างไปจากเดิม
ด้วยการสำรวจตรวจสอบหาวิสัยทัศน์ใหม่ที่เหมาะสมกับองค์กรที่คาดหวัง ซึ่ง Joiner (1987)
อภิปรายผู้นำลักษณะนี้ว่า มีความสามารถและทักษะในการประเมินองค์การของตนตามสภาพ
เป็นจริง เพื่อจะได้ทราบถึงช่องว่างที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขหากต้องการให้ไปถึงสภาพขององค์กร
ที่คาดหวังในอนาคต ผู้นำจะเป็นผู้ริเริ่มการอภิปรายเพื่อหาแนวทางการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้
เร็วขึ้น โดยต้องปรับปรุงวิสัยทัศน์เดิม ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจะต้องสร้างภาวะท้าทาย
ต่อการดำรงสถานภาพเดิมของโรงเรียน โดยกระบวนการใช้คำถามนำเข้าสู่ประเด็นต่าง ๆ
ที่ต้องการเช่น สิ่งที่เป็นอยู่ในเรื่องนี้สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนหรือบุคลากร
มากน้อยเพียงไร (Becker et al., 1971) ส่วน Crowson (1989) ได้ทำการศึกษาวิธีตัดสินใจที่ยืดหลัก
จริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารเหล่านี้จะพยายามหาช่องว่างของกฎระเบียบ
ขั้นตอนและโครงสร้างเท่าที่จะทำได้ เพื่อดำเนินการด้วยวิธีใหม่ที่เห็นว่าให้ความสะดวกแก่ครูได้
มากกว่าและทั้งให้ประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ทั้งนี้ถ้าหากว่าเมื่อไรก็ตาม ที่ต้องมีการตัดสินใจใด ๆ
ที่ขัดแย้งกับบรรทัดฐาน (Norm) ของเขตพื้นที่การศึกษาแล้ว ผู้บริหารจะยึดการเกิดประโยชน์จาก
การตัดสินใจนั้น จะต้องเป็นของนักเรียนและผู้ปกครองเป็นลำดับแรก ถัดมาจึงเป็นของครูและ
บุคลากรในสถานศึกษาของตน

คุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Characteristics of leaders of change)

งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษายังมีค่อนข้างน้อย
มากและยังไม่เป็นระบบที่แน่นอน โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำที่สามารถนำ

กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงลงสู่โรงเรียน และมีข้อสังเกตว่า ถ้าชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในกลยุทธ์ และขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงแล้ว เหตุใดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในการลงสู่ปฏิบัติจึงมีน้อย ผู้นำการศึกษาจะต้องทำอะไรกับประเด็นนี้ และผู้นำการศึกษาดังกล่าวจะต้องมีคุณลักษณะ ะไรบ้างจึงจะสามารถนำการเปลี่ยนแปลงลงสู่โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาของตนได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิผล

แม้ว่าความรู้ความเข้าใจว่า ผู้นำประเภทใดที่จะเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงยังมีค่อนข้างจำกัดอยู่ก็ตาม แต่ก็มีสมมุติฐานความเชื่ออยู่จำนวนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำในบริบทเช่นนี้ เช่น เชื่อว่าผู้นำองค์กรที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้จะต้องมีทั้งทักษะของการเป็นผู้นำ (Leadership) ควบคู่กับทักษะการเป็นผู้บริหาร (Managers) กล่าวคือ เราคาดหวังว่าทั้งภาวะผู้นำ (Leadership) และการบริหารจัดการ (Management) ควรอยู่ในบุคคลเดียวกัน (Manusse, 1986) และบุคคลเช่นว่านี้ก็คือ ครูใหญ่ของโรงเรียนและผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง อย่างไรก็ตาม บางครั้งเราไม่อาจแยกกระหว่างการบริหาร (Management) กับการเป็นผู้นำ (Leadership) ออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะในความเป็นจริงแล้วเรายังพบว่า ในตำแหน่งเดียวอาจต้องทำหน้าที่ทั้งสองบทบาทดังกล่าวคือ อยู่ในบุคคลเดียวกันนั่นเอง ยกตัวอย่างเช่น ครูใหญ่คนหนึ่งอาจต้องรับผิดชอบในการจัดทำวิสัยทัศน์ของโรงเรียนขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้จัดทำขั้นตอนการปฏิบัติที่จำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมายอีกด้วย การเป็นครูผู้นำ (Teacher leadership) ก็เช่นเดียวกันก็ต้องมีสองบทบาทอยู่ในตัวคนเดียว เช่น ครูคนหนึ่งต้องมีบทบาททั้งเป็นครูผู้สอนควบคู่ไปกับการเป็นหัวหน้าหมวดวิชาอีกด้วย เป็นต้น

มีอีกสมมุติฐานหนึ่งที่ว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงขององค์กรต้องเป็นเฉพาะผู้บริหารเท่านั้นที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำ ซึ่งความคิดแนวนี้เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขององค์กรต้องเกิดจากบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งสูงสุดเท่านั้น จึงเป็นแนวคิดที่มองข้ามความสำคัญของภาวะผู้นำที่มาจากสมาชิกที่อยู่ระดับล่างลงไป ขณะเดียวกันก็มีผลงานวิจัยค้นคว้าใหม่ ๆ ในปัจจุบันที่เน้นแนวคิดที่ว่า “ครูก็คือผู้นำ (Teachers as leaders)” (Bellon & Beaudry, 1992; Boles & Troen, 1992) ตลอดจนแนวคิดใหม่ของการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นเรื่อง “การปรับหรือโครงสร้าง (Restructuring) และการบริหารที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน (Site based management) ซึ่งล้วนส่งเสริมแนวคิดให้ครูอาจารย์มีส่วนร่วมและมีภาวะผู้นำในการตัดสินใจต่อประเด็นต่าง ๆ ในการบริหาร โรงเรียนมากยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยแนวคิดหลังนี้กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการเพื่อส่งเสริมบทบาทของครูในการเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลงมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องผู้นำสถานศึกษา ที่มีหน้าที่ทำการชี้แนะและกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในหน่วยงานที่รับผิดชอบเริ่มมีเผยแพร่ออกมามากขึ้น โดยระบุว่า ผู้นำ

สถานศึกษาต้องเป็นผู้ริเริ่มให้มีวิสัยทัศน์ขึ้น จากนั้นจึงร่วมกับผู้ร่วมงานช่วยกันพัฒนาให้กลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม (Shared vision)” และใช้หลักบริหารที่ยึดในคุณค่าของบุคลากร (Valuing the organization’s personnel) ขององค์การ โดยผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมเชิงรุก (Proactive) และ แสดงความกล้าตัดสินใจแม้จะเป็นการเสี่ยง (Taking risk) อยู่บ้างก็ตาม ผู้นำจะยอมรับและเน้นความสำคัญมาที่ผลประโยชน์และความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญ มีความสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าถึงความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น แม้จะรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะกระทบต่อสถานภาพเดิม (Status quo) ที่เป็นอยู่ของตนก็ตาม ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาทั้งสิ้น ในขณะที่ยังมีข้อมูลด้านนี้อยู่ในวงจำกัด บทความนี้ จึงขอยึดคุณลักษณะดังกล่าวของผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งพบว่า มีประสิทธิผลในโรงเรียนคุณภาพมาขยายความในรายละเอียดต่อไป

ในช่วงทศวรรษ 1980 ได้มีการวิจัยมากมายเกี่ยวกับ “โรงเรียนที่ได้ชื่อว่ามีประสิทธิผล” หรือ “โรงเรียนคุณภาพ” ซึ่งสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียนซึ่งมาจากระดับสังคม เศรษฐกิจระดับล่างให้สูงขึ้นได้อย่างชัดเจน พบว่า มีปัจจัยเด่นชัดที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิผลของโรงเรียนเหล่านี้ก็คือ การมีผู้นำการเรียนการสอน (Instructional leadership) ซึ่งก็คือครูใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการสูงนั่นเอง ต่อมา Heck and Marcoulides (1990) จึงทำการสังเคราะห์คุณลักษณะและทักษะสำคัญที่ครูใหญ่เหล่านี้ใช้ในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งพบว่าเป็นคุณลักษณะและทักษะที่ประกอบด้วยหลายมิติ (Multidimensional construct) สิ่งที่ครูใหญ่เหล่านี้ในฐานะผู้นำทางการเรียนการสอนนำมาใช้ดำเนินการ ได้แก่ คุณลักษณะที่สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การตั้งความคาดหวังกับครูและนักเรียนไว้สูง (High expectations on students and teachers)
2. การบริหาร โดยยึดจุดเน้นการเรียนการสอนเป็นสำคัญ (An emphasis on instruction)
3. การให้ความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาชีพของครูและบุคลากร (Provision of professional development)
4. การใช้ข้อมูลเป็นฐานในการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน ที่นอกเหนือจากใช้เกณฑ์อื่น ๆ (Use of data to evaluate student’s progress among others)
5. การแสดงพฤติกรรมสำคัญของผู้นำในการเอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitating) การร่วมปรับปรุง (Improving) และการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของนักเรียน

นอกจากนี้ ยังมีการวิจัยผู้นำการเรียนการสอนของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลสูงด้วยทฤษฎีภาวะผู้นำแบบพฤติกรรมสองมิติคือ พฤติกรรมแบบมุ่งงาน (Initiating structure) และพฤติกรรมแบบมุ่งคน (Consideration) โดยใช้แบบทดสอบ LDBQ พบว่า ผู้นำด้านการเรียนการสอน

(Instructional leaders) ที่มีประสิทธิผลเหล่านี้ล้วนมีพฤติกรรมสูงทั้งสองด้าน และเมื่อถามความเห็นครูต่อกรณีนี้ ครูส่วนใหญ่แสดงความชื่นชอบต่อผู้นำที่มีพฤติกรรมทั้งด้านมุ่งงานและมุ่งคนสูง (High task-high relation) อยู่ในตัวคนเดียวกัน (Hoy & Brown, 1988)

ในอดีตบทบาทของครูในฐานะผู้ใช้ภาวะผู้นำ (Teacher leadership) นั้น กล่าวได้ว่า ยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด เช่น การเป็นหัวหน้าหมวดวิชา และส่วนมากมักเป็นหัวหน้างานต่าง ๆ ทางด้านธุรการต่าง ๆ ซึ่งมุ่งเน้นความมีประสิทธิภาพมากกว่าการได้ใช้บทบาทภาวะผู้นำทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ซึ่งเกิดจากพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ที่มีจุดเน้นในสาระสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะการบริหารจัดการที่ยึดโรงเรียนเป็นฐานหรือ SBM (Site based management) และการปรับหรือโครงสร้าง (Restructuring) มีการบริหารที่กำหนดให้ครูต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางการศึกษากว้างขวางมากยิ่งขึ้น บทบาทของครูในการเป็นครูผู้นำ (Teacher leadership) จึงชัดเจนขึ้น เช่น มีบทบาทเป็นที่เลี้ยง (Mentors) ให้กับครูใหม่ บทบาทผู้นำทีมงาน (Team leaders) บทบาทเป็นผู้นำการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum developers) และผู้ให้การพัฒนาแก่บุคลากรต่าง ๆ (Staff development providers) เป็นต้น บทบาทผู้นำของครูดังกล่าวนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงจำเป็นต้องกำหนดให้ครูมีภาวะผู้นำสูงขึ้นเพียงพอที่จะดำเนินการในกระบวนการปรับปรุงคุณภาพด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนได้สำเร็จ (Wasley, 1991 อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2549) โดยให้บทบาทผู้นำที่เกี่ยวข้องกับครูใน ด้านกระบวนการตัดสินใจ (Decision-making process) และด้านกระบวนการพัฒนาครูเพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง Nickse (1977) ได้ทำการศึกษาครูในประเด็นที่เกี่ยวกับเหตุผลที่ต้องระบุให้ครูมีบทบาทในฐานะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Teachers as change agents) และการสนับสนุนให้ครูมีบทบาทภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้น มาจากความเชื่อและเหตุผลสำคัญอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) ครูส่วนใหญ่มีความสนใจต่อภาระหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย กล่าวคือจะใส่ใจว่างานที่ได้รับมอบหมายนั้นคืออะไร มีเป้าหมายอะไรและจะทำให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพได้อย่างไรครูจึงมีความสำนึกในความรับผิดชอบสูงต่อวิชาชีพของตน 2) ครูส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกร่วมต่อสิ่งที่เคยปฏิบัติมาด้วยกันกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ (Sense of history) จึงมีความตระหนักรู้และระมัดระวังต่อค่านิยมที่เป็นปทัสถาน (Norms) ของกลุ่มที่เคยมีร่วมกัน 3) ครูส่วนใหญ่มักมีความรู้ความเข้าใจต่อชุมชนของตนเป็นอย่างดี จึงมีข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยมและเจตคติต่าง ๆ ที่ชุมชนนั้นยึดถือและปฏิบัติอย่างเพียงพอ 4) ครูส่วนใหญ่สามารถที่จะนำการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติ (Implement change) ได้ดี รู้ว่าจะต้องทำอะไร ที่ไหนและ อย่างไร จึงจะทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นสำเร็จ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเหตุผลดังกล่าวจะมีน้ำหนักมากพอที่จะส่งเสริมบทบาทของครูให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็ตาม แต่จากการสังเกตบทบาทจริงด้านภาวะผู้นำของครูกลุ่มดังกล่าว พบว่าครูส่วนใหญ่ยังมิได้มองตนเองว่าเป็นผู้นำแต่อย่างไร (Bellon & Beaudry, 1992; Wasley, 1991)

จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (Leaders of educational change) ช่วยให้พบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการเป็นผู้นำของครู (Teacher leadership) ในแง่คุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า คล้ายคลึงกับของผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่พบอยู่ในองค์การวิชาชีพอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการต่อไปนี้ ได้แก่ 1) ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Having vision) 2) มีความเชื่อว่า “โรงเรียนมีไว้เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ (Believing that the schools are for learning) 3) ต้องให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ (Valuing human resources) 4) ต้องมีทักษะที่ดีของการเป็น “นักสื่อสารและนักฟัง” ที่มีประสิทธิภาพ (Being a skill communicators and listener) 5) ต้องแสดงพฤติกรรมเชิงรุก (Acting proactively) และ 6) ต้องกล้าที่จะเสี่ยง (Taking risks)

คุณลักษณะแต่ละด้านของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ต้องมีวิสัยทัศน์ (Having vision)

วิสัยทัศน์เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้นำจะขาดมิได้ เพราะเป็นพลังที่สร้างความหมาย (Meaning) และวัตถุประสงค์ (Purpose) ของการทำงานในองค์กร ดังนั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงต้องเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary leaders) โดยต้องมีวิสัยทัศน์ใช้เป็นฐานของการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบทั้งหลาย ซึ่ง Manasse (1986, p. 151) ได้ให้ทัศนะว่า ถ้าต้องการให้องค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพที่ควรเป็นในอนาคตขององค์กร โดยเริ่มต้นจากการมีวิสัยทัศน์ส่วนตัว (Personal vision) ของผู้นำก่อน แล้วจึงหล่อหลอมให้กลายเป็นวิสัยทัศน์ร่วม (Shared vision) กับผู้ร่วมงานทั้งหลาย จากนั้นจึงช่วยกันสื่อสารวิสัยทัศน์ร่วมดังกล่าวพร้อมทั้งมอบอำนาจการตัดสินใจ (Empower) แก่ผู้ที่ต้องปฏิบัติให้เป็นจริงตามวิสัยทัศน์นั้น แนวคิดการเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ หรือ Visionary leadership นั้น Westley and Mintzberg (1989) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่มีพลวัตซึ่งเกี่ยวพันกัน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. เป็นภาพลักษณ์ (Image) ที่พึงประสงค์ในอนาคตขององค์กร (คือ Vision)
2. มีการสื่อสารเพื่อให้เกิดการร่วม (Shared) ต่อวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดย.....
3. ให้อำนาจการตัดสินใจแก่ผู้ตาม (Empowered) เพื่อให้คนเหล่านี้สามารถนำวิสัยทัศน์ร่วมดังกล่าวสู่การปฏิบัติให้กลายเป็นจริงในที่สุด

สำหรับความสำคัญของวิสัยทัศน์ที่มีต่อการเป็นผู้นำทางวิชาการหรือ Instructional leadership นั้น ได้มีผู้ศึกษาเรื่องนี้หลายคน เช่น Pejza (1985) มีความเห็นว่า สำหรับผู้นำ

การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาทั้งระดับโรงเรียนและระดับเขตพื้นที่การศึกษาแล้ว “วิสัยทัศน์ ก็เปรียบเสมือนผู้หิวกระหายที่อยากเห็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น” ส่วน Manasse (1986) ระบุว่าวิสัยทัศน์ว่า “เป็นพลังที่หล่อหลอมความหมาย (Molds meaning) ซึ่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจะต้องมีภาพที่ชัดเจนต่อสิ่งตนต้องการให้บรรลุเป้าหมาย โดยผู้นำมีความสามารถมองเห็นเป้าหมายนั้น วิสัยทัศน์ของผู้นำที่มีต่อโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาแล้วแต่กรณี จะทำให้เกิดเป้าหมาย (Purpose) ความหมาย (Meaning) และความสำคัญเกิดขึ้นต่องานของโรงเรียน วิสัยทัศน์สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจ (Motivated) และเมื่อได้รับอำนาจการตัดสินใจ (Empowered) ในการดำเนินงาน ก็ย่อมสามารถเปลี่ยนจากวิสัยทัศน์ให้เป็นความจริงได้ นอกจากนี้สมาคมผู้บริหารโรงเรียนแห่งสหรัฐ (The American Association of School Administrators, 1986) ได้ให้คำนิยาม “ภาวะผู้นำ” ว่าหมายถึงความสามารถของผู้นำในการแปลวิสัยทัศน์ให้เป็นความจริง ตลอดจนความสามารถทำให้ผู้อื่นยึดมั่นต่อวิสัยทัศน์ด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาต้องสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ไปยังผู้อื่น เพื่อให้คนเหล่านั้นเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในการทำให้วิสัยทัศน์ดังกล่าวกลายเป็นความจริงขึ้นมา

วิสัยทัศน์จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่งต่อการเป็นผู้นำและยัง พบว่า เป็นคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาระดับสูงที่ประสบความสำเร็จอีกด้วย ส่วนความสำคัญที่ครูใหญ่ต้องมีวิสัยทัศน์นั้น มีผลงานวิจัยว่าพบมากในบทบาทของครูใหญ่ในฐานะผู้นำทางวิชาการ (Instructional leadership) ระบุว่า ครูใหญ่มีวิสัยทัศน์ซึ่งเป็นภาพที่ตนต้องการให้โรงเรียนของตนเป็นและรวมทั้งภาพผลสำเร็จที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่ตนคาดหวัง ส่วน Pejza (1985) ระบุว่า การเป็นผู้นำจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์แต่ถ้าขาดวิสัยทัศน์ที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้ตามแล้ว ย่อมเป็นไปได้เลยที่จะเรียกครูใหญ่ว่าเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะวิสัยทัศน์ ช่วยบอกถึงทิศทางของโรงเรียนให้ครูและนักเรียนรวมทั้งทีมผู้บริหารได้รับทราบ และสิ่งที่เกิดขึ้นตามหลังวิสัยทัศน์ก็คือ การมีแผนงาน (Plan) ซึ่งบอกถึงเส้นทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

2. มีความเชื่อว่า “โรงเรียนมีไว้เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ (Believing that the schools are for learning)”

ค่านิยม (Values) และความเชื่อ (Beliefs) ของบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นั้นและถ้าเป็นค่านิยมและความเชื่อของผู้นำด้วยแล้วย่อมมีอิทธิพลต่อวิสัยทัศน์ของผู้นั้น ซึ่งส่งผลต่อยังโรงเรียนของตน ค่านิยมเป็นหลักฐานสำคัญที่บุคคลใช้พิจารณาว่า สิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญหรือเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ตัวอย่างเช่น “การสื่อสารด้วยความซื่อสัตย์” ก็ หมายถึง การเชื่อว่าความคิดที่กำลังกล่าวานั้นเป็นความจริงและเป็นสิ่งที่ทุกคนควรกระทำ หรือกล่าวกันว่า “เชื่อว่าเด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้” เป็นต้น โดย Manasse (1986) กล่าวว่าวิสัยทัศน์ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั้นหรือค่านิยมทาง

วิชาชีพของบุคคลนั้น นอกจากนี้ยังเห็นว่า การเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จำเป็นต้องมีความชัดเจนทางค่านิยมทั้งของตนเองและขององค์กร ส่วน Seeley (1992) ให้ทัศนะว่า จำเป็นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษเกี่ยวกับค่านิยมของคนเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะผู้นำไม่อาจหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบทางคุณธรรม (Moral responsibility) ได้ และวิสัยทัศน์ของผู้นำคือ ข้อความที่เป็นบรรทัดฐาน (Normative statement) ผลที่คิดตามมาก็คือ ใครก็ตามที่กำหนดวิสัยทัศน์หรือกระตุ้นคนอื่นให้ถือปฏิบัตินั้น จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อสาระเชิงคุณธรรมจากข้อความของวิสัยทัศน์นั้นของคุณด้วย ดังนั้น ความเกี่ยวเนื่องระหว่าง ค่านิยมหรือความเชื่อของผู้นำกับวิสัยทัศน์ที่มีต่อองค์กรจึงมีความสำคัญ แต่น่าเสียดายที่มีข้อมูลการวิจัยที่เกี่ยวกับผลกระทบของค่านิยมและความเชื่อที่มีต่อความสามารถด้านภาวะผู้นำของบุคคลที่เป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลหรือผู้นำทางวิชาการนั้นยังมีค่อนข้างน้อยมาก

ความเชื่อของครูมีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน (Rosenholtz, 1978; Sarason, 1982) ผลงานวิจัยนี้ยังระบุว่า รางวัลสำคัญของผู้เป็นครูทุกคนมาจากการได้เห็นนักเรียนของตนประสบความสำเร็จ ทั้งยังสร้างความรู้สึกรับประกันใจของครูว่า ด้วยความรู้ความสามารถที่ตนทุ่มเทลงไป ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นกับนักเรียน ส่วน Bellon and Beaudry (1992) ระบุว่า การที่ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่าง ๆ ของโครงการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือ SBM (Site-based management) นั้น ล้วนมาจากความเชื่อของครูที่เห็นว่า นักเรียนจะได้รับประโยชน์ยิ่งขึ้นถ้าครูได้ร่วมการตัดสินใจดังกล่าว นอกจากนี้ Boles and Troen (1992) รายงานว่า การปฏิรูบบทบาทใหม่ของครูช่วยให้การตอบสนองตรงกับความต้องการของนักเรียนได้รวดเร็วขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ครูมีส่วนร่วมต่อการยุบเลิกโปรแกรมวิชา ครูใหญ่มีความเชื่อว่า “ต้องจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน” ส่วนครูผู้สอนเน้น “ความสำคัญของการทำงานร่วมกับนักเรียนอย่างใกล้ชิดและเชื่อว่าการจัดการเรียนการสอนของตนส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของนักเรียน” โดยนักการศึกษาทั้งสามระดับดังกล่าวต่างมีความเชื่อร่วม (Shared belief) กันว่า “การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นความสำคัญสูงสุดอันดับแรก” ของโรงเรียน นอกจากนี้นักศึกษาดังกล่าว ยังมีค่านิยมร่วมกันอย่างหนึ่ง นั่นคือ การให้คุณค่าความสำคัญต่อทรัพยากรมนุษย์

3. การให้คุณค่าต่อทรัพยากรมนุษย์ (Valuing human resources)

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงยอมรับว่า คนในองค์กรเป็นทรัพยากรที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น การนำ การเปลี่ยนแปลงให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้นำต้องมีความเชื่ออย่างสนิทใจว่า “คนคือ สินทรัพย์ (Asset) ที่สำคัญขององค์กร” (Joiner, 1987) คุณลักษณะของผู้นำในด้านนี้มี 3 มิติ ได้แก่ 1) ผู้นำให้คุณค่าของผลงานทางวิชาชีพ (Professional) ของบุคลากรที่สร้างให้กับองค์กร 2) ผู้นำต้องมีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับคนในหน่วยงาน และ 3) ผู้นำต้องสามารถสร้าง

บรรยากาศให้เกิดสัมพันธภาพแบบให้ความร่วมมือร่วมใจ (Collaborative relationship) ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ขององค์กร จากคุณลักษณะทั้ง 3 มิติดังกล่าว จะเห็นว่ามีมิติตามข้อ 1) นั้น ผู้นำจำเป็นต้องมีทักษะและความชำนาญการ (Skills and expertise) ในขณะที่สองมิติหลังตามข้อ 2) และ 3) นั้นเกี่ยวข้องกับทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal skills) ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจะต้องไม่เป็นเพียงผู้ขอให้พนักงานปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์เท่านั้น แต่ผู้นำจำเป็นต้องมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งจะช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ส่งผลให้เกิดการทำงานแบบร่วมมือร่วมใจกัน (Collaboration) ขึ้นในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน ช่วยทำให้เกิดสภาพแวดล้อมและกระบวนการทำงานที่นำไปสู่การใช้ความพยายามร่วมของทุกคนในองค์กร (Organization's collective efforts) ขึ้น ตลอดจนช่วยให้ทราบถึงความต้องการส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานและของกลุ่มอีกด้วย ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องให้ความไว้วางใจในศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งให้คุณค่าต่อการใช้ความพยายามและความเสียสละของคนเหล่านี้ในการทำทุกอย่างเพื่อให้วิสัยทัศน์ขององค์กรกลายเป็นความจริง

ในมิติที่หนึ่งซึ่งเกี่ยวกับ “ผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้คุณค่าของผลงานทางวิชาชีพที่บุคคลสร้างให้กับองค์กร” นั้น มีผลงานวิจัยชี้ชัดมากมายที่ระบุว่า ครูใหญ่ให้ความสำคัญสนับสนุนครูผู้สอน เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ การสนับสนุนครูผู้สอนเช่นว่านี้ ครูใหญ่ดำเนินการใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) สนับสนุนด้านวิธีสอนแก่ครูผู้สอนด้วยวิธีสอนใหม่ ๆ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อวิธีสอนนั้น ๆ 2) จัดหาวิทยากรและทรัพยากรด้านวัสดุอย่างเพียงพอเพื่อสนับสนุนการสอนของครู 3) ให้คำแนะนำติชมแต่มิใช่การประเมิน เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับให้แก่ครู ได้นำไปพัฒนาการสอนให้ดียิ่งขึ้น และ 4) ดูแลเรื่องเวลาเพื่อมิให้กิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่การเรียนการสอนมารบกวนและใช้เวลาสอนของครู (Bossert et al., 1982) ส่วน Sarason (1982) กล่าวในเรื่องนี้ว่า ครูใหญ่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อนำโครงการสู่การปฏิบัติของครูเป็นไปอย่างราบรื่น รวมทั้งการให้คำแนะนำและการให้ความสนับสนุนทางจิตใจ (Moral support) ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครู

ส่วนในมิติที่สอง ซึ่งเกี่ยวกับ “ความสามารถของผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในหน่วยงาน” นั้น มีผลงานที่ระบุถึงคุณลักษณะที่มีประสิทธิผลด้านนี้ของผู้นำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าต่อทรัพยากรมนุษย์มีอยู่มากเช่นกัน Crowson and Moris (1990) ระบุว่า มีคำกล่าวแนะนำบ่อย ๆ ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องมีความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์สูง และใช้ถือเป็นเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนี้ ในประเด็นนี้ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเองก็ให้ความเห็นว่า ในการบริหารความเปลี่ยนแปลงนั้นผู้นำจะต้องมีศักยภาพสูงในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้คนทุกประเภท สอดคล้องกับ Schmuck and Schmuck (1989)

รายงานว่า ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ซึ่งตนทำการศึกษาวิจัยในพฤติกรรมด้านมุ่งคนนั้น ปรากฏว่ามีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีมาก จนทำให้สามารถพัฒนาทีมงานบริหารที่แข็งแกร่งได้ สามารถปรับปรุงทัศนคติที่ดีของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน สร้างความไว้วางใจระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษากับคณะครูขึ้นมาใหม่ และที่สำคัญคือทำการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณาจารย์ สำหรับงานวิจัยของ Wilson (2001) พบว่า ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ซึ่งประสบความสำเร็จนั้นจะเป็นบุคคลที่มีความเป็นมิตรและความเป็นกันเอง (Friendly and personable) เป็นผู้ที่เชื่อในความสำคัญของทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์โดยสามารถแสดงออกทางพฤติกรรมให้เห็นเป็นปกติประจำวัน ส่วน Becker และคณะ กล่าวว่า ครูใหญ่ที่มีประสิทธิผลจะต้องมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจากการตรวจสอบคุณลักษณะของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาที่ดีเด่น Mahoney (1990) พบว่า เป็นผู้ที่สามารถเข้ากับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณลักษณะดังกล่าว จะสามารถสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดสัมพันธ์ภาพแบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative relationships) ไว้วางใจในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นกันเองจะทำให้การปฏิบัติของครูและการบริหารงานของผู้บริหารสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ส่วนในมิติที่ 3 คือ “ผู้นำต้องสามารถสร้างผลกระทบที่ก่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพแบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative relationship) ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ขององค์กร” นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มุ่งการเปลี่ยนแปลงจะต้องสร้างบรรยากาศสภาวะแวดล้อมของโรงเรียนที่มีลักษณะส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดสัมพันธ์ภาพแบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative relationship) ของบุคลากรขึ้น โดยการสร้างทีมงานต่าง ๆ ขึ้น ให้การสนับสนุนแต่ละทีมงาน ด้วยการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มที่จำเป็น ช่วยสนับสนุนการจัดหาบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ที่ทีมต้องใช้ในการปฏิบัติการกิจเพื่อให้อัตลักษณ์ของโรงเรียน (หรือของเขตพื้นที่) สู่ความเป็นจริง

Wasley ได้แบ่งสัมพันธ์ภาพแบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative relationship) เป็น 3 แบบ ได้แก่ 1) แบบความสัมพันธ์จากการฝึกสอน (Mentoring) 2) แบบ ความสัมพันธ์ตามลักษณะแผนงาน (Division of labor) และ 3) แบบความสัมพันธ์จากการเป็นหุ้นส่วน (Partnering) ขึ้น ทั้งนี้การสร้างความร่วมมือร่วมใจในแต่ละแบบของความสัมพันธ์ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูด้วยวิธีที่ต่างกัน โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้กับงานแต่ละประเภท เช่น งานสอน (Teaching) งานการนำ (Leading) และงานการเรียนรู้ (Learning) เป็นต้น นอกจากนี้ Boles and Troen (1992) ได้รายงานถึงโครงการพัฒนาบุคลากรของตนซึ่งใช้วิธีการเทคนิคการสอนแบบทีมงาน (Team approach to instruction) โดยกำหนดบทบาทของครูขึ้น 3 บทบาท ได้ ครูเป็นนักวิจัย (Teacher/researcher) ครูเป็นนักฝึกอบรม (Teacher/trainer) และครูเป็นนักเขียนหลักสูตร (Teacher/

curriculum writer) ผลปรากฏว่า วิธีสอนแบบนี้ช่วยส่งเสริมการร่วมมือร่วมใจกันของครูได้เป็นอย่างดี โดยครูผู้นำที่สวมบทบาทดังกล่าวระบุว่า ตนได้มีโอกาสได้พูดคุยกับครูอื่น ๆ เกี่ยวกับว่าจะจัดรูปแบบการสอนนักเรียนว่าจัดอย่างไรจึงเหมาะสม และจะใช้หลักสูตรแบบบูรณาการที่เขียนขึ้นนี้อย่างไร จะทำการวัดผลงานของนักเรียนได้อย่างไร เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในประเด็นการให้คุณค่าทรัพยากรมนุษย์ (Valuing human resources) แบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ 1) ผู้นำให้คุณค่าต่อผลงานด้านวิชาชีพที่ผู้ร่วมงานสร้างให้แก่โรงเรียน 2) ผู้นำต้องมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์อย่างเยี่ยมยอดในการทำงานกับผู้อื่นและนำมาสู่ 3) การสร้างสัมพันธภาพแบบร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่ พบว่า ทั้งครูผู้สอนและครูผู้นำชอบการเป็น “ผู้รับ (Recipients)” มากกว่าการเป็น “ผู้ริเริ่มเปลี่ยนแปลง (Initiators)” การให้คุณค่าความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเชื่อมโยงคุณลักษณะต่อไปคือ ความสามารถด้านการสื่อสารและรับฟังที่ดีต่อไป 4) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นนักสื่อสารและผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพ (Leaders of change are communicators and listeners)

มีผลงานวิจัยจำนวนมากที่ระบุว่า ความสามารถในการสื่อสารและการมีทักษะในการฟังที่ดีนั้นเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และเช่นเดียวกับครูใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ Mahoney (1990) รายงานข้อเสนอแนะจากผู้นำเหล่านี้ว่า “จงเป็นผู้ฟังที่ดี เพราะคนส่วนมากไม่ต้องการได้ยินคำโต้ตอบหรือคำตอบกลับไปอย่างฉับพลันจากผู้นำ แต่สิ่งที่เขาต้องการมากกว่านี้ก็คือ มีใครสักคนหนึ่งตั้งใจที่จะรับฟังในสิ่งที่ตนพูดมา” ส่วน Becker et al. (1971) รายงานว่า คุณลักษณะด้านการสื่อสารของครูใหญ่ รวมทั้งทักษะด้านการฟังที่ดีมีความสำคัญ โดยครูใหญ่ของโรงเรียนที่ดีเด่นส่วนมาก จะให้การรับฟังอย่างจริงจังต่อพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน ครูผู้สอน รวมทั้งนักเรียนเป็นอย่างดี สำหรับผลการวิจัยของ Nickse (1977) รายงานว่า ครูใหญ่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงใช้วิธีการสื่อสารกับครูแบบตัวต่อตัว และให้การรับฟังผู้อื่นเป็นอย่างดี ส่งผลให้ครูเต็มใจให้ความร่วมมือในกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโรงเรียน

กล่าวโดยสรุป ทักษะการสื่อสารและการรับฟังเป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อผู้อำนวยการเขตการศึกษา ต่อครูใหญ่ และต่อครู ในฐานะที่บุคคลเหล่านี้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน การสร้างวิสัยทัศน์และพัฒนาจนกลายเป็นวิสัยทัศน์ร่วม แสดงออกถึงความเชื่อของตนให้เป็นที่ประจักษ์ว่า โรงเรียนเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน และเพื่อแสดงออกเห็นว่า ผู้นำให้คุณค่าต่อทรัพยากรมนุษย์ของโรงเรียน ซึ่ง ได้แก่ เพื่อนร่วมงานและผู้ได้บังคับบัญชา การที่ผู้นำ

มีคุณลักษณะการเป็นนักสื่อสารและผู้ฟังที่ดีดังกล่าว มีส่วนเสริมคุณลักษณะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการมีพฤติกรรมเชิงรุก (Proactive) และพฤติกรรมที่กล้าเสี่ยง (Taking risks) ของผู้นำ

4. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องมีพฤติกรรมเชิงรุก (Leaders of change are proactive)

เป็นคุณลักษณะของผู้นำที่ชอบการริเริ่มใหม่ ๆ (Initiative) มีความสามารถคาดการณ์ล่วงหน้า (Anticipate) และให้การยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่ต้องเกิดขึ้นกับโรงเรียน จากนั้นจะเริ่มสำรวจหาแนวทางต่าง ๆ ที่มีความเป็นไปได้เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น Pejza (1985) กล่าวว่า ผู้นำจะทำการตรวจสอบสถานะแวดล้อมอย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้ทราบแน่ชัดว่าจุดไหนบ้างที่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจะมีพฤติกรรมเชิงรุกในการริเริ่มการใช้ความพยายามเพื่อการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาของตน โดยผู้นำจะทำการตรวจสอบถึงข้อจำกัดของการใช้ความพยายามเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่คนส่วนใหญ่เชื่อว่าไม่น่าเป็นไปได้ ผู้นำจำเป็นต้องใช้พฤติกรรมเชิงรุก ด้วยเหตุที่ว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกระทบต่อสถานะภาพเดิมของโรงเรียนและกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมหลักของหน่วยงาน ด้วยเหตุนี้ผู้นำที่มีพฤติกรรมเชิงรุกมักถูกกล่าวหาว่า เป็นคนไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ระเบียบประเพณีเดิมของโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษา ถ้าหากสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคที่ขัดขวางกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ตนริเริ่มขึ้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าถึงความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และจะริเริ่มหาแนวทางดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมตามมา

ครูใหญ่มากส่วนของงานวิจัย พบว่า มีคุณลักษณะและพฤติกรรมเชิงรุก (Becker et al., 1971) โดย Pejza (1985) กล่าวว่า “ผู้นำที่ประสบความสำเร็จคือผู้ที่มีเข็มมุ่งอันแน่วแน่ที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งคนอื่นไม่สามารถมองเห็นได้และลงมือทำทันที ส่วนงานวิจัยของ Blumberg and Greenfield (1986) ก็พบเช่นเดียวกันว่า ครูใหญ่ของโรงเรียนที่อยู่ในงานวิจัยนี้ เป็นผู้ที่ดินตัวอยู่ตลอดเวลาในการแสวงหาโอกาสสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้น และถ้าโอกาสดังกล่าวยังไม่ถึงผู้นำเหล่านี้ก็จะพยายามสร้างโอกาสนั้นให้เกิดขึ้นเอง ผู้วิจัยยังระบุต่อไปว่า ครูใหญ่ที่มีประสิทธิภาพเหล่านี้จะไม่เพียงแต่ยอมรับต่อกฎระเบียบและขนบธรรมเนียมของโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเท่านั้น แต่จะทำการทดสอบอยู่ตลอดเวลาถึงข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นจากกฎระเบียบและขนบธรรมเนียมดังกล่าวเมื่อถึงคราวที่จะต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่คุณอื่นมองไม่เห็นนั้น ให้เกิดความสำเร็จให้ได้ นอกจากนี้ Hoy and Brown (1988) ยังรายงานว่า ครูอาจารย์มักชื่นชอบครูใหญ่ที่มีคุณลักษณะและพฤติกรรมเชิงรุก พร้อมทั้งกล่าวเชิงเตือนว่า “ครูใหญ่คนใดที่ขาด

ความแน่วแน่ต่อจุดยืนของตนหรือมีความล็งเลใจต่อการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นเพราะเกรงจะถูกกล่าวหาว่าเป็นเผด็จการนั้น บุคคลเช่นนั้นย่อมไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้นำของครูและไม่สมควรที่จะได้รับการยอมรับนับถืออีกต่อไป”

สำหรับคุณลักษณะเชิงรุก (Proactive) ของครูผู้นำ (Teacher leaders) นั้น มีปรากฏในหลายงานวิจัย กล่าวคือ Wasley (1991) อธิบายถึง ครูผู้นำที่ตนศึกษาว่ามีคุณลักษณะและพฤติกรรมเชิงรุกอย่างไร โดยให้ครูผู้นำแต่ละคนเหล่านี้ต้องริเริ่มนวัตกรรมใหม่ขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนวิสัยทัศน์ของครูให้เกิดมีประสิทธิผลสูงยิ่งขึ้น มีครูผู้นำคนหนึ่งเสนอแนวทางใหม่ว่า แต่ละเขตจะต้องกำหนดให้มีตำแหน่งครูผู้นำขึ้นเฉพาะ โดยมีครูผู้นำอีกคนหนึ่งขยายแนวคิดดังกล่าวว่า ครูผู้นำของตำแหน่งที่กำหนดขึ้นใหม่นี้จะต้องมีคุณลักษณะ ความรู้ความสามารถและทักษะเช่นไรจึงจะเหมาะสมกับการทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา นอกจากนี้งานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการที่ยึดโรงเรียนเป็นฐานหรือ SBM นั้น ได้ระบุไว้ข้อหนึ่งว่า การพัฒนาให้ครูเป็นผู้นำที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์เป็นความสำคัญยิ่งต่อการบริหารจัดการแบบ SBM (Bellon & Beaudry, 1992) ส่วนงานวิจัยเรื่องแนวทางการปฏิรูปโรงเรียนของ Boles and Troen (1992) กล่าวถึงการเสนอยุทธศาสตร์เชิงรุก (Proactive strategies) ของครูที่เข้าร่วมในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนว่าทำได้โดยวิธีต่าง ๆ เช่น การเขียนบทความทางวิชาการ การนำเสนอแนวคิดและนวัตกรรมใหม่ ๆ ต่อที่ประชุม การจัดสรรงบประมาณ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัยที่อยู่ในละแวกเดียวกัน เป็นต้น มีกิจกรรมเชิงรุกอีกมากมายของครูผู้นำเริ่มปรากฏในแหล่งวิชาการต่าง ๆ อย่างเกินความคาดหมาย ทั้งนี้เป็นเพราะครูได้มีส่วนร่วมมากขึ้นในกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การบริหารจัดการแบบ SBM และการปรับหรือโครงสร้างใหม่ของโรงเรียนภายใต้โครงการปฏิรูปการศึกษา

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในแง่การมีพฤติกรรมเชิงรุกนั้น พบว่า ทุกระดับตั้งแต่ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ครูใหญ่และครูผู้นำที่มีประสิทธิผลล้วนแต่มีพฤติกรรมเชิงรุกแทบทั้งสิ้น กล่าวคือ คนเหล่านี้จะแสดงพฤติกรรมการริเริ่มการคาดการณ์ล่วงหน้าและการยอมรับว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา จะรู้สึกว่ามีภาวะท้าทายต่อการดำรงสถานภาพเดิม จะต้องปรับปรุงแนวทางดำเนินงานด้วยวิธีใหม่ ๆ เป็นต้น ทั้งหลายที่กล่าวมานี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการทำงานให้วิสัยทัศน์ของโรงเรียนสู่ความเป็นจริงแทบทั้งสิ้น คุณลักษณะพฤติกรรมเชิงรุกของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจำเป็นต้องควบคู่กับคุณลักษณะการเป็นผู้นำที่กล้าเสี่ยงหรือ Risk taker ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

6. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาต้องเป็นผู้ที่กล้าเสี่ยง (Leaders of educational change are risk takers) การเปลี่ยนแปลงต้องเป็นการริเริ่มขึ้น โดยผู้นำที่กล้าเสี่ยงที่เดิมพันด้วยชื่อเสียงของตนเพื่ออนาคตที่สดใสของบริษัทที่ตนรับผิดชอบ (Joiner, 1987) จึงไม่ควรมองการกล้าเสี่ยงในแง่เลวร้ายแต่ตรงกันข้ามต้องมีมุมมองใหม่ว่าเป็นการสร้างโอกาสให้องค์กรได้พัฒนาและมีผลงานที่ดีขึ้น Crowson (1989) อธิบายถึงครูใหญ่ที่กล้าเสี่ยงว่า คนประเภทนี้จะไม่ยอมปฏิบัติและพร้อมจะฝ่าฝืนกฎระเบียบซึ่ง ไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมอันดีงามถ้าตัดสินใจปฏิบัติตามกฎระเบียบเช่นว่านั้น โดยเรียกครูใหญ่ประเภทนี้ว่า “นักขัดขืนคำสั่งผู้สร้างสรรค์ หรือ Creative insubordination” ทั้งนี้เพราะเมื่อเขาพิจารณาว่าการตัดสินใจใดไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ที่สนองต่อความต้องการของนักเรียน ของครูหรือของโรงเรียนแล้ว ครูใหญ่ก็เลือกที่จะไม่เชื่อฟังหรืออย่างน้อยก็พยายามหลบเลี่ยงกฎระเบียบดังกล่าวของเขตพื้นที่การศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รายงานดังกล่าวระบุว่า ครูใหญ่กำลังเสี่ยงที่จะถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบและปทัสสถานทางวิชาชีพและขององค์กรในขณะที่มุ่งตอบสนองความต้องการของนักเรียน คณะครูและของโรงเรียนโดยรวม การที่ครูใหญ่เลือกการตัดสินใจที่อิงหลักจริยธรรมเช่นนี้ เพราะรู้สำนึกในความสำคัญ of นักเรียนและโรงเรียน การตัดสินใจฝ่าฝืนกฎเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่มิอาจเลี่ยงได้

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องกระตุ้นให้ผู้อื่นมองเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยพยายามเรียกร้องความสนใจและอธิบายให้เห็นแนวทางที่เป็นไปได้ ผู้นำพร้อมที่รับความเสี่ยงและกระตุ้นให้กำลังใจผู้อื่นให้เข้ามาริเริ่มการเปลี่ยนแปลง ในโรงเรียนเราจึงพบเห็นครูใหญ่เข้ามากระตุ้นให้กำลังใจครูที่ริเริ่มทดลองวิธีสอนใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการทางวิชาการของนักเรียน ครูใหญ่จะให้คำแนะนำและพยายามช่วยผู้ให้ค้นหาทางเลือกใหม่ ๆ ทางการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ประโยชน์สูงสุด โดยครูใหญ่จะคอยช่วยเหลือให้การกล้าเสี่ยงของครูมีความปลอดภัยมากที่สุด ครูใหญ่จะให้โอกาสแก่ครูในการพิจารณาเปลี่ยนแปลงด้านการนำหลักสูตรมาใช้ ตลอดจนกระตุ้นให้ลองปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้เหมาะสมขึ้น เช่น การจัดขนาดของชั้นเรียน การจัดตารางเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Mazzarella and Grundy (1989) เห็นว่า การที่ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ พยายามหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ดังกล่าวมิได้หมายความว่า ครูใหญ่ทำตัวเหมือนผู้ร้ายแต่อย่างใด เพราะทุกอย่างที่ทำยังคงอยู่ในกรอบกติกาแต่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงกว่าแก่ผู้เรียนและส่วนรวม นอกจากนี้ผลการวิจัยของ Becker et al. (1971) ระบุว่า ครูใหญ่ที่ประสบความสำเร็จรู้สึกอึดอัดที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางข้อจำกัดและอุปสรรคมากมายของระบบราชการมีบ่อยครั้งที่คนเหล่านี้ยอมรับว่าต้องฝ่าฝืนคำสั่งตามรายงาน เพื่อไปแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาจากแหล่งอื่นซึ่งจะเป็นที่ใดก็ได้ที่มีศักยภาพและเกิดผลดีมากกว่าพึ่งพากระบวนแบบราชการ ผู้นำโรงเรียนกระตุ้น

ให้กำลังใจคณะครูให้กล้านำวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาทดลองใช้เพื่อให้ได้วิธีสอนที่ดีที่สุดและสอดคล้องกับความต้องการทางวิชาการของนักเรียน อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างของครูที่กล้าเสี่ยงยังนับว่ามีน้อย กล่าวคือ การที่ครูจะเข้าร่วมและนำการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญคือ ความกลัวและความไม่แน่นอนของผลที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น Waugh and Punch (1987)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่วนมากจะเกี่ยวกับบทบาทของครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เช่น การใช้หลักสูตรแบบสหวิทยาการ การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนแต่ละชั้นเรียนให้มีความหลากหลาย การจัดการสอนที่ครอบคลุมทั้งการอ่านออกเขียนได้ควบคู่กับการคิดวิเคราะห์ (Critical thinking) การคิดแบบริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) การเรียนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้ (Inquisitiveness) และการมีอิสระของความคิด (Independence of thought) เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิติมา ปรีดิติก (2545, หน้า 155) ได้สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาครูใหญ่ในรัฐอิลลินอยส์ พบว่า ผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จในการบริหาร โรงเรียนควรทำหน้าที่และแสดงบทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ ดังนี้

1. ประเมินผลการทำงานของครู
2. ตั้งความคาดหวังที่สูงเกี่ยวกับนักเรียนและครู
3. เป็นรูปแบบของความมีมาตรฐานวิชาชีพที่สูง
4. จัดให้มีและดำเนินการเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ของโรงเรียน
5. คงความสัมพันธ์ภายในเชิงบวกกับบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน
6. จัดสร้างสภาพแวดล้อมให้มีความปลอดภัยและคงความมีระเบียบ
7. พัฒนาแผนการพัฒนาโรงเรียน
8. จัดให้มีระบบการสื่อสารภายในที่ดี
9. เข้มงวดต่อการคัดเลือกผู้จะมาดำรงตำแหน่งครู

บุญมี ก่อบุญ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีม (Team leadership) ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำทีม พบว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ ด้านผู้นำ ด้านสมาชิก ด้านงาน และด้านทีมงาน 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทีม พบว่า มี 10 วิธี คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการประชุมสัมมนา การหมุนเวียนเปลี่ยนงาน การระดมสมอง การฝึกวิธีทำงาน การฝึกสถานการณ์จำลอง การศึกษาดูงาน การฝึกวิเคราะห์งาน

แบบ SWOT Analysis การพัฒนาและการศึกษาคำยตนเอง (3) กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำที่พบว่ามี 9 ขั้นตอน คือ หลักการพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่งจุดประสงค์การพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่งวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่งการพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่งภาคทฤษฎี การประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่งภาคทฤษฎี การพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่งภาคปฏิบัติ การประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่งภาคปฏิบัติ การสัมมนาเพื่อนำเสนอผลการพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่ง และการสรุปผลการพัฒนาภาวะผู้นำที่มุ่ง

ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียน 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียน 3) ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้ดังนี้ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การกระตุ้นการใช้ปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับคณะครูในโรงเรียน การจัดโครงสร้างของงานในโรงเรียน การสร้างแรงบันดาลใจและการสร้างความศรัทธา ส่วนประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียน ด้านผู้เรียน ด้านครูและด้านการบริหารจัดการ 2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือระยะที่ 1 ระยะก่อนปฏิบัติการ ระยะที่ 2 ระยะปฏิบัติการ ประกอบด้วยอบรมเข้ม การประชุมปฏิบัติการรวม 8 ครั้ง ดำเนินการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยใช้คู่มือพัฒนาภาวะผู้นำ 8 ชุด นำมาประกอบการประชุมปฏิบัติการ และการศึกษาดูงานโรงเรียนดีเด่น 1 โรงเรียน และระยะที่ 3 ระยะติดตามผล โดยการประชุมและใช้แบบประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน 3) ผลของการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 ระยะพบว่า หลังปฏิบัติการค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสูงกว่าก่อนปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และระยะติดตามผลมีค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินสูงกว่าระยะหลักปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่างบแบบการพัฒนาเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กอย่างยิ่ง เนื่องจากได้มีการเรียนรู้จากวิทยากร จากการศึกษาคู่มือ จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ที่ร่วมปฏิบัติการด้วยกัน ตลอดจนได้เรียนรู้จากผู้บริหารที่พัฒนาและผู้บริหารโรงเรียนดีเด่นที่ได้ไปศึกษาดูงาน

จักรพงษ์ ถาบุตร (2547, หน้า 32-34) พบว่า บทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออก โดยนำเอาความรู้ ความสามารถ ความคิด เทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อกระตุ้นและนำครูให้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนจนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด และพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ดังต่อไปนี้

1. การจัดทำและการนำ วัตถุประสงค์ทางวิชาการ ไปใช้
2. การเป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน
3. การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศที่นำไปสู่การเรียนรู้
4. การสื่อสารเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ
5. การตั้งความคาดหวังต่อผลงานสูง
6. การพัฒนาความเป็นผู้นำครู
7. การมีทัศนคติเชิงบวก

ประสิทธิ์ เจียวยศรี และคณะ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์เอกสาร 22 รายการ และสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารจัดการ โรงเรียน (School management) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการวางแผนยุทธศาสตร์ วางแผนปฏิบัติการ จัดโครงสร้างองค์การที่สนับสนุนการใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการ บริหารการเปลี่ยนแปลง ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ และสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ
2. การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน (Curriculum and instruction management) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เน้นความสามารถและคุณภาพในการสอนของครู มีความสามารถในการนิเทศการสอนของครู ประเมินผลการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ออกแบบ สร้างและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประสานงานหลักสูตร ติดตาม กำกับ ดูแลการใช้หลักสูตร กระตุ้นให้กำลังใจครูและนักเรียนในการเรียนการสอน สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และบริหารเวลา พิกัดระยะเวลาการเรียนการสอน โดยทำตัวให้พบเห็นอยู่เป็นนิจในโรงเรียนและชุมชน
3. การบริหารตนเอง ทีมงานและชุมชน (Community team and personal management) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม จริยธรรม ยอมรับความแตกต่างทางความคิด และการกระทำของผู้อื่น คัดลอกกรอบ พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีความเป็นผู้นำ มีความ

สามารถในการสื่อสาร และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงานและชุมชน การให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของบุคลากรในโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษานั้น มีกล่าวถึงในผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ (Instructional leadership) เช่นกล่าวว่า ผู้นำทางวิชาการต้องเป็นผู้นำแบบมุ่งคน (People oriented leaders) (Mazzarella & Grundy, 1989) นอกจากนี้สมาคมผู้บริหาร โรงเรียนแห่งสหรัฐ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ผู้นำในฐานะทำให้เกิดการปรับปรุงใหม่ (Leaders as renewal) นั้น ผู้นำจะต้องมีความสามารถทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กร และจะต้องรักษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงขององค์กร โดยต้องค้นคิดวิธีการให้เกิดการใช้ความสามารถของคนในองค์กรได้อย่างเต็มที่ ซึ่ง Gorton and McIntyre (1978) พบว่า ครูใหญ่ที่มีประสิทธิผลนั้น เปรียบเสมือนเป็นสินทรัพย์อันแข็งแกร่ง นั่นคือ เป็นผู้ที่มีความสามารถทำงานร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ที่หลากหลายด้านความต้องการ ความสามารถ ความสนใจ และความคาดหวัง

ตารางที่ 2-6 ตั้งกระทะห้ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล																	
	Bennis (1999)	Herbert, Smithburg and Thompson (2003)	ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545)	ถาวร เสงี่ยม (2550)	สิร์รานี วสุภัทร (2551)	Glickman (1985) cited in Blasé and Blasé (2000)	Girvin (2001)	สิร์รานี วสุภัทร (2551)	Glickman (1990)	Van Deventer and Kruger (2003)	Resnick (2002)	Becker (1971)	Crowson, (1989)	Bellon and Beaudry (1992) และ Boles and Troen (1992)	Manasse (1986)	Crowson and Moris (1990)	Boles and Troen (1992)	Mazzarella and Grundy (1989)
ภาวะผู้นำทางวิชาการ				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓							
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	✓	✓	✓										✓	✓	✓			✓
ด้านมนุษยสัมพันธ์																✓		
พฤติกรรมผู้นำเชิงรุก																	✓	
สัมพันธภาพแบบร่วมมือ																		
ร่วมใจ																		

ตารางที่ 2-6 (ต่อ)

ตัวแปร	กิตติมา ปริดิถ (2545)	อุทัยทรัพย์ ดอกคำ (2553)	จักรพงษ์ ฉานบุตร (2547)	ประสิทธิ์ เทียวศรี และคณะ (2548)	Bennis (2003)	Daft (1999)	McEwan (2003)	Wasley (1991)	Pejza (1985)	Sarason (1982)	Bellon and Beaudry (1992)	Boles and Troen (1992)	Joiner (1987)	Nickse (1977)	Hoy and Brown (1988)
แหล่งข้อมูล															
ภาวะผู้นำทางวิชาการ	✓	✓	✓	✓			✓	✓				✓	✓		
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	✓							✓	✓					✓	
ด้านมนุษยสัมพันธ์													✓		
พฤติกรรมผู้นำเชิงรุก															✓
สัมพันธภาพแบบร่วมมือร่วม					✓	✓				✓	✓				

จากตารางสังเคราะห์ตัวแปรที่นักวิจัยได้กล่าวถึงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนด ภาวะผู้นำ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นตัวแปรในของปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กร่วมไป

แนวคิดภูมิหลังของนักเรียนที่ส่งผลคุณภาพการจัดการศึกษา

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของทุกชีวิตที่เกิดมาและอาศัยอยู่ในโลกนี้เป็นสถาบันแห่งแรกที่ทำให้ชีวิต ช่วยสอนการดำเนินชีวิตว่าควรจะดำเนินชีวิตให้ดีได้อย่างไร เพราะฉะนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะมีการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีของแต่ละคนให้อาศัยอยู่ในครอบครัว อยู่ในสังคม และอยู่ในโลกนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตใหม่ของลูกน้อย จะประสบความสำเร็จมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับมาจากครอบครัว (ฝ่ายวิชาการ บริษัทสกายบุ๊กส์ 2547, หน้า 9)

“ครอบครัว” เป็นสถาบันทางสังคมแรกเริ่มที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบทบาทสัมพันธ์ อย่างใกล้ชิดกับมนุษย์ทุกคนในสังคม เป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการ ถ่ายทอดค่านิยม ปลูกฝังความเชื่อ สร้างเสริมทัศนคติกำหนดบุคลิกภาพ วิธีประพฤติปฏิบัติตน รวมทั้งการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่ สมาชิกรุ่นใหม่ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศโดยรวม (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, 2549, หน้า 4) ครอบครัวจึงเปรียบเสมือนจักรกลชิ้นแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นที่สังคมต้องการ นำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ขณะเดียวกัน ยังเป็นแหล่งให้ความช่วยเหลือ ดูแลเยียวยา บำบัดฟื้นฟูในยามที่ต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤต ที่มากระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย และครอบครัวยังถือเป็นหน่วยเศรษฐกิจย่อยที่สุด ที่มีความสำคัญสูงต่อระบบเศรษฐกิจส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการผลิต การบริโภครวมและการออม ที่ต้องเริ่มจากครอบครัวก่อน ทั้งสิ้น รวมทั้งเป็นรากฐานการสร้างชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งอีกด้วย (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, 2547, หน้า 55) ภูมิหลังทางครอบครัวที่ส่งเสริมและให้ความสนใจในการเรียนมีจะส่งผลต่อความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และกำหนดเป็นตัวแปร ประกอบด้วย สัมพันธภาพภายในครอบครัว และเจตคติ

สัมพันธภาพภายในครอบครัว

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะทางพฤติกรรมภายในครอบครัว โดยการแสดงออกด้านความสัมพันธ์ของบิดา มารดา และการมีส่วนร่วมในครอบครัว (โสภภาพรรณ

เวียงเพิ่ม, 2541, หน้า 9 อ้างถึงใน สมิธ วุฒิสวัสดิ์, 2552, หน้า 21) สอดคล้องกับ (ทัตดาว ลิ้มพะสุด, 2543, หน้า 5) ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพในครอบครัวคือความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตร เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ มีเวลา รับประทานอาหารและแก้ไข้ร่วมกัน รู้จักใช้เหตุผล และศรัทธาต่อศาสนา และยังสอดคล้องกับ (สุพัชรีย์ หนูใหญ่, 2544, หน้า 3) ให้ความหมายว่า เป็นความผูกพัน รักใคร่ สามัคคี มีการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิก ให้อิสระทางความคิดและการแสดงออก ไม่ควบคุม หรือบังคับมากเกินไป เลี้ยงดูแบบมีเหตุผล (อัญมณี สมตัว, 2544, หน้า 5) บอกว่าความสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างบุคคลในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นระหว่างพ่อแม่ลูกหรือผู้ปกครอง ซึ่งอาจจะเป็นพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ทั้งผู้ที่มีสภาพสมรสเป็นผู้สมรสหรือ อาจจะเป็นโสดก็ได้ โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั้นจะต้องเป็นสัมพันธ์ที่ดี มีความเชื่อและไว้วางใจกัน รักใคร่ ผูกพัน มีเวลาให้กัน และมีเวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ส่วน (อมราวดี ณ อุบล, 2544, หน้า 6) ให้ความหมายว่า เป็นลักษณะทางพฤติกรรมภายในครอบครัว ระหว่าง พ่อแม่และลูก ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีความรัก ความห่วงใย ดูแลเอาใจใส่ต่อกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ของสมาชิก ซึ่งแบ่งได้ 2 ลักษณะคือ

1. ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี หมายถึง เด็กได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
 2. ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ดี หมายถึง ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีต่อกัน บุคคลในครอบครัวทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันเป็นประจำอยู่ตลอดเวลา
- สัมพันธภาพในครอบครัวคือการที่สมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รักใคร่ผูกพัน เข้าใจและช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสาร เชื่อใจและไว้วางใจกัน (Parkerson, 1984) สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวมีองค์ประกอบสำคัญคือ การปฏิบัติตามบทบาท และพันธกิจของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสารที่ดีภายในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2545, หน้า 260)

แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวในแง่ของสังคมวิทยา (Davis, 1981, p. 295) ได้อธิบายว่าเป็นหน้าที่ของครอบครัวทุกสังคมต้องปฏิบัติ คือ

1. การสร้างสมาชิกใหม่ของครอบครัว (Reproduction) อันเป็นการสืบพันธุ์มนุษยชาติ ให้มีการดำรงคงอยู่ในสังคม
2. การให้การสนับสนุน คำจุน เด็กที่เกิดมาให้เติบโตขึ้นในสังคม (Social placement)
3. การกำหนดสถานภาพทางสังคมของบุตรที่เกิดมา (Socialization) ซึ่งเป็นการฝึกอบรมแก่สมาชิกในครอบครัวที่จะเข้ามารับบทบาทในสังคมต่อไป สอดคล้องกับ (สุพัตรา สุภาพ, 2539, หน้า 68 อ้างถึงใน สมิธ วุฒิสวัสดิ์, 2552, หน้า 22) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. การสร้างสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเดิมที่เสียชีวิต
2. การบำบัดความต้องการทางเพศ ในรูปของการสมรสซึ่งเป็นวิธีการควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศให้อยู่ในขอบเขต
3. การเลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม โดยการให้ความรักความอบอุ่นทั้งร่างกายและจิตใจ
4. อบรมสั่งสอนให้รู้จักระเบียบของสังคมให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้
5. การกำหนดสถานภาพทางสังคม เช่น การมีนามสกุล การเปลี่ยนนามสกุลของผู้หญิง สถานภาพที่ติดตัวมาแต่เกิด เช่น เป็นลูกคนจน คนรวย เป็นเชื้อราชวงศ์ ลูกนายกรัฐมนตรี ลูกพ่อค้า ลูกชานา ฯลฯ สถานภาพดังกล่าวเปลี่ยนแปลงได้ตามโอกาสและความสามารถของแต่ละคน
6. การให้ความรักความอบอุ่น เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีปัญหาหรืออุปสรรค ครอบครัวจะเป็นแหล่งให้กำลังใจและปลอบใจให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจ

สัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างพ่อแม่และลูก จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตและความต้องการของเด็ก โดยเฉพาะในปีแรก ๆ ของชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกมีลักษณะของการป้องกันคุ้มครอง เพราะเด็กไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องพึ่งพาอาศัยพ่อแม่ทุกอย่าง เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะเพิ่มมากยิ่งขึ้นเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่จึงอยู่ในลักษณะที่พ่อแม่ต้องสั่งสอนลูกของตน และเมื่อเด็กสามารถพึ่งตนเองได้ มีวุฒิภาวะที่ใกล้เคียงกับพ่อแม่ เด็กก็ต้องการความเป็นเพื่อน ดังนั้น สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และลูกต้องเปลี่ยนไปตามลักษณะของการยอมรับความสามารถในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความพึงพอใจและมีความรักไว้วางใจในตัวลูก จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกดำเนินไปด้วยดีเพราะพ่อแม่ได้สนองความต้องการของลูกอย่างถูกต้องและเหมาะสม (เสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี, 2540, หน้า 25) สอดคล้องกับ กิตติ กรทอง (2552) กล่าวว่า พ่อแม่ เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการให้การศึกษาแก่บุตรหลานของตนเพราะเหตุว่า “พ่อแม่คือครูที่ดีที่สุดในโลก” เป็นครูคนแรกที่จะชี้โลกกว้างและสร้างภูมิคุ้มกันให้ลูก เป็นครูตลอดชีวิตที่จะให้ความรักความรู้ความเอาใจใส่ความห่วงใยอาทรลูก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2544, หน้า 3 อ้างถึงใน ประพันธ์ เศษสวัสดิ์, 2552) สายใยความรักความผูกพันระหว่างเด็กกับพ่อแม่เป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง มั่นคงและยาวนาน เป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ที่ช่วยผลักดันในการดำเนินชีวิต ในด้านต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จได้ด้านการศึกษาก็เช่นกัน ผู้ปกครองจะต้องเอาใจใส่ต่อการเรียน ของลูก สร้างโอกาสการเรียนรู้แก่ลูกให้เหมาะสมกับวัยการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากทุกเรื่อง ทุกที่ทุก เวลา ทุกสถานการณ์พึงตระหนักไว้เสมอ

ว่า พ่อแม่คือครูคนแรกที่จะนำพาลูกของเราเองไปสู่ เส้นทางการรอบรู้แห่งชีวิต ความรอบรู้มิได้ หมายความว่า ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเพียงอย่างเดียว แท้จริงการเรียนรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นกับสมอง ของลูกนั้น มีทั้งการเรียนรู้วิชาการ เพื่อเป็นหลักฐาน การเล่าเรียนต่อไป

Peter and Bill (1982, pp. 23-26 อ้างถึงใน จิรนนท์ ฮังกาลี, 2551) การสร้างสัมพันธภาพ ที่ดีระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อ การจัดการศึกษาที่บุคลากรของ โรงเรียน จะต้องมีการสำรวจสภาพความจำเป็นและแสวงหาความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา เนื่องจากชุมชน ครอบครัวเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรคน วัสดุ ที่สามารถช่วยเหลือสนับสนุนการเรียนรู้ ของนักเรียน

สัมพันธภาพภายในครอบครัวยังมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะครอบครัวที่มีความสุข คือ ครอบครัวที่มีความรักใคร่ ผูกพันกัน และมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงถึงการมีสัมพันธภาพ ที่ดีภายในครอบครัว ในทางตรงกันข้ามถ้าครอบครัวที่มีวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาการนอกใจของกลุ่มสมรส ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหา ความตึงเครียดหรือปัญหาอื่นใดก็ตาม ก็ย่อมส่งผลทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข ซึ่งสาเหตุเกิดจาก สัมพันธภาพที่ไม่ดีภายในครอบครัวก่อนที่จะทำให้เกิดความไม่เข้าใจต่อกัน และทำให้ส่งผลของ ความรักกลายเป็นความริาฉานได้ (โพธิพันธ์ พานิช, 2544, หน้า 30-32) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าว ของ ฝน แสงสิงแก้ว (2543, หน้า 5) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของสัมพันธภาพภายในครอบครัว ไว้ด้วยว่า ความผูกพันรักใคร่ ในครอบครัวเป็นรากฐานของความสุขแห่งชีวิตเป็นรากฐานของ ความเป็นปึกแผ่นของสังคมของบ้านเมืองของประเทศชาติและของโลกในที่สุด ชีวิตสังคมย่อม ตั้งต้นมาจากครอบครัว ถ้าครอบครัวแตกแยกหรือครอบครัวขาดความรักใคร่ต่อกัน ชีวิตในสังคม จะแตกแยกประจวบตามตัว ครอบครัวที่เป็นสุขเป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่นมีความเข้าใจ ระหว่างสมาชิกในครอบครัวดี จะส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจของบุคคลในครอบครัว แต่ถ้าครอบครัวไม่สงบสุขขาดความรักความอบอุ่นจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของบุคคลทั้ง ร่างกายและจิตใจ ตลอดจนหน้าที่การงานต่าง ๆ ที่ตามมาจะแปรปรวนไปในทางที่ไม่ดีด้วย

Glassman and Biniaminov (1981 อ้างถึงใน อภรณ์ อินตะชัย, 2556, หน้า 14) ได้ศึกษา องค์ประกอบที่มี อิทธิพลต่อการเรียนของนักเรียน โดยศึกษาองค์ประกอบด้านภูมิหลังของนักเรียน (Student background characteristics) ลักษณะของนักเรียนใน โรงเรียน (School-related student characteristics) ทิศนคติของนักเรียน (Student attitudes) สภาพของโรงเรียน (School conditions) และด้านครูผู้สอน (Instructional personnel) พบว่า มีลักษณะภูมิหลังของนักเรียนเป็นองค์ประกอบ หลักที่มีความสำคัญในการส่งผลหรือมีอิทธิพลโดยตรงต่อสภาพของ โรงเรียน ลักษณะของนักเรียน ในโรงเรียนและทัศนคติของนักเรียน ในทำนองเดียวกับสภาพของโรงเรียนมีอิทธิพลโดยตรงต่อ

ครูผู้สอน และทัศนคติของนักเรียน นอกจากนี้ลักษณะภูมิหลังของนักเรียน ลักษณะของนักเรียนในโรงเรียน และสภาพของโรงเรียนมีอิทธิพลต่อผลการเรียนของนักเรียนบางคน แต่องค์ประกอบทั้ง 3 ก็มีอิทธิพลโดยตรงต่อองค์ประกอบที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อผลการเรียนของนักเรียน

สรุปได้ว่า ครอบครัวมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และพัฒนาเด็ก เนื่องจากเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอม อบรมสั่งสอน หากครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูอย่างดีให้ความรักความอบอุ่น ถือว่าครอบครัวได้ผลิตคนที่มีคุณภาพออกสู่ชุมชนและสังคมอีกทางหนึ่ง เมื่อนักเรียนเข้าสู่รั้วโรงเรียนครูให้การศึกษาระบุแนะแนวทางพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ อย่างรอบด้านและถูกต้อง เหมาะสมตามวัย และปลูกฝังเจตคติที่ดี เสริมสร้างพฤติกรรมเหมาะสม จะทำให้นักเรียนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เจตคติ

เจตคติ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะบุคคลใดจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานใด จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลายอย่าง เช่น สติปัญญา แรงจูงใจ และเจตคติ ความสำคัญและประโยชน์ของเจตคติ (Oscamp, n.d. อ้างถึงใน บุญส่ง นิลแก้ว, 2541, หน้า 134) ได้กล่าวถึงได้ดังนี้ 1) เจตคติเป็นเสมือนกุญแจอย่างดี เพราะเพียงแต่รู้ว่าเรามีเจตคติอย่างไร เราก็สามารถที่จะสรุปพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาได้ 2) เจตคติทำให้เราสามารถพิจารณาตัดสินหาสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลหนึ่งหรือต่อสิ่งอื่นใด 3) ความเข้าใจเรื่องเจตคติช่วยให้อธิบายถึงความคงเส้นคงวาในพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งได้ 4) เจตคติเป็นความสำคัญที่บุคคลพึงมี และเขาเห็นว่าถูกต้องโดยไม่คำนึงถึงความเกี่ยวข้องต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น และเจตคติของเขาจะมีส่วนทำให้บุคคลอื่น สถาบันต่าง ๆ ในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง 5) ในทางจิตวิทยา ความเข้าใจเรื่องเจตคติเป็นการจัดเตรียมจุดสำคัญที่จะทำให้เกิดความสนใจในลักษณะต่าง ๆ อันจะเป็นศูนย์กลางของความเข้าใจและพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคม 6) ในทางรัฐศาสตร์ความเข้าใจเกี่ยวกับความเห็น โดยทั่ว ๆ ไป มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคม

เจตคติ มาจากภาษาอังกฤษ Attitude ซึ่งมารากฐานมาจากภาษาละติน Aptus ความหมายของเจตคติ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 149; อนันต์ มัลย์, 2544, หน้า 5) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของคนเราที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ และพร้อมที่จะตอบสนองหรือแสดงความรู้สึกออกมาว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้น ๆ เป็นปฏิกิริยาตอบโต้ที่คนเราจะมีต่อสิ่งเร้าทางสังคม ในลักษณะประเมินค่าหรือดีค่าหรือประเมินผลสิ่งนั้น

Krech and Cruchfield (1962 อ้างถึงใน บุญส่ง นิลแก้ว, 2541, หน้า 133) ได้นิยามคำว่า เจตคติ หมายถึง ผลรวมของกระบวนการที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ อารมณ์ การยอมรับ การรับรู้ การคิด

ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นผลมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ส่วน (Good, 1973) กล่าวถึง เจตคติว่า คือความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่จะเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่างของบุคคลหรือสิ่งใด ๆ (Triandis, 1971, p. 189) ได้แยกองค์ประกอบ เจตคติไว้ 3 ประการ คือ 1) องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive component) เป็น องค์ประกอบที่ประมวลความรู้ ความเข้าใจ ความคิดโดยทั่ว ๆ ไป ที่มีต่อสิ่งของหรือปรากฏการณ์ ต่าง ๆ ทำให้เกิดเจตคติ ซึ่งแสดงออกในแนวคิดที่ว่าอะไรถูกอะไรผิด 2) องค์ประกอบด้าน ความรู้สึก (Affective component) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อคุณค่า ของสิ่งของหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ถ้าบุคคลมีความคิดในทางที่ดีต่อสิ่งใดก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อ สิ่งนั้น เจตคติจะออกมาในรูปของความรู้สึกชอบไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งแสดงออกโดยทาง สีหน้า ท่าทาง เมื่อเขาคิดหรือพูดสิ่งนั้น 3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในทางปฏิบัติ คือ ความพร้อมหรือความโน้มเอียงล่วงหน้าที่จะ กระทำหรือตอบสนอง ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความคิด ความรู้สึก ของบุคคลที่จะแสดงออก ในการยอมรับหรือปฏิเสธการเข้าหาหรือการถอยหนี

แนวความคิดหรืองานวิจัยเกี่ยวกับเจตคติทางการเรียนของผู้เรียนมีหลายท่าน เช่น Hosler and Stage (1992, pp. 425-451 อ้างถึงใน จิรพันธ์ สังกาศี, 2551) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนถือได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนของผู้เรียน ให้เป็นแนวทางที่ดึงนทำให้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและหลักสูตรประสบความสำเร็จ และการที่จะทราบว่าผู้เรียนมี เจตคติต่อการเรียนแต่ละวิชาอยู่ในระดับใด ครูและเพื่อนสามารถบอกได้ และได้ทำการศึกษา พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ผลและเจตคติต่อการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จทางวิชาการ ซึ่งคล้ายคลึงกับ อุดร กล้าขยัน (2536, หน้า 70) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย พบว่า เจตคติต่อการเรียนมี ความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2524 อ้างถึงใน สุมาลี ลิกเสน, 2541) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีผล ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนี้ 1) ด้านพื้นความรู้เดิมของผู้เรียน เช่น ความรู้เดิมเกี่ยวกับรายวิชา คะแนนสอบจบของการศึกษาในอดีต เป็นต้น 2) ด้านสถานภาพทั่วไปของนักศึกษา เช่น คุณลักษณะของนักศึกษา ฐานะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวของนักศึกษา เป็นต้น 3) เจตคติของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอน 4) เจตคติของนักศึกษาที่มีต่อรายวิชา 5) ด้าน ลักษณะกิจกรรมนอกชั้นเรียนของนักศึกษา 6) ด้านพฤติกรรมการสอนของผู้สอนตามการรับรู้ของ ผู้เรียน เช่น การชี้แนะการมีส่วนร่วม การชมเชย หรือให้รางวัล และการมอบหมายงานให้นักศึกษา ทำ เป็นต้น

สรุปได้ว่า เจตคติมีความสำคัญที่บุคคลพึงมี เป็นการแสดงความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ และพร้อมที่จะตอบสนองว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้น ๆ ทำให้เกิดแรงจูงใจ อารมณ์ การยอมรับ การรับรู้ การคิด การสนับสนุนหรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่างของบุคคลหรือสิ่งใด ๆ ดังนั้น หากนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนจะทำให้สนใจใฝ่เรียนรู้หมั่นศึกษาค้นคว้าและประสบความสำเร็จในที่สุด

งานวิจัยเกี่ยวข้อง

ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539, หน้า 97) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวมีผลที่ต่างกัน จากผลการศึกษา พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพดี มีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพดี ก็จะมีพฤติกรรมทางสังคมไม่พึงประสงค์น้อยกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ไม่ค่อยดีอย่างมีนัยสำคัญอยู่ที่ระดับ .01

สมพงษ์ ชนชั้นญา (2540, หน้า 97) ได้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวเพื่อส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนปทุมคงคากรุงเทพมหานคร ผลจากการศึกษาความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตรในด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน พบว่า ความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตรในการทำกิจกรรมร่วมกันโดยรวมอยู่ในระดับดี ในด้านการที่สมาชิกในครอบครัวร่วมกันรับประทานอาหารและดูโทรทัศน์ร่วมกัน พบว่า สมาชิกในครอบครัวของนักเรียนปฏิบัติร่วมกันอยู่ในระดับที่น่าพอใจมากที่สุด ส่วนการมีเวลาไต่ถามทุกข์สุขและไต่ถามเรื่องการเรียนของบุตร พบว่า บิดามารดาของนักเรียนปฏิบัติไต่ถามอยู่ในระดับที่น่าพอใจมากทั้งสองประเด็น สำหรับข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวกระทำผิดพลาดในเรื่องต่าง ๆ เป็นอันดับแรก

สมนึก แกระหัน (2541) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมในเชิงจริยธรรมของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านความสามัคคี ด้านความเมตตา กรุณา ด้านการมีวินัย ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ความขยันหมั่นเพียรและความเสียสละ พบว่า นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สภาพของสังคมไทย ครอบครัวและผู้ใหญ่มักให้ความสนใจใส่ใจในการอบรมบุตรหลานที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ค่านิยมในสังคมไทยยังมีอิทธิพลต่อการแสดงออกของเพศหญิงที่เบี่ยงเบนไปจากคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์จะทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับและทำให้ได้รับความอับอาย

นุชลดา โรจนประภาพรรณ (2541, หน้า 101-111) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับความรู้สึก

มีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอรัฐประเศ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 192 คน และก็ พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ 0.01

โสภภาพรณ เวียงเพิ่ม (2541, หน้า 88-100) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง อ้อมโนทัศน์ เจตคติต่อบทบาททางเพศ สัมพันธภาพในครอบครัวกับบทบาททางเพศของนักเรียน วัยรุ่นในจังหวัดหนองคาย จำนวน 371 คน พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว ต่างกันมีบทบาททางเพศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยัง พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาททางเพศ ซึ่งนั่นหมายถึง ถ้านักเรียน วัยรุ่นมีสัมพันธภาพในครอบครัวดี นักเรียนวัยรุ่นจะแสดงบทบาททางเพศที่เหมาะสมกับตนเอง

อมราวดี ณ อุบล (2544, หน้า 110-114) ได้ศึกษาสุขภาพของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะ ครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ใน โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 400 คน และ พบว่า วัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีมีสุขภาพจิตดีกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มี สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ชนันภรณ์ ลักษณ์พิเชษฐ์ (2545, หน้า 55) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาด ทางอารมณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนพระ โขนงพิทยาลัย และ พบว่า สภาพแวดล้อม ในครอบครัวเป็นปัจจัยอันดับสามที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน ในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เนื่องจากสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่ดีก็จะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในครอบครัว วัยรุ่นจะเรียนรู้และเรียนแบบบุคคลที่ตนชื่นชอบและใกล้ชิด โดยบุคคลกลุ่มแรกที่ วัยรุ่นจะยึดถือเป็นแบบอย่างคือบิดามารดา และจะเรียนรู้ถึงบทบาทของตนเอง โดยบิดามารดา เป็นผู้กำหนดให้ สภาพแวดล้อมในครอบครัวที่ดีก็จะมีส่วนทำให้วัยรุ่นรู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสม กับการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม

สุมาลี วงษ์สุวรรณ (2546, หน้า 39) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิง จริยธรรม ความเอื้ออาทร และก็มีผลปรากฏว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับบิดามารดาหรือ ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเอื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01

นงลักษณ์ ปรีชาดิเรก (2546, หน้า 64-65) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรึกษา พுகุญระหว่างมารดากับบุตรในครอบครัวไทย และ พบว่า ความสัมพันธ์ทั่วไประหว่างมารดากับ

บุตรมีอิทธิพลต่อระดับการปรึกษาพูดคุยระหว่างมารดากับบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ในทุกกลุ่มอายุของมารดา ค่าเฉลี่ยคะแนนการปรึกษาพูดคุยระหว่างมารดากับบุตร จะสูงขึ้นตามระดับความสัมพันธ์โดยทั่วไปที่เพิ่มขึ้นระหว่างมารดากับบุตร และพบว่า การทำกิจกรรมในวันหยุดร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวมีผลต่อระดับการปรึกษาพูดคุยระหว่างมารดากับบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ในกลุ่มอายุ 36-39 ปี และกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไป มารดาที่ทำกิจกรรมในวันหยุดร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยการปรึกษาพูดคุยระหว่างมารดากับบุตรสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับมารดาที่อยู่ในครอบครัวที่มีสมาชิกต่างคนต่างทำกิจกรรมในวันหยุด และมารดาที่อยู่ในครอบครัวที่สมาชิกไม่มีวันหยุดหรือทำงานทุกวัน

เกตุสุดดา มนิระพงษ์ (2537 อ้างถึงใน อารมณ์ อินตะชัย, 2556, หน้า 13) ศึกษาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการกลุ่มที่ 2 ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานเดิม ความถนัดทางการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มโนภาพเกี่ยวกับตนเอง เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์นิสัยในการเรียนบรรยากาศในชั้นเรียน และสภาพแวดล้อมทางบ้าน ตัวแปรตามคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคือ ความรู้พื้นฐานเดิม นิสัยในการเรียน ทักษะคิดต่อ อาชีพครู และเวลาที่ใช้ในการศึกษาเพิ่มเติม ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

Mussen, Conger and Kagan (1969, p. 250) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อพัฒนาการของเด็ก พบว่า พฤติกรรมพื้นฐานของเด็ก ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ถ้าทุกคนในบ้านมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันก็จะแสดงพฤติกรรมที่ดีเป็นมิตรสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นด้วย

ดวงมณี ชะอัมพันธ์ (2539 อ้างถึงใน อารมณ์ อินตะชัย, 2556, หน้า 35) ได้ศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความคาดหวังของ บิดามารดาการส่งเสริมและช่วยเหลือด้านการเรียนของบิดามารดาส่งผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์

ไกรสรุ้ง เก่าบริบูรณ์ (2544 อ้างถึงใน อารมณ์ อินตะชัย, 2556, หน้า 35) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สหวิทยาเขต แวงน้อย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยปรากฏว่า ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สหวิทยาเขตแวงน้อยจังหวัดขอนแก่น ที่ดีที่สุด

เรียงตามลำดับ คือ 1) สัมพันธภาพในครอบครัว 2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และ 3) สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้ร้อยละ 48.70

โสภณ ตอพล (2553 อ้างถึงใน อารมณ์ อินตะชัย, 2556, หน้า 12) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเดิม ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ได้แก่ ความคาดหวังของบิดามารดา ความถนัดทางการเรียน มโนภาพเกี่ยวกับตนเอง เจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรง 13 และทางอ้อม ได้แก่ การส่งเสริมช่วยเหลือ ความสัมพันธ์ในครอบครัว แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความตั้งใจเรียน

อรวิทย์ ชัชชวพันธ์ (2551 อ้างถึงใน อารมณ์ อินตะชัย, 2556, หน้า 14) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1 พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ได้แก่ เจตคติต่อการเรียน คุณภาพการสอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มโนภาพเกี่ยวกับตนเอง สภาพแวดล้อมทางบ้าน บรรยากาศ ในชั้นเรียน และความตั้งใจเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนความรู้พื้นฐานเดิม ความถนัดทางการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์อยู่ในระดับค่อนข้างดีความรู้พื้นฐานเดิม ความถนัดทางการเรียน เจตคติต่อการเรียน แรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์และความตั้งใจเรียน มีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความรู้พื้นฐานมีอิทธิพลทางตรงอย่างเดียวต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ พบว่า มโนภาพเกี่ยวกับตนเอง บรรยากาศในชั้นเรียน คุณภาพการสอน และสภาพแวดล้อมทางบ้าน มีอิทธิพลทางอ้อมอย่างเดียวต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ส่วนความถนัดทางการเรียน เจตคติต่อการเรียน แรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์ ความตั้งใจเรียนมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

นภาพร เมษรักษวานิช (2514 อ้างถึงใน อารมณ์ อินตะชัย, 2556, หน้า 24-25) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยในการเรียนและเจตคติ ในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียน รัฐบาลเขตพระนคร สังกัดกรมวิสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 400 คน ใช้แบบสำรวจ นิสัยและเจตคติในการเรียนของ Brown

and Holtzman แล้วหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson ระหว่างคะแนนนิสัยในการเรียน เจตคติในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ 25 นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัย พบว่า นิสัยในการเรียน และเจตคติในการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีนิสัยในการเรียน และเจตคติในการเรียนดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

Creamer (1989 อ้างถึงใน พัฒนพงษ์ สีกา, 1551, หน้า 32) ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มี 7 ด้าน ได้แก่

1. ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วยกลุ่มเพื่อน ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว
2. ปัจจัยด้านโรงเรียน ประกอบด้วย เป้าหมายและนโยบาย คุณลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม
3. ปัจจัยด้านตัวนักเรียน ประกอบด้วย พื้นฐานความรู้เดิม คุณลักษณะทางชีวสังคมและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
4. ปัจจัยด้านครูผู้สอน ประกอบด้วยภูมิหลังและรูปแบบการสอน
5. ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วยปริมาณและคุณภาพการเรียนการสอนและหลักสูตร
6. ปัจจัยด้านวิธีสอนประกอบด้วยการสอนเป็นรายบุคคล การกระตุ้นหรือเกม การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนพิเศษ การจัดระบบการเรียนรู้ การสอนเป็นทีม ปริมาณการให้การบ้านและการใช้สื่อการสอน
7. ปัจจัยด้านการสร้างยุทธศาสตร์การเรียนรู้ ประกอบด้วย การเสริมแรง การสร้างความก้าวหน้า และการใช้ข้อมูลย้อนกลับ

Sumanter (1985 อ้างถึงใน ถาวร เสงี่ยม, 2550) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเอาใจใส่ของผู้ปกครองกับผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน และอิทธิพลระดับการศึกษาอาชีพของผู้ปกครองที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในประเทศอินโดนีเซีย พบว่าการเอาใจใส่ของมารดาไม่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงการเอาใจใส่ของบิดามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหญิงอาชีพของบิดามารดามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหญิงแต่ไม่มีอิทธิพลกับผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชาย

จันทนีย์ กาญจนโรจน์ (2530 อ้างถึงใน อภรณ์ อินตะชัย, 2556, หน้า 33-34) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังทางครอบครัวกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 200 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์กับนักเรียนและใช้แบบสัมภาษณ์ภูมิหลังทางครอบครัวกับบิดา มารดาของนักเรียน ผลการวิจัย พบว่า ภูมิหลังทางครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ภูมิหลังในด้านต่อไปนี้อาชีพของบิดามารดา ที่อยู่อาศัยของบิดา มารดาความคาดหวังของบิดามารดาในการศึกษาต่อของนักเรียน ความคิดเห็นของบิดามารดาต่อการทำกรบ้านวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน การเสริมทักษะและการใช้ความรู้เพิ่มเติมทาง คณิตศาสตร์ของบิดามารดาการติดตามผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของบิดามารดา และให้การสนับสนุนและเสริมกำลังใจนักเรียน

ในการเรียนการสอนนั้น จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายองค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบมีอิทธิพลต่อการเรียนมากน้อยแตกต่างกัน (สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554 อ้างถึงใน พัฒนพงษ์ สีกา, 2551, หน้า 27) ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางบ้าน การศึกษาของพ่อแม่ อุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนของผู้เรียน เช่น จำนวนหนังสือที่มีในบ้าน การมีคอมพิวเตอร์ที่บ้าน เป็นต้น
2. กิจกรรมนอกเวลาเรียนของผู้เรียน ได้แก่ การใช้เวลาเรียน หรือทำกรบ้านหลังเลิกเรียน การดูโทรทัศน์หรือวีดิทัศน์ในแต่ละวันมีแนวโน้มที่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ส่วนใหญ่แตกต่างกัน
3. เจตคติของผู้เรียน โดยผู้เรียนที่มีเจตคติที่ดีต่อรายวิชาหรือมีเจตคติในทางบวกจะมีคะแนนเฉลี่ยในระดับสูง
4. วิธีการสอนของครู กลุ่มผู้เรียนที่ผู้สอนให้ทำกิจกรรม หรือสาธิตการทำกิจกรรมในเกือบทุกบทเรียน หรือทุก ๆ บทเรียน จะมีคะแนนเฉลี่ยในรายวิชานั้นสูงกว่ากลุ่มผู้เรียนที่ทำกิจกรรมนี้เพียงบางบทเรียน หรือไม่ได้ทำเลย สอดคล้องกับผู้อำนวยการค้นคว้าเรื่องเด็กแห่งมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา ได้สรุปถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉพาะในด้านที่มีได้เกี่ยวข้องกับสติปัญญา ไว้ดังนี้ 1) องค์ประกอบทางด้านร่างกาย (Physical factors) ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโต สุขภาพร่างกาย ข้อบกพร่องทางร่างกาย และลักษณะทางร่างกาย 2) องค์ประกอบทางด้านความรู้ (Love factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดากับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูก ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว 3) องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสังคม (Cultural and socialization factors) ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมเลี้ยงดูและ

ฐานะเศรษฐกิจที่บ้าน 4) องค์ประกอบทางความสัมพันธ์ในหมู่เดียวกัน (Peer group factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกัน ทั้งที่บ้านและทางโรงเรียน 5) องค์ประกอบทางการพัฒนาตนเอง (Self development factors) ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ ทักษะคติของนักเรียนต่อการเรียน 6) องค์ประกอบทางการปรับตัว (Self-adjustment factors) ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์เห็นได้ว่าองค์ประกอบทางด้านที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสติปัญญา มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งมีอยู่หลายประการทั้งที่อยู่ภายในตัวผู้เรียนและที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งบางองค์ประกอบจะส่งเสริมการเรียนรู้ บางองค์ประกอบอาจเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้

ตารางที่ 2-7 ตารางสังเคราะห์ตัวแปรภูมิหลังของนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล																		
	ธันนกรณ ลักขมีพิเชษฐ์ (2545) Sumantei (1985)	จันทนีย์ กาญจนโรจน์ (2530) มกลี วงษ์สุวรรณ (2546)	นงลักษณ์ ปรีชาดิเรก (2546) โสภาพร เวียงพิมพ์ (2541) สมิข วุฒิสวัสดิ์ (2552)	ทัดดาว ลิมพะสุต (2543) สุพัชญ์ หนูใหญ่ (2544) อัญมณี (2544)	อมราตี ณ อุบล (2544)	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545) Davis (1981)	สุพัตรา สุภาพ (2539) สมิข วุฒิสวัสดิ์ (2552)	เสาวภา เบ็ญจพันธ์ุทวี (2540) กิตติ กรทอง (2552) ประพันธ์ เดชสวัสดิ์ (2552)	Peter and Bill (1982) จิรนนท์ อังกาลิ (2551)										
สัมภาพนธภาพภายในครอบครัว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เจตคติ											✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การสื่อสาร											✓								
สุขภาพร่างกาย																			
การมีส่วนร่วมในครอบครัว								✓											

ตารางที่ 2-7 (ต่อ)

ตัวแปร	แหล่งข้อมูล																					
	Peter and Bill (1982)	จิรพันธ์ อังกาลิ (2551)	โพธิพันธ์ พาณิช (2544)	ฝน แสงสิงแก้ว (2543)	Glassman and Biniaminov (1981)	อาภรณ์ อินตะชัย (2556)	เกตุสุดา มนिरพงศ์ (2537)	สมิธ วุฒิสวัสดิ์ (2552)	บุญชม ศรี สะอาด (2524)	โสภารพรม เวียงเพิ่ม (2541)	นุชลดดา โรจนประภาพรรม (2541)	Wood (1994)	บุญส่ง นิลแก้ว (2541)	จิรพันธ์ อังกาลิ. (2551)	โสภณ ตอพพล (2553),	Traindis (1971)	ศุมาลี อิกเสน (2541)	โกдіรุ่ง เก้าบริบูรณ์ (2544)	สมพงษ์ ษนันญา (2541)	ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2540)	นภาพร เมงไรภวานิช (2514)	สมนึก แกะระหัน (2541)
สัมภาพันธภาพภายในครอบครัว	✓	✓			✓	✓	✓	✓										✓	✓	✓		✓
เจตคติ	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	
การสื่อสาร																					✓	
สุขภาพร่างกาย			✓	✓																		
การมีส่วนร่วมในครอบครัว															✓			✓				

จากตารางสังเคราะห์ตัวแปรที่นักวิจัยได้กล่าวถึงมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้กำหนด สัมพันธภาพภายในครอบครัว และเจตคติ เป็นตัวแปรในของปัจจัยภูมิหลังของนักเรียน เพื่อใช้เป็น กรอบแนวคิดของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กลงไป

จากการทบทวนวรรณกรรม ศึกษาเอกสารงานวิจัยจากนักวิจัย นักการศึกษาและ นักวิชาการเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง และ ได้กำหนดปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ภูมิหลังของ นักเรียน การบริหารจัดการของผู้บริหาร และการเรียนการสอนของครู ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัด การศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และได้กำหนดเป็นตัวแปรตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน นักวิจัยหลายท่าน ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ของโรงเรียนส่งผลต่อประสิทธิผลในการทำงานที่เกิดประสิทธิภาพจนส่งผลถึงคุณภาพการจัด การศึกษา และผู้วิจัยได้กำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัยด้านบทบาทชุมชน เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ด้านบทบาทชุมชนมีนักวิจัยให้ความเห็นว่า การศึกษามีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในชุมชนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและ มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนนั้นและเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการจัด การศึกษาจะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จได้

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร นักวิจัยหลายท่าน ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของ ผู้บริหารต่อการทำงานจนเกิดประสิทธิภาพส่งผลถึงคุณภาพการจัดการศึกษา และผู้วิจัยได้นำมา กำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัย คือด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีนักวิจัยได้ให้ความเห็นว่า ผู้บริหารต้องเข้าใจความต้องการของมนุษย์และเลือกใช้วิธีการจูงใจกับ ผู้ปฏิบัติงานให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อให้เกิดความตั้งใจในการทำงาน มีความเข้าใจพฤติกรรมของบุคลากรทุกคน ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีความเป็นผู้นำทางวิชาการจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของครูที่จะทำให้ผู้เรียน เกิดผลการเรียนรู้ที่ดีและบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ส่วนผู้นำทางการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหาร โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีพฤติกรรม ผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงแบบผู้ริเริ่มจะประสบผลสำเร็จได้มากที่สุด

3. ภูมิหลังของนักเรียน นักวิจัยหลายท่าน ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นทำให้เกิดการจัดการศึกษามีคุณภาพได้รับการยอมรับ ผู้วิจัยจึงได้นำมากำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัย คือด้านสัมพันธภาพภายในครอบครัว และเจตคติ

ซึ่งนักวิจัยได้ให้ความเห็นว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนปลูกฝังทัศนคติในด้านต่าง ๆ เป็นสถาบันพื้นฐานที่อบรมขัดเกลาพฤติกรรมให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครอบครัวประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี พ่อแม่ตอบสนองความต้องการของลูกอย่างถูกต้องและเหมาะสม เจตคติของนักเรียนก็มีความสำคัญ ซึ่งคนในครอบครัวครูผู้สอนสามารถสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน ทำให้เกิดแรงจูงใจ อารมณ์ การยอมรับ การรับรู้ การคิด มีความพร้อมที่จะเรียนรู้จนบรรลุตามวัตถุประสงค์

4. การบริหารจัดการของผู้บริหาร ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการวิจัย คือการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา และการนิเทศภายใน ซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัยได้ให้ความเห็นว่า การบริหารจัดการเป็นหน้าที่ของนักบริหารที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานให้บรรลุตามเป้าหมายเกิดประสิทธิผลมีคุณภาพต่อการจัดการศึกษา บริหารจัดการที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเกิดกระบวนการบริหารที่ทำงานร่วมกัน วางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา นิเทศติดตามและร่วมประเมินผล มีความเต็มใจในการทำงานจนเกิดประโยชน์และผลดีต่อองค์กร

5. การเรียนการสอนของครู ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการวิจัยคือ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัยที่ให้ความเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-centered) คือสิ่งสำคัญที่ต้องอยู่ในแผนการเรียนการสอน หลักสูตรและการบริหารการศึกษา โดยยึดความต้องการ ความปรารถนา และพัฒนาการทางพฤติกรรมของเด็กเป็นหลัก ซึ่งจะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด ลงมือปฏิบัติ และควบคุมตนเองได้ มีศักยภาพในการตัดสินใจและทำงานได้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

6. ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการวิจัยคือ ความอยากรู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัยที่ให้ความเห็นว่า การเรียนรู้ของนักเรียน มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน เด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็น ใฝ่เรียนรู้ มีความรับผิดชอบมีวินัยในตนเอง มีพัฒนาการทางสติปัญญา รู้จักแก้ไข มีการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ทั้งสติปัญญา คุณธรรม และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ

7. คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการวิจัย คือ การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการบริหารงานการประกันคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัย หลายท่านที่เห็นว่าความสำเร็จของสถานศึกษาคือการที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นสูงขึ้นซึ่งประเมินจากการทดสอบที่หลากหลายวิธีการ ให้สถานศึกษามีการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพ และกำหนดให้มีระบบการควบคุม ตรวจสอบ

และประเมินผล เพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนให้มั่นใจได้ว่าโรงเรียนสามารถให้ผลผลิตทางการศึกษาซึ่งก็ หมายถึง นักเรียนที่มีคุณภาพ ผลมาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีก็จะได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานการศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมและบูรณาการ ดังกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ สภาพแวดล้อมของ โรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ภูมิหลังของนักเรียน การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครู และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

บทที่ 3

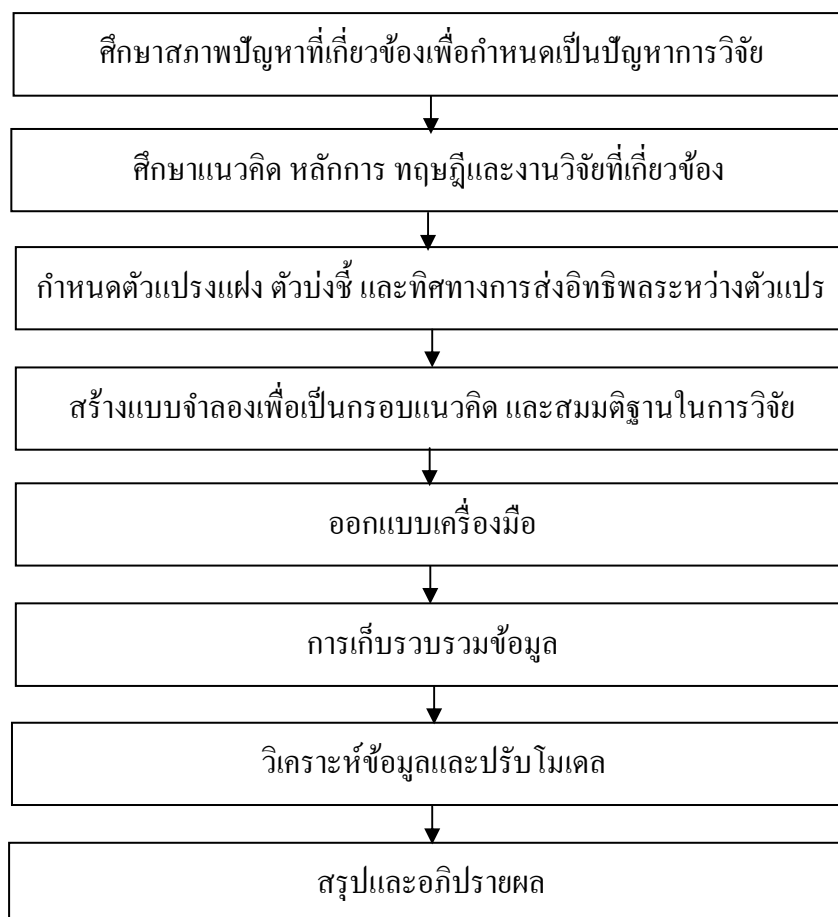
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืน และยืนยันรูปความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed method) โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือการวิจัย
4. การแปลความหมายของคะแนน
5. การตรวจสอบความเป็นไปได้และความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ภาพที่ 3-1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นปัญหาการวิจัย โดยการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของนักวิจัยและนักวิชาการ เพื่อนำมากำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสาร/ ทบทวนวรรณกรรม/ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวกับ รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับแนวคิดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ภูมิหลังของนักเรียน การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครู ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณภาพการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดตัวแปรแฝง ตัวบ่งชี้ และทิศทางการส่งอิทธิพลระหว่างตัวแปรจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่ผ่านการประเมินมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมคุชฎี

ขั้นตอนที่ 4 สร้างแบบจำลองเพื่อเป็นกรอบแนวคิด และสมมติฐานในการวิจัย สร้างแบบจำลองสมมติฐานเชิงเส้น มาจัดลำดับปัจจัยที่ส่งผลคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง

ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบเครื่องมือ เครื่องมือที่สร้างเป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของ Likert ประกอบด้วยเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง ทั้งหมด 7 ตอน ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของ โรงเรียน 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้บริหาร 5) แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครู 6) แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน 7) แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 6 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและมีความเชื่อมั่น ให้ผู้บริหารและครูวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 445 คน ครูวิชาการ จำนวน 445 คน รวม 890 คน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อออกหนังสือถึงโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ทางไปรษณีย์ และทางโทรศัพท์ ขอความอนุเคราะห์ไปทางโรงเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และเพื่อความรวดเร็วในการรวบรวมข้อมูล

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

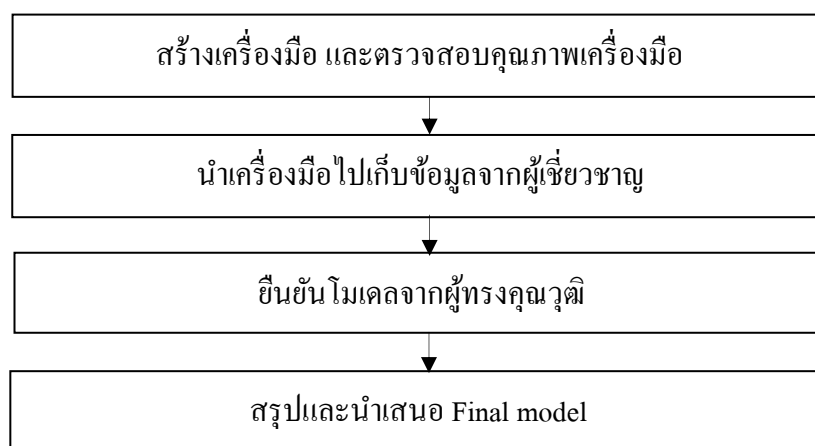
ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และ โปรแกรม LISREL ซึ่งได้จำลองปัจจัยที่ส่งผลถึงคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) และการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Standard deviation (SD) การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงเส้น (SEM)

ขั้นตอนที่ 8 สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยดำเนินการนำเสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ และนำข้อมูลไปรับรองข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญต่อไป

ระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ภาพที่ 3-2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน โดยไปติดตามด้วยตนเอง อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัยที่ต้องเก็บข้อมูล เป็นการสัมภาษณ์ โดยการนัดหมายเวลาเพื่อการสัมภาษณ์ ใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง เพื่อยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง

ขั้นตอนที่ 1 สร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบ (In-depth interviews) มีโครงสร้าง โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับคุณภาพ การจัดการศึกษา สำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง และจัดทำข้อสรุปนำข้อสรุปที่ได้มาวิเคราะห์เอกสาร ใช้เป็นกรอบ ในการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาปรับแก้ไขให้ถูกต้อง ได้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นแบบ สัมภาษณ์เกี่ยวกับ รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง 6 ด้าน และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำแบบสอบถามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบการใช้ ภาษ และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมแต่ละด้านเป็นรายข้อและ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ และปรับแก้ตาม ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 2 นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ

นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 3 คน

คือ

1.1 ดร.วสันต์ นาวเหนียว	ตำแหน่งผู้อำนวยการ
สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1
1.2 นายธานินท์ ชลจิตต์	ตำแหน่งผู้อำนวยการ
สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 2

- 1.3 ดร.รัชชัย อู่พานิช ตำแหน่งผู้อำนวยการ
สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
จำนวน 3 คน คือ

- 2.1 นายพาไชย โชติพันธ์โสภณ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดใหม่ท่าโพธิ์
อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
- 2.2 นายจักริน คำทรัพย์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านบางหัก
อำเภอบางหลวง จังหวัดชลบุรี
- 2.3 ดร.นิพนธ์ แจ่มจำรัส ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดบ้านโค้งประดู่
อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านนักวิชาการการบริหารการศึกษา จำนวน 4 คน
- 3.1 ดร.สถาพร พงษ์พิบูล อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยบูรพา
- 3.2 รองศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ เอกเพชร อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- 3.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนึ่งฤทัย ชัยอากร อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- 3.4 ดร.วิมลพร สุวรรณแสนทวี อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชกุมาร วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ขั้นตอนที่ 3 ยืนยันโมเดลจากผู้ทรงคุณวุฒิ

นำผลจากข้อค้นพบเชิงปริมาณ มานำเสนอเป็นข้อมูลให้ผู้ทรงคุณวุฒิ และสัมภาษณ์
เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และปรับปรุงตามคำแนะนำ เพื่อยืนยันโมเดล

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและนำเสนอโมเดลที่ปรับปรุงแล้ว

สรุปข้อมูลแล้วนำเสนอผลการศึกษามาเรียงเรียงอธิบายผลการศึกษาในเชิงการพรรณนา
สรุปผลและนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย
ทำการวิเคราะห์และสรุปผลงานวิจัยเป็น โมเดลที่ปรับปรุงแล้ว เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน
เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานและจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และ
เพื่อสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการหาแนวทางใน
การปรับปรุงการบริหารและส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ บุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 589 คน และครูวิชาการ จำนวน 3,266 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 3,855 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2559 โดยใช้วิธีการสุ่มผู้บริหารและครูจากโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กทั้งหมดตามสัดส่วน (Proportion sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 445 และครูวิชาการ จำนวน 445 คน รวมจำนวน 890 คน ดังตารางที่ 3-3

ตารางที่ 3-1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกเป็นรายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่	สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา	จำนวน โรงเรียน ขนาดเล็กทั้งหมด	ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
			ผู้บริหาร	ครูวิชาการ	รวม	ผู้บริหาร	ครูวิชาการ	รวม
1	จันทบุรี เขต 1	76	76	397	473	59	59	118
	จันทบุรี เขต 2							
2	ฉะเชิงเทรา เขต 1	123	123	706	829	90	102	192
	ฉะเชิงเทรา เขต 2							
3	ชลบุรี เขต 1	66	66	396	462	52	52	104
	ชลบุรี เขต 2							
	ชลบุรี เขต 3							
4	ตราด	41	41	256	297	29	29	58
5	ปราจีนบุรี เขต 1	125	125	670	795	102	80	182
	ปราจีนบุรี เขต 2							
6	ระยอง เขต 1	51	51	258	309	43	43	86
	ระยอง เขต 2							
7	สระแก้ว เขต 1	107	107	583	690	70	80	150
	สระแก้ว เขต 2							
	รวม	589	589	3,266	3,855	445	445	890

จากตารางที่ 3-1 เป็นการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน จากโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในแต่ละจังหวัดจะทำการสุ่มโรงเรียนจากโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กทั้งหมด

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การสร้างเครื่องมือ เป็นแบบสอบถามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งหมด 7 ตอน ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับตามแบบของ Likert ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้บริหาร

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครู

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน

ตอนที่ 7 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถาม

ระดับคะแนน 5 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

ระดับคะแนน 4 หมายถึง ระดับการปฏิบัติมาก

ระดับคะแนน 3 หมายถึง ระดับการปฏิบัติปานกลาง

ระดับคะแนน 2 หมายถึง ระดับการปฏิบัติน้อย

ระดับคะแนน 1 หมายถึง ระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด

การแปลความหมายของคะแนน

ผู้วิจัยได้ใช้การแปลความของค่าเฉลี่ย (Mean) โดยนำค่าเฉลี่ย ไปเทียบกับเกณฑ์ของคะแนน (บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว, 2535, หน้า 22-24) ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
4.51-5.00 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด
3.51-4.50 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติมาก
2.51-3.50 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติปานกลาง
1.51-2.50 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติน้อย
1.00-1.50 หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

การตรวจสอบความเป็นไปได้และความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

การตรวจสอบความเป็นไปได้ของเครื่องมือการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิดังต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิพัฒน์ รักพรมงคด อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
 2. ดร.บัญญัติ จันทร์ดา ผู้อำนวยการ โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
 3. ดร.ณรงค์ ศิริเมือง ผู้อำนวยการ โรงเรียนสมเด็จพระปิยมหาราชรมณียเขต จังหวัดกาญจนบุรี
 4. ดร.ณรงค์ ชาวเพชร ผู้อำนวยการ โรงเรียน โสคศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี
 5. ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.กฤษญา ยิ้มแย้ม ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ เทศบาลระยอง
- การกำหนดระดับความคิดเห็น ดังต่อไปนี้
- +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นเกี่ยวข้องกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน

ประถมศึกษาขนาดเล็ก

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นเกี่ยวข้องกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน

ประถมศึกษาขนาดเล็ก

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน

ประถมศึกษาขนาดเล็ก

3. ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนี

ความสอดคล้อง (Item objective congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

เชิงพฤติกรรม ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า

หรือเท่ากับ .5 แสดงว่าใช้ได้ ไม่ต้องปรับปรุง (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543, หน้า 124) จากนั้นผู้วิจัยได้

ทำการปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยได้ค่า IOC ของแบบสอบถาม

แต่ละตอน ดังนี้

- 3.1 แบบสอบถามด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00
- 3.2 แบบสอบถามด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00
- 3.3 แบบสอบถามด้านภูมิหลังของนักเรียน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00
- 3.4 แบบสอบถามด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00
- 3.5 แบบสอบถามด้านการเรียนการสอนของครู ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00
- 3.6 แบบสอบถามด้านการเรียนรู้ของนักเรียน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00
- 3.7 แบบสอบถามด้านคุณภาพการจัดการศึกษา ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาไปใช้กับกลุ่มทดลอง (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ ของสถานศึกษาที่เป็นประชากรในการวิจัย จำนวน 15 โรงเรียน จำนวน 30 คน โดยพิจารณาจากโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อ ใช้การหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) โดยใช้เกณฑ์ค่าอำนาจจำแนก .20 ขึ้นไป และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .97 นำแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น .80 ขึ้นไป ไปใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สถิติพื้นฐานพื้นฐาน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (CV) ค่าความเบ้ (SK) ค่าความโด่ง (KU) นำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา ตามโมเดลสมมติฐาน ความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการพิจารณาค่า χ^2/df , P-value, GFI, AGFI, CFI, NFI, RMR, SRMR, RMSEA จึงปรับแก้โมเดลให้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตอนที่ 3 ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการพิจารณาค่าดัชนีต่าง ๆ พบว่า ค่าดัชนี χ^2/df , P-value, GFI, AGFI, NFI CFI RMR, SRMR และ RMSEA ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด โมเดลสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตอนที่ 4 ยืนยันรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับ
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง
โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน นำมาวิเคราะห์และ
สรุปผลการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed model) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) ซึ่งได้ผลการดำเนินการวิจัยโดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถิติฐานพื้นฐาน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงใต้

ตอนที่ 3 ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงใต้

ตอนที่ 4 การยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ

เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกันผู้วิจัยจึงให้ความหมายและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ ดังนี้

QUA หมายถึง คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

EV หมายถึง สภาพแวดล้อมของโรงเรียน

RI หมายถึง ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

BA หมายถึง ภูมิหลังของนักเรียน

AM หมายถึง การบริหารจัดการของผู้บริหาร

TE หมายถึง การเรียนการสอนของครู

LEA หมายถึง ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน

GG1 หมายถึง การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

GG2 หมายถึง การบริหารงานการประกันคุณภาพ

AA1 หมายถึง บทบาทชุมชน

AA2 หมายถึง เศรษฐกิจ

AA3	หมายถึง	เทคโนโลยี
BB1	หมายถึง	ภาวะผู้นำทางวิชาการ
BB2	หมายถึง	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
CC1	หมายถึง	สัมพันธภาพภายในครอบครัว
CC2	หมายถึง	เจตคติ
DD1	หมายถึง	การบริหารแบบมีส่วนร่วม
DD2	หมายถึง	การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
DD3	หมายถึง	การนิเทศภายใน
EE1	หมายถึง	การสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญ
EE2	หมายถึง	การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม
EE3	หมายถึง	การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
FF1	หมายถึง	ความอยากรู้อยากเห็น
FF2	หมายถึง	ความรับผิดชอบ
FF3	หมายถึง	คิดอย่างมีวิจารณญาณ
SEM	หมายถึง	โมเดลสมการ โครงสร้าง (Structural equation modeling)
CFA	หมายถึง	การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน Confirmatory factor analysis)
n	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
M	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic mean)
SD	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
R^2	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Squared multiple correlation: R-square)
CV	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation)
SK	หมายถึง	ความเบ้ (Skewness index)
KU	หมายถึง	ความโด่ง (Kurtosis index)
P	หมายถึง	ค่าความยาก (Classical item difficulty)
R	หมายถึง	ค่าอำนาจจำแนก (Classical item discrimination)
SE	หมายถึง	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard error)
TE	หมายถึง	อิทธิพลรวม (Total effect)
DE	หมายถึง	อิทธิพลทางตรง (Direct effect)
IE	หมายถึง	อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect)
p	หมายถึง	ความน่าจะเป็นทางสถิติ (p-value)

χ^2	หมายถึง	ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square)
df	หมายถึง	องศาอิสระ (Degrees of freedom)
GFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit indices)
AGFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted goodness of fit indices)
CFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative fit indices)
RMR	หมายถึง	ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root mean squared residual)
SRMR	หมายถึง	ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (Standardized root mean squared residual)
RMSEA	หมายถึง	ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (Root mean squared error of approximation)

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถิติฐานพื้นฐาน

ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4-1 จำนวน ร้อยละ ของครู ผู้บริหาร จำแนกตาม เพศ การศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

ข้อมูล		ครู		ผู้บริหาร	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	117	26.3	263	59.1
	หญิง	328	73.7	182	40.9
	รวม	445	100.0	445	100.0
การศึกษา	ตรี	279	62.7	102	22.9
	โท	162	36.4	338	76.0
	เอก	4	0.9	5	1.1
	รวม	445	100.0	445	100.0

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

ข้อมูล		ครู		ผู้บริหาร	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ทำงาน	15 ปี ขึ้นไป	72	16.2	140	31.5
	11-15 ปี	110	24.7	151	33.9
	6-10 ปี	147	33.0	121	27.2
	ไม่เกิน 5 ปี	116	26.1	33	7.4
	รวม	445	100.0	445	100.0

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นครูจำนวน 445 คน และผู้บริหาร 445 คน ครูส่วนใหญ่เป็นครูเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 73.7 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.7 และมีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 6-10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.0 ส่วนผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 59.1 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 76.0 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.9

2.การนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (CV) ค่าความเบ้ (SK) ค่าความโด่ง (KU) นำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้

ตารางที่ 4-2 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้

ตัวแปรสังเกตได้	M	SD	CV (%)	SK	KU
GG1	4.61	.26	5.64	-.61	.80
GG2	4.71	.27	5.73	-1.17	3.13
AA1	4.55	.28	6.15	-1.02	2.24
AA2	4.46	.33	7.40	-1.41	3.14
AA3	4.49	.32	7.13	-1.06	1.69
BB1	4.45	.31	6.97	-.99	1.10

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

ตัวแปรสังเกตได้	M	SD	CV (%)	SK	KU
BB2	4.46	.30	6.73	-.89	.81
CC1	4.44	.38	8.56	-1.05	1.38
CC2	4.45	.51	11.46	9.40	199.40
DD1	4.48	.35	7.81	-.83	.73
DD2	4.48	.43	9.60	7.52	150.42
DD3	4.48	.32	7.14	-.89	1.43
EE1	4.49	.33	7.35	-.83	1.02
EE2	4.49	.32	7.13	-.89	1.04
EE3	4.51	.28	6.21	-.85	1.38
FF1	4.50	.35	7.78	-1.17	2.35
FF2	4.52	.30	6.64	-.68	.70
FF3	4.52	.33	7.30	-1.11	2.46

จากตารางที่ 4-2 เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ตัวแปรทั้ง 18 ตัว พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ โดยพิจารณาได้จากค่าความเบ้ (SK) และค่าความโด่ง (KU) ของตัวแปร ซึ่ง Kline (2005) ได้แนะนำว่า ค่าความเบ้ (SK) ของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวควรมีค่าสมบูรณ์ไม่มากกว่า 3 และค่าสมบูรณ์ของค่าความโด่ง (KU) ไม่มากกว่า 8 แสดงว่าตัวแปรส่วนใหญ่มีการแจกแจงแบบโค้งปกติ ยกเว้นตัวแปร CC2 และ DD2 ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยต่อไป (พิศสมัย อรทัย, 2549)

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 18 ตัว ของการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงดังตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้

	GG1	GG2	AA1	AA2	AA3	BB1	BB2	CC1	CC2	DD1	DD2	DD3	EE1	EE2	EE3	FF1	FF2	FF3
GG1	1																	
GG2	.293**	1																
AA1	.254**	.177**	1															
AA2	.268**	.219**	.328**	1														
AA3	.234**	.222**	.361**	.382**	1													
BB1	.265**	.294**	.259**	.291**	.395**	1												
BB2	.227**	.312**	.211**	.197**	.353**	.523**	1											
CC1	.241**	.233**	.299**	.334**	.339**	.336**	.362**	1										
CC2	.197**	.147**	.185**	.237**	.250**	.213**	.162**	.331**	1									
DD1	.236**	.254**	.298**	.251**	.292**	.377**	.351**	.344**	.227**	1								
DD2	.225**	.219**	.200**	.227**	.241**	.281**	.299**	.220**	.130**	.322**	1							
DD3	.378**	.286**	.258**	.349**	.383**	.377**	.325**	.338**	.232**	.387**	.355**	1						
EE1	.329**	.300**	.270**	.291**	.322**	.370**	.367**	.286**	.256**	.363**	.349**	.416**	1					
EE2	.363**	.313**	.271**	.331**	.323**	.385**	.327**	.393**	.237**	.335**	.261**	.406**	.436**	1				

ตารางที่ 4-3 (ต่อ)

	GG1	GG2	AA1	AA2	AA3	BB1	BB2	CC1	CC2	DD1	DD2	DD3	EE1	EE2	EE3	FF1	FF2	FF3
EE3	.351**	.238**	.264**	.337**	.320**	.339**	.289**	.311**	.151**	.339**	.266**	.451**	.392**	.530**	1			
FF1	.404**	.286**	.347**	.408**	.344**	.323**	.280**	.378**	.255**	.346**	.264**	.384**	.395**	.446**	.447**	1		
FF2	.381**	.277**	.305**	.341**	.330**	.318**	.296**	.383**	.225**	.337**	.236**	.356**	.364**	.397**	.404**	.481**	1	
FF3	.356**	.271**	.349**	.357**	.280**	.300**	.249**	.389**	.285**	.348**	.243**	.347**	.349**	.409**	.367**	.544**	.511**	1
M	4.61	4.71	4.55	4.46	4.49	4.45	4.46	4.44	4.45	4.48	4.48	4.48	4.49	4.49	4.51	4.5	4.52	4.52
SD	0.26	0.27	0.28	0.33	0.32	0.31	0.3	0.38	0.51	0.35	0.43	0.32	0.33	0.32	0.28	0.35	0.3	0.33

หมายเหตุ ** < .01, * < .05

จากตารางที่ 4-3 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ ทั้ง 18 ตัวแปร ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเป็นบวก แสดงถึงความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน โดยตัวแปรสังเกตได้ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงเดียวกัน พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ในองค์ประกอบเดียวกัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในทิศทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้เหล่านั้นเป็นองค์ประกอบเดียวกันของตัวแปรแฝงนั้นจริง สอดคล้องกับโมเดลสมมติฐานที่สร้างขึ้น

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ภายในตัวแปรเดียวกัน ปรากฏว่า ในกลุ่มตัวแปรแฝงคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่เท่ากับ .293

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ภายในกลุ่มตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .177 ถึง .382

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ภายในกลุ่มตัวแปรแฝงภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .523

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ภายในตัวแปรแฝง

ภูมิหลังของนักเรียน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันทางบวกและส่วนมาก มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .331

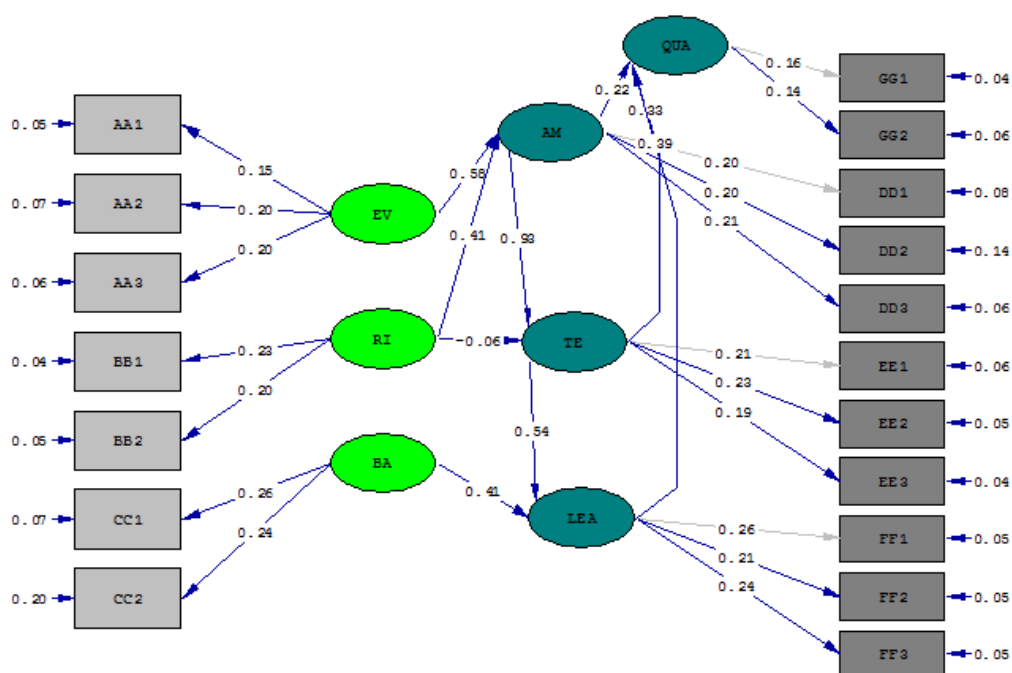
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ภายในตัวแปรแฝงการบริหารจัดการของผู้บริหารมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .322 ถึง .387

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ภายในตัวแปรแฝงการเรียนการสอนของครู มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัว โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .392 ถึง .530

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่อยู่ภายในตัวแปรแฝงการเรียนรู้ของนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัว โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .481 ถึง .544

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับ
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ใน
ภาคตะวันออก

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออก
ตามโมเดลสมมติฐาน ดังภาพที่ 4-1

Chi-Square=267.13, df=123, P-value=0.00000, RMSEA=0.037

ภาพที่ 4-1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียน
ประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในภาคตะวันออกตามโมเดลสมมติฐาน

จากภาพที่ 4-1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา
สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาค
ตะวันออกตามโมเดลสมมติฐาน ความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุกับ
ข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลสมมติฐาน ไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ด้วยการพิจารณาค่า χ^2/df , P-value, GFI, AGFI, CFI, NFI, RMR, SRMR, RMSEA ซึ่งค่าสถิติตรวจสอบความสอดคล้อง แสดงดังตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4-4 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐาน

การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง				
	ดัชนีตรวจสอบ	เกณฑ์การตรวจสอบ	ค่าที่ได้	ผลการตรวจสอบ
1.	χ^2	-	267.13	-
2.	df	-	123	-
3.	P-value for test of close fit	$p > .05$.00	ไม่ผ่านเกณฑ์
4.	χ^2/df	< 2	2.17	ไม่ผ่านเกณฑ์
5.	GFI	$> .90$.97	ผ่านเกณฑ์
6.	AGFI	$> .90$.95	ผ่านเกณฑ์
7.	NFI	$> .90$.98	ผ่านเกณฑ์
8.	CFI	$> .90$.99	ผ่านเกณฑ์
9.	RMR	$< .05$.00	ผ่านเกณฑ์
10.	SRMR	$< .08$.03	ผ่านเกณฑ์
11.	RMSEA	$< .06$.04	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4-4 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลสมมติฐานไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการพิจารณาค่าดัชนีต่าง ๆ พบว่า ค่าดัชนี χ^2/df , P-value, ไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ส่วนค่าดัชนี GFI AGFI NFI CFI RMR, RMSEA และ SRMR ผ่านเกณฑ์ แสดงว่า โมเดลสมมติฐานไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงต้องทำการปรับ โมเดลต่อไป

ตารางที่ 4-5 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมทางตรงและทางอ้อมของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามโมเดลสมมติฐาน

ตัวแปรผล	การเรียนรู้ของนักเรียน (LEA)			การเรียนการสอนของครู (TE)			การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM)			คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก (QUA)		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM)	0.50** (0.08)	0.50 ** (0.08)	-	0.93** (0.12)	-	0.93** (0.12)	-	-	-	0.71** (0.09)	0.50** (0.18)	0.21 (0.18)
การเรียนการสอนของครู (TE)	0.54** (0.07)	-	0.54** (0.07)	-	-	-	-	-	-	0.53** (0.19)	0.21** (0.06)	0.32 (0.20)
การเรียนรู้ของนักเรียน (LEA)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.39** (0.11)	-	0.39* (0.11)
สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV)	0.29** (0.05)	0.29 ** (0.05)	-	0.54 ** (0.07)	0.54 ** (0.07)	-	0.58 ** (0.07)	-	0.58** (0.07)	0.41** (0.06)	0.41 ** (0.06)	-
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI)	0.17 ** (0.04)	0.17 ** (0.04)	-	0.32** (0.07)	0.38** (0.09)	-0.06 (0.10)	0.41** (0.07)	-	0.41** (0.07)	0.26** (0.05)	0.26** (0.05)	-
ภูมิหลังของนักเรียน (BA)	0.41** (0.06)	-	0.41** (0.06)	-	-	-	-	-	-	0.16** (0.05)	0.16** (0.05)	-

หมายเหตุ **p < .01, * p < .05 TE คือ อิทธิพลรวม IE คือ อิทธิพลทางอ้อม DE คือ อิทธิพลทางตรง ตัวเลขในวงเล็บ คือ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

ตารางที่ 4-6 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์และค่าความเที่ยงของตัวแปรในโมเดลสมมติฐาน

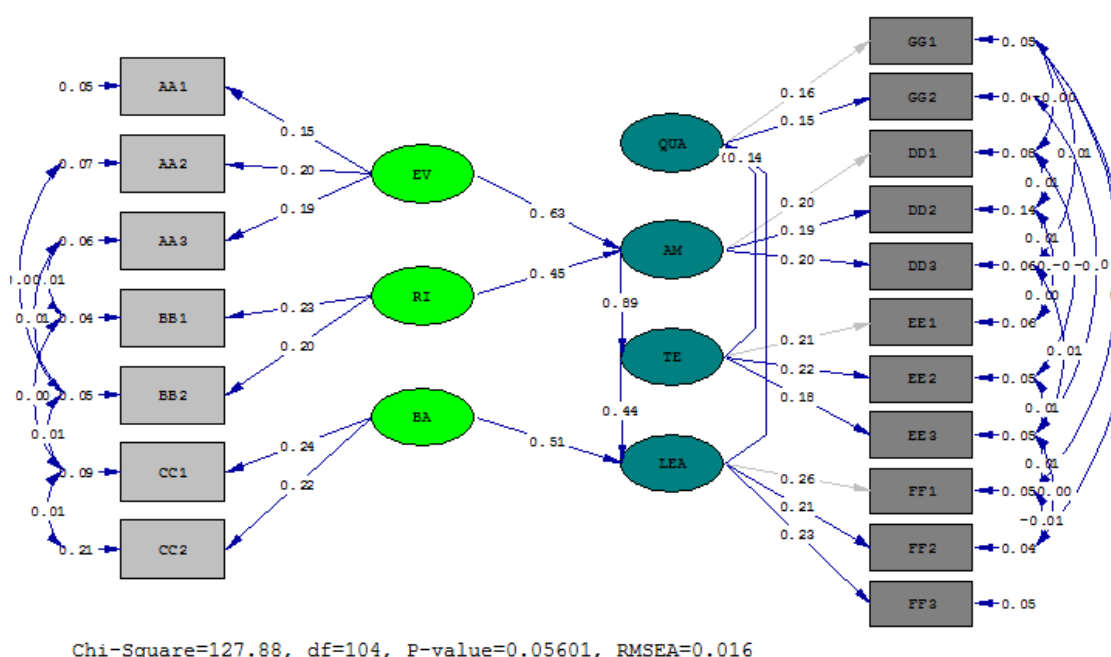
ตัวแปรสังเกตได้	GG1	GG2	DD1	DD2	DD3	EE1	EE2	EE3	FF1
ความเที่ยง	0.36	0.24	0.35	0.24	0.45	0.41	0.50	0.47	0.55
ตัวแปรสังเกตได้	FF2	FF3	AA1	AA2	AA3	BB1	BB2	CC1	CC2
ความเที่ยง	0.48	0.51	0.29	0.36	0.40	0.58	0.47	0.48	0.22
ตัวแปรแฝง	QUA	AM	TE	LEA					
สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)	81	0.79	0.82	0.75					

ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐาน ปรากฏว่า โมเดลสมมติฐานยังไม่มีผลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากผลการตรวจสอบค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 267.13 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 123 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .00 ส่วนค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ดัชนีความสอดคล้องบรรทัดฐาน (NFI) ดัชนีค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (RMR) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้อยู่ในระดับปานกลาง และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรตาม คือ คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก (QUA) เท่ากับ .81 แสดงว่าตัวแปรทั้งหมดในโมเดลตามสมมติฐานสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้ร้อยละ 81

จากภาพโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐาน จะเห็นว่ายังมีเส้นทางอิทธิพลในโมเดลสมมติฐานที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางอิทธิพลจากตัวแปรการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) ไปยังตัวแปรคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 2) เส้นทางอิทธิพลจากการเรียนการสอนของครู (TE) ไปยัง คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และ 3) เส้นทางอิทธิพลจากภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ไปยังการเรียนการสอนของครู (TE) จึงควรปรับ โมเดลตามสมมติฐานเป็น โมเดลแบบประหยัด โดยการพิจารณาตัดเส้นทางอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติออกจากโมเดลสมมติฐานที่ละเส้น

โดยตัด ได้แก่ เส้นทางอิทธิพลจากตัวแปรการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) ไปยังตัวแปรคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และ เส้นทางอิทธิพลจากภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ไปยังการเรียนการสอนของครู (TE) และเมื่อมีการปรับโมเดลไปแล้วผู้วิจัยจึงได้ตัดเส้นทางอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสองออก และวิเคราะห์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามโมเดลที่ปรับปรุง ดังภาพที่ 4-2

หมายเหตุ **p < .01, * p < .05

ภาพที่ 4-2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โมเดลปรับปรุง (Adjusted model) แล้ว

ตารางที่ 4-7 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลปรับปรุง

การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง				
	ดัชนีตรวจสอบ	เกณฑ์การตรวจสอบ	ค่าที่ได้	ผลการตรวจสอบ
1.	χ^2	-	127.88	-
2.	df	-	104	-
3.	P-value for test of close fit	p > .05	.056	ผ่านเกณฑ์
4.	χ^2/df	< 2	1.23	ผ่านเกณฑ์
5.	GFI	> .90	.98	ผ่านเกณฑ์
6.	AGFI	> .90	.97	ผ่านเกณฑ์
7.	NFI	> .90	.99	ผ่านเกณฑ์
8.	CFI	> .90	1.00	ผ่านเกณฑ์
9.	RMR	< .05	.00	ผ่านเกณฑ์
10.	SRMR	< .08	.02	ผ่านเกณฑ์
11.	RMSEA	< .06	.02	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4-7 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการพิจารณาค่าดัชนีต่าง ๆ พบว่า ค่าดัชนี χ^2/df , P-value, GFI, AGFI, NFI CFI RMR, SRMR, และ RMSEA ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงว่า โมเดลสมมติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

**ตอนที่ 3 การตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ
ของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออก**

ตารางที่ 4-8 การเปรียบเทียบค่าสถิติวิเคราะห์ความกลมกลืนก่อนและหลังการปรับปรุงโมเดล

	ดัชนีตรวจสอบ	เกณฑ์การตรวจสอบ	ค่าก่อนปรับ	ค่าหลังปรับ
1.	χ^2	-	267.13	127.88
2.	df	-	123	104
3.	P-value for test of close fit	$p > .05$.00	.056
4.	χ^2 / df	< 2	2.17	1.23
5.	GFI	$> .90$.97	.98
6.	AGFI	$> .90$.95	.97
7.	NFI	$> .90$.98	.99
8.	CFI	$> .90$.99	1.00
9.	RMR	$< .05$.00	.00
10.	SRMR	$< .08$.03	.02
11.	RMSEA	$< .06$.04	.02

จากตารางที่ 4-8 ผลการเปรียบเทียบค่าสถิติวิเคราะห์ความกลมกลืนก่อนและหลังการปรับโมเดล ปรากฏว่า ค่าดัชนี χ^2 / df , P-value, GFI, AGFI, NFI CFI RMR, SRMR และ RMSEA เข้าสู่การผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 4-9 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวมทางตรงและทางอ้อมของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ตั้งกััดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง

ตัวแปรผล	การเรียนรู้ของนักเรียน (LEA)			การเรียนการสอนของครู (TE)			การบริหารจัดการของ ผู้บริหาร (AM)			คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก (QUA)		
ตัวแปรเหตุ	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM)	0.39** (0.09)	0.39** (0.09)	-	0.89** (0.07)	-	0.89** (0.07)	-	-	-	0.72** (0.09)	0.72** (0.09)	-
การเรียนการสอนของครู (TE)	0.44** (0.10)	-	0.44** (0.10)	-	-	-	-	-	-	0.81** (0.09)	0.06 (0.05)	0.75** (0.13)
การเรียนรู้ของนักเรียน (LEA)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.14 (0.12)	-	0.14 (0.12)
สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV)	0.24** (0.06)	0.24** (0.06)	-	0.56** (0.05)	0.56** (0.05)	-	0.63** (0.06)	-	0.63** (0.06)	0.45** (0.06)	0.45** (0.06)	-
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI)	0.18** (0.04)	0.18** (0.04)	-	0.40** (0.05)	0.40** (0.05)	-	0.45** (0.06)	-	0.45** (0.06)	0.33** (0.05)	0.33** (0.05)	-
ภูมิหลังของนักเรียน (BA)	0.51** (0.10)	-	0.51** (0.10)	-	-	-	-	-	-	0.07 (0.06)	0.07 (0.06)	-

หมายเหตุ ** p < .01, * p < .05 TE คือ อิทธิพลรวม IE คือ อิทธิพลทางอ้อม DE คือ อิทธิพลทางตรง ตัวเลขในวงเล็บ คือ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

ตารางที่ 4-10 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์และค่าความเที่ยงของตัวแปรแฝงใน

ตัวแปรแฝง	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์และค่าความเที่ยง								
ตัวแปรสังเกตได้	GG1	GG2	DD1	DD2	DD3	EE1	EE2	EE3	FF1
ความเที่ยง	0.33	0.26	0.36	0.20	0.40	0.41	0.47	0.40	0.57
ตัวแปรสังเกตได้	FF2	FF3	AA1	AA2	AA3	BB1	BB2	CC1	CC2
ความเที่ยง	0.50	0.51	0.30	0.36	0.37	0.58	0.47	0.41	0.19
ตัวแปรแฝง	QUA	AM	TE	LEA					
สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)	0.84	0.87	0.85	0.75					

ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐาน ปรากฏว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากผลการตรวจสอบค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 127.88 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 104 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .057 ส่วนค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ดัชนีความสอดคล้องบรรทัดฐาน (NFI) ดัชนีค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (RMR) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้อยู่ในระดับปานกลาง และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรตาม คือ คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก (QUA) เท่ากับ .84 แสดงว่าตัวแปรทั้งหมดในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้ร้อยละ 84

เมื่อพิจารณาเส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อตัวแปรคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ปรากฏว่า ตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือ การเรียนการสอนของครู (TE) รองลงมาเป็นการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) และภูมิหลังของนักเรียน (BA) ตามลำดับ ตัวแปรทั้งหมดในโมเดลตามสมมติฐานสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้ร้อยละ 84

เส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) ปรากฏว่า ตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวม มากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) รองลงมาเป็นภาวะผู้นำของผู้บริหาร

(RI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรดังกล่าวมานี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการบริหารจัดการของผู้บริหาร ได้ร้อยละ 87 เส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อ การเรียนการสอนของครู (TE) ปรากฏว่า ตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือ การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) รองลงมาเป็น สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรดังกล่าวมานี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการเรียนการสอนของครู (TE) ได้ร้อยละ 85

เส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) ปรากฏว่าตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือ ภูมิหลังของนักเรียน (BA) รองลงมาเป็นการเรียนการสอนของครู (TE) การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ตามลำดับ ตัวแปรดังกล่าวมานี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) ได้ร้อยละ 75

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามโมเดลที่ปรับแก้ สามารถนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และดำเนินการรับรองรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ ต่อไป

ตอนที่ 4 การยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ปรากฏว่า เส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อตัวแปรคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือการเรียนการสอนของครู รองลงมาเป็นการบริหารจัดการของผู้บริหาร สภาพแวดล้อมของโรงเรียนภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเรียนรู้ของนักเรียน และภูมิหลังของนักเรียน ตามลำดับ ตัวแปรทั้งหมดในโมเดลตามสมมติฐานสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้ร้อยละ 84

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สามารถนำไปเป็นรูปแบบ

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ในภาคตะวันออกได้ โดยได้รับการรับรองจากผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออก และนักวิชาการทางการศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้ผลที่สนับสนุนรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ที่เรียงลำดับจากปัจจัยที่มีอิทธิพลมากไปหาน้อย ดังนี้

ด้านการเรียนการสอนของครู (TE)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่าการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการ คิดริเริ่ม แสวงหา วิเคราะห์ การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรมที่เหมาะสม กระตุ้นความสนใจ และลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ตามความต้องการและความสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และสามารถนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการทบทวนความรู้ และประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมการใช้สื่อ นวัตกรรมและคอมพิวเตอร์ช่วยสอนของครู ให้โรงเรียนขนาดเล็ก ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน การทดสอบ และประเมินผลการเรียน การใช้สื่อ นวัตกรรมและคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างยั่งยืน

คนที่ให้ข้อมูลคนที่ 2 ได้กล่าวว่า “การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้สื่อ นวัตกรรมและคอมพิวเตอร์ช่วยสอนของครูที่เหมาะสมกับนักเรียน จะช่วยลดความสนใจของนักเรียนให้มีความสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อยากศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ปัญหา ตามหลักทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ ตามความเหมาะสม ของช่วงวัย อันจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างยั่งยืน” ซึ่งสอดคล้องกับ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 ได้กล่าวว่า “ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำหรือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา โดยผ่านประสาทสัมผัสด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดย ผู้สอนทำหน้าที่ เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน จะทำให้เกิดคุณภาพในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่าการบริหารจัดการของผู้บริหารส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ทั้งด้านการมีส่วนร่วมที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากชุมชน ผู้ปกครอง ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและ ความต้องการของท้องถิ่น จะช่วยส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ

เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและชุมชน นอกจากนี้การนิเทศการสอนภายใน ของผู้บริหารและ คณะครูเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม มีการวัดและประเมินผลการเรียนให้มี ความสอดคล้องกับหลักสูตร และแนะนำวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม นำไปพัฒนาปรับปรุง การเรียนการสอนที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้ดัง

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ได้กล่าวว่า “การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารหลักสูตร สถานศึกษา และการนิเทศภายใน เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ สำหรับการจัดการศึกษาถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ ที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนอง ความต้องการของท้องถิ่น บูรณาการร่วมการหลักสูตรสถานศึกษา หากชุมชนมีส่วนร่วมใน การสนับสนุนทรัพยากรหรือปราชญ์ชาวบ้าน หรือพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีเวลาว่างมาให้ความรู้ ด้านวิชาการ ด้านภูมิปัญญากับบุตรหลาน จะเกิดผลดีทั้งต่อ โรงเรียนที่ได้บุคลากรเพิ่ม ผู้ปกครอง ย่อมภาคภูมิใจที่ได้สอนบุตรหลานใน โรงเรียน รวมถึงนักเรียนที่จะมีความเคารพและนับถือใน ตัวผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และส่งผลถึงคุณภาพการจัด การศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก” สอดคล้องกับ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ได้กล่าวว่า “การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มี ส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ศึกษาปัญหา การวางแผน ตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึด หลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ การนิเทศติดตาม และ ประเมินผล เพื่อประ โยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้ขึ้นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้”

ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV)

จากข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่าสภาพแวดล้อมของ โรงเรียนส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะโรงเรียน ต้องได้รับการสนับสนุนจากชุมชนในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ร่วมคิด วางแผน สนับสนุนการจัดการศึกษา ที่ตรงตามความต้องการของชุมชน และยังเป็นแหล่งเรียนรู้จากปัญญา ท้องถิ่นอีกด้วย ด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเมื่อ โรงเรียนขอรับการสนับสนุน โดยเฉพาะด้านงบประมาณซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดในเรื่องนี้ อยู่มาก ถ้าชุมชนมีความพร้อมด้านเศรษฐกิจโรงเรียนสามารถระดมงบประมาณบางโอกาสมาช่วย สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดความพร้อมสำหรับการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กประสบปัญหาขาดแคลนครูไม่ครบ

ชั้นเรียนจึงต้องอาศัย การใช้เทคโนโลยีมาช่วยการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่ขาดแคลนครู หรือขาดแคลนครูในสาขาวิชาเอกต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจ ในการศึกษาหาความรู้มากขึ้น เทคโนโลยีในปัจจุบันก็มีความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการสืบค้นหา ข้อมูลต่าง ๆ หรือการ รับ-ส่ง เอกสาร หรือแม้กระทั่งการนำเสนอข้อมูลที่ต้องใช้ความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีเพื่อสรุปหรือประเมินงานต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว และทันสมัย ดังนั้น ชุมชน เศรษฐกิจ เทคโนโลยี จึงส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ดังผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 ได้กล่าวว่า “ บทบาทของชุมชนในการสนับสนุนการจัดการศึกษา ทำให้โรงเรียนมีโอกาสพัฒนาบรรลุนิเวศน์ เศรษฐกิจของผู้ปกครอง เกี่ยวเนื่อง โดยตรงกับการใช้ จ่ายของนักเรียน เมื่อนักเรียนมีความเพิ่มในด้านเศรษฐกิจสามารถนำมาใช้จ่ายในส่วนที่จำเป็น เกี่ยวกับการเรียนได้ และยังสามารถสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อีกด้วย ส่วนเทคโนโลยี เป็นมีความสำคัญไม่แพ้กันเนื่องจากเป็นยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน ส่ง-รับ ข้อมูล ได้รวดเร็วด้วยเทคโนโลยีอันทันสมัย และพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ไม่มีที่สิ้นสุด”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 ได้กล่าวว่า “ชุมชนมีบทบาทในการร่วมจัดการศึกษา ร่วมคิด วางแผน สนับสนุนการจัดการศึกษา จะทำให้โรงเรียนและชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจภายใน ครอบครัวดี จะส่งผลให้การดำเนินชีวิตในครอบครัวเป็นไปอย่างเรียบร้อยและสามารถนำมา สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเมื่อโรงเรียนขอรับการสนับสนุน เทคโนโลยีในปัจจุบันก็มี ความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการสืบค้นหาข้อมูลต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการนำเสนอข้อมูลที่ต้องใช้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อสรุปหรือประเมินงานต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว ดังนั้น ชุมชน เศรษฐกิจ เทคโนโลยี จึงส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก”

ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารด้าน วิชาการเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทาง นโยบายการทำงาน การบริหารคน บริหารงาน สามารถนำเทคนิค วิธีการใหม่ ๆ มาพัฒนาครูให้มี ความรู้ความสามารถจัดการเรียนการสอนกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ภาวะผู้นำทางวิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญมาเป็นอันดับแรก ส่วนภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะที่ผู้บริหารสามารถนำกลยุทธ์ต่าง ๆ มาใช้ในโรงเรียนให้เกิด การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี สามารถนำนโยบายต่าง ๆ คู่ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม ตามสภาพของแต่ละ โรงเรียน ดังนั้น ภาวะผู้นำทางวิชาการ และผู้นำการเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลต่อ คุณภาพการจัดการศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ได้กล่าวว่า “ภาวะผู้นำทางวิชาการ คือคุณลักษณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมมือกับคณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จในการเรียนรู้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นภาวะที่ผู้นำสามารถนำกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงลงสู่โรงเรียน เข้าใจในกลยุทธ์และขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงในการลงสู่ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 ได้กล่าวว่า “การบริหารงานวิชาการคือหัวใจของโรงเรียน ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องวางแผนการทำงานร่วมกัน ผู้บริหารต้องเข้างานอย่างถ่องแท้ ผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ บริหารงานโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ บรรลุวิสัยทัศน์ของโรงเรียน”

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 ได้กล่าวว่า “ผู้บริหารต้องกำหนดทิศทางและสามารถแปลงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติได้จริง ต้องสร้างความตระหนักให้ครูวิชาการได้รับรู้ถึงความสำคัญ ครูจะต้องมุ่งมั่น ทุ่มเทในการจัดการเรียนการสอนซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

ด้านลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งเกิดจากความอยากเรียนรู้ อยากเห็นของนักเรียน จะกระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกถึงความต้องการ อย่างเป็นธรรมชาติของการเรียนรู้ทำให้เรียนรู้ได้ดี ตั้งใจศึกษาค้นคว้า ซักถามข้อสงสัยที่เป็นประโยชน์ สามารถแยกแยะวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ส่งงานหรือปฏิบัติได้ทันตามกำหนดระเบียบปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น ความอยากรู้ อยากเห็น ความรับผิดชอบและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 ได้กล่าวว่า “ความอยากรู้ อยากเห็น ความรับผิดชอบ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความรู้สึกลึกซึ้งที่มีอยู่ในตนเองเป็นพื้นฐาน ที่มีความสนใจอยากเรียนรู้ ตั้งใจศึกษาค้นคว้า จนสามารถแยกแยะ วิเคราะห์ได้ถูกต้อง มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ส่งงานหรือปฏิบัติได้ทันตามกำหนดโดยครูไม่ต้องทวงถาม ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนต้องการ มีความรู้ความสามารถและทำคะแนนได้ดี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นได้”

และสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 ได้กล่าวว่า “หากนักเรียนมีความกระตือรือร้นให้ความสนใจ และรู้ผิดรู้ชอบ คิดวิเคราะห์ นำมาสังเคราะห์ แยกแยะได้ ก็จะทำให้คุณภาพการเรียนการสอนที่ทางโรงเรียนจัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น”

ด้านภูมิหลังของนักเรียน (BA)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าภูมิหลังของนักเรียนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะสัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับความรักและการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีจะทำให้นักเรียนมีสติ มีความพร้อมในการเล่าเรียนศึกษาหาความรู้ทำให้ผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้น เมื่อนักเรียนมีปัญหาสามารถให้คำแนะนำเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนด้วย ซึ่งส่งผลถึงคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ได้กล่าวว่า “ภูมิหลังของนักเรียน เป็นสิ่งที่สำคัญ นักเรียนทุกคนต้องการความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ ต้องการกำลังใจ การส่งเสริมสนับสนุน ให้กล้าคิด กล้าทำในสิ่งใหม่ที่ต้องเรียนรู้ เป็นการสร้างสายใยของความผูกพันระหว่างพ่อแม่และลูก เมื่อลูกเกิดความไว้วางใจ จะกล้าเล่าสิ่งต่าง ๆ ที่กังวล ที่เป็นปัญหา ทำให้ผู้ปกครองได้รับรู้ความจริง สามารถให้คำแนะนำเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ด้านเจตคติ คือความรู้สึกรักนึกคิดถึงสิ่งนั้น ๆ หากมีความรู้สึกดีก็อยากทำให้สำเร็จ แต่ถ้ารู้สึกไม่ดีก็ไม่อยากทำต่อไป ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียน อีกทั้งผู้ปกครองยังสามารถจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กได้ โดยอาจจะเริ่มจากการหาสถานที่ประจำซึ่งเงียบสงบให้เด็กทำการบ้าน จัดสถานที่ในการจัดแสดงผลงานต่าง ๆ ของเด็ก จัดสื่อ เกม หนังสือที่เหมาะสมกับการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน ฝึกการมีวินัยเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ช่วยเก็บกวาดบ้าน เก็บของเป็นที่เป็นทาง เป็นต้น”

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 ไม่แน่ใจว่า สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว และเจตคติที่ดี จะส่งผลคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือไม่ เนื่องจากปัจจุบันครอบครัวจะเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยความรักและตามใจมากเกินไปจนเด็กกลายเป็นคนเอาแต่ใจ ไม่สนใจการเรียนก็เป็นได้ ส่วนผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 และ คนที่ 10 ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่าไม่เห็นด้วยทั้งหมด และได้กล่าวไว้ว่า “สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว อาจเป็นแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้น นักเรียนบางคนมีสำนึกที่ดีในตัวเอง ถึงอยู่ในครอบครัวที่มีปัญหา ถ้ามีเจตคติที่ดีก็มีผลการเรียนที่ดีได้ ตรงกันข้ามหากนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่พร้อม สมบูรณ์ แต่มีเจตคติที่ไม่ดี มีทัศนคติที่แย่ พ่อแม่เลี้ยงแบบตามใจ อบรมสั่งสอนไม่ถูกวิธี ก็อาจจะส่งผลที่ไม่ดีได้เช่นกัน”

ตารางที่ 4-11 ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน

สาเหตุ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่										หมายเหตุ	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
ด้านสภาพแวดล้อม ของโรงเรียน (EV)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	เอกฉันท์	100
ด้านภาวะผู้นำของ ผู้บริหาร (RI)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	เอกฉันท์	100
ด้านภูมิหลังของ นักเรียน (BA)	✓	✓	✓	✓	×	✓	○	✓	✓	×	ไม่เอก ฉันท์	70
ด้านการบริหารจัดการ ของผู้บริหาร (AM)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	เอกฉันท์	100
ด้านการเรียนการสอน ของครู (TE)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	เอกฉันท์	100
ด้านลักษณะการเรียนรู้ ของนักเรียน (LEA)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	เอกฉันท์	100
✓ หมายความว่า “ส่งผล”			○ หมายความว่า “ไม่แน่ใจ”									
×			หมายความว่า “ไม่ส่งผล”									

จากตารางที่ 4-11 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูล มีความเห็นว่าสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครู และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างเป็นเอกฉันท์

บทที่ 5

สรุปผล และอภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา และยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จากผู้บริหารจำนวน 450 คน และครูวิชาการจำนวน 450 คน ได้มาโดยการสุ่มตามสัดส่วน และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (In-depth interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ลักษณะการแจกแจงของข้อมูลแต่ละตัวแปร โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และค่าความโด่ง และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ วิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้นโดยใช้โปรแกรม (LISREL) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อยืนยันความสัมพันธ์คุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการเรียนการสอนของครู (TE) มีอิทธิพลรวมมากที่สุด รองลงมาเป็นการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) และภูมิหลังของนักเรียน (BA) ตามลำดับ โดยตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษา คือการเรียนการสอนของครู (TE) และการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) ส่วนตัวแปรที่อิทธิพลทางอ้อม ได้แก่ การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) ผ่านตัวแปรการเรียนการสอนของครู (TE) และการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรการเรียนการสอนของครู (TE) การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) และการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) ส่วนภูมิหลังของนักเรียน (BA) มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM)

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ปรากฏว่า ค่าสถิติไคสแควร์สัมพันธ์ เท่ากับ 1.23 ($p = .056$) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ .98 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ .97 ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 ดัชนีความสอดคล้องบรรทัดฐาน (NFI) เท่ากับ .99 ดัชนีค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (RMR) เท่ากับ .00 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ .02 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน โดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ .02 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กได้ร้อยละ 84

การวิจัยจากการค้นพบในการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามสมมติฐานการวิจัย 7 ข้อ แสดงเป็นรายข้อดังต่อไปนี้

สมมติฐานข้อ 1 ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ส่งอิทธิพลทางตรงต่อ การบริหารจัดการของผู้บริหาร และส่งอิทธิพลทั้งทางอ้อมผ่านการเรียนการสอนของครู ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัย ปรากฏว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดมา

สมมติฐานข้อ 2 ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อ การบริหารจัดการของผู้บริหาร และการเรียนการสอนของครู ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยปรากฏว่า บางส่วนไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลทางตรงต่อการบริหารจัดการของผู้บริหาร แต่ไม่ส่งผลทางตรงต่อการเรียนการสอนของครู อย่างไรก็ตามยังคงส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านการบริหารจัดการของผู้บริหาร และส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

สมมติฐานข้อที่ 3 ตัวแปรภูมิหลังของนักเรียน ส่งอิทธิพลทางตรงต่อ ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และส่งอิทธิพลทั้งทางอ้อมต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยปรากฏว่า ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานข้อที่ 4 ตัวแปรการบริหารจัดการของผู้บริหาร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนการสอนของครู และคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ส่งอิทธิพล

ทางอ้อมต่อลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการวิจัยปรากฏว่า บางส่วนไม่เป็นไปตามสมมติฐาน การวิจัย โดยตัวแปรการบริหารจัดการของผู้บริหาร ส่งอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนการสอนของครู แต่ไม่ส่งอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก อย่างไรก็ตาม ยังคงส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านการเรียนการสอนของครูและลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน

สมมติฐานข้อที่ 5 ตัวแปรการเรียนการสอนของครู ส่งอิทธิพลทั้งทางตรงต่อ ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยปรากฏว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดมา

สมมติฐานข้อที่ 6 ตัวแปรลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งอิทธิพลทั้งทางตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยปรากฏว่า ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องจากการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ส่งอิทธิพลทั้งทางตรงต่อ คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

สมมติฐานข้อที่ 7 ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ภูมิหลังของนักเรียน การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครู ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ตัวแปรทั้งหมดส่งอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยปรากฏว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดมา

3. การยืนยันรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ค้นพบอย่างเป็นเอกฉันท์ ร้อยละ 100 คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนครู และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ส่วนภูมิหลังของนักเรียนผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กไม่เป็นเอกฉันท์คิดเป็นร้อยละ 70

อภิปรายผล

การวิจัย รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed model) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) และวิธีการวิจัย

เชิงคุณภาพ (Qualitative method) นำไปสู่การสรุปผลและนำเสนอ สามารถอภิปรายตามผลที่ปรากฏ ดังนี้

1. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือการเรียนการสอนของครู รองลงมาเป็นการบริหารจัดการของผู้บริหาร สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และภูมิหลังของนักเรียน ตามลำดับ โดยตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษา คือการเรียนการสอนของครู และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ตัวแปรที่อิทธิพลทางอ้อมต่อการจัดการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ การบริหารจัดการของผู้บริหาร ผ่านตัวแปรการเรียนการสอนของครู และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรการเรียนการสอนของครู การบริหารจัดการของผู้บริหารและการเรียนรู้ของนักเรียน ส่วนตัวแปรภูมิหลังของนักเรียนมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านการบริหารจัดการของผู้บริหาร จากผลที่ปรากฏสามารถอภิปรายแต่ละตัวแปรดังนี้

1.1 การเรียนการสอนของครู ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ว่า การเรียนการสอนของครูส่งอิทธิพลทั้งทางตรงต่อ ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก แสดงว่าการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย (Howes et al., 2003, p. 83) ดังนั้น การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ครูต้องศึกษาหลักสูตร โรงเรียน ให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครูต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนสอดคล้องกับสภาพจริง และแสวงหาวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนอย่างหลากหลาย ที่นำมาออกแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้ถึงขั้นการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากเรียนรู้ (พิมพ์พันธ์ เชชะคุปต์, 2550, หน้า 17-18) นอกจากนี้ ยังรวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน จัดและบริหารชั้นเรียน จัดและดูแลรักษาอุปกรณ์ ตลอดจนอาคาร สถานที่ บริหารงานวิชาการ การเงิน บริหารงานบุคคล คุณแลสุขภาพอนามัยของผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย (บุญมี ก่อบุญ, 2553)

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กละส่วนใหญ่จะประสบปัญหาการขาดแคลนครู ไม่ครบชั้น และครูสอนไม่ตรงกับวุฒิ ดังนั้น การนำเทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยในการสอน ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยสูงกว่าการสอนแบบปกติ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สูงกว่าก่อนการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นั่นคือ คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญ ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้จากการมีปฏิสัมพันธ์และเมื่อพิจารณาในด้านเจตคติและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสรุปได้ว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีความพึงพอใจและมีความกระตือรือร้นที่ดี (จารุณี อี่ยมวงษ์, 2555; อานนท์ สายคำฟู, 2552) สอดคล้องกับหลักการพัฒนาบุคลากรด้วยการปรับปรุงความรู้ ทักษะและเจตคติ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางบวกต่อ โรงเรียนและจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา (Maxwell, 1998) การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดและผลงานการวิจัยของ มนัส เรืองเดช (2540, บทคัดย่อ) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และครูผู้สอนที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพและส่งผลให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนที่สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด ทำให้นักเรียนสนใจมีความสุขในการเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดทำขึ้น ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-centered) คือสิ่งสำคัญที่ต้องอยู่ในแผนการเรียนการสอน หลักสูตร และการบริหารการศึกษา โดยยึดความต้องการ ความปรารถนา และพัฒนาการทางพฤติกรรมของเด็กเป็นหลัก ซึ่งจะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด ลงมือปฏิบัติและควบคุมตนเองได้ มีศักยภาพในการตัดสินใจและทำงานได้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ Susan and Steven (1982, p. 45) ด้านการมีส่วนร่วมจากผลงานการวิจัยของ Ransom (1990; ผจญ โกจารย์ศรี, 2545, หน้า 18) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับสุขภาพขององค์กร พบว่า มีผลดีต่อการทำงานและบรรยากาศทางการบริหารของโรงเรียน Hoy and Miskel (2001, p. 186) การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการจูงใจ ในการทำงาน และการสนับสนุนจากผู้บริหารจะเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จของครู (Russell & Altmaier, 1977, p. 273)

นอกจากนี้ ยังควรใช้การจัดการศึกษาโดยใช้ E-learning เป็นกลยุทธ์ใหม่ในการจัดการเรียนการสอน เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในห้องเรียน ช่วยให้การเรียนการสอนมีความแปลกใหม่ น่าสนใจ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นการจัดการเรียน

การสอนทางไกล ผู้เรียนและผู้สอนสามารถนำเวลา หรือจัดเวลาเรียนได้ตามความต้องการ จึงเป็นการสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ (พิชิต ตรีวิทย์รัตน์, 2556, หน้า 38) ดังนั้น โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กรับการนำระบบการเรียนแบบ E-learning มาใช้ประกอบและเป็นทางเลือกในการจัดการเรียนการสอน

ดังนั้น การเรียนการสอนของครูเกี่ยวกับการผลิตสื่อ จากวัสดุและอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการประเมินผลความสอดคล้องของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนกำกับติดตามและประเมินผลควรมีการจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้ครูอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะด้านการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนการสอนมีการนิเทศ กำกับติดตาม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และยกย่องเชิดชูเกียรติครูผู้ปฏิบัติกิจกรรมการสอนดีเด่น ตลอดจนสถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณในการจัดทำ จัดหาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเพียงพอ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กดีขึ้น ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่สอนของครู อิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 การบริหารจัดการของผู้บริหาร ผลการวิจัยครั้งนี้ บางส่วนไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ตัวแปรการบริหารจัดการของผู้บริหารส่งอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนการสอนของครู แต่ไม่ส่งอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก แต่อย่างไรก็ตาม ตัวแปรการบริหารจัดการของผู้บริหารยังส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านกระบวนการเรียนการสอนของครู และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แสดงว่าการจัดการในงานฝ่ายต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การเงิน บุคคล และบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารควรมีหลักและทฤษฎีแนวคิดในการบริหาร เพื่อใช้จัดการบริหารสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (ชนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2552, หน้า 56) การบริหารแบบมีส่วนร่วมการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นหลักการหนึ่งที่ใช้เป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียน เป็นการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน เพื่อที่จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจ วิธีการดังกล่าวจะทำให้เกิดการยอมรับในวัตถุประสงค์ มีผลทางด้านจิตใจที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสนับสนุน และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร คือกระบวนการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนเพื่อประโยชน์ของหน่วยงาน เป็นการร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมประเมินผล

การบริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภารกิจจะต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบเพราะหากระบบการบริหารไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่าง ๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีเพื่อนร่วมงานอีกหลายคน ที่มีส่วนร่วมทำให้งานประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงาน และกรรมการในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันทางสติปัญญา ความสามารถความรู้ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการจะนำเอาเทคนิควิธี และกระบวนการการบริหารที่เหมาะสม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา (สถิต เชาวดี, 2551, หน้า 89) โดยความเชื่อที่ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาดีขึ้น ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในในงานมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาวรรณ ขวดแก้ว (2554, หน้า 66) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ เลิศศักดิ์ นาวารัตน์ (2552, หน้า 70) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครศรีธรรมราช เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามตัวแปรเพศ และระดับการศึกษาของโรงเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ การศึกษาของ กนกอร บุญกว้าง (2559) พบว่า

1.2.1 การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของชุมชน ของโรงเรียนบ้านเหมือดขาว มี 6 แนวทาง คือ 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด พบว่า โรงเรียนกับชุมชนการร่วมคิดค้น และวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันในลักษณะของการร่วมคิด บนพื้นฐานความศรัทธาว่า ทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วม นั้น มีศักยภาพในการพัฒนาโรงเรียนร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน พบว่า โรงเรียนกับชุมชนนำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนร่วมกันด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย 3) การมีส่วนร่วมในการร่วมกันลงมือทำ พบว่า โรงเรียนกับชุมชนนำแผนงานที่ได้แบ่งงานกันรับผิดชอบ เพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่ร่วมกันวางไว้ 4) การมีส่วนร่วมในการร่วมกันติดตามและประเมินผล พบว่า โรงเรียนกับชุมชนร่วมกันติดตามผลงานที่ทำหลังจากดำเนินกิจกรรม

ต่าง ๆ แล้ว เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน 5) การมีส่วนร่วมในการร่วมกันปรับปรุงแก้ไข พบว่า เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น โรงเรียนและชุมชนจะใช้โอกาสในการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อพูดคุยกันถึงปัญหา รวมถึงช่วยกันหาแนวทางแก้ไข 6) การมีส่วนร่วมในการร่วมกันรับผลประโยชน์ร่วมกันและชื่นชมยินดี พบว่า ส่วนมากเป็นผลประโยชน์ทางด้านจิตใจ มากกว่าจะเป็นผลตอบแทนทางด้านวัตถุสิ่งของจาก โรงเรียนและชุมชน

1.2.2 เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมมากในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนช่วยเหลือ การมีการรวมกลุ่มกันเองในชุมชนหลายกลุ่ม กลุ่มเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนและสนับสนุนอย่างจริงจัง คณะครูมีความสามัคคีและร่วมกันพัฒนาอย่างจริงจัง ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของคณะครูและชุมชน 2) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมน้อยในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ คนในชุมชนขาดความรู้เรื่องการดำเนินงานของโรงเรียน เงื่อนไขเกี่ยวกับระเบียบราชการที่พบว่า ค่อนข้างจะล่าช้า

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เป็นความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดเป้าหมายและกรอบทิศทางเพื่อจะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้และด้วยเหตุที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมเกิดนวัตกรรมและวิทยาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ หลักสูตรจึงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาไม่หยุดนิ่งเพื่อให้สามารถพัฒนาคนในชาติให้ดำรงชีวิตและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกยุคปัจจุบัน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553, หน้า 2) ดังนั้นในการบริหารหลักสูตรจำเป็นจะต้องมีการติดตามดูแล และประเมินผลอย่างใกล้ชิดว่าการใช้หลักสูตรได้บรรลุตามเจตนารมณ์หรือไม่เพียงใด ด้วยการนิเทศภายในที่มีระบบที่ชัดเจนและมีคุณภาพ มีวิธีการนิเทศภายในที่หลากหลาย มีเครือข่ายการนิเทศ เป็นรูปแบบการนิเทศในลักษณะของการสร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กโดยอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและศึกษานิเทศก์ เพื่อพัฒนางานในหน้าที่ให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (ขอแสง นาคกระแสร, 2558) การนิเทศภายในโรงเรียน มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา จะต้องร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการพัฒนางานทุกด้านในสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาให้ร้อยรัดกัน ทำให้เกิดผลในการปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น (กรองทอง จิรเดชากุล, 2550, หน้า 2) ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการของผู้บริหาร มีอิทธิพลทางอ้อมต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผ่านตัวแปรการเรียน

การสอนของครู และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน แสดงให้เห็นว่า การบริหารที่ดีเป็น การสนับสนุนให้การเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อเนื่องกับการเรียนรู้ของนักเรียน ดิจิทัลทำให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนดีขึ้นด้วย เป็นผลให้ผ่านการประเมินจากภายนอก ซึ่งแสดงถึง คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น ๆ

1.3 ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐาน การวิจัยที่ว่า ตัวแปรสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ส่งอิทธิพลทั้งทางตรงต่อการบริหารจัดการของ ผู้บริหารและส่งผลทางอ้อมผ่านการบริหารจัดการของผู้บริหาร กระบวนการเรียนการสอน ของครูและลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาคือ สภาพแวดล้อมภายนอก องค์กรที่จะส่งผลกระทบต่อองค์กรในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาในด้านทรัพยากร คุณค่าความต้องการและประวัติศาสตร์ของโรงเรียน ซึ่งทำให้เห็นถึงข้อจำกัดและโอกาสของ โรงเรียนนั้น ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อโรงเรียน ได้แก่ ทิศทางของเทคโนโลยี ประชากรศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ กฎ ระเบียบและสังคม และปัจจัยที่สำคัญกว่าคือ กลุ่มผู้มีส่วน ได้เสียกับโรงเรียน (Stakeholder) ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้เสียภาษี สหภาพ ตัวแทนตามกฎหมาย Hoy and Miskel (2001, pp. 28-29; Handy, 1976, Abstract) ได้ศึกษามิติของปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีผลต่อประสิทธิผลขององค์กรประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี สอดคล้องกับและจากงานวิจัยของ (Stine, 1999, p. 254) ได้ศึกษาเรื่องการเปิดโรงเรียนใหม่โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า โรงเรียนที่มิ ความก้าวหน้าทางสภาพแวดล้อมด้านเทคโนโลยีจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีความสัมพันธ์ กับชุมชน ส่วน ประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (2540, หน้า 185) ที่วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพขององค์กรของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีมี อิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผลขององค์กร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษา ของ Michael (1999, p. 159; Saeed, 1998, Abstract) ปรากฏว่า ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต (Internet) จะช่วยให้ผู้บริหารทุกระดับ ตลอดจนอาจารย์สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ พัฒนาหน่วยงานด้านการบริหารวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารงานวิจัย ดังนั้น สภาพแวดล้อมของโรงเรียนจึงมีส่งผล ทางอ้อมต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะ มีผลทำให้การเรียนการสอนของครูมีผลด้วย และขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้บริหาร ส่งผลต่อ การเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้มีผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพด้วย

1.4. ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ว่าตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งอิทธิพลทางตรงต่อการบริหารจัดการของผู้บริหารและการเรียนการสอนของครู และส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านลักษณะการบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครูและลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผ่านตัวแปรการเรียนการสอนของครู แสดงว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อประสิทธิผลทำให้คุณภาพในการจัดการศึกษาของทุกองค์การ ที่ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพในการนำและการใช้เพื่อปรับเปลี่ยนและพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น (Reid, 2002, p. 988) สนับสนุนการปฏิบัติงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีการประสานงานที่ดี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด รักษาสถานภาพให้มีความมั่นคง ปรับเปลี่ยนหรือปรับตัวตาม การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ตามลักษณะพลวัตภายในองค์การ ช่วยแก้ไขความขัดแย้งและบรรลุลความต้องการต่าง ๆ ทั้งด้านความพึงพอใจและเป้าหมายส่วนบุคคล (Steers, 1977, p. 27) ผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับการมอบหมายหรือได้รับการยอมรับจากกลุ่มให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานภารกิจและความสัมพันธ์ของสมาชิก เพื่อบรรลุตามเป้าหมายของบุคคลและองค์การเป็นสำคัญ ผู้นำจำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) ของตนเอง ในการสร้างอำนาจ บารมี อิทธิพล และจูงใจให้ผู้อื่นเต็มใจที่จะปฏิบัติงานตามที่ผู้นำต้องการได้ (Warrant & Bush, 1999, pp. 16-20)

ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ (2553) พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้ดังนี้ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การกระตุ้นการใช้ปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับคณะครูในโรงเรียน การจัดโครงสร้างของงานในโรงเรียน การสร้างแรงบันดาลใจและการสร้างความศรัทธา ส่วนประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียน ด้านผู้เรียน ด้านครูและด้านการบริหารจัดการ และพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กอย่างยิ่ง เนื่องจากได้มีการเรียนรู้จากวิทยากร จากการศึกษาคู่มือ จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ที่ร่วมปฏิบัติการด้วยกัน ตลอดจนได้เรียนรู้จากผู้บริหารผู้พัฒนาและผู้บริหารโรงเรียนดีเด่นที่ได้ไปศึกษาดูงาน และการศึกษาของผลการวิจัยของ Becker (1971) ระบุว่า ครูใหญ่ที่ประสบความสำเร็จรู้สึกอึดอัดที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางข้อจำกัดและอุปสรรคมากมายของระบบราชการ มีบ่อยครั้งที่คนเหล่านี้ยอมรับว่าต้องฝ่าฝืนคำสั่งตามสายงาน

เพื่อไปแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาจากแหล่งอื่นซึ่งจะเป็นที่ใดก็ได้ที่มีศักยภาพและเกิดผลดีมากกว่า ฟังพระบรมราชโองการ ผู้นำโรงเรียนกระตุ้นให้กำลังใจคณะครูให้กล้านำวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาทดลองใช้เพื่อให้ได้วิธีสอนที่ดีที่สุดและสอดคล้องกับความต้องการทางวิชาการของนักเรียน อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างของครูที่กล้าเสี่ยงยังนับว่ามีน้อย กล่าวคือ การที่ครูจะเข้าร่วมและนำการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญคือ ความกลัวและความไม่แน่นอนของผลที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น (Waugh & Punch, 1987) ส่วน Nickse (1977) มองประเด็นเดียวกันว่า ในวงการศึกษามีภาวะผู้นำแบบมุ่งการเปลี่ยนแปลงของครูค่อนข้างจำกัด จึงขาดความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับการกล้าเสี่ยง ซ้ำยังวิตกกังวลและกลัวถูกตำหนิทั้งจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อร่วมงานอีกด้วย

1.5 ตัวแปรลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการวิจัยครั้งนี้ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนด ตัวแปรลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ส่งอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงว่า ความอยากรู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ยังต้องมีกระบวนการในการส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นเพราะนักเรียนยังเด็กและยังพัฒนาไม่ถึงขีดสุด ผู้บริหารจึงต้องมีกระบวนการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม และครูผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ปลูกฝังพฤติกรรมการเรียนรู้ให้เกิดพัฒนาการในทิศทางที่เหมาะสมกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิด ฟึ่กใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ พรศรี พุทธานนท์ (2550 อ้างถึงใน พัชสุดา กัลยาณวุฒิ, 2558, หน้า 20) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลการเรียนของนักเรียน พบว่า ปัจจัยด้านสถานศึกษา และด้านส่วนตัวมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยภายใน โรงเรียนที่มีผลกระทบต่อผลการเรียนของนักเรียน ของครูผู้สอน พบว่า ปัจจัยด้านหลักสูตร ปัจจัยด้านวิธีการสอนและด้านวัสดุอุปกรณ์มีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยภายในครอบครัวที่มีผลกระทบต่อผลการเรียนของนักเรียน ของผู้ปกครอง พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง (Pack, 1958, p. 374 อ้างถึงใน ปรียา ชัยนิคม, 2542, หน้า 20) พบว่า การที่เด็กมีความรู้สึกผิดชอบสูงขึ้นอยู่กับการศึกษาจากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่ พบว่าความใส่ใจ ซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่และลูก การฝึกวินัยอยู่เสมอมากให้เหตุผลและความคงเส้นคงวา เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความรู้สึกผิดชอบสูงซึ่งการศึกษาเหล่านี้ตรงกับข้อคิดทางจิตวิทยาที่ว่าการศึกษาที่ได้ผล และทำให้เด็กมีการควบคุมจากภายในอย่างแท้จริงจะต้องเป็นการฝึกวินัย โดยอาศัยความรักซึ่งจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านความรู้สึกผิดชอบสูงจะนำไปสู่การมีพัฒนาการ ด้านจริยธรรมอย่างสูงสุด

สอดคล้องกับ Mussen (1968, pp. 335-341 อ้างถึงใน ทศนียา แสนทิพย์, 2559, หน้า 17) ศึกษาพบว่า การฝึกวินัยโดยใช้เหตุผล และให้ความรักเป็นการฝึกวินัยที่ได้ผลดีที่สุด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็ก เพราะช่วยให้เด็กเข้าใจเหตุผลหรือมาตรฐานทางสังคมที่พ่อแม่ต้องการ วิธีนี้จะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงขึ้น Mussen (1968 อ้างถึงใน ทศนียา แสนทิพย์, 2559) ให้ข้อคิดว่าการฝึกนิสัยโดยใช้เหตุผล การให้ความรัก และการส่งเสริมพัฒนาการความรับผิดชอบควรใช้จนกว่าเด็กจะเลิก กระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาเพราะเป็นการกระตุ้นให้เด็กยอมรับอย่างแท้จริงว่าการกระทำของเขาไม่เหมาะสม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2545, หน้า 58-71 อ้างถึงใน ทศนียา แสนทิพย์, 2559, หน้า 28-29) กล่าวว่า ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเอง โดยยึดแนวทางทฤษฎีที่สำคัญสองทฤษฎี คือ ทฤษฎีของ (Mowrer) ว่าด้วยกำเนิดของการควบคุมตนเองหรือการมีวินัยในตนเอง และทฤษฎีของ Peck and Havighurst ว่าด้วยการพัฒนาแรงจูงใจทางจริยธรรมหรือการมีวินัยในตนเอง โดยยึดการควบคุม ของอีโก และซูเปอร์อีโกเป็นหลัก มีหลักการ คือ ทฤษฎีการเกิดวินัยในตนเองของ Mowrer การเกิดวินัยในตนเองของบุคคลนั้น เชื่อว่าจะต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่ระยะแรกเกิดจนกระทั่งเติบโต ขึ้นมา สิ่งสำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่างทารกกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูอันเป็นทางนำไปสู่ ความสามารถในการให้รางวัลตนเอง หรือความสามารถในการควบคุมตนเองเมื่อ โตขึ้น Mowrer ได้อธิบายว่า ทารกหรือเด็กต้องเรียนรู้จากผู้ที่เลี้ยงดูตน โดยที่การเรียนรู้เกิดในสภาพที่เหมาะสมเท่านั้น การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นในหลายระดับ และมีขั้นตอนดังนี้ จากทฤษฎีของ Mowrer การเกิดวินัย 29 ในตนเองจนเป็นผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจิตนั้นจะต้องเริ่มต้นจากการเลี้ยงดูในวัยทารกอย่างมีความสุข ความอบอุ่น และผ่านการอบรมสั่งสอน หรือการเลียนแบบที่ดึงมาจากผู้เลี้ยงดูตนเอง จึงจะพัฒนามาเป็นลักษณะเด่นชัดในจิตสำนึกของบุคคลนั้น และกลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีเหตุผล ของบุคคลนั้น

สรุปได้ว่า ครูและผู้ปกครองต้องช่วยกันอบรมสั่งสอนและการพัฒนาส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง สนับสนุนความเป็นผู้นำรู้จักคิดวิเคราะห์ ต้องทำให้เด็กมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและ เกิดความรับผิดชอบมีส่วนร่วมในการตั้งกฎเกณฑ์ และร่วมตัดสินใจ

1.6 ตัวแปรภูมิหลังของนักเรียน ผลการวิจัยครั้งนี้ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนด ตัวแปรตัวแปรภูมิหลังของนักเรียน ไม่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ แสดงว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัวที่ดี แต่ผู้ปกครองขาดการเอาใจการเรียนรู้ ติดตามการทำการบ้าน สอบถามปัญหาการเรียน หรือการส่งงานของนักเรียน และมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูแบบตามใจและ

ขาดอบรมส่งเสริมในด้านที่เหมาะสม รวมถึงระดับการศึกษาของผู้ปกครองต่ำไม่สามารถช่วยเหลือ หากลูกมีปัญหาการเรียน สอดคล้องกับ Dornbusch (1987, pp. 1246-1247 อ้างถึงใน สรายุทธ เพ็ชรชีก, 2553, หน้า 45) ได้ศึกษาประเภทของครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยแบ่ง ครอบครัวเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบตามใจ (Permissive style) แบบ เข้มงวด ควบคุม (Authoritarian style) และแบบ ใช้เหตุผล (Authoritative style) พบว่า ครอบครัวในปัจจุบันค่อนข้างมีลักษณะผสมผสานกันมากกว่าที่จะเป็นแบบหนึ่งแบบใดโดยสมบูรณ์ การบอกว่าเป็นแบบใดเป็นเพียงการดูแนวโน้มส่วนใหญ่เท่านั้นและเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบ ใช้เหตุผลจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่เลี้ยงดูอีกสองแบบ กลุ่มที่มีผลการเรียนรองลงมาคือกลุ่มเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบเข้มงวด ส่วนการเลี้ยงดูแบบตามใจ จะมีผลการเรียนต่ำที่สุด สอดคล้องกับ พันธุ์ศักดิ์ ไชยแสง (2538 อ้างถึงใน สรายุทธ เพ็ชรชีก, 2553, หน้า 46) ได้ศึกษาปัจจัยทางครอบครัวที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 อำเภอตระการพืชผลจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 110 คน พบว่า ปัจจัยทางครอบครัวที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียน ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับ การศึกษาของบิดามารดาอาชีพของบิดามารดา กล่าวคือ นักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ สูงกว่า บิดามารดาของนักเรียนที่มีอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกร และนักเรียนที่บิดามารดามีระดับ การศึกษาสูง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า นักเรียนที่บิดามารดาไม่มีลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับ เพลิงชัย บุญศักดิ์ (2540 อ้างถึงใน สรายุทธ เพ็ชรชีก, 2553, หน้า 46) ได้ทำการศึกษา เรื่องปัจจัยทางครอบครัวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 ผลการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.9 และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า รายได้ของครอบครัว/ เดือน มีความสัมพันธ์กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ส่วนลักษณะทางครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดา ระดับ การศึกษาของมารดา อาชีพของบิดาและมารดา รายจ่าย/เดือน การอาศัยอยู่กับบิดามารดา ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและการเอาใจใส่ต่อการเรียนของบิดามารดา พบว่า ไม่มี ความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สมิต วุฒิสวัสดิ์ (2552, หน้า 88) พบว่า นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก็มีสัมพันธ์ภายในครอบครัวโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ที่กล่าวว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันมีสัมพันธ์ภายในครอบครัวแตกต่างกัน อาจเป็น เพราะในการสุ่มตัวอย่างของผู้วิจัยได้นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนต่ำกว่า 1.99 จำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.7) เท่านั้น จึงทำให้มีผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูลและ

ผลการศึกษาไม่พบความแตกต่างในสัมพันธภาพในครอบครัวโดยรวมและรายด้านของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งก็สอดคล้องกับ ทิพวรรณ กมลพัฒนานันท์ (2543, หน้า 131) ที่ได้ศึกษาก็ พบว่า ปัจจัยทางครอบครัวด้านความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ไม่มีความสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากตัวแปรแต่ละตัว ดังนี้

2.1 เส้นทางการอิทธิพลที่ส่งผลต่อตัวแปรคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ปรากฏว่า ตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือการเรียนการสอนของครู (TE) รองลงมาเป็นการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) และภูมิหลังของนักเรียน (BA) ตามลำดับ ตัวแปรทั้งหมดในโมเดลตามสมมติฐานสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้ร้อยละ 84 สอดคล้องกับ Mondak (2001) ได้กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนบทบาท การกิจและวิธีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กของภาครัฐ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน การปรับปรุงโครงสร้างการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบราชการ การรื้อปรับระบบการเงินและการงบประมาณ การสร้างระบบบริหารงานบุคคลและค่าตอบแทนใหม่ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรมและค่านิยม การเสริมสร้างระบบราชการให้ทันสมัย และการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มาใช้อย่างจริงจัง สอดคล้องและเชื่อมโยงกับนโยบายที่เป็นเป้าหมายบาล มีผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น การผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพ มีผลงานวิจัยและการให้บริการกับสังคมทางด้านวิชาการ ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กในฐานะองค์กรหนึ่งบาลที่จำเป็นต้องปรับทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงให้เกิดผลในการปฏิบัติมากที่สุด ทั้งภายนอกและภายในอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในลักษณะดังกล่าว จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และ เอี่ยมพร ทองกระจาย (2551) ได้กล่าวว่าเพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสและหลบหลีกภาวะ ความเสี่ยง ใช้จุดแข็งและโอกาส ลดจุดอ่อนและอุปสรรค โดยใช้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ดีและเหมาะสมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยทุกคนทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานสูงเป็นที่พึงพอใจของ

สังคม โดยมีการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม โปร่งใสและตรวจสอบได้ ดังนั้น กลไกสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ คือ การที่ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนต้องมีความตระหนักร่วมกันที่จะดำเนินงานตามภารกิจหลักของโรงเรียนขนาดเล็ก ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในทุกระดับ มีทิศทางที่แน่นอน มีระเบียบและจะส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็ก ได้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.2 เส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) ปรากฏว่าตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวม มากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) รองลงมาเป็นภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรดังกล่าวมานี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการบริหารจัดการของผู้บริหาร ได้ร้อยละ 87 ซึ่งปัจจัยสำคัญของการบริหารการศึกษานั้นมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (Hanson, 2003, p. 42; ชุมพร สวยสด, 2550; ช่อรัตนดา เกสทอง, 2550)

2.2.1 มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ที่มีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่ละระดับ และควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย ควรมีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

2.2.2 ครู ผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความตื่นตัวในการติดตามเรียนรู้เนื้อหาวิชาการวิชาชีพใหม่ๆ และวิทยาการด้านการเรียนการสอนตลอดเวลา และต้องพัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

2.2.3 สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน เขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เหล่านี้ เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลให้มีอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้และเป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ครูที่มีคุณภาพต้องสามารถผลิตและพัฒนาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาสำหรับการสอนของตนด้วย

2.2.4 รูปแบบวิธีการเรียนการสอน ที่การศึกษายุคใหม่นั้นเน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้น จึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้” ที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การดูงานนอกสถานที่เรียน การใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ รูปแบบ

วิธีการเรียนการสอนใหม่ๆ นี้ ผู้สอนพึงระมัดระวังเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน และจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ประกอบกับการทำความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

2.2.5 ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ที่ไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรง เช่น ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เป็นไปโดยเรียบร้อยนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และยังมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นร่วมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ งานทะเบียน งานโภชนาการและสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่น ๆ

2.2.6 เงินทุนสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นรัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินทุนนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

2.2.7 สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม อาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม สิ่งที่ผู้บริหารต้องสนใจดูแลคือความเพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัย และการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

2.2.8 ผู้เรียน ถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะเป็นเป้าหมายหลักที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ การให้การศึกษาอบรม การประเมิน และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัดการศึกษาในภาพรวมจึงมิได้จำกัดวงแคบเฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียน โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญคือ “ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา และการศึกษาต้องจัดสำหรับคนทุกคน” จากงานวิจัยของ Stine (1999, p. 254) ได้ศึกษาเรื่องการเปิดโรงเรียนใหม่โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า โรงเรียนที่มีความก้าวหน้าทางสภาพแวดล้อมด้านเทคโนโลยีจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน ดังนั้นสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อการบริหารมากที่สุด

2.3 เส้นทางการพัฒนาที่ส่งผลต่อ การเรียนการสอนของครู (TE) ปรากฏว่า ตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือ การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) รองลงมาเป็นสภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรดังกล่าวมานี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการเรียนการสอนของครู (TE) ได้ร้อยละ 85

วาณี พุ่มแสง (2548, หน้า 17-19; กิตติพงษ์ กายสิทธิ์, 2544, หน้า 34-35) กล่าวว่า วิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุจุดหมาย ที่ตั้งไว้ ด้วยการจัด

กิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียน เพื่อให้เกิดพัฒนาการในทุกด้านอย่างครบถ้วน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีรายละเอียดของงานต่าง ๆ เพื่อ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร โรงเรียน โดยร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง วางแผน และดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อสนองความต้องการของชุมชน สังคม และการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญครูเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ เป็นผู้แนะนำมากกว่าเป็นผู้สั่งให้ทำงาน วัดผลการเรียน ประเมินผลการเรียนและเทียบโอนผลการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนให้เป็นที่ไปตามข้อกำหนดตามหลักสูตร โรงเรียนมีการ ส่งเสริม สนับสนุน การจัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู และประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรใน โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริม และพัฒนาการประยุกต์ใช้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการจัดการเรียน การสอน และการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานให้เกิดความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาแหล่งศึกษาเรียนรู้ภายใน โรงเรียน รวมถึงการส่งเสริม การศึกษานอกสถานที่ เพื่อ พัฒนาวิสัยทัศน์ในการเรียนรู้ ของนักเรียนร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการนิเทศการสอนของครู เพื่อร่วมกันปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพและรูปแบบการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องจัดกิจกรรม แนะแนวการศึกษาในด้านการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน และการวางแผนการศึกษาต่ออย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเฝ้าระวังปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ที่จะเกิดในโรงเรียน รวมทั้งการเป็นที่ปรึกษานักเรียนในทุกเรื่อง ดำเนินการจัดทำระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน โดยร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง วางแผน ดำเนินการประเมินผล รายงานผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของงานในภาพรวม และรายด้าน สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนโดยรอบ เพื่อการมีส่วนร่วมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชน เป็นการเอื้อประโยชน์ทางการเรียนรู้ แก่ชุมชน ประสานความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปรับปรุง พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ร่วมกับโรงเรียนอื่น ๆ เป็นการสร้างเครือข่ายที่พัฒนาทางด้าน วิชาการ ที่เป็นคุณประโยชน์ร่วมกันระหว่างโรงเรียน ดังนั้น การบริหารจัดการของผู้บริหารจึง ส่งผลการจัดการเรียนการสอนของครูเป็นอย่างมาก

2.4 เส้นทางการศึกษาที่ส่งผลต่อลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) ปรากฏว่า ตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือ ภูมิหลังของนักเรียน (BA) รองลงมาเป็นการเรียนการสอนของครู (TE) การบริหารจัดการของผู้บริหาร (AM) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (EV) และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (RI) ตามลำดับ ตัวแปรดังกล่าวมานี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน (LEA) ได้ร้อยละ 75 จากการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับ พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวจะมีผลต่อพัฒนาการของบุคคลในทุก ๆ ด้าน ซึ่งสัมพันธภาพใน

ครอบครัวที่บุคคลเคยได้รับในช่วงพัฒนาการต่าง ๆ ของชีวิต จากวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่นและผ่านไปถึงวัยผู้ใหญ่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาบุคลิกภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดขึ้นแก่บุคคล ช่วยให้บุคคลสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น สัมพันธภาพที่ดีระหว่างพ่อแม่ลูกและสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาการของมนุษย์ทุก ๆ คน ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ซึ่งเจตคติต่อการเรียนของนักเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารการจัดการศึกษาส่งเสริมกิจกรรมการเรียนในโรงเรียน

การเรียนรู้พฤติกรรมนักเรียนในแต่ละปีการศึกษาของโรงเรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับคุณครูในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพให้กับนักเรียนของเรา ดังนั้น คุณครูจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ทำความเข้าใจกับนักเรียน เป็นการวางแผนสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่เราจะต้องศึกษาและเรียนรู้ก่อนเป็นลำดับแรก เพื่อคุณครูจะได้จัดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและตรงตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ในการศึกษาข้อมูลดังกล่าวไม่ใช่เรื่องยากสำหรับคุณครู เราสามารถศึกษาข้อมูลได้จากคุณครูประจำชั้น คุณครูประจำวิชา หรือคุณครูที่เคยสอนมาก่อน ครูแนะแนว เป็นต้น เพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์มากที่สุดในการที่จะวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นการศึกษาภูมิหลังของนักเรียน (จตุภูมิ เขตจัตุรัส, 2555, หน้า 25)

3. การยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ดังต่อไปนี้

3.1 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในเชิงคุณภาพที่มีความเห็นพ้องกับข้อค้นพบเชิงปริมาณอย่างเป็นเอกฉันท์ คิดเป็นร้อยละ 100 ในแต่ละด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการของผู้บริหาร และการเรียนการสอนของคุณครู ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำสามารถนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ครูมีเทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายนำเทคโนโลยีประกอบการจัดกิจกรรมได้อย่างลงตัว กระตุ้นให้นักเรียนใฝ่เรียนรู้ ชุมชนที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนการจัดการศึกษาช่วยกันระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้โรงเรียนมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ผู้ปกครองสามารถสนับสนุนงบประมาณที่โรงเรียนต้องการขอรับการสนับสนุนและสามารถดูแลค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งที่บ้านและโรงเรียนได้

ดังนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิจึงมีความเห็นพ้องกับข้อมูลเชิงปริมาณที่ค้นพบ สอดคล้องกับนักวิจัย Handy (1979 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 38) ที่ได้ศึกษามิติของปัจจัยด้านภาพแวดล้อมมีผลต่อประสิทธิผลขององค์กร พบว่า มี 3 มิติ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ซึ่งปัจจัยทั้งหมดสอดคล้องกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน และ Chapman and Seeberg (1978 อ้างถึงใน วิมลรัตน์ บุญชู, 2549, หน้า 40) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน พบว่า ในสถานบันการศึกษาที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั้น การเพิ่มการมีส่วนร่วมและการประเมินผลการปฏิบัติการของผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนพัฒนาความสำเร็จของนักเรียนในโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลมีความเห็นว่า สภาพแวดล้อมของชุมชน ความพร้อมทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง และความทันสมัยทางเทคโนโลยี จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม Glickman (1985 cited in Blasé and Blasé, 2000, p. 131) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นการบูรณาการของงานเพื่อให้การช่วยเหลือโดยตรงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาหลักสูตร และ Girvin (2001, p. 1) กล่าวว่า ในฐานะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารถือเป็นแกนกลางของความพยายามในฐานะผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ผู้จัดระเบียบองค์กร ผู้นำและผู้ประเมิน เพื่อเป็นการรับประกันความก้าวหน้าทางวิชาการของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้สูงขึ้น รุ่ง แก้วแดง (2545, หน้า 8) กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการ “การบริหารโดยการใช่โรงเรียนเป็นฐาน” (School-based management) สามารถประสานการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ความสามารถในการระดมและใช้ทรัพยากรเพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ Howes et al. (2003, p. 83) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ครูพยายามคัดสรร กระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย สอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์ุเดชะคุปต์, 2550 (หน้า 17-18) มีความเห็นว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ครูต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพจริง และแสวงหาวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนอย่างหลากหลาย ที่นำมา

ออกแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้ถึงขั้นการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากเรียนรู้

ส่วนภูมิหลังของนักเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 70 มีความเห็นว่ ภูมิหลังของนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เนื่องจาก พื้นฐานทางครอบครัว ความรักและเอาใจใส่ต่อกัน การให้คำปรึกษา ทำกิจกรรมร่วมกัน จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสติปัญญา ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้รวดเร็วและชัดเจนขึ้น สอดคล้องกับ Peter and Bill (1982, pp. 23-26 อ้างถึงใน จิรนนท์ ฮังกาลิ, 2551) กล่าวว่าการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อ การจัดการศึกษา ที่บุคลากรของ โรงเรียนจะต้องมีการสำรวจสภาพความจำเป็นและแสวงหาความร่วมมือ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เนื่องจากชุมชน ครอบครัวเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรคน วัสดุ ที่สามารถช่วยเหลือสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่ค้นพบเชิงปริมาณ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว แต่ขาดการสนับสนุนในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมผู้ปกครองขาดการติดตามการเรียนรู้ ให้คำปรึกษา ปัญหาการเรียนไม่ได้ จะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และไม่สนใจการเรียน ทำให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลง

3.2 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในเชิงคุณภาพที่ไม่สอดคล้องกับข้อค้นพบเชิงปริมาณคือ ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ความอยากรู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นคุณลักษณะที่จะนำพานักเรียนไปสู่ความสำเร็จในการชีวิตในอนาคต แต่จากข้อค้นพบเชิงปริมาณ พบว่า ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยตรง เนื่องจากต้องผ่านกระบวนการปลูกฝังอบรมสั่งสอนคุณลักษณะความอยากรู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากผู้ปกครอง คุณครู รวมถึงสภาพแวดล้อมและชุมชนที่อาศัยอยู่ ล้วนแล้วแต่มีส่วนในการสร้างกระบวนการคิดอย่างเป็นรูปธรรมให้กับนักเรียน สอดคล้องกับ จำรัส มูลสาร (2542, หน้า 69) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูต่างกันจะมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและด้านความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีการให้เหตุผลทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด กวดขัน

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีความเห็นเป็นเอกฉันท์ คิดเป็นร้อยละ 100 คือ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการของผู้บริหาร การเรียนการสอนของครู และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ส่วนภูมิหลังของนักเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กคิดเป็นร้อยละ 70 คือ ภูมิหลังของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่า ตัวแปรที่มีค่าอิทธิพลรวมมากที่สุด คือการเรียนการสอนของครู รองลงมาเป็นการบริหารจัดการของผู้บริหาร สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน และภูมิหลังของนักเรียนตามลำดับ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการการเรียนการสอนของครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ด้วยการให้เทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน และจัดอบรมให้กับครูอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างนวัตกรรมมาใช้จัดการเรียนการสอน
2. ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ควรบริหารจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบในการพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพเต็มความสามารถ สร้างความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายร่วมกับโรงเรียนขนาดเล็กด้วยกัน หรือ โรงเรียนขนาดกลาง ใหญ่ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน หรือ รับการสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา กระจายบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถร่วมเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ สนับสนุนการนำเทคโนโลยีและทรัพยากรด้านอื่น ๆ มาประกอบการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เต็มตามศักยภาพ คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคุณภาพการจัดการศึกษา
3. ควรเพิ่มเติม บทบาทของครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อิทธิพลด้านสื่อและเทคโนโลยี สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสื่อที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักสูตร บทเรียนและความสนใจของผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลระหว่างตัวแปรกายภาพ เช่น ภูมิภาค ตำแหน่งที่ตั้งในเมืองและนอกเมือง หรือ โรงเรียนที่ต่างสังกัด เพื่อจะได้เห็นความคล้ายคลึงและแตกต่างของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรด้านอื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น การแก้ปัญหา เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กเพิ่มขึ้น

3. ควรมีการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เช่น คุณภาพการสอนของครู แรงจูงใจของนักเรียน บรรยากาศในการเรียน เป็นต้น แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุทุกระดับ

บรรณานุกรม

- กนกอร บุญกว้าง. (2559). การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของชุมชน กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านหม้อคชาวสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาโยธธา เขต 1. ปริญญาโทปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- กมลวรรณ รอดจ่าย. (2552). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กมลวีรัตน์ รัชมาศ. (2540). พฤติกรรมมีวินัยในตนเองของนักเรียนวิทยาลัยเทคนิคอำนาจเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรองทอง จิระชากุล. (2550). การนิเทศภายใน โรงเรียน. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ: อรุณสภาคพรวัว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแนวทางการศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: อรุณสภาคพรวัว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ทศวรรษที่สองของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). ร่างแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2557-2559. เข้าใจได้จาก http://www.slideshare.net/boonlert/ict-moe-master-plan-2557-2559?from_action=save&from=fblanding

- กัลยา หอยทอง. (2544). การดำเนินการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กาญจนพันธ์ อักษรสิทธิ์. (2548). การศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศภายใน โรงเรียนที่ส่งผลต่อสุขภาพ
องค์การของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์การบริหาร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาญจนา สายพิมพ์. (2544). การพัฒนาบทเรียนนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่องระบบสุริยะ สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. งานนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
เทคโนโลยีการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กัมปนาท ศรีเชื้อ. (2550). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. เข้าถึงได้จาก
<http://www.lei2.obec.go.th/kpn.2550>
- กิ่งแก้ว อริรัชย์. (2548). การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย. กรุงเทพฯ: เมธีทิปส์.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2540). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. กรุงเทพฯ: ชวนการพิมพ์.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติพงษ์ ภายสิทธิ์. (2544). กลยุทธ์ในการพัฒนา โรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาและ
ประถมศึกษา เขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กิตติ กรทอง. (2552). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อน
ประถมศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2545). การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: อักษราพัฒนา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). มองฝันไปข้างหน้า: วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี 2560. กรุงเทพฯ:
ซัคเซสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ เรืองแสง. (2550). ปัญหาการนิเทศภายใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- เกษม วัฒนชัย. (2545). *การปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาฯ.
- ขนิษฐา บุญภักดี. (2552). *การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาครุศาสตร์เทคโนโลยี, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ขวัญฤดี จำช่อนสัตย์. (2542). *การศึกษาพฤติกรรมการรับผิดชอบของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร .
- ครรชิต มาลัยวงศ์. (2540). นวัตกรรมทางเทคโนโลยีในทศวรรษ 2000. *ทัศน์ไอที*, 5, 157-213.
- จตุภูมิ เขตจัตุรัส. (2555). *ทฤษฎีการประเมิน (Evaluation theory)*. เข้าถึงได้จาก https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VIOY8cBDH_wJ:https://home.kku.ac.th/sompo_pu/spweb/evaluation/evaluation-theory.pptx+&cd=1&hl=th&ct=clnk&gl=th
- จรินทร์ งามแมน. (2548). *นิเทศอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ*. เข้าถึงได้จาก http://www.pattana.ac.th/article/data_file/dO7iXkfThu92453.pdf
- จักรพงษ์ ฉาบบุตร. (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการปรับพฤติกรรมของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จันทร์พร พวงยอด. (2543). *การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จันทร์ภาณี สวงนนาม. (2545). *ทฤษฎีแนวปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: บুদ্ধพอยท์.
- จารุณี อิ่มวงษ์. (2555). *แนวทางการดำเนินงานวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศรสวรรค์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

- จรรววรรณ ประทุมศรี. (2547). การพัฒนารูปแบบการเพิ่มคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับสาขาวิชา
การบริหารการศึกษา ระดับปริญญาโทในมหาวิทยาลัยของรัฐ. คุุญฎีนิพนธ์
ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จำรัส มูลสาร. (2542). การศึกษาเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่
ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ในจังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จินดา น้ำเจริญ. (2540). การศึกษาวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมเสริมลักษณะนิสัยแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิรนนท์ อังกาสี. (2551). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาและคุณลักษณะ
ของนักเรียน โรงเรียนศิริราษฎร์วิทยาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร
เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ชนงภรณ์ กุณฑลบุตร. (2546). หลักการจัดการ แนวคิดและสถานการณ์ธุรกิจปัจจุบัน. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนันภรณ์ ถักมิมพิเชษฐ์. (2545). การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชวลี พิงแสงสี. (2543). คู่มือนิเทศ การนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป
แมนเนจเม้นท์.
- ช่อรัตนดา เกสทอง. (2550). การนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็ก
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ชัยอนันท์ นวลสุวรรณ. (ม.ป.ป.). นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน. เข้าถึงได้จาก
<http://kb.mcu.ac.th/BO/download/Document%20Form/01-12-2005%2009-26-46dFile344.doc>
- ชารี มณีศรี. (2538). การนิเทศการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.

- ชุมพร สวยศด. (2550). *ศักยภาพและวิธีการสนับสนุนการจัดการศึกษาตามทัศนะของผู้นำชุมชนในเขตบริการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก อำเภอวังเหนือจังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ฐากร สิทธิโชค. (2557). การคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 9(2), 87-101.
- คนัย เทียนพุ่ม. (2543). *การบริหารทรัพยากรบุคคลในทศวรรษหน้า*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก พรสีมา. (2554). *แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครู*. ม.ป.ท.
- ถนอมพร (ตันติพิพัฒน์) เลาหจรัสแสง. (2541). *สื่อการสอนออนไลน์*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิล มาตรฐาน. (2544). *การปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ*. กรุงเทพฯ: เสมอธรรม.
- ถาวร เสี่ยงเอียด. (2550). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์การศึกษาคู่บัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- หัตถดาว ลิ้มพะสุด. (2543). *แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธภาพในครอบครัว*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทัศนียา แสนทิพย์. (2559). *การศึกษาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนนิกมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทิพวรรณ กมลพัฒนานันท์. (2543). *การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ทิตินา แจมมณี. (2540). *การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- ทิตินา แจมมณี. (2541). “การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด”, *การปฏิบัติการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี*. กรุงเทพฯ: ไอเดียสแควร์.
- ทิตินา แจมมณี. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2532). *กลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ: การศึกษานโยบายและกลยุทธ์การบริหารขององค์กร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชนสาร บัลลังก์ปัทมา. (2552). ทักษะการบริหาร (สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก). *The City Journal*, 5(103), 56.
- ชอุษวรรณ นนทพุททและเยาวนิจ กิตติธรกุล. (2547). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง. *สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 10(1), 63-84.
- ธรรมรักษ์ การพิสิษฎ์. (2528). *วิสัยทัศน์ การวางแผนพัฒนาประเทศในสหัสวรรษหน้า*. นนทบุรี: เพชรรุ่งดารพิมพ์.
- ธวัชชัย ตั้งอุทัยเรือง. (2557). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางของประเทศไทย. *คุณนิตินิพนธ์ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- นงลักษณ์ ปรีชาดิเรก. (2546). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรึกษาพูดคุยระหว่างมารดากับบุตรในครอบครัวไทย*. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาประชากรศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน: การวิจัยปฏิบัติการของครูจัดพิมพ์* เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการ. ม.ป.ท.
- นันทพร สุกะพันธุ์. (2551). *การศึกษาสมรรถนะการบริหารด้านวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหานคร เขต 2*. *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- นิคม ชนะไพฑูรย์. (2535). การเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรมและกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านดุงวิทยาจังหวัดอุดรธานี. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นิภาภรณ์ เกียรติสุข. (2539). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกริก.
- นิภาวรรณ ขวดแก้ว. (2554). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- นุชลดดา โรจนประภาพรรณ. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาอนามัยครอบครัว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2543). การพัฒนาดัชนีรวมของคุณภาพการจดการศึกษาสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสุขภาพ, 2(3), 204-210.
- บุญมี ก่อบุญ. (2553). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. คุยฎีนิพนธ์ครุศาสตรคุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญยกุล หัตถที. (2556). รูปแบบการบริหารคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขนาดเล็ก. คุยฎีนิพนธ์ปรัชญาคุยฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญเรือน หมั่นทรัพย์. (2538). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนเอกชนคาทอลิก. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- บุญส่ง นิลแก้ว. (2541). วิจัยทางการศึกษา. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- เบญจมาศ ชัยวรรณคุปต์. (2547). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการคูณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ปรินญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประพันธ์ เดชสวัสดิ์. (2552). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน และชุมชนในการบริหารงาน โรงเรียนบ้านสถาน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา. การศึกษาอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). การพัฒนาการคิด. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินต์ติ้ง.
- ประเวศ ะลี. (2541). บนเส้นทางใหม่ การส่งเสริมสุขภาพ อภิวัฒน์ชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประไพ พงษ์จิวันิช. (2541). การสอนคณิตศาสตร์โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน. วารสารสักทอง, 4, 25-27.
- ประสาน หอมพูล. (2536). ปัญหาการบริหารงานธุรการและการเงินตามทัศนะของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ธุรการและการเงินโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประสิทธิ์ เขียวศรี. (2548). รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปรีชมน ศุภวัฒน์วิมล. (2545). วิจัยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องโบราณสถานที่ยังคงอนุรักษ์ในจังหวัดนครปฐม. เข้าถึงได้จาก <http://www.dcc.ac.th/academic/wp-content/uploads/2013/09/A2.docx>
- ปรีชา สามีคดี. (2552). การพัฒนารูปแบบการประเมินแผนงานและโครงการในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ปรียา ชัยนิยม. (2542). การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการสอนความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการประถมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). การนิเทศการสอน. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ปิยนันท์ จันทร์งษ์. (2546). ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง ประเพณีท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ผจญ โกจารย์ศรี. (2545). การศึกษาพัฒนาวิชาชีพของครู โดยความร่วมมือกันจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. คุษณิพนธ์ศึกษาศาสตรคุษณิบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2537). การวิเคราะห์การจัดสรรงบประมาณของรัฐบาล เพื่อการศึกษาและสวัสดิการของเด็กด้อยโอกาสในประเทศไทย. ม.ป.ท.
- ฝน แสงสิงแก้ว. (2543). ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 45(1), 5.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2546). รวมกฎหมายการศึกษาเข้าสู่โครงสร้างใหม่กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- พรชญา ผาสุขดี. (2545). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง โบราณสถานที่ควรอนุรักษ์ในจังหวัดนครปฐม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรรณทิพา ลีรัตน์เสถียร. (2545). การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรรณทิพา ลีรัตน์เสถียร. (2549). บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง โลกสวยด้วยมือเรา ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี: โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ.

- พรศรี พุทธานนท์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีผลการเรียนต่ำ โรงเรียนแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พลอยงาม พะลายานนท์. (2550). *การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการและเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรินทร์ ช่วยศิริ. (2554). *การศึกษาคำถามนิเทศภายในของโรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- พัชรี สานติอาวรรณ. (2552). *สภาพการนิเทศภายในของศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาแม่नावาง อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พัชรสดา กัลยานวุฒิ. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับ ปวช. และระดับ ปวส. ของวิทยาลัยเทคโนโลยีพายัพ และบริหารธุรกิจ*. เข้าถึงได้จาก www.payaptechno.ac.th/app/images/payap/research/research1/st005.pdf
- พัฒนพงษ์ ลีกา. (2551). *รายงานการวิจัย การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิทยาศาสตร์ของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นผลจากการทดสอบคุณภาพ การศึกษาระดับชาติ ปีการศึกษา 2548 ของจังหวัดอุดรดิติต์. อุดรดิติต์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิติต์*.
- พิจิตรา พงษ์จินดากร. (2525). *การทดลองสอนความรับผิดชอบแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกันโดยวิธีสัมพันธ*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยา การศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พิชิต ตรีวิทย์รัตน์. (2556). *นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนระบบอีเลิร์นนิ่งแบบจุดเดียว เบ็ดเสร็จ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชารังสีเทคนิค คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พิมพ์ฉัตร คัคคะพู. (2543). ผลการฝึกสมาธิแบบอาณาปานสติควบคู่กับการควบคุมตนเองที่มีต่อความมีวินัยในการใช้ห้องสมุดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม). ปรินญาณิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์ประภา อรัญมิตร. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 3 โดยการวิเคราะห์หุระดับ. วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 3(4), 56-68.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2550). ทักษะ 5C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พร ไชยตา. (2552). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารการบริหารการศึกษา, 4(1), 51-64.
- พิศสมัย อรทัย. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่หลากหลายสภาวะทางจิต ทักษะและผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารมหาวิทยาลัยของรัฐ: การประยุกต์ใช้โมเดลสมการ โครงสร้างแบบอิทธิพลย้อนกลับพหุกลุ่ม. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 19 (3), 291-314.
- เพ็ญจันทร์ มินะจรัส (2551). ผลของการใช้การนิเทศภายในแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนที่มีต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนแบบบูรณาการของครูปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เพ็ญศรี มินะจรัส. (2551). ผลของการใช้การนิเทศภายในแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนที่มีต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการของครูปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โพธิพันธ์ พานิช. (2547). การศึกษาและพัฒนาความสามารถในการให้คำปรึกษาของบิดามารดา. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2550). อาจารย์มืออาชีพ แนวคิด เครื่องมือ และการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ เจริญทอง. (2551). การดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนศูนย์เครือข่าย โสธรพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, วิทยาลัยบัณฑิตบริหารธุรกิจ.

- ไพรัช รัชชพงษ์. (2539). การวิจัยและพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศ. ใน *เอกสารการสัมมนา IT ทางรอดของธุรกิจไทย* (หน้า 55-60). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพโรจน์ คชชา. (2540). *ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร โรงเรียน*. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- ภัทรา นิคมานนท์. (2517). *ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการถือศีลห้า ความรู้สึกรับผิดชอบ วินัย ในตนเอง ความเกรงใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน*. ปรินญาณิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ภัทรา นิคมานนท์. (2543). *การประเมินผลการเรียน*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ภาณี อนันต์นาวิ. (2552). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ชลบุรี: มนตรี.
- มนัส เรืองเดช. (2540). *รายงานการพัฒนาและผลการใช้เอกสารประกอบการนิเทศ การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางวิชาสังคมศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7 จังหวัดพิษณุโลก*. ม.ป.ท.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2545). *สัมพันธ์ภาพในครอบครัว ประมวลสาระชุดวิชาจิตวิทยา ครอบครัวและครอบครัวศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2547). *เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมมนุษย์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2547). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและราชการ*. กรุงเทพฯ: นีลพอยท์.
- ขอแสง นาคกระแสร์. (2558). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. *วารสารบริหารการศึกษาบวบัณฑิต*, 15(1), 76-89.
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. (2539). *พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะครอบครัว และสัมพันธ์ภาพใน ครอบครัวต่างกัน*. ปรินญาณิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ยินดี ศรีศักดิ์หิรัญ. (2542). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเอกลักษณ์แห่งตนกับพฤติกรรม ความรับผิดชอบของวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยา พัฒนาการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี และราชกิจจานุเบกษา.
- รัตนา ดวงแก้ว. (2556). การประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 14* (หน้า 1-79). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์.
- ราชันย์ บุญธิมา. (2542). การวิเคราะห์หุ้ระดับของการวิเคราะห์หุดดอย. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 21(62), 39-49.
- รุ่งแก้วแดง. (2540). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- รุ่งแก้วแดง. (2543). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา: เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- รุ่ง แก้วแดง. (2545). *การศึกษาเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- รุ่งทิวา กันหาทิพย์. (2543). *ผลของการอบรมเลี้ยงดูต่อพฤติกรรมรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดบุรีรัมย์*. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เรวัต อ่างทอง. (2541). *การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องสื่อวัสดุกราฟิกเพื่อใช้ประกอบการสอน วิชาเทคโนโลยีการศึกษาเบื้องต้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 1, 2 และ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2549*. ม.ป.ท.
- ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ. (2553). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผล โรงเรียน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ลัทธินา สะแกคุ้ม. (2543). *การเพิ่มความรับผิดชอบในเยาวชนกระทำผิด โดยใช้กระบวนการให้การปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวของ Glasser*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เลิศศักดิ์ นาวารัตน์. (2552). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

- วนิดา ดีแป้น. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย โดยการวิเคราะห์ห้พระระดับ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- วรรณิ ชัยเฉลิมพงษ์. (2552). *การพัฒนามาตรฐานการฝึกปฏิบัติวิชาชีพแก่ข้าราชการตลาดที่ส่งเสริมจริยธรรมวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วรวิทย์ จินดาพล. (2542). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2553). *ข้อเสนอระบบการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- วรางคณา วัฒนโย. (2540). *แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาสุขภาพตำบลเจ้าเจ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนภาคและการเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสัน ปุ่นผล. (2542). *การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางไทรวิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- วัลลิพันธุ์ ปาทาน. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ของผู้บริหารกับคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร เขต 2*. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วาณี พุ่มแสง. (2548). *รายงานการวิจัย การบริหาร โรงเรียนเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2537). *แนวคิดใหม่ของการวิจัยสถาบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภา เจริญกัญจารักษ์. (2549). *การพัฒนาบทเรียน e-Learning เพื่อการศึกษาทางไกล*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- วิภา เจริญกัณฐารักษ์. (2550). *การวิเคราะห์ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วิมลรัตน์ บุญชู. (2549). *องค์ประกอบที่สัมพันธ์เชิงสาเหตุกับประสิทธิผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิลาวัลย์ กองสะอาด. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา รหัส 52 คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2552*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการตลาด, บัณฑิตวิทยาลัย, วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- วิวัฒน์ อัสวานิชย์. (2523). *ความสัมพันธ์ระหว่างการมีวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชา ลำราญ. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามลเขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- วุฒิชัย ดานะ. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- วุฒิชัย ประสารสอย. (2543). *บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นวัตกรรมเพื่อการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: วิเจ ประินดีง.
- ศรีสุดา แสงพันธ์. (2550). *ผลของการใช้การนิเทศภายในแบบเพื่อนช่วยเพื่อนที่มีต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูปฐมวัย*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำจันง. (2545). *ชุดพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน: สอนเด็กให้คิดเป็น*. กรุงเทพฯ: เสริมสิน พรเพรส ซิสเต็ม.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ และสมศักดิ์ วานิชยาภรณ์. (2545). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

- ศิริศักดิ์ สุขชื่น. (2540). *การนำนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติไปปฏิบัติ: ศึกษาเฉพาะกรณี สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภมาส การะเกตุ. (2545). *การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานประจำโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สถิต เขาวดี. (2551). *การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สมชาย เรืองสม. (2541). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยในตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 4 สังกัด กรมอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม และองค์การ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สมพงษ์ ธนัญญา. (2540). *แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวเพื่อส่งเสริมการศึกษา ของนักเรียน ศึกษาเฉพาะกรณี: โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมยศ นาวิการ. (2540). *การบริหารพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ตะวันออก.
- สมยศ นาวิการ. (2545). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สมยศ นาวิการ. (2545). *ทฤษฎีองค์กร*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- สมิต วุฒิสวัสดิ์. (2552). *การศึกษาสัมพันธภาพของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2*. สารนิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สรายุทธ เพ็ชรซีก. (2553). *ปัจจัยทางครอบครัวที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น: ศึกษากรณี โรงเรียนมีนประสาทวิทยา เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สาคร เพ็ชรสีม่วง. (2541). *ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวิทยาศาสตร์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สายสมร พุทธิไสย. (2551). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลนครเขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: พรึกหวานกราฟิก.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549 ก). *แนวทางการประเมินตามสภาพจริง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549 ข). *แนวทางการนำนโยบายปฏิรูปการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559*. เข้าถึงได้จาก http://www2.oae.go.th/EVA/download/Plan/SummaryPlan11_thai.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). *แผนหลักโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน*. กรุงเทพฯ: อรุณสภาคลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ปีการศึกษา 2549*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ปี 2551-2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักพัฒนาเทคนิคการศึกษา. (2542). *เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง สื่อการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสื่อการเรียนการสอน สำนักพัฒนาเทคนิคศึกษา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2545). *หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สมศ.

- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2547). *พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561*. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2545-2559)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิทธิพงษ์ ภูมิภักดีพรรณ. (2550). *โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน อาชีวศึกษาเอกชน. คุณวุฒินิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- สิร์รานี วสุภัทร. (2551). *ภาวะผู้นำทางวิชาการและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผล ความสำเร็จของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. คุณวุฒินิพนธ์ศึกษาศาสตร์คุณวุฒิ บัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- สุคนธ์ เจียรกลาง. (2535). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความมีวินัยในตนเองด้าน ความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัฐบาลในเขตเทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- สุคนธ์ สิ้นธพานนท์. (2545). *การจัดกระบวนการเรียนรู้: เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุจรีต เพียรชอบ. (2534). *ทฤษฎีการเรียนรู้ทางจิตวิทยาที่ต้องนำมาใช้ในการสร้างแบบฝึก*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชาดา อินทร์พงษ์พันธ์. (2539). *พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่นตามทัศนะ ของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษากรุงเทพมหานคร. ปริญญาโทการศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.*
- สุทธิพงษ์ บุญผดุง. (2541). *จัดกิจกรรมการเรียนการสอนคณิตศาสตร์อย่างไรให้มีความหมายและ คุณค่าต่อการเรียนรู้. วารสารคณิตศาสตร์, 51(77), 58-61.*

- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2549). คุณลักษณะภาวะผู้นำเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา. เข้าถึงได้จาก <http://suthep.ricr.ac.th>
- สุโท เจริญสุข. (2528). *ข้อคิดพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบการแนะแนว*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุมณฑา ปิ้วเฮงทรัพย์. (2548). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความพึงพอใจของครูต่อการนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง* โรงเรียนเอกชนคาทอลิกสังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุมาลี ลิกเสน. (2541). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สำหรับคอมพิวเตอร์ของนักศึกษาสถาบันราชภัฏในเขตอีสานเหนือ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- สุมิตรา อังวัฒนกุล. (2539). *แนวคิดและเทคนิควิธีการสอนภาษาอังกฤษ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2536). ภาวะผู้นำ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา* หน่วยที่ 5 (หน้า 96-97). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เสาวภา เบ็ญจพันธุ์ทวี. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวกับเอกลักษณ์แห่งตนของเด็กวัยรุ่น*. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เสาวลักษณ์ กิณเรศ. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยกับวัฒนธรรมองค์การของกลุ่มงานพยาบาล*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แสวง รัตนมงคลมาส. (2540). *การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมของมวลชน การจัดตั้งองค์การ การนำและการตัดสินใจทางสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โสภภาพรรณ เวียงเพิ่ม. (2541). *ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ เจตคติต่อบทบาทเพศสัมพันธภาพในครอบครัว กับบทบาททางเพศของนักเรียนวัยรุ่น* ในจังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพยาบาลสาธารณสุข, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

- อนันต์ มาลัย. (2544). เจตคติและแนวการปฏิบัติตนเกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มโรงเรียนภูผาสวรรค์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาประถมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนุวัติ คุณแก้ว. (2538). การวัดและการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุชฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการทดสอบและวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมรรวม แก้วพอง. (2542). การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดน้อยในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- อมรวิชัย นาครทรรพ. (2540). การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home school) ประสิทธิภาพของนานาชาติ. กรุงเทพฯ: เซเวนพรีนติ้ง กรุ๊ป.
- อมราวดีณ อุบล. (2544). สุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรทิพา ส่องศิริ, วัฒนีย์ ปานจินดา, ณีฐา อนุตรลัญจ์. (2548). การศึกษาความมีวินัยในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสยาม. คัชনীวารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 8(15), 16-28.
- อรพรรณ ลือบุญรัชชัย. (2538). การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนิสิต นักศึกษากับแบบการสอนของอาจารย์ต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของ นักศึกษาพยาบาล. คุชฎีนิพนธ์ครุศาสตรคุชฎีบัณฑิต, สาขาวิชาอุดมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรวม พาณิชปฐมพงศ์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- อัญมณี สมตัว. (2544). การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมสั่งสอน ลูกเรื่องทางเพศและการคบเพื่อนต่างเพศ: ศึกษาเฉพาะครอบครัวของนักเรียนหญิง ในโรงเรียนบางละมุง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ โครงการสวัสดิการสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- อานนท์ สายคำฟู. (2552). การสร้างเลิร์นนิ่งอ็อบเจกต์เพื่อพัฒนาการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐาน เรื่อง กระบวนการทำงานของอุปกรณ์พื้นฐานที่เป็นส่วนประกอบหลักของคอมพิวเตอร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชา เทคโนโลยีทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อาภรณ์ อินตะชัย. (2556). รายงานการวิจัย การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- อารีย์ มีมุงกิจ. (2541). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อการซ่อมเสริม วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องเศษส่วน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อำนาจ เจริญศิลป์. (2526). การฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ. ม.ป.ท.
- อุคร กล้าขັນ. (2536). องค์ประกอบของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาฬสินธุ์. การค้นคว้าแบบอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถิติประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย หิรัญโต. (2543). หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541). การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอี่ยมพร ทองกระจาย. (2551). การพัฒนาวิธีวินิจฉัยตามอาการและอุบัติการณ์โรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ในอำเภอที่เลือกสรร จังหวัดขอนแก่น. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- Becker, G. S. (1971). *The economics of discrimination*. Chicago: University of Chicago Press.

- Bellon, T., & Beaudry, J. (1992). *Teachers' perceptions of their leadership roles in site-based decision making*. San Francisco, CA: American Educational Research Association.
- Bennis, W. (2003). *Leadership A*. Retrieved from www.nrru.ac.th/article/leadership/page1.4.html
- Blase, J., & Blase J. (2000). Effective instructional leadership: Teachers' perspectives on how principals promote teaching and learning in schools. *Journal of Educational Administration*, 38(2), 130-141.
- Bloom, B. (1976). *Human characteristics and school learning*. New York: McGraw-Hill.
- Blumberg, L. T., & Greenfield, H. E. (1986). Leadership behavior and climate as they relate to the effectiveness of elementary school. *Dissertation Abstracts International*, 45(8), 2316-A.
- Bossert, S. T., Dwyer, D. C., Rowan, B., & Lee, G. V., (1982). The instructional management role of the principal. *Educational Administration Quarterly*, 18(3), 34-64.
- Boles, K., & Troen, V. (1992). How teachers make restructuring happen. *Educational Leadership*, 49(5), 53-56.
- Bossert, S. J., Dwyer, D., Rowan, B., & Lee, G. (1982). The instructional management role of the principal. *Education Administration Quarterly*, 18(3), 34-64.
- Bosker, R. J., & Scheerens, J. (1989). Issues in the interpretation of the results of school effectiveness research. *International Journal of Educational Research*, 13(7), 741-751.
- Break, J. J. (1979). An analysis of student attitude toward computer assisted instruction in Nebraska public high school. *Dissertotion Abstract International*, 40(2), 886-A.
- Camall, C. A. (1990). *Managing change in organizations*. New York: Prentice Hall.
- Cameron, K. S. (1978). *Measuring organizational effectiveness in the institutions of higher educational*. *Administrative Science Quarterly*, 23, 604-632.
- Carney, J. (1994). Contracting a food staple in the Gambia. In P. Little and M. Watts (Eds), *Peasants under contract: contract farming and agrarian transformation in sub-saharan africa* (pp. 167-87). Madison, WI: University of Wisconsin.
- Carrier, C. (1996). *Intrapreneurship in small businesses: An exploratory study*. *Entrepreneurship: Theory & Practice*, 21(1), 5-20.
- Cheng, Y. C. (1996). *School effectiveness and school-based management: A mechanism for development*. Washington, DC: The Falener.

- Cottrell, S. (2005). *Critical thinking skills*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Creamer, J. H. (1989). *Development psychology*. Chicago: Holt Rinehart and Winston.
- Crowson, R. L. (1989). Managerial Ethics in educational administration: The rational choice approach. *Urban Education, 23*(4), 412-435.
- Crowson, R. L., & Morris, V. C. (1990). *The superintendency and school leadership*. Illinois: The National Center for School Leadership.
- Daehlen, M. (2008). Job satisfaction and job values among beginning nurses: A questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies, 45*, 1789-1799.
- Daft, R. L. (1999). *Leadership: Theory and practice*. Forth Worth, TX: Dryen.
- Dale, E. (1965). *Audio-visual methods teaching* (2nd ed.). New York: Hot, Rinchart and Winston.
- Davis, K. (1981). *Human behavior at work: Organizational behavior*. New York: McGraw-Hill.
- Ennis, R. H. (1985). A logical basic for measuring critical thinking skill. *Educational Leadership, 43*(2), 45-48.
- Eysenck, J., Arnold, W., & Meili, R. (1972). *Encyclopedia of psychology*. London: Search.
- Foster, K., McAllister, M., & O'Brien, L. (2005). Coming to ethnography: A mental health nurse's experience. *International Journal of Qualitative Methods, 4*(4), 56-67.
- Girvan, N. (2001). Reinterpreting the Caribbean. In B. Meeks & F. Lindahl (Eds.), *New Caribbean thought: A reader*. Jamaica: University of the West Indies Press.
- Glaser, E. M. (1941). *An experiment in the development of critical thinking*. New York: Bureau of Publications.
- Glasman, N. S., & Biniaminov, I. (1981). Input-output analyses of schools. *Review of Educational Research, 51*(4), 509-539.
- Glickman, C. D. (1990). *Supervision of instruction: A developmental approach* (2nd ed.). Massachusetts: A Division of Simon and Schuyter.
- Glickman, C. (1985). *Supervision and instruction: A developmental approach* (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2007). *Supervision and supervision and curriculum development*. Boston: Allyn & Bacon.

- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.
- Gus, J. (1973). *Electronic finding aid encoded by Megan MacDonald*. Bloomington: Indiana University.
- Handy, C. (1976). *Understanding organizations*. London: Hazell Watson & Vines.
- Hanson, E. M. (2003). *Educational administration and organizational behavior*. New York: Pearson Education.
- Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2008). The role of cognitive skills in economic development. *Journal of Economic Literature*, 46(3), 607-668.
- Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2011). The economics of international differences in educational achievement. In E. A. Hanushek, S. Machin, & L. Woessmann (Eds.), *Handbook of the economics of education*, Vol. 3 (pp. 89-200). Amsterdam: North Holland.
- Heck, L., & Marcoulides, G. A. (1990). Instructional leadership and schools achievement: validation of causal model. *Educational Administration Quarterly*, 26(2), 94-125.
- Hersey, P., Blanchard, K. H., & Johnson, D. E. (1996). *Management of organizational behavior* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Hoffman, M. L. (1970). *Moral development in carmichael manual of child psychology*. New York: John Willey and Sons.
- Howes, C., James, J., & Ritchie, S. (2003). Pathways to effective teaching. *Early Childhood Research Quarterly*, 18(1), 104-120.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2001). *Educational administration: Theory research and practice* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Hoy, W. K., & Feldman, J. (1987). Organizational health: The concept and its measure. *Journal of Research and Development in Education*, 20(4), 30-37.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1996). *Educational administration: Theory research practice* (5th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). *Educational administration: Theory research and practice* (4th ed.). New York: Harper Collins.
- Huse, E. F., & Cummings, T. G. (1985). *Organizational development and change*. St. Paul, Minn: West.

- Ivancevich, J. M., & Matteson, T. M. (2002). *Organization behavior and management* (6th ed.). Houston: McGraw-Hill.
- Jacobson, D. J. (1990). *Organization behavior*. Boston: Allyn and Bacon.
- Joiner, C. W. (1987). *Leadership for change*. Cambridge, MA: Ballinger.
- Kierstead, J. H. (1994). Achievement motives and casual attribution for success & failure: An examination of Spence and Helm Reich's three factor model of achievement motivation. *Dissertation Abstracts International*, 2(32), 732-A.
- Kim, N. I. (1986). The relationship between school principal leadership behavior and teacher streets, satisfaction, and performance in the school of in Cheon, Korea. *Dissertation Abstracts International*, 47(6), 1953-A.
- King, J. B. (1969). Curiosity in young children. *Dissertation Abstracts International*, 29, 3468-B.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modelings* (2nd ed.). New York: Guilford.
- Kotter, J. P. (1999). *On what leaders, really do*. Boston: Harvard Business School.
- Layton, D. (1994). STS in the school curriculum: A movement overtaken by history?. In J. Solomon & G. Aikenhead (Eds.). *STS education: International perspectives on reform*. New York: Teacher College Press.
- Layton, J.R. (1979). *The psychology of learning to read*. New York: Academic Press.
- Lee, A., & Green, B. (2009). *Supervision as metaphor: Studies in higher education*. n.p.
- Mahoney, J. (1990). *Teaching business ethics in U.K, Europe and the U.S.A*. London: The Athlone.
- Manasse A., L. (1986). Principals as leaders of high performing systems. *Educational Leadership*, 41(5), 42-46
- Maxwell, J. C. (1998). *The 21 irrefutable laws of leadership: Follow them and people will follow you*. Nashville, TN: Thomas Nelson.
- Mazzarella, J. A., & Grundy, T. (1989). *Portrait of a leader in S.C. Smith & P.K. Piele, school leadership: Handbook for excellence* (2nd ed.). Washington, DC: OERI.
- McEwan, E. K. (2003). *Ten traits of highly effective principals: From good to great performance*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- McGregor, D. (1960). *The human side of enterprise*. New York: McGraw-Hill.

- McKinsey. (2007). *McKinsey report on education*. Retrieved from <http://www.mckinsey.com>
- Merrit, R. L. (1983). Achievement with and without computer assisted instruction in the middle school. *Dissertation Abstract International*, 44, 259.
- Michael, A. C. (1999). *The use of computer technology by academics to communicate internationally: Computer mediated communication and the invisible college*. Retrieved from <http://thailis.uni.net.th/DAO/search>
- Miller, M. A., & Babcock, D. E. (1996). *Critical thinking applied to nursing*. St Louis: Mosby-Year Book.
- Mondak, J. J. (2001). Developing valid knowledge scales. *American Journal of Political Science*, 45, 224-238.
- Morphet, E. L., Johns, R. L., & Reller, T. L. (1982). *Educational organization and administration* (4th ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Murangi, V. K. (1996). Instructional supervision in Namibia: A study of high school teacher and supervisor perceptions (Africa). *Dissertation Abstracts International*, 59(78), 2547-A.
- Mussen, P. H., Conger, J. J., & Kagan, J. (1969). *Child development and personality* (3rd ed.). New York: Harper & Row.
- Nickse, R. S. (1977). *Teacher as change agents*. Washington, DC: National Education Association.
- Nightingale, P., & O'neil, M. (1994). *Achieving quality learning in higher education*. London: Kogan Page.
- Odden, E. R., & Wohlstetter, P. (1995). Making school-based management work. *Educational Leadership*, 52 (5), 32-36.
- Parkerson, J. A. (1984). Exploring casual models of educational achievement. *Journal of Educational Psychology*, 76, 638-646.
- Paul, R., & Elder, L. (2008). *The miniature guide to critical thinking concepts and tools*. Dillon Beach, CA: Foundation for Critical Thinking.
- Pejza, J. P. (1985). *The Catholic school principal: A different kind of leader*. St. Louis, MO: The National Catholic Educational Association.

- Ransom, M. P. (1990). A study to determine the relationship between elements of participative management and organization health. *Dissertation Abstracts International*, 51(11), 111-126.
- Rawls, J. B. (1973). *A theory of justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rauch, C. F., & Behling, O. (1984). *Functionalism: Basis for and alternate approach to the study of leadership*. Elmford, NY: Pergamon Press.
- Resnick, M. (2002). *Rethinking learning in the digital age*. Oxford: Oxford University Press.
- Reid, R. J. (2002). Efficient PCR-based gene disruption in *Saccharomyces* strains using intergenic primers. *Journal Article | Research Support*, 19(4), 319-28.
- Russell, D. E., & Altmaier, D. V. (1997). Veigen Job relation stress, social support and burnout among classroom teacher. *Journal of Applied Psychology*, 72(2), 111-128.
- Saeed, S. R. (1998). *Effects of the internet on research, Information seeking and communication behavior of Australian academic psychologist*. Retrieved from <http://thailis.uni.th/DAO/search>
- Sarason, S. B. (1982). *The culture of the school and the problem of change*. Boston: Allyn & Bacon.
- Schmuck, R., & Schmuck, P. (1988). *Group processes in the classroom*. Dubuque, IA: Wm.
- Schwartz, D. G. (2006). *Encyclopedia of knowledge management*. Hershey: Idea Group.
- Seeley, D. S. (1992). *Visionary leaders for reforming public schools*. San Francisco, CA: The American Educational Research Association.
- Shaffer, D. R. (1985). *Developmental psychology: Theory research and application*. Monterey: Wad Worth.
- Simon, H. A., Smithburg, D. W., & Thompson, V. A. (1961). *Public administration*. New York: Knopf.
- Stine, D. E. (1999). *The opening of a new high school: The emergence of a culture*. California: University of California Press.
- Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of leadership*. New York: The Free.
- Susan, M. P., & Steven, M. R. (1982). *School administrator's encyclopedia*. New York: Parker.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: HartcourtBranche and World.

- Toma, F. L., Berger, L. M., Jacquet, D., Wicky, D., Villaluenge, I., Miguel, Y. R., & Lindeløv, J. S. (2009). Comparative study on the photocatalytic behaviour of titanium oxide thermal sprayed coatings from powder and suspensions. *Surface & Coatings Technology, 203*, 2150-2156.
- Triandis, H. C. (1971). *Attitude and attitude*. New York: John.
- Trusty, F. M. (1986). *Administrator/ supervisor career ladder orientation manual*. Nashville: Department of Education Tennessee University.
- Van Deventer, I., & Kruger, A. G. (2003). *An educator's guide to school management skills*. Pretoria: Van Schaik.
- Warrant, D. I., & Bush, E. L. (1999). Building special forces to last: Redesigning the organization culture. *Special Warfare Summer, 99*, 16-20.
- Waugh, R. F., & Punch, K. F. (1987). Teacher receptivity to system wide change in the implementation stage. *Review of Educational Research, 57*(3), 237-254.
- Wiggins, J. S. (1971). *The psychology of personality*. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Wilson, R. J. (2001). School-based management in Alberta: Perceptions of public school leaders. *Dissertation Abstracts International, 62*, 13, 337.
- Wohlstetter, P. (1995). Getting school-based management right. *Phi Delta Kappan, 77*(1), 22-25.
- Wood, D. R. (1994). *Problem-based learning: How to gain the most from PBL*. Hamilton: W. L. Griffin.
- Wu, R., & Compbell, J. R. (1994). Gifted Chinese girls get the best mix of family processes to bolster their math achievement. *Education Research, 21*(7), 685.
- Yukl, G. A. (2002). *Leadership in organization* (5th ed.) New Jersey: Prentice-Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยบูรพา

(สำเนา)

แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

๑. ชื่อวิทยานิพนธ์

ชื่อวิทยานิพนธ์ (ภาษาไทย) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ
โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง
ชื่อวิทยานิพนธ์ (ภาษาอังกฤษ) THE CAUSAL RELATIONSHIP MOEL OF EDUCATION
QUALITY OF SMALL SIZE PRIMARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF PRIMARY
EDUCATION SERVICE AREA IN EASTERN REGION

๒. ชื่อนิติคนางกันชอร กุลบุตรดี

หลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

รหัสประจำตัว ๕๔๘๒๐๐๑

สาขาวิชา การบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

 ภาคปกติ ภาคพิเศษ

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณารายละเอียดวิทยานิพนธ์ เรื่องดังกล่าว
ข้างต้นแล้วในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ

๑) การเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิของมนุษย์ที่ใช้เป็นตัวอย่างการวิจัย

๒) วิธีการที่เหมาะสมในการได้รับความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วม
โครงการวิจัย (Informed consent) รวมทั้งการปกป้องสิทธิประโยชน์และรักษาความลับของ
กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๓) การดำเนินการวิจัยอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัย
ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มีมติเห็นชอบ ดังนี้

(/) อนุมัติโครงการวิจัย

() ไม่อนุมัติ

๔. วันที่ให้การอนุมัติ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

วิจิต สุรัตน์เรืองชัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

ภาคผนวก ข

- รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย
- รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิพัฒน์
รักพรมงคล	อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
2. ดร.บัญญัติ จันทร์ดา	ผู้อำนวยการ โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์
3. ดร.ณรงค์ ศิริเมือง	ผู้อำนวยการ โรงเรียนสมเด็จพระปิยมหาราชรมณียเขต
จังหวัดกาญจนบุรี
4. ดร.ณะรงค์ ชาวเพชร	ผู้อำนวยการ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี
5. ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.ภูริชญา ยิ้มยิ้ม	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ เทศบาลระยอง

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้เชี่ยวชาญด้านนักวิชาการศึกษา

1. ดร.สถาพร พฤทธิกุล อาจารย์ประจำ ภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี
2. รศ.ดร.ชูศักดิ์ เอกเพชร อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หนึ่งฤทัย ชัยอาทร อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่
4. ดร.วิมลพร สุวรรณแสนทวี อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

1. ดร.วสันต์ นาวเหนียว ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
2. นายธานินทร์ ชลจิตต์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2
3. ดร.ธวัชชัย อู่พานิช ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 3

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา

1. ดร.นิพนธ์ แจ่มจรัส ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านโค้งประดู่ อำเภอเกาะจันทร์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2
2. นายจักริน คำทรัพย์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านบางหัก อำเภอพานทอง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2
3. นายพาไชย โชติพันธ์โสภณ ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดใหม่ท่าโพธิ์ อำเภอพนัสนิคม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2

ภาคผนวก ค

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC)

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 5	รวมเฉลี่ย
1	+1	+1	+1	+1	+1	1
2	+1	+1	+1	+1	+1	1
3	+1	0	+1	+1	+1	0.8
4	+1	+1	+1	+1	+1	1
5	+1	+1	+1	+1	+1	1
6	+1	+1	0	+1	+1	0.8
7	+1	+1	+1	+1	+1	1
8	0	+1	+1	+1	0	0.6
9	+1	+1	+1	+1	+1	1
10	+1	+1	+1	+1	0	1
11	+1	+1	+1	0	+1	0.8
12	+1	+1	+1	+1	+1	1
13	+1	+1	+1	0	+1	0.8
14	+1	+1	+1	+1	+1	1
15	+1	+1	0	+1	+1	0.8

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 5	รวมเฉลี่ย
1	+1	+1	+1	+1	+1	1
2	+1	+1	0	+1	+1	0.8
3	+1	+1	+1	+1	+1	1
4	+1	+1	+1	+1	+1	1
5	+1	+1	+1	+1	+1	1
6	+1	+1	+1	+1	+1	1
7	+1	+1	+1	0	+1	0.8
8	+1	+1	+1	+1	+1	1
9	+1	+1	+1	+1	+1	1
10	+1	+1	+1	+1	+1	1
11	+1	+1	+1	0	+1	0.8
12	+1	+1	+1	+1	+1	1
13	+1	+1	+1	+1	+1	1
14	+1	+1	+1	0	+1	0.8
15	+1	+1	+1	+1	+1	1
16	+1	+1	+1	+1	+1	1
17	+1	+1	0	+1	0	0.6
18	+1	+1	+1	+1	+1	1
19	+1	+1	+1	+1	+1	1
20	0	+1	+1	+1	+1	0.8

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 5	รวมเฉลี่ย
1	+1	0	0	+1	+1	0.6
2	+1	+1	+1	+1	+1	1
3	+1	+1	+1	+1	+1	1
4	+1	0	+1	+1	+1	0.8
5	+1	+1	+1	+1	+1	1
6	+1	+1	+1	+1	0	0.8
7	+1	+1	+1	+1	+1	1
8	+1	+1	+1	0	+1	0.8
9	+1	+1	+1	+1	+1	1
10	+1	+1	+1	+1	+1	1

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้บริหาร

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 5	รวมเฉลี่ย
1	+1	+1	+1	+1	+1	1
2	0	+1	+1	0	+1	0.6
3	+1	+1	+1	+1	+1	1
4	+1	+1	0	+1	+1	0.8
5	+1	+1	+1	+1	+1	1
6	+1	+1	+1	+1	+1	1
7	+1	0	+1	+1	+1	0.8
8	+1	+1	+1	+1	+1	1
9	+1	+1	+1	+1	+1	1
10	+1	+1	+1	+1	+1	1
11	+1	+1	+1	+1	+1	1
12	+1	+1	+1	+1	+1	1
13	+1	+1	+1	+1	+1	1
14	+1	+1	+1	+1	+1	1
15	+1	+1	0	+1	+1	0.8

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครู

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 5	รวมเฉลี่ย
1	+1	+1	+1	+1	+1	1
2	+1	+1	+1	+1	+1	1
3	+1	+1	+1	+1	+1	1
4	+1	+1	+1	+1	0	0.8
5	+1	+1	+1	+1	+1	1
6	+1	+1	+1	+1	+1	1
7	+1	+1	+1	+1	+1	1
8	+1	+1	+1	+1	+1	1
9	+1	+1	+1	0	+1	0.8
10	+1	+1	+1	+1	+1	1
11	+1	+1	0	+1	+1	0.8
12	+1	+1	+1	+1	+1	1
13	+1	+1	+1	+1	+1	1
14	+1	+1	+1	+1	+1	1
15	+1	0	+1	0	+1	0.6

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 5	รวมเฉลี่ย
1	+1	+1	+1	+1	+1	1
2	+1	+1	+1	+1	+1	1
3	+1	+1	+1	+1	+1	1
4	+1	+1	0	+1	+1	0.8
5	+1	+1	+1	+1	+1	1
6	+1	+1	+1	+1	+1	1
7	+1	0	+1	+1	+1	0.8
8	+1	+1	+1	+1	+1	1
9	+1	+1	+1	+1	+1	1
10	+1	+1	+1	+1	+1	1
11	0	+1	+1	+1	0	0.6
12	+1	+1	+1	+1	+1	1
13	+1	+1	+1	+1	+1	1
14	+1	+1	+1	+1	+1	1
15	+1	+1	+1	+1	+1	1

ตอนที่ 7 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 5	รวมเฉลี่ย
1	+1	+1	+1	+1	+1	1
2	0	+1	+1	+1	+1	0.8
3	+1	+1	+1	+1	+1	1
4	+1	+1	+1	+1	+1	1
5	+1	+1	+1	+1	+1	1
6	0	+1	+1	0	+1	0.6
7	+1	+1	+1	+1	+1	1
8	+1	0	+1	+1	+1	0.8
9	+1	+1	+1	+1	+1	1
10	+1	+1	+1	+1	+1	1

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รหัส

--	--	--

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

**เรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษา
สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียง**

คำชี้แจง

1. ผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการของ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง
 2. ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลเพื่อการวิจัยเท่านั้น โดยจะสงวนคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น
 3. แบบสอบถามชุดนี้เป็นแบบเลือกตอบและแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียง ทั้งหมด 7 ตอน ประกอบด้วย
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร
 - ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน
 - ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้บริหาร
 - ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครู
 - ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน
 - ตอนที่ 7 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก
 - ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
- ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นอย่างดี

กันธอร กุลบุตรดี

นิติศปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ตำแหน่ง

- ผู้อำนวยการ/รักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา
- ครูวิชาการ

2. เพศ

- ชาย
- หญิง

3. ระดับการศึกษา

- ปริญญาตรี
- ปริญญาโท
- ปริญญาเอก

4. ประสบการณ์ในตำแหน่ง

- ต่ำกว่า 5 ปี
- 5-10 ปี
- 11-15 ปี
- มากกว่า 16 ปี

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง

แบบสอบถามมีทั้งหมด 7 ตอน จงพิจารณาว่าโรงเรียนของท่าน มีระดับการปฏิบัติในแต่ละรายการอยู่ในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง มากที่สุด 4 หมายถึง มาก 3 หมายถึง ปานกลาง 2 หมายถึง น้อย 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ตอนที่ 1

แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

คำชี้แจง

แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อความเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทชุมชน เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ให้ท่านพิจารณาข้อความในตาราง แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงกับโรงเรียนของท่านมากที่สุด

ที่	สภาพแวดล้อมของโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
บทบาทชุมชน						
1	โรงเรียนกับชุมชนร่วมกันปฏิบัติตามแผนงานโครงการต่าง ๆ					
2	ประชาชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของการศึกษาในท้องถิ่น					
3	ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ปกครองที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะทางวิชาชีพ มาร่วมเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา					
4	โรงเรียนมีการให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การใช้อาคารสถานที่และการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ขอใช้บริการ					
5	ชุมชนระดมทรัพยากรเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษามีแนวทางชัดเจนในการนำไปพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม ศักยภาพนักเรียน					
เศรษฐกิจ						
6	ผู้ปกครองมีความพร้อมสนับสนุนให้นักเรียนได้รับการศึกษาจนสำเร็จการศึกษา					
7	ผู้ปกครองให้ความร่วมมือด้านการเงินในการจัดกิจกรรมสม่ำเสมอ					
8	ผู้ปกครองให้การสนับสนุนด้านการเงินในโครงการพิเศษที่โรงเรียนร้องขอ					
9	ผู้ปกครองสนับสนุนในการทำงานและกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน					
10	ผู้ปกครองสนับสนุนค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของนักเรียน					

ที่	สภาพแวดล้อมของโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
เทคโนโลยี						
11	โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ประจำห้องปฏิบัติการพอเพียงกับนักเรียน					
12	ผู้บริหารจัดการระบบสารสนเทศในโรงเรียน					
13	ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูนำข้อมูลสารสนเทศประกอบการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน					
14	โรงเรียนพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเชื่อมโยงครอบคลุมพื้นที่ของโรงเรียน					
15	ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและนักเรียนพัฒนาการใช้เทคโนโลยีให้เต็มศักยภาพ					

ตอนที่ 2

แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร

คำชี้แจง

แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นข้อความเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งแบบเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการ และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ให้ท่านพิจารณาข้อความในตาราง แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในตารางที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงกับโรงเรียนของท่านมากที่สุด

ที่	ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ						
1	ร่วมกับครูกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ด้านวิชาการ					
2	วางแผนพัฒนางานวิชาการตรงตามเป้าหมายของโรงเรียน					
3	กำหนดวิธีการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนางานวิชาการ					
4	ประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครอง ครู นักเรียน ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทราบ					
5	สนับสนุนให้ครูทุกกลุ่มสาระ มีการจัดประกันคุณภาพภายใน					
6	กระตุ้นให้ครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การปฏิบัติงานด้านวิชาการ					
7	ส่งเสริมให้มีบรรยากาศทางวิชาการ					

ที่	ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
8	ประเมินผลการทำงานของครูอย่างต่อเนื่อง					
9	ส่งเสริมให้ครูจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมและมีมาตรฐาน					
10	ส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย					
ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง						
11	ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีที่มีความน่าเชื่อถือ					
12	ผู้บริหารปรับโครงสร้างการบริหารและการทำงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง					
13	ผู้บริหารชมเชย เสริมแรงให้ครูทำงานอย่างเต็มศักยภาพ					
14	ผู้บริหารกระตุ้นให้ครูกิจหาแนวทางใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย					
15	ให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานแก่ครู โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล					
ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง						
16	ทำให้ครูเต็มใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงในการทำงาน					
17	มีทักษะในการสร้างแรงจูงใจ ให้บุคลากรแก้ปัญหาด้วยตนเอง					
18	โน้มน้าวใจให้ครูมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน					
19	มีความเข้มแข็ง กล้าเผชิญปัญหาและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้					
20	มีการพัฒนาบุคลากรและมอบหมายงานตามความสามารถ					

ตอนที่ 3
แบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน

คำชี้แจง

แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อความเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียน ซึ่งแบบเป็น 2 ด้าน ได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว และเจตคติ ให้ท่านพิจารณาข้อความในตาราง แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในตารางที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงกับโรงเรียนของท่านมากที่สุด

ที่	ภูมิหลังของนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
สัมพันธภาพภายในครอบครัว						
1	จากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนได้รับความรักและเอ็นดูจากปกครอง					
2	จากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนช่วยเหลือผู้ปกครองในการทำงานบ้านโดยไม่ต้องบอกกล่าว					
3	จากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนพูดคุยปรึกษาปัญหากับผู้ปกครองอยู่เสมอ					
4	จากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนได้รับการเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือจากผู้ปกครองเป็นอย่างดี					
5	จากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว เช่น รับประทานอาหาร ดูโทรทัศน์ ออกกำลังกาย เป็นต้น					
เจตคติ						
6	นักเรียนทำงานและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น					
7	นักเรียนไม่ทำตัวเป็นปัญหาให้กับเพื่อนและครู					
8	นักเรียนสนใจและตั้งใจเรียน					
9	นักเรียนร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น					
10	นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อทุกวิชาที่เรียน					

ตอนที่ 4

แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้บริหาร

คำชี้แจง

แบบสอบถามตอนที่ 4 เป็นข้อความเกี่ยวกับการบริหารจัดการของผู้บริหาร ซึ่งแบบเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา และการนิเทศภายใน ให้ท่านพิจารณาข้อความในตารางแล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในตารางที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงกับโรงเรียนของท่านมากที่สุด

ที่	การบริหารจัดการของผู้บริหาร	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม						
1	คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมคิด ร่วมวางแผน ตัดสินใจและ กำกับการบริหาร โรงเรียน					
2	มีการประชุมผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงร่วมหาแนวทางการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนานักเรียนให้เต็มศักยภาพ					
3	ร่วมมือกับท้องถิ่น องค์กรเอกชน ชุมชนในการพัฒนาและเพิ่ม ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน					
4	ส่งเสริมสนับสนุนครูให้สื่อสารกับผู้ปกครองช่วยติดตามเกี่ยวกับ แผนการเรียน และความคาดหวังในการเรียน					
5	สำรวจพฤติกรรมของนักเรียนและความพึงพอใจของผู้ปกครอง เป็นประจำทุกปี					
ด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา						
6	มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารและพัฒนาหลักสูตร					
7	มีการกำหนดนโยบาย เกณฑ์การวัดผลประเมินผลไว้อย่างชัดเจน					
8	มีเอกสาร คู่มือเกี่ยวหลักสูตรเพื่อให้ครูได้ศึกษาอย่างทั่วถึงและ เพียงพอ					
9	ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา					
10	จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น					

ที่	การบริหารจัดการของผู้บริหาร	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ด้านกรณีศึกษาภายใน						
11	มีคณะกรรมการในการวางแผนกรณีศึกษาและกำหนดกรณีศึกษาภายในสถานศึกษา					
12	มีการนิเทศการสอนด้วยรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสม					
13	มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาการสอน					
14	แจ้งผลการเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อนำผลไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น					
15	มีการประเมินผลกระบวนการนิเทศภายในเพื่อปรับปรุงการสอน					

ตอนที่ 5

แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครู

คำชี้แจง

แบบสอบถามตอนที่ 5 เป็นข้อความเกี่ยวกับการเรียนการสอนของครู ซึ่งแบบเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม และคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ให้ท่านพิจารณาข้อความในตารางแล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในตารางที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงกับโรงเรียนของท่านมากที่สุด

ที่	การเรียนการสอนของครู	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ						
1	ครูกำหนดเป้าหมายสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด					
2	ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์					
3	ครูวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม					
4	ครูนำผลการวิเคราะห์ผู้เรียนมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน					
5	ครูจัดสภาพบรรยากาศของห้องเรียน กับความเหมาะสมต่อการเรียน					
การเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม						
6	ครูจัดเตรียมเครื่องมือให้ครูได้ผลิตสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักเรียน					
7	ครูใช้ห้องสื่อ ใบบาน นวัตกรรมต่าง ๆ การเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
8	ครูผลิตสื่อที่สนองต่อความแตกต่างของนักเรียนเป็นรายบุคคล					
9	ครูนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการปรับปรุงทักษะและวิธีสอน					
10	ครูนำสื่อทางไกลเข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน						
11	ปรับปรุงเนื้อหาของบทเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					

ที่	การเรียนการสอนของครู	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
12	สอนให้นักเรียนเกิดทักษะสามารถทบทวนเนื้อหาได้ด้วยตนเอง					
การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน						
13	ให้นักเรียนมีส่วนร่วม ถาม-ตอบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้					
14	ให้นักเรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจเลือกเรียนบทเรียนต่าง ๆ					
15	นำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมาเป็นวิธีการแก้ปัญหา รายบุคคล					

ตอนที่ 6
แบบสอบถามเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน

คำชี้แจง

แบบสอบถามตอนที่ 6 เป็นข้อความเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งแบบเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ให้ท่านพิจารณาข้อความในตารางแล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในตารางที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงกับ โรงเรียนของท่านมากที่สุด

ที่	การเรียนรู้ของนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ลักษณะความอยากรู้อยากเห็น						
1	นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด แหล่งความรู้ และสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ					
2	นักเรียนตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผลในระหว่างการเรียนรู้					
3	นักเรียนสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ได้ อย่างถูกต้องด้วยตนเอง					
4	นักเรียนสนทนา ซักถาม ฟัง อ่าน เพื่อให้ได้รับความเข้าใจและความรู้เพิ่มเติม					
5	นักเรียนแสวงหาความรู้ในสถานการณ์และปัญหาใหม่ ๆ และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ					
ความรับผิดชอบ						
6	นักเรียนทำงาน สำเร็จตรงตามเป้าหมาย และเวลาที่กำหนด					
7	นักเรียนมีส่วนร่วมกับเพื่อน ๆ ในกิจกรรมการเรียนรู้					
8	นักเรียนดูแลตนเองให้มีสุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคภัยและอุบัติเหตุ					
9	นักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
10	นักเรียนจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน/ชิ้นงาน/โครงการ ด้วยตนเองได้ครบถ้วน					

ที่	การเรียนรู้ของนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ						
11	นักเรียนจำแนกประเภทของข้อมูลต่าง ๆ ได้					
12	นักเรียนเปรียบเทียบและสรุปความคิดรวบยอดได้อย่างถูกต้อง					
13	นักเรียนสามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้					
14	นักเรียนรู้จักตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง					
15	นักเรียนกำหนดเป้าหมายในการเข้าร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง					

ตอนที่ 7

แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

คำชี้แจง

แบบสอบถามตอนที่ 7 เป็นข้อความเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งแบบเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และได้รับการรับรองคุณภาพภายนอก ให้ท่านพิจารณาข้อความในตารางแล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในตารางที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงกับโรงเรียนของท่านมากที่สุด

ที่	คุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
การบริหารผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน						
1	นำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาใช้ในการวางแผนและตั้งเป้าหมายทางการเรียนต่อไป					
2	นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยสูงขึ้น					
3	ผู้ปกครองพอใจผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน					
4	นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนกำหนด					
5	นักเรียนในระดับชั้นสูงสุดของโรงเรียน สามารถสอบเข้าศึกษาต่อโรงเรียนอื่นได้					
การบริหารงานการประกันคุณภาพ						
6	สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา					
7	จัดทำรายงานการจัดการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา					
8	มีระบบประกันคุณภาพภายในและภายนอก					
9	ดำเนินงานเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง					
10	นำผลการจัดการศึกษา และคุณภาพของนักเรียน มาปรับปรุงพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของนักเรียนต่อไป					

6. ท่านคิดว่า ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ที่ประกอบด้วย ความอยากรู้อยากเห็น ความรับผิดชอบ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษานานาชาติ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....

.....ผู้ให้สัมภาษณ์

(.....)

ตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน.....

นางกันธอร กุลบุตรดี
 นิสิตปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา
 ผู้สัมภาษณ์

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางกัณธอร กุลบุตรดี
วัน เดือน ปี เกิด	23 สิงหาคม พ.ศ. 2515
สถานที่เกิด	อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 55/ 39 หมู่ 1 ตำบลบ้านช้าง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี 20140
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2552	ครูผู้ช่วย โรงเรียนบ้านคลอง สพป.ชบ. 2
พ.ศ. 2554	ครูโรงเรียนบ้านคลอง สพป.ชบ. 2
พ.ศ. 2555	ครูโรงเรียนวัดหนองกะจะ สพป.ชบ. 2
พ.ศ. 2558	รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทับร้าง สพป.ชบ. 2
พ.ศ. 2559	รองผู้อำนวยการโรงเรียนทุ่งเหียงพิทยาคม สพม. 18
พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเขานาพุทธาราม สพป.ชบ. 2
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2543	ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) ราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
พ.ศ. 2553	การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยบูรพา
พ.ศ. 2556	Ph.D. in Management International Academy of Management and Economics (I/AME) Magati, Manila, Philippines.
พ.ศ. 2560	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยบูรพา